

**AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI
TƏHSİL NAZİRLİYİ
BAKİ DÖVLƏT UNİVERSİTETİ**

TƏHMİNƏ RÜSTƏMOVA

**FARS DİLİ
(QISA KURS)**

Bakı Dövlət Universitetinin Şərqsünashq fakültəsi Elmi Şurasının 2013-cü il 12 may tarixli iclasının (protokol №6) qərarı ilə çapa məsəhət görülmüşdür.

Bakı: “Elm və Təhsil”, 2014

İxtisas redaktoru:

Tofiq Cahangirov

Filologiya üzrə fəlsəfə doktoru, dosent

Rəyçilər:

Nigar Musayeva

Filologiya üzrə fəlsəfə doktoru, dosent

Mehman Tanrıverdiyev

Filologiya üzrə fəlsəfə doktoru

Dərslik Şərqişünaslıq fakültəsinin fars dili şöbəindən başqa, fars dili tədris olunan digər fakültələr və şöbələr, həmçinin bu dili müstəqil şəkildə öyrənmək istəyənlər üçün nəzərdə tutulmuşdur.

Dərslik fars dilinin qısa kursu xarakteri daşıyır.

GİRİŞ

Klassik ədəbiyyatımızı, həmçinin tarixi keçmişimizə, incəsənətimizə, elmimizə aid qədim yazılı sərəvətlərimizi bilavasitə orijinaldan öyrənmək üçün mütəxəssislərimizin fars dilinə bələd olmaları xüsusilə vacibdir. Buna görə də BDU-nun filologiya, tarix, kitabxanaçılıq, beynəlxalq münasibətlər və s. fakültələrində, eləcə də şərqsünaslıq fakültəsinin ərəb, türk, urdu, çin, yapon və digər şöbələrində fars dilinin bir fənn kimi tədrisi məqsədəuyğun hesab edilir.

Bu dilin tədrisində əsas məqsəd onun ən zəruri fonetik, qrafik, leksik xüsusiyyətləri və qrammatik quruluşu ilə tələbələrə tanış etmək, onları orta çətinlikdə olan fars mənbələrindən müstəqil şəkildə (və ya lüğət vasitəsilə) istifadə etmək bacarığına yiyələndirməkdir. Bu məqsədlə də təlim materialları üç bölmədə verilir: «Əlifba», «Dərslər», «Farsca-Azərbaycanca lüğət».

Dərslərdə maraqlananlar üçün «Əlavə oxu materialı»da özünə yer tapır.

Nəzərə alınmalıdır ki, fars dili fonetikasi və qrammatikasına aid qaydalar sisteməlik şəkildə deyil, ayrı-ayrı dərslərin materialında-funksional aspektdə əhatə edilir.

«Əlifba» bölməsində hər hərfin ayrılıqda və hərf birləşməsi tərkibində yazılış şəkilləri və yazılış qaydaları, ifadə etdiyi səslər konkret misallar əsasında izah olunur. Məlumdur ki, fars dilinin əlifbası ərəb qrafikasına əsaslanır. Bu əlifbada hərflərin əksəriyyəti ayrılıqda bir cür, başqa hərflərlə bitişən zaman isə ayrı cür yazılır.

Fars qrafikasında eyni cür işarələr hərfaltı və hərfüstü nöqtələrin sayına görə konkret bir hərfi bildirir (məs: ب «be», پ «pe», ت «te», ث «se»); sözlərin ortasında qısa saitlər yazılmır; bir hərf bir neçə müxtəlif səsi ifadə edir (məs: و

«vav» adlanan hərf v, o, u və ou diftonq səslərini ifadə edir); bir neçə müxtəlif qrafikalı hərf yalnız bir səsi ifadə edir (məs: z səsi ز «ze», ذ «zal», ض «zad», ظ «za» hərfləri ilə ifadə olunur); eyni qrafik tərkibli söz müxtəlif cür tələffüz oluna bilər (məs: گرد sözü «gərd» - toz, «gerd» - dəyirmi, «qord» - pəhləvan); bəzi sözlər bir cür yazılır, başqa cür oxunur (məs: خواهش (xahəş) - xahiş, بالآخره (beləxərə) - nəhayət, xülasə); hərflər böyük və kiçik yazılışına görə fərqlənir (məs: خانه (xane) – ev, خليل (Xəlil) – xüsusi isim.

Fars sözlərinin düzgün tələffüzünü öyrətmək məqsədilə dərslikdə hər sözün mənası ilə yanaşı, onun transkripsiyası da verilir.

Fars dilində felin indiki zamanını, həmçinin əmr, bacarıq, lazım, icbar və s. şəkillərini, ümumiyyətlə, مضارع التزامی formasını düzəltmək üçün bilavasitə feil kökündən istifadə edilir. Fel kökünü tapmaq üçün isə bu dildə konkret bir qayda yoxdur. Bu çətinliyi nəzərə alaraq müəllif kitabda ən işlək sadə və düzəltmə fellərin köklərini verməyi məqsəduyğun hesab etmişdir.

Dərsləyin «Farsca-Azərbaycanca lüğət» bölməsində hər dərsə əlaqədar öyrədilən yeni söz və ifadələrdən başqa, bir sıra ən işlək leksik vahidlər də verilir.

Ümid edirik ki, bu dərslik yuxarıda qeyd edildiyi kimi, həm universitet tələbələri üçün, həm də fars dilini müxtəlif kurs və dərnlərdə, həmçinin müstəqil öyrənənlər üçün faydalı olacaq.

Dərsləyin quruluşu

Dərslik 1) Əlifbanın öyrədilməsi, 2) 34 dərsdən və hər bir dərsdə verilmiş mətnlə əlaqədar qrammatik material, həmçinin müvafiq tapşırıq və çalışmalardan, 3) əlavə oxu materialı və 4) dərslikdə istifadə olunmuş sözləri əhatə edən «Farsca-Azərbaycanda lüğət» hissələrindən ibarətdir.

Dərsləyin «Əlifbanın öyrədilməsi» hissəsində hər bir hərfin qısa xarakteristikası, yəni onun yazıda bitişik və ya ayrı yazılması, həmçinin bəzi hərflərin çap və yazı şəkilləri göstərilmiş və dəqiq şəkildə nümunələr əsasında izah edilmişdir. Məlumdur ki, farsca yazıda hərflərin özündən əvvəlki və sonrakı hərflərlə bitişik, yaxud ayrı yazılması ən ümdə orfoqrafik qayda hesab olunur. Bu qaydaya yiyələnmədən düzgün yazıdan danışmaq olmaz.

Əlifbanın tədrisi ilə yanaşı, hər bir hərfin söz tərkibindəki yazılış qaydası, farsca sadə cümlələr, müəyyən tapşırıq və çalışmalar verməklə oxuculara bu dilin necə səslənməsi, xüsusiyyətləri və incəlikləri çatdırılır.

Dərsləlik qısa kurs xarakteri daşdığından burada ən zəruri, yəni düzgün cümlə qurmaq üçün lazımlı qrammatik əlaqə vasitələri «dərslər» boyu asandan nisbətən çətinə doğru prinsipi əsasında verilir və münasib çalışmalar vasitəsilə möhkəmləndirilir.

Ayrı-ayrı «dərslər»lərdə verilmiş mətnlər, əsasən, gündəlik hadisələrin təsviri xarakterlidir.

FARS ƏLİFBASININ XÜSUSİYYƏTLƏRİ HAQQINDA QISA MƏLUMAT

Fars əlifbası 28 hərfdən ibarət olan ərəb əlifbasına 4 hərf əlavə etməklə düzəldilmişdir. Həmin 4 hərf bunlardır: پ (pe), چ (çe), ژ (je) və گ (qaf)

Fars əlifbasının bir sıra özünəməxsus xüsusiyyətlərini bilmədən onu öyrənmək və yazı qaydalarına yiyələnmək çətinidir. Həmin xüsusiyyətlər, əsasən, aşağıdakılardan ibarətdir:

- fars hərfləri və yazısı sağdan sola doğru yazılır;
- böyük (baş) hərflər yoxdur;

-hərflərin bir qismi yalnız özlərindən əvvəlki hərflərlə, böyük bir qismi isə həm özlərindən əvvəlki, həm də sonrakı hərflərlə birləşmə xüsusiyyətlərinə malikdir;

-hərflərin bir-biri ilə birləşib-birləşməməsinə görə müxtəlif yazı şəkilləri var. Belə ki, hər iki tərəfdən birləşən hərflərin iki, bir neçəsinin isə dörd qrafik şəkli var;

-hərflərdən bəziləri bir neçə səsi ifadə edir, məs: «əlef» dörd səsi, o cümlədən, a, ə, e, o səslərini, «vav» dörd səsi –v, o, u, ou, «kaf» -iki səsi – k, k);

-bəzi hərflər isə müxtəlif qrafik şəklə malik olduqları halda, yalnız bir səsi ifadə edirlər (məs: «t» səsi iki, «s» səsi üç, «z» səsi isə dörd müxtəlif hərflə yazılır);

-bir sıra oxşar işarələr yalnız hərfaltı və hərfüstü nöqtələrin köməyi ilə müəyyən hərflər kimi formalaşmışlar (məs: ب işarəsinin üstündə iki nöqtə yazılırsa, «te» (t) hərfini; üç nöqtə yazılırsa «se» (s) hərfini; altında bir nöqtə yazılırsa «be» (b) hərfini, üç nöqtə yazılırsa «pe» (p) hərfini ifadə edir);

-sait səsləri ifadə edən xüsusi hərflər yoxdur;

- bu dildəki altı (6) sait səsin, o cümlədən a, u, i, e, ə, o həmçinin ou diftonqunun heç birinin xüsusi (özünə məxsus) hərfi işarəsi yoxdur. Bu səslər müəyyən məqamlarda müxtəlif cür yazılır, bəzən də heç yazılmır. Məsələn: درست (dorost) doğru, düzgün, پزشک (pezeşk) həkim, مرض (mərəz) xəstəlik sözlərinin tərkibində tələffüz olunan o, e, və ə səsləri yazıda öz əksini tapmamışdır.

Əlifba hissəsində bunların hamısı haqqında məlumat verilir. Burada ümumi şəkildə demək olar ki, bu dildəki sait səslər ya müəyyən hərflə müəyyən bir işarənin (أ، ا، آ), ya iki hərfin birgə işlənməsi ilə (اى، او), ya sırf ərəb sözlərindəki «ع» (eyn) hərfi və s. işarələrlə göstərilir.

Fars sözlərini yazılı şəkildə hecalara bölmək və sətirdən sətərə keçirmək imkanı olduqca məhdud və çox hallarda qeyri-mümkündür.

Fars əlifbası 32 hərfdən ibarətdir.

Fars dilində 6 sait səs var. Bunların üçü –a, u, i uzun, üçü isə – ə, e, o qısadır.

Uzun saitlərdən u və i sözlərin əvvəlində «ələf»lə müvafiq hərflərin birləşməsi vasitəsilə, a isə «ələf»in üstündə «mədd» işarəsinin (~) yazılması ilə göstərilir. Sözlərin ortasında və axırında isə həmin saitlər müvafiq hərflərlə –a «ələf», u «vav», i «ye» hərfləri ilə ifadə olunur.

Qısa saitlər sözlərin ortasında ayrıca hərflərlə işarə edilmir. Sözlərin ortasında tələffüz olunan ə, e, o saitləri müvafiq hərflərin üstündə və altında müəyyən işarələrin - «hərəkələrin» yazılması ilə göstərilir. Həmin hərəkələr aşağıdakılardır:

ə-◌̇---- (zebər)

e-◌̇----(zir)

o-◌̇----(piş)

Sözlərin əvvəlindəki ə, e, o qısa saitləri «ələf»in üstündə və altında müvafiq hərəkənin yazılması ilə ifadə olunur: ə-^أ, e-^إ və o-^أ

Qeyd etmək lazımdır ki, hərəkələr yazı təliminin ilk mərhələlərində işlədilsə də, sonrakı mərhələlərdə onlardan istifadə edilmir. Yalnız söz omoqraf xarakteri daşıyarsa düzgün oxu üçün hərəkədən istifadə edilə bilər. Məs: گرد (gərd) toz,

گرد (gerd) yumru, dairəvi

مرد (mərd) kişi, مرد (mord) öldü

پر (por) dolu, پر (pər) qanad və s.

ƏLİFBA CƏDVƏLİ

Hərflərin adı	Yazıdakı şəkilləri	İfadə etdiyi səslər	Hərflərin adı	Yazıdakı şəkilləri	İfadə etdiyi səslər
ələf	ا	a, ə, e, o	sad	ص صد	s
be	ب، بـ	b	zad	ض ضد	z
pe	پ، پـ	p	ta	ط	t
te	ت تـ	t	za	ظ	z
se	ث ثـ	s	eyn	ع ع عـ	ə, e, o
cim	ج جـ	c	ğeyn	غ غ غـ	ğ
çe	چ چـ	ç	fe	ف فـ	f
he	ح حـ	h	ğaf	ق قـ	q
xe	خ خـ	x	kaf	ك كـ	k, k
dal	د دـ	d	qaf	گ گـ	g, q
zal	ذ ذـ	z	lam	ل لـ	l
re	ر رـ	r	mim	م مـ	m
ze	ز زـ	z	nun	ن نـ	n
je	ژ ژـ	j	vav	و وـ	v, o, u
sin	س سـ	s	ha	ه هـ	h, e
şin	ش شـ	ş	ye	ی یـ	y, i

HƏRFLƏR

5. ƏLEF-I –a, ə, e, o

“Əlef” özündən sonra gələn hərflə bitişik yazılır.

Sözün əvvəlində a belə yazılır: آ (əlifin üstündə «mədd» işarəsi qoyulur-آ)

Sözün ortasında və axırında a belə yazılır: ا

Fars dilində a saiti həmişə uzun tələffüz olunur.

Sözlərin əvvəlində ə, e, o saitləri ələfin müvafiq hərəkətlərlə birgə yazılışı ilə ifadə edilir. Belə ki, ə-أ, e-إ, o-أ

Əlef yazıda iki məqamda işlənir: 1) ayrılıqda; 2) birləşmənin sonunda. Hər iki məqamda eyni cür yazılır: ا

2. BE- ب –B

«Be» hərfinin iki qrafik şəkli var. Həm özündən əvvəlki, həm də sonrakı hərflərlə bitişik yazılır:

1) Ayrılıqda və birləşmənin sonunda – ب

2) Birləşmənin əvvəlində və ortasında – بـ

Misalları yazın və əzbər öyrənin:

آب (ab) – su با (ba) – ilə, (-la, -lə) (ön qoşma)

باب (bab) – fəsil (əsərdə) بابا (baba) – ata, baba

3. RE- ر – R

“Re” hərfi də əlef kimi bir qrafik şəklə malikdir. Bu hərflər də özündən sonrakı hərflə bitişik yazılır.

Ayrılıqda və birləşmənin sonunda – ر

Misalları yazın və öyrənin:

بار (bar) 1) yük, 2) dəfə

رباب (robab) – rübab (musiqi aləti)

ابر (əbr) – bulud ببر (bəbr) – bəbir

را-ra) son qoşma (təsirlik hal şəkilçisinin qarşılığı)

4. TE- ت –T

Bu hərf «be» hərfi kimi, həm özündən əvvəlki, həm də sonrakı hərfərlə bitişik yazılır. İki qrafik şəklə malikdir:

1. Ayrılıqda və birləşmənin sonunda – ت
2. Birləşmənin əvvəlində və ortasında – تـ

Misalları yazın və əzbər öyrənin:

آت (at) –cəm şəkilçisi (ərəb dilində)

بت (bot) -1) büt, 2) gözəl تا (ta) -1) ədəd, dənə, 2)qat

تبر (təbər) – balta

3) (ön qoşma (qədər)

بتا (bota) –ey gözəl

تاب (tab) –taqət

تب (təb) –hərərət, qızdırma

Tapşırıq:

Aşağıda transkripsiya ilə verilmiş sözləri fars əlifbası ilə yazın və mənalarını öyrənin:

“Ta” önqoşma (qədər, kimi, -dək), tar (tar musiqi aləti, tab (qüvvə, güc), bar, tatar, barbər (yükdaşıyan), bərabər

5. DAL – د –D

Özündən sonrakı hərfə bitişmir. Bir qrafik şəklə malikdir.

Ayrılıqda və birləşmənin sonunda –د

Misalları yazın və öyrənin:

در (dər) 1) qapı, 2) ön qoşma (-da, -də şəkilçisinin qarşılığı)

بد (bəd) –pis

داد (dad) 1) verdi, 2) ədalət

بدر (bədr) -14 günlük ay

Tapşırıqlar:

1. Transkripsiya ilə verilmiş sözləri fars hərfələri ilə yazın və mənalarını öyrənin:

darəd (varıdır, malikdir), dərđ (dərđ, ağrı) bərədər (qardaş), ard (un), bord (apardı), bərabər, təbər, təb (hərərət), رباب (robab (musiqi aləti)

2. Cümlələri oxuyun, dəftərinizə yazın və tərcümə edin:

بابا تېر دارد. برادر تار دارد. بابا آب داد. برادر رباب دارد.

6. ZE-ز-Z

Özündən sonrakı hərflə bitişmir. Bir qrafik şəklə malikdir.

Ayrılıqda və birləşmənin sonunda-z

Misalları yazın və öyrənin:

زr (zər) – qızıl

زrd (zərd) – sarı

بز (boz) – keçİ

ابزار (əbzar) – alətlər

دراز (deraz) – uzun

دزد (dozd) – oğru

Tapşırıqlar:

1. Transkripsiya ilə verilmiş sözləri fars hərfləri ilə yazın və mənalarını öyrənin:

Baz (açıq), raz (sirr), zəd (vurdu, çaldı, döydü), deraz (uzun), əz – ön qoşma (-dan, -dən), əz bazar (bazardan), azad, Araz

2. Cümlələri yazın, düzgün tələffüzünü öyrənin və tərcümə edin:

آزاد برادر دارد. آراز تار دارد. آراز تار زد. آزاد در زد. برادر رباب دارد.

7. NUN - ن-N

Hər iki tərəfdən bitişik yazılır.

1. Ayrılıqda və birləşmənin sonunda – ن

2. Birləşmənin əvvəlində və ortasında – ن

Misalları yazın və öyrənin:

آن (an) – o (işarə əvəzliyi)

نان (nan) – çörək

تن (tən) – bədən
(zəban) – dil

زبان بندر (bəndər) – liman
دندان (dəndan) – diş

Tapşırıqlar:

1. Transkripsiya ilə verilmiş sözləri fars hərfləri ilə yazın və mənalarını öyrənin:

zən (qadın), zədən (vurmaq, döymək, çalmaq), ənar (nar), bəna (bina), nəbat (nabat), nəzd (yanında), nader (Nadir), naz

2. Cümlələri yazın, düzgün tələffüzünü və tərcüməsini öyrənin.

زن نان دارد. زن نان داد. آراز تار دارد. نادر انار دارد. نادر انار داد. آزاد نبات دارد. آراز نبات داد.

8. MİM-م –M

Hər iki tərəfdən bitişik yazılır.

1. Ayrılıqda və birləşmənin sonunda - م

2. Birləşmənin əvvəlində və ortasında – م

Misalları yazın və əzbər öyrənin:

بام (bam) – dam

نام (nam) - ad

نم (nəm) – yaş, nəm

بم (bəm) – ahəstə səs, pəstən

مادر (madər) – ana

من (mən) – mən

تمام (təmam) – tamam

مرز (mərz) – sərhəd

Tapşırıqlar:

1. Transkripsiya ilə verilmiş sözləri fars hərfləri ilə yazın və mənalarını öyrənin:

Darəm (varımdır), medad (karandaş), dam (tələ), aməd (gəldi), bamedad (səhər, sübh), namdar (adlı-sanlı, məşhur), zəman (zaman), mərd (kişi), Morad (Murad), madərəm (anam)

2. Sözlərin transkripsiyasını yazın:

برادر. برابر. باربر. بندر زرد. زمان، زبان، مراد، مداد، مادر،

دندان، رباب

3. Cümlələri yazın, düzgün tələffüzünü və tərcüməsini öyrənin:

من مادر دارم. من برادر دارم. من بابا دارم. من تار دارم. مادر آمد. مادر از بازار آمد. نادر از بازار آمد. آزاد مداد دارد. مادر من داد.

9. SİN - س - S

Əvvəlki hərflərdən yazı və çap şəkillərinin müxtəlifliyi ilə fərqlənir. Hər iki tərəfdən bitişik yazılır:

çap şəkili yazı şəkli

1. Ayrılıqda və birləşmənin sonunda س

2. Birləşmənin əvvəlində və ortasında – سد

Qeyd etmək lazımdır ki, əlyazmalarında, çox hallarda, «sin» hərfinin yazı şəkildən istifadə olunur.

Misalları «sin» hərfinin yazı şəkli ilə yazın və öyrənin:

داس (das) – oraq درس (dərs) – dərs

بس (bəs) – 1) kifayət; 2) çox سرد (sərd) – soyuq

است (əst) – dır⁴ (xəbər şəkilçisi)

سرباز (sərbaz) – əsgər

بستر (bəstər) – yorğan-döşək, yatacaq

بیمارستان (bimarestan) – xəstəxana

Tapşırıqlar:

1. Sözləri oxuyun və mənalarını söyləyin:

راز، زبان، زر. نام، نان، مرز، زرد، بام. آمد، داد. زد، دراز،

دارم. دارد. بامداد. دندان، زبان، زرد، تمام مداد، انار، مرد. دام.

2. Transkripsiya ilə verilmiş sözləri fars hərfləri ilə yazın və mənalarını əzbər öyrənin:

Əsb (at), bəst (bağladı, örtüdü), səbz (yaşıl), dəst (əl), rast (doğru, sağ), sost (süst), dastan, dorost (doğru, düzgün), rastəst (doğrudur, düzgündür), maderəm (anam).

3. Cümlələri oxuyun, yazın və tərcümə edin.

برادرم (qardaşım) درس دارد. درس آسان است. بابا داس دارد.
مادرم از بازار آمد.

آن سرباز است. آن زن است. آن مادرم است. آن برادرم است. آن
مداد است. مداد سبز است. آن اسب است. آن اسب زرد است.

4. Verilmiş sözlərdən istifadə edərək dörd cümlə düzəldib
yazın və tərcümə edin:

مادرم، برادرم، نان، تار، دارد، آزاد، داد، ساز، مداد، است، زرد،
زد.

5. Cümlələri tamamlayın:

آن زن مادرم... مادرم از بازار ... برادرم ساز.... آن تار.... آن.
مداد... آن اسب زرد....

10. PE-پ-P

ب və ت hərfləri kimi, həm özündən əvvəlki, həm də sonrakı
hərflərlə bitişik yazılır. Eynilə ب hərfi kimi yazılır. Fərq yalnız
nöqtələrinin sayındadır.

1. Ayrılıqda və birləşmənin sonunda - پ

2. Birləşmənin əvvəlində və ortasında -پ

Misalları yazın və öyrənin:

پاپ (pap) - papa پات (pat) - pat (şahmatda)

سپس (sepəs) - sonra پر (pər) - qanad

پسر (pesər) - oğul, oğlan پس (pəs) - sonra

پدر (pedər) - ata پند (pənd) - nəsihət

سپر (sepər) - qalxan پا (pa) - ayaq

Tapşırıqlar:

1. Transkripsiya ilə verilmiş sözləri fars hərfləri ilə yazın və
mənalərini öyrənin:

Pər (qanad), post (poçt), sepəs (sonra), por (dolu), pəs
(sonra), pəs əz an (ondan sonra), dəst, rast

2. Cümlələri oxuyun, yazın və tərcümə edin:

پدرم برادر دارد. مادرم برادر دارد. من برادر دارم. آن پسر برادر دارد. نادر تار دارد. آزاد ساز دارد. مراد رباب دارد. مردان تار زد. پدرم ساز زد. آن مادرم است. آن پدرم است. مادرم آمد. پس از آن پدرم آمد.

3. Sözləri oxuyun və mənalarını yadınıza salın:

درست، راست، سپر، پا، سبز، زرد، بستر، ترب، بت، سرد.
سپس، پند، دارم، بامداد، مرد، زن.

4. Cümlələri fars hərfləri ilə yazın və tərcümə edin:

Mən dərs darəm. An pesər bəradər darəd. An pesər medad darəd. Medad səbzəst. Baba pənd dad. Madərəm nan dad. Bəradərəm sərbazəst.

11. ش-ش-ŞİN

Sin hərfi kimi şin hərfinin də yazı və çap şəkilləri birbirindən fərqlənir. Bu hərf də hər iki tərəfdən bitişik yazılır.

Çap şəkli	Yazı şəkli
1. Ayrı və sonda ش	
2. Əvvəldə və ortada ش	

Misalları yazarkən ش hərfinin yazı şəklindən istifadə edin və öyrənin:

آش (aş) – şorba	ارزش (ərzeş) – dəyər, qiymət
آتش (ateş) – od	ارتش (ərteş) – ordu
شام (şam) – axşam yeməyi	
شب (şəb) – axşam, gecə	مشت (moşt) – yumruq
بشر (bəşər) – bəşər, insan	

Tapşırıqlar:

1. Transkripsiya ilə verilmiş sözləri fars hərfləri ilə yazın və mənalarını öyrənin:

Şad (şən, şad), şen (çinqıl, qum), şərbət, şoma (siz), poşt (arxa), dəşt (çöl, səhra), abpaş (susəpən), pəşm (yun), şeş (altı), şod (oldu), təmäm şod (qurtardı)

2. Sözlərin transkripsiyasını yazın və mənalarını yada salın.
درست، زیان، دندان، بستر، پسر، پدر، راست، دست، برابر،
مادر، سرد، پشت، آمد، زد، برد، مرد، سپر، اسب.

3. Cümlələri yazın, oxuyun və tərcümə edin:
آن مداد است. مداد سبز است. آن شاد است. آن آزاد است. مراد
آمد. مراد درس دارد. درس آسان است. زمستان (qış) آمد. زمستان
سرد است.

4. Cümlələri fars dilinə tərcümə edin:
Mənim qardaşım var. Qardaşımın atı var. At sarıdır. Atamın
tarı var. Atam tar çaldı. Nadirin sazı var. Mərdan saz çaldı.

12. LAM - ل - L

Hər iki tərəfdən bitişik yazılır.

1. Ayrılıqda və sonda - ل

2. Əvvəldə və ortada – ل

بال (bal) – qanad	سال (sal) – 1) il, 2) yaş
پل (pol) – körpü	بولبول (bolbol) – bülbül
لب (ləb) – dodaq	سالم (salem) – sağlam
بلند (bolənd) – uca, uzun	بلد (bələd) – bələd

Tapşırıqlar:

1. Transkripsiya ilə verilmiş sözləri fars hərfləri ilə yazın, düzgün tələffüzünü və mənalarını öyrənin:

Lebas (paltar, geyim), mənzəl (mənzil), delbər (Dilbər – ad), delşad (Dilşad –ad), şamel (Şamil-ad), mosəlsəl (pulemyot), monaseb (münasib), del (ürək), şal (şal), bolbol (bülbül)

Qeyd. ل hərifi özündən sonra gələn ələflə (l) belə birləşir: لا
Məsələn, سلام (salam), تالار (salon), دلارا (Dilara-ad), بالا
(yuxarı), بلا (bəla)

2. Cümlələri fars dilinə tərcümə edin:

Dilarənin atası var. Dilşadın qardaşı var. Bülbülün qanadı
var. Bülbül sarıdır. Paltar yaşıldır. O bina ucadır. Mərdan
salam verdi. Atam bazardan gəldi.

3. Sözlərin transkripsiyasını yazın və mənalərini yadınıza
salın:

بلد، بال، بالا، بلا، لب، بلند، شش، شب، لباس، لازم، منزل، دلارا،
سلام.

4. Cümlələri dəftərinizə köçürün və Azərbaycan dilinə
tərcümə edin:

بلبل بال دارد، لباس زرد است. آن زن مادرم است
آن پسر برادرم است. آن مرد پدرم است. لباس بلند است. مراد
تارزن (tarçalan) است.

5. Cümlələri tamamlayın:

آن لباس زرد.... آن پسر برادرم....
برادرم از بازار.... مادرم در منزل....
برادرم تارزن.... پدرم ساز زن (sazçalan)....

13. CİM-ج-C

Hər iki tərəfdən bitişik yazılır. Bu hərfin də yazı və çap
şəkilləri var. Yazı şəkli dörd, çap şəkli isə ikidir.

Çap şəkli yazı şəkli

1. Ayrılıqda - ج

2. Birləşmənin əvvəlində – ج

3. Birləşmənin ortasında – ج

4. Birləşmənin sonunda – ج

باج (bac) – bac-xərac تاج (tac)-tac

جلد (celd) – cild

جا (ca) – yer

مجلس (mæcles) – məclis

مجال (mæcal) – macal, vaxt

پنج (pənc) – beş

رنج (rənc) -əziyyət, zəhmət

Tapşırıqlar:

1. Sözləri ج hərfinin yazı şəklindən istifadə edərək dəftərinizə köçürün, düzgün oxunuşunu və mənalarını öyrənin:

تاراج (tarac), جالب (caleb) - maraqlı, cəlbedici, تاجر (tacer) - tacir, تجارت (tecarət), جلال Cəlal, مجال mæcal, برج (borc) - qüllə, جاندار (candar) - canlı, جشن (cəşn) bayram, şənlik

2. Transkripsiya ilə verilmiş sözləri fars hərfləri ilə yazın və mənalarını yadınıza salın:

Sər, ləb, dəndan, zəban, tən, dəst, pa, can, pedər, madər, bəradər, pəsər, mərd, zən, rənc, şoma

3. Qarşı-qarşıya verilmiş sözlərin yazılışını (oxşar hərfləri) müqayisə edin və fərqlərini öyrənin:

اسب – است

با – پا

دست - دشت

تاج - باج

4. Cümlələri oxuyun və tərcümə edin:

آن پسر برادرم است. نامش جلال است. جمال در دبستان است. جمال از دبستان آمد. مردان در منزل است. راسم تار دارد. راسم تارزن است. دلشاد تار زد. دلارا ساز زد. دلبر سلام داد. دلارا آمد. سلام داد. پدرم در منزل است.

Lügət

دبستان (dəbestan) – ibtidai məktəb

در (dər) – 1) qapı; 2) yerlik halı bildirən ön qoşma

نامش (naməş) – adı, onun adı

تارزن (tarzən) – tarçalan

Təşdid işarəsi - ّ

Təşdid işarəsi hərfin üstündə yazılır və həmin hərfin ifadə etdiyi səsin tələffüzünü şiddətləndirir.

Azərbaycan və rus dillərində elə sözlər vardır ki, onların tərkibində eyni hərf qoşa, yanaşı yazılır. Məsələn: səkkiz, kommuna, rəqqasə, rəssam, həll, Məhəmməd, Cabbar və s.

Fars dilində bu tipli sözlərin yazılışında həmin qoşa hərflərdən yalnız biri yazılır və həmin hərfin üstündə «təşdid» işarəsi (ّ) qoyulur. Məsələn: بَنَّا (bənna) – bənna

رَسَّام (rəssam) – rəssam

نَجَّار (nəccar) – dülgər

بَزَّاز (bəzzaz) – parçasatan

جَبَّار (cəbbar) – Cabbar

دَرَّ (dörr) – dürr

سَرَّ (serr) – sirr

تَجَّار (toccar) – tacirlər

Qeyd etmək lazımdır ki, dövrü ədəbiyyatda, kitablarda çox zaman «təşdid» yazılmır, amma tələffüz olunur.

5. Cümlələri oxuyun və tərcümə edin:

آن پسر نَجَّار است. آن پسر رَسَّام است، آن پسر جَبَّار است. برادرم بَنَّا است. پدرم بَزَّاز است.

14. VAV - و - v, u, o, ou

Bu hərfin bir qrafik şəkli vardır, yalnız özündən əvvəl gələn hərflə bitişik yazılır.

Deməli, ayrılıqda və birləşmənin sonunda belə yazılır: و

a) hərfi «v» səsinə (samitini) ifadə edir.

وَرزَش (vərzeş) – idman

پَرَوَاز (pərvaz) – uçuş, uçma

جَوَاب (cəvab) – cavab

سَوَار (səvar) – atlı

سَرَو (sərv) – sərv (ağac)

سواد (səvad) – savad

b) hərfi «u» səsinə (saitini) ifadə edir.

رو (ru) – üz

روز (ruz) – gün, gündüz

نور (nur) – işıq

مور (mur) – qarışqa

دور (dur) – uzaq

دوست (dust) – dost

c) hərfi «o» səsinə (saitini) ifadə edir

دو (do) – iki

تو (to) – sən

Qeyd. Sözüün əvvəlində o səsi «ا» (əlif) ilə yazılır. Məs.:
استاد (ostad)

ç) hərfi ou diftonqunu ifadə edir.

روشن (rouşən) – işıq, işıqlı

دولت (doulət) – dövlət

جو (cou) – arpa

نو (nou) – təzə, yeni

موج (mouc) – dalğa

دوران (douran) – dövran

Qeyd: sözüün əvvəlində gələn «u» səsi və «ou» diftonqu belə yazılır: او başqa sözlə, belə hallarda «و»-dan əvvəl əlef yazılır.

Məsələn:

او (u) – o (şəxs əvəzliyi)

اوت (ut) – avqust

اوج (ouc) – yüksəklik, zirvə

اولاد (oulad) – övlad

Tapşırıqlar:

1. Transkripsiya ilə verilmiş sözləri fars hərfləri ilə yazın, düzgün tələffüzünü və mənalarını öyrənin:

Nav (hərbi gəmi), zud (tez), nəvazeş (nəvaziş), cəvan (cavan), şəlvar (şalvar), sud (fayda, mənfəət), şoura (şura), nəvəd (doxsan), tup (top), əbru (qaş), cour (cəfa, əziyyət), nəvar (lent), bud (idi).

2. Cümlələri dəftərinizə yazın və tərcümə edin:

مادرم در دبستان بود. او از دبستان آمد. مادرم نان داد. برادرم نجار است. او در دبستان است. من بابا دارم. بابام نود سال دارد. او در منزل است. منزل دور است.

3. Cümlələri fars dilinə tərcümə edin:

Mənim iki qardaşım var. Onun beş qardaşı var. Qardaşım məktəbdədir. O dülgərdir. Anam evdədir. Atam məktəbdən gəldi. Atamın atı var. At sarıdır. Qardaşımın iki yaşı var. Babanın doxsan yaşı var.

4. Verilmiş sözlərdən istifadə edərək cümlələri tamamlayın:

دبستان، نجار، زد، دارم، دارد.

برادرم... است. مادرم از... آمد. بابام نود سال.... پدرم تار...

5. Cümlələri köçürün, düzgün oxunuşunu və tərcüməsini öyrənin:

آن پسر است. آن پسر جواد است. جواد دو سال دارد. جواد توپ دارد. آن پسر شامل است. شامل شش سال دارد. شامل پنج مداد دارد. او برادرم است. برادرم در دبستان است. من درس دارم. درس آسان است. من جواب دادم. (cavab verdim)

6. Sözləri oxuyun və mənalərini yadınıza salın:

سود، سواد، نور، نوار، دو، پنج، شش، من، تو، او، ما شما، آنان، رسام، سلام، اوت، نجار، تالار، دبستان، روشن، نو، بنا، بالا، دولت، سوار.

Qeyd. Bunlar şəxs əvəzliləridir:

من (mən) – mən

ما (ma) – biz

تو (to) – sən

شما (şoma) – siz

او (u) – o

آنها (anan, anha) – onlar

15. KAF – ک - k, k

Hər iki tərəfdən bitişik yazılır. Sözüün tərkibindəki yerindən asılı olaraq iki səsi – k, k, - ifadə edir.

1. Ayrı və sonda - ک

2. Əvvəldə və ortada – ک

Misalları yazın və öyrənin:

«k» səsini ifadə edir:

باک (bak) – qorxu	اردک (ordək) – ördək
پزشک (pezeşk) – həkim	پتک (potk) – çəkiç
کتاب (ketab) – kitab	کرد (kərd) – etdi
شکر (şəkər) – şəkər	پشمک (pəşmək) – pəşmək

«k» səsini ifadə edir:

Kaf - ک hərfi a, o, u saitlərindən və ou diftonqundan əvvəl gələn zaman «k» səsini (kollektiv, kommuna sözlərindəki kimi) bildirir. Bu zaman traskripsiya işarəsi belədir: K

Qeyd 1: ک hərfi özündən sonra gələn «ələf»lə belə birləşir: کامəsələn, کار (iş)

Qeyd 2: ک hərfi özündən sonra gələn «lam» (ل) hərfi ilə belə birləşir: کل Məsələn: کلم (kələm) شکل (şekl) – şəkil.

Tapşırıqlar:

Sözlərin yazılışını, düzgün tələffüzünü və mənalarını öyrənin:

کار (kar) – iş	کار کرد (kar kərd) – işlədi
کارد (kard) – bıçaq	کشور (keşvər) – ölkə
کرد (kord) – kürd	کشاورز (keşavərz) – əkinçi
کلاس (kelas) – sinif	کور (kur) – kor
(şekl) – şəkil	کود (kud) – gübrə
کم (kəm) – az	کوکب (koukəb) – ulduz
کبک (kəbk) – kəklik	

2. Transkripsiya ilə verilmiş sözləri fars hərfləri ilə yazın düzgün tələffüzünü və mənalarını öyrənin:

Kamran (Kamran – ad), kateb (katib), kala (əmtəə, mal), məskən, kəmal (Kamal- ad), şekar (şikar, ov), kəbutər

(göyərçin), kudək (uşaq), məkan (məkan), əkbər (Əkbər-ad), kor (Kür-çay adı)

3. Cümlələri fars dilinə tərcümə edin:

Kamalın kitabı var. Kitab maraqlı (جالب – caleb)dir. Mənim işim var. Anamın işi var. Atam işlədi (کار کرد). Kamran məktəbdədir. Kamilin dərsi var. Qardaşım həkimdir. Əkbər məktəbdədir.

4. Cümlələri tərcümə edin.

آن پسر کامران است. آن پسر کامل است. کامران برادر دارد. کامران شش سال دارد. کامل پنج سال دارد. کامران کتاب و مداد دارد. پدرم پزشک است. مادرم کار دارد. برادرم کار کرد. اکبر در کلاس است.

Lügət

و (və) – və (bağlayıcı)

پزشک (pezeşk) – həkim

5. Sözlərin transkripsiyasını yazın:

اکرم، اکبر، کمال، کردستان، شکار (ov)، کلام، مکان، شکل، کار، کاتب، کامل.

16. QAF - گ – G, Q

Bu hərf ک hərfinin yazı xüsusiyyətlərini eynilə özündə əks etdirir. İki yazılış şəklinə malikdir:

ک hərfindən fərqi yalnız «sərkeş»in iki olmasındadır.

Müqayisə edin: کرد (kərd) – etdi, گرد (gərd) – toz

1) Ayrı və sonda - گ

2) Əvvəldə və ortada – گ

«g» səsini ifadə edir:

رنگ (rəng) – rəng برگ (bərg) – yarpaq

زنگ (zəng) – zəng جنگ (cəng) – müharibə, döyüş

گرد (gərd) – toz کارگر (kərgər) – işçi, fəhlə

لنگر (ləngər) – lövbər

گردش (gərdeş) – gəzinti, gəzmə

Qeyd 1. گ hərfi də a, o, u saitlərindən və ou diftonqundan əvvəl «q» səsinə ifadə edir.

Qeyd 2. گ hərfi özündən sonra gələn «əlef»lə belə birləşir: گا. Məsələn, گارد (qvardiya), روزگار (ruzigar). Bu hərflər özündən sonra gələn ل (lam) hərfi ilə belə birləşir: گل Məsələn گل (qol) – gül, گلاب (qolab) – gülab, جنگل (cəngəl) - meşə

Tapşırıqlar:

1. Transkripsiya ilə verilmiş sözləri fars hərfləri ilə yazın, düzgün oxunuşunu və mənalarını öyrənin:

Bozorg (böyük), gerd (girdə), qaz (qaz-yanacaq), quş (qulaq), gerdu (qoz), cəgər (ciyə), quşt (ət), qoldan-(güldan), gərm (isti), kargər (fəhlə, işçi), amuzqar (orta məktəb müəllimi), səngər (səngər), əgər, məgər, gərdən (boyun).

2. Cümlələri tamamlayın:

برادرم شاگرد... مادرم آموزگار... پدرم کارگر...
من کتاب و مداد... او گل... گل زرد...
شاگرد از دبستان... گلارا در منزل... بنا بزرگ...

3. Cümlələri tərcümə edin:

پدرم در دبستان است. او از دبستان آمد. دبستان دور است. شاگرد در کلاس است. کلاس گرم است. مادرم در دبستان بود. او از دبستان آمد. دبستان بزرگ است. برادرم آموزگار است. پدرم کارگر است.

4. Sözlərin transkripsiyasını yazın və tələffüz edin:

کارگر. گرم. کامران. کمال. روزگار. گردش. گلاب. گلدان. جنگل، گِردو (qoz)، گوش، آموزگار، اکیر، کاتب، مسکو (moskou) (Moskva) –، لنگران، کتاب، شکار، زنگ.

5. Cümlələri fars dilinə tərcümə edin:

Atam məktəbdədir. Anam evdədir. Qardaşım Moskvadadır. Sınıf böyük və işıqlıdır. Kamran ov etdi. Əkrəmin sazı var. O, saz çaldı. Şakirin tarı var. O, tar çaldı. O tarçalandır.

17. YE-ی-Y,İ

Bu hərf həm «y» samitini, həm də «i» saitini ifadə edir. Hər iki tərəfdən bitişik yazılır.

1) Ayrılıqda və birləşmənin sonunda - ی

2) Birləşmənin əvvəlində və ortasında – ی

Misalları yazın və öyrənin:

1) «Y» səsini ifadə edir.

دی (dey) – İran təqvimində 10-cu ayın adı

نی (ney) – qamış, tütək, ney

یک (yek) – bir

دانشیار (daneşyar) – ali məktəb müəllimi

یادگار (yadeqar) – yadigar

میدان (meydan) – meydan

2) «İ» səsini ifadə edir.

بازی (bazi) – oyun آری (ari) – bəli

کشتی (kəşti) – gəmi ولی (vəli) – lakin, amma

میز (miz) – stol ریش (riş) – saqqal

دیروز (diruz) – dünən نیست (nist) – deyil, yoxdur

Qeyd: Sözün əvvəlində «i» gələrsə «ی»-dən əvvəl «əlef» yazmaq lazımdır. Məsələn, İran – این، ایران (in)-bu, اینجا (inca)-bura, buraya, burada və s.

Tapşırıqlar:

1. Transkripsiya ilə verilmiş sözləri fars hərfləri ilə yazın, oxuyun və mənalarını öyrənin:

Yasəmən (yasəmən), yek (bir), inca (bura, buraya), işan (onlar), yeksan (bir cür), şir (süd), dir (gec), diruz (dünən),

Sefid (ağ), əfsər (zabit), nəft (neft), səfir, dəftər, af(e)tab (günəş), kəf (ovuc), futbol (futbol), kəfş (ayaqqabı), kəftər (göyərçin), kələf (kələf, yumaq), famil (familiya), mofid (faydalı).

2. Cümlələri yazın, oxuyun və tərcümə edin:

من کیف دارم. وفا دفتر دارد. اکبر دف دارد. دف برزگ است.
فرید پنج دفتر و دو کتاب دارد. من برادر دارم. او افسر است. برادرم
سی سال دارد.

3. Verilmiş cədvəl əsasında cümlələr qurun və tərcümə edin:

دارم	} کتاب، دفتر، کیف...}	من -
داری		تو -
دارد.		او -

Nümunə: من برادر دارم. تو برادر داری. او برادر دارد.

4. Verilmiş sözlərdən uyğun gələnini nöqtələrin yerində yazmaqla cümlələri tamamlayın.

Sözlər: سبز، جالب، بزرگ، نزدیک، سفید، زرد، روشن،
کیف... است، کلاس... است، برگ... است، کتاب.... است.
دفتر... است. لیمو... است. دبیرستان.... است.

19. ĞAF - ق - ğ

1) Ayrılıqda və birləşmənin sonunda - ق

2) Birləşmənin əvvəlində və ortasında - ق

Qeyd. ق hərfinin ifadə etdiyi səs fars dilinin səciyyəvi səsi olub, Azərbaycan dilindəki «q» səsindən bir qədər arxa məxrəcdə tələffüz olunur. Transkripsiyada verilmiş «ğ» şərti işarədir. Əslində bu səs «ğ» kimi tələffüz olunmur, yuxarıda qeyd edildiyi kimi, «q»dan bir qədər arxada «ğ»ya yaxın məxrəcdə tələffüz olunur. Məsələn:

برق (bərg) – 1) elektrik, elektrik cərəyanı, 2) parıltı

لایق (layeğ) – layiq قایق (ğayeğ) – qayıq

قلم (ğələm) – qələm قالی (ğali) – xalı

مقیاس (meğyas) – ölçü مقدار (meğdar) – miqdar

Tapşırıqlar:

1. Transkripsiya ilə verilmiş sözləri fars hərfləri ilə yazın, oxuyun və mənalarını öyrənin:

Ğader (qadir, qüdrətli), ğədəm (addım, qədəm), ğəmər (ay) vəğt (vaxt), ğəsəm (and), ğərar (qərar), şəğğ (şərq), ğədim (qədim), ğaşoğ (qaşiq), məşreğ (şərq), moğəddəs (müqəddəs), ğödrət (qüdrət)

2. Cümlələri oxuyun və tərcümə edin:

این مداد است. این مداد سبز است. آن قلم قرمز است. آن کتاب است. آن کتاب جالب است. آن کتاب باز است. این دفتر است. این دفتر سفید است. این کیف است. کیف زرد است. اینجا کلاس است. کلاس بزرگ و روشن است. قدرت شاگرد است. او در کلاس است. آن دفتر نازک است.

Lügət

قرمز (qermez) – qırmızı نازک (nazok) – nazik
باز (baz) – açiq اینجا (inca) – bura, buraya

3. Cümlələri tamamlayın.

من مداد من مداد و قلم و دفتر دفتر نازک
او کتاب او کتاب، قلم، مداد و دفتر کتاب باز
تو قلم ؟ بلی، من قلم و دفتر و کیف ... کیف بزرگ
قدرت شاگرد او پدر و مادر و برادر

20. HA-ه –h, e

Bu hərfin yazı və çap şəkilləri bir-birindən fərqlidir. Hər iki tərəfdən bitişik yazılır, dörd yazı şəklinə malikdir:

Çap şəkli	yazı şəkli
1) Ayrılıqda ه	
2) Birləşmənin əvvəlində ه	

3) Birləşmənin ortasında هـ

4) Birləşmənin sonunda هـ ،هـ

~ ،هـ

1) «h» səsinin ifadə edir:

Misalları yazın, yazılışını və mənalarını öyrənin:

راه (rah) – yol

ماه (mah) – ay

آهن (ahən) – dəmir

همین (həmin) – həmin

هست (həst) – var, vardır, mövcuddur

بهار (bəhar) – bahar, yaz

جهان (cəhan) – cahan

به (beh) – heyva

نه (noh) – doqquz

ها (ha) – cəm şəkilçisi (-lar²)

Tapşırıqlar:

1. Sözləri oxuyun, yazın, mənalarını, yazılışlarını və oxunuşlarını öyrənin:

کاه kah - (saman), نهار (nəhar), مهارت (məharət), هفت həft (yeddi), هشت həşt - (səkkiz), ماهر maher - (mahir, məharətli), هنر honər - (hünər, sənət), قهرمان (qəhrəman), هوا həva, کوه kuh - (dağ), مفهوم məfhum - (anlayış)

2. Transkripsiya ilə verilmiş sözləri fars hərfləri ilə yazın və mənalarını öyrənin:

Penhan (gizli), səhm (pay), mehr (mehribanlıq), dəh (on), qah (hərdənbir), kolah (papaq), mahi (balıq), dəhan (ağız), şəhr (şəhər), bəhram (Bəhram – ad), şöhrət (şöhrət).

3. Cümlələri oxuyun, yazın və tərcümə edin:

آن پسر بهرام است. بهرام ده سال دارد. او دانش آموز است. او در دبیرستان است. آن زن آموزگار است. او سی سال دارد. هادی در منزل است. آن پسر هفت سال دارد. این پسر نه سال دارد. او کلاه دارد. کلاه سیاه است. از ایران مهمان آمد.

Lügət

ده (dəh) - on

دانش آموز (daneşamuz_) – şagird

مهمان (mehman) – qonaq

كلاه (kolah) - papaq

سیاه (siyah) – qara

سی (si) – otuz

2) «e» səsini ifadə edir:

«ha» - o hərfi yalnız bir qrup sözlərin sonunda «e» səsini ifadə edir. Məsələn,

پرده (pərdə) – pərdə

پنجره (pəncərə) – pəncərə

لاله (lale) – lələ

لانه (lane) – yuva

دسته (dəstə) – dəstə

همیشه (həmişə) – həmişə

Qeyd: Fars dilində yalnız iki köməkçi sözün sonunda «ə» səsi işlənir: و (və) bağlayıcısı və نه (nə) inkar hissəciyi (yox, xeyr). Məsələn: پدر و مادر (nedər və madər) ata və ana

برادرت بزرگ است؟ (bəradərət bozorgəst)

نه، بزرگ نیست. (nə, bozorg nist) – yox (xeyr), böyük deyil.

Tapşırıqlar:

1. Transkripsiya ilə verilmiş sözləri fars hərfləri ilə yazın. Düzgün tələffüz və mənalarını öyrənin:

Yazdəh (on bir), pərdə (pərdə), şane (daraq), came (paltar), se (üç), kase (kasa), pənc (beş), pənce (pəncə), həft (yeddi), həfte (həftə), həştad (səksən), dane (dənə), name (məktub), deh (kənd)

2. Cümlələri fars dilinə tərcümə edin:

Atam şəhərdədir. Pərdə ağıdır. Lələ qırmızıdır. Məktub uzundur. Çanta qaradır. Ayaqqabı böyükdür. Bir həftə yeddi gündür. (روز است)

3. Cümlələri yazın və tərcümə edin:

من یک برادر دارم. تو دو برادر داری. او سه برادر دارد. ما پنج روز کار کردیم. شما شش روز کار کردید. یک هفته هفت روز است. الهام دانش آموز است. او هفت سال دارد. او در کلاس است. بهرام هم در کلاس است. الهام درسش را نقل کرد. بهرام هم درسش را نقل کرد. بهرام نه سال دارد؟ نه، او ده سال دارد.

Lügət

کار کردیم (kar kərdim) – işlədik

کار کردید (kar kərdid) – işlədiniz

درسش را (dərsəş ra) – dərsini

هم (həm) – da, də bağlayıcısı

نقل کرد (nəğl kərd) – danışdı

4. Üçüncü tapşırıqda işlənmiş miqdar saylarını seçib yazın.

21. XE-خ - X

«Xe» hərfinin də «cim» hərfi kimi yazı və çap şəkilləri fərqlənir. (əsasən birləşmənin ortasındakı və sonundakı şəkilləri fərqlənir). Bu hərflər də hər iki tərəfdən bitişik yazılır.

Çap şəkli | yazı şəkli

1. Ayrılıqda – خ

2. Birləşmənin əvvəlində – خ

3. Birləşmənin ortasında – خ

4. Birləşmənin sonunda - خ

Qeyd etmək lazımdır ki, əlyazmalarında, bir qayda olaraq, «خ» hərfinin yazı şəkillərindən istifadə olunur.

«خ» (xe) hərfinin yazı şəklindən istifadə edərək misalların yazılışını və mənalarını öyrənin:

شاخ (şax) – buynuz

کاخ (kax) – saray

خانه (xane) – ev

دختر (doxtər) – qız

تخت (təxt) – taxt

سخت (səxt) – çətin, bərk

يخ (yəx) – buz

نخ (nəx) – sap

Tapşırıqlar:

1. Transkripsiya ilə verilmiş sözləri fars hərfləri ilə yazın və mənalarını öyrənin. «خ» hərfinin yazı şəkilindən istifadə edin:

Əxbar (xəbər), xərc (xərc), xale (xala), eftexar (iftixar), xəste (yorğun), xorma (xurma), xorak (xörək), moxber (müxbir), məxməl (məxmər), xənde (gülüş), ləbxənd (təbəssüm), xar (tikan).

2. Cümlələri oxuyun və tərcümə edin.

آن دختر لاله است. لاله ده سال دارد. او در خانه است. خانه دور نیست. این خاور است. خاور بسیار کار کرد. کار سخت است. خورشید در دبیرستان نیست. خورشید از دبیرستان آمد. خدیجه هم از دبیرستان آمد. دبیرستان از خانه دور نیست.

Qeyd: Fars dilində bir qrup sözlərdə «خ» hərfindən sonra «و» hərfi yazılır, lakin həmin «و» tələffüz olunmur. Bunlardan ən çox işlək sözlər aşağıdakılardır:

Bu sözlərin həm yazılışını, həm də mənalarını öyrənin:

خواهر (xahər) – bacı

خواهش (xaheş) – xahiş

خواندن (xandən) – oxumaq

خواب (xab) – yuxu

خوابیدن (xabidən) – yatmaq, yuxulamaq

خواجه (xace) – sahib, ağa

خواستن (xastən) – istəmək

خویش (xiş) – öz (qayıdış əvəzliyi)

خواربار (xarbar) – ərzaq məhsulları

خوار (xar) – zəlil və s.

3. Transkripsiya ilə verilmiş sözləri fars hərfləri ilə yazın, oxunuşlarını və mənalarını öyrənin:

Xahərəm (bacım), xahəş kərd (xahiş etdi), xabid (yatdı), dust darəd (sevir), dust darənd (sevirlər), xast (istədi), bist (iyirmi), şagerdan (şagirdlər), xand (oxudu), neveşt (yazdı)

4. Qarşı-qarşıya verilmiş sözlərin yazılışlarını, tələffüzlərini və mənalarını müqayisə edin və öyrənin:

خان (xan) – titul, ləqəb, xan	خوان (xan) – süfrə
خار (xar) – tikan	خوار (xar) – zəlil
خیش (xiş) – xış	خویش (xiş) – öz
برخاست (bərxast) – durdu, qalxdı	
خواست (xast) – istədi, tələb etdi	

5. Cümlələri yazın və tərcümə edin:

من خواهر دارم. او سی سال دارد. خواهرم آموزگار است.
شاگردان او را دوست دارند. من از دانشیار خواهش کردم. دانشیار
خواند و نوشت. من تشکر کردم. خاور خواهر دارد. نامش خالده
است. خالده بیست سال دارد.

Lügət

دانشیار (daneşyar) – ali məktəb müəllimi

تشکر کردم (təşəkkör kərdəm) – təşəkkür etdim

6. Cümlələri fars dilinə tərcümə edin:

1. Qardaşım anamdan xahiş etdi. 2 Uşaq (کودک) yatdı. 3. Xavər dərs oxudu. 4. Şagirdlər müəllimi sevirlər. 5. Qardaşımın iyirmi yaşı var. 6. O, müəllimdən xahiş etdi. 7. O, bacımdan soruşdu (پرسید - porsid)

22. ZAL - ذ - z

«Zal» hərfi eynilə əvvəldə öyrəndiyiniz «ze» (ز) hərfi kimi «z» səsinə ifadə edir. Hansı sözlərin «zal» və hansı sözlərin «ze» ilə yazılmasını yalnız həmin sözlərin yazılışlarını yadda saxlamaqla öyrənmək olar.

Bu hərf də ز «ze» kimi özündən sonrakı hərflə bitişik yazılmır və buna görə də yalnız bir qrafik şəklə malikdir.

Göründüyü kimi, «ذ» (dal) hərfindən fərqi yalnız üstündəki nöqtəsindədir. Misallar:

آذر (azər) – 1) od, 2) xüs. isim

ذره (zərre) – zərrə

آذربایجان (azərbaycan) – Azərbaycan

ذوق (zouğ) – zövq

لذت (lezzət) – ləzzət

لذیذ (ləziz) – ləzzətli, dadlı

ذرت (zorrət) – qarğıdalı

ذیل (zeyl) – aşağıda

Tapşırıqlar:

1. Transkripsiya ilə verilmiş sözləri fars hərfləri ilə yazın, onların yazılışını, oxunuşunu və mənalarını öyrənin.

Aşağıdakı sözlərdə «z» səsi «zal» hərfi ilə yazılır:

Zouğ (zövq), zəkr (zıkr etmə, demə, yadasalma), zəhn (zəhin), ezn (izin, icazə), azuğə (azuqə, ərzaq), zeyl (aşağı, aşağıda), zərre (zərrə), zərrebin (mikroskop), zəxire (zapas, ehtiyat), zorrət (qarğıdalı), bəzr (toxum)

2. Cümlələri yazın və tərcümə edin:

آن پسر آذر است. این پسر ذاکر است. این دختر آزاده است. ذاکر ذوق دارد. آذر ذره بین دارد. ذرت زیاد است. خوراک لذیذ است. ذکی دانش آموز است.

3. Cümlələri Azərbaycan dilinə tərcümə edin:

Bacımın mikroskopu var. Mikroskop evdədir. Azərbaycan böyükdür. Azərbaycanda neft var. Neft faydalıdır (مفید). Xörək ləzzətlidir. Qarğıdalı çoxdur. O oğlan Zakirdir. Zakirin bacısı var.

23. ÇE - چ - Ç

Bu hərf eynilə «cim» və «xe» hərfləri kimi yazı və çap şəkillərinə malikdir. Hər iki tərəfdən bitişik yazılır. Aşağıdakı qrafik şəkilləri vardır. «ج» hərfindən yalnız nöqtələrinin sayı ilə fərqlənir.

Çap şəkli	yazı şəkli
1. Ayrılıqda – چ	
2. Birləşmənin əvvəlində- چ	
3. Birləşmənin ortasında – چ	
4. Birləşmənin sonunda – چ	
قارچ (qarç) – göbələk	پوچ (puç) – boş
چار (çəhar) – dörd	چتر (çətr) – çətir
بچه (bəççə) – uşaq	يخچال (yəxçal) – soyuducu
گچ (gəç) – təbaşir, gips	موچ (moç) – bilək

Tapşırıqlar:

1. Transkripsiya ilə verilmiş sözləri fars hərfləri ilə yazın və mənalarını öyrənin:

Çist? (nədir?), çeşm (göz), çehel (qırx), kuçek (kiçik, balaca), yəxçal (soyuducu), çənd? (neçə?), keçəl (kəçəl), çərx (təkər, çərx), çəsəb (yapışqan), puç (boş, puç), çelçele (qaranquş), ləçək, çador (çadır, çadra)

2. Cümlələri yazın və tərcümə edin. Altından xətt çəkilmiş sözlərə diqqət edin və yadınıza salın:

آزاد يک کيف دارد. آزاده دو سال دارد. آذر سه خواهر دارد.
خالده چهار برادر دارد. ذاکر پنج دفتر دارد. خاور شش کتاب دارد.

پروین هفت مداد دارد. شهلا هشت قلم دارد. گلارا نه سال دارد. جلال ده دفتر دارد.

3. Cədvəl əsasında cümlələr düzəldin.

این چیست؟ - این

است	{	کتاب
		دفتر
		قلم
		مداد
		کیف
	}	میز

Nümunə: این چیست؟ این کتاب است

4. Verilmiş sözlərdən istifadə etməklə cümlələri tamamlayın.

Sözlər: زرد، مداد، دور، خانه، سفید، کارخانه، جالب، آمد
آن دفتر..... است. این کتاب است. آن قرمز است. این
لیمو... است. مادرم از دبیرستان ... پدرم در ... است. خواهرم در
..... است. منزل از دبیرستان ... نیست.

24. JE-ژ-ج

«je» ژ hərfi özündən sonra gələn hərfə bitişik yazılır. Buna görə də bir qrafik şəkli vardır. «z» hərfindən yalnız nöqtələrin sayı ilə fərqlənir.

ژ - ayrılıqda və birləşmənin sonunda

ژاله (jale) – xüs. isim

ژانویه (janviye) – yanvar

مژده (mojde) – müjdə, xeyir xəbər

مژه (moje) – kirpik

Tapşırıqlar:

1. Transkripsiya ilə verilmiş sözləri fars hərfləri ilə yazın, düzgün oxunuşunu və mənalarını öyrənin

reje (parad), jende (cındır), kəjdəm (əqrəb), jakət (jaket), (mojqan (kirpiklər), jurnal, jilet, jərf (dərin), juye (iyul), jimnastik (gimnastika, idman).

2. Cümlələri yazın və tərcümə edin:

آن دختر شاگرد است. او ژاله است. ژاله یک برادر و دو خواهر دارد. اژدر برادر دارد. اژدر کوچک است. او چهار سال دارد. در ژانویه هوا (hava) سرد است. در ژوئیه هوا گرم است.

3. Verilmiş cədvəl əsasında 6 cümlə yazın və tərcümə edin:

دارم	[کتاب دفتر قلم مداد کیف خواهر]	من
داری		تو
دارد		او
داریم		ما
داریم		شما
دارند		آنها

Nümunə: من کتاب دارم

4. Mətni oxuyun, yazın və tərcümə edin:

اینجا کلاس است. کلاس بزرگ و روشن است. دانشیار از دانشجو پرسید اژدر خوب جواب داد. دانشیار گفت: خیلی خوب. آفرین. پس از اژدر ژاله جواب داد. ژاله هم خوب جواب داد.

Lügət

پرسید (porsid) – soruşdu گفت (qoft) – dedi

پس (pəs) – sonra خوب (xub) – yaxşı

دانشجو (daneşcu) – tələbə روشن (rouşən) – işıq,
ışıklı

25. HE-ح-H

«he» hərfinin də əvvəlki dərslərdə öyrədilən «cim», «ce» «xe» hərfləri kimi, yazı və çap şəkilləri vardır.

Bu hərf «h» səsinə ifadə edən ikinci hərfdir. Bu hərf ərəb mənşəli sözlərdə işlənir.

Çap şəkli	yazı şəkli
1. Ayrılıqda – ح	
2. Birləşmənin əvvəlində – ح	
3. Birləşmənin ortasında – ح	
4. Birləşmənin sonunda – ح	
فرح (fərəh) – sevinc, fərəh	قدح (ğədəh) – qədəh
راحت (rahət) – rahat	حاكم (hakem) – hakim
محکم (mohkəm) – möhkəm	تحقیق (təhqiğ)- tədqiqat
فتح (fəth) – fəth	تفریح (təfrih) – əylən

Tapşırıqlar:

1. Transkripsiya ilə verilmiş sözləri fars hərfləri ilə yazın, oxuyun və mənalarını öyrənin. Sözlərdəki «h» səsi «ح» ilə yazılır.

Hərəkət, hərərət, hal, əhval, heyf, səhər, mədh (tərif), məhdud, hokm (hökm), həcm, hala (indi), hekmət (hikmət), həmmam (hamam), həlva (halva), həğğ (haqq), Həsən, Əhəd, Əhməd, Vahed

2. Cümlələri tamamlayın:

دفتر سفید....	مادر یک پسر....
کتاب خیلی جالب....	کتاب در کیف.....
کلاس بزرگ و روشن ...	کلاس پنجره....
درس خیلی جالب....	او دفتر

3. Aşağıdakı xüsusi isimləri fars hərfləri ilə yazın və yazılışlarını yadda saxlayın (Adların tərkibindəki «h» səsi «ح» ilə yazılır).

Həmid, Hamed, Əhməd, Əhəd, Həmidə, Rəhim, Rahem, Həsən, Rəhime, Heydər, Məhmud, Məhəmməd, Vahed, Vəhdət, Vahede, Həbib, Məhbube, Həbibe, Həvva, Həlime, Reyhan, Mohtərəm, Mələhət

4. Cümlələri yazın, oxuyun və tərcümə edin:

حسن کارگر است. او حالا در کارخانه است. او خیلی زحمت کشید. احمد دانش آموز است. او هفت کتاب و پنج دفتر دارد. او حالا در کلاس است. آموزگار درس را از مهدی پرسید. مهدی خوب جواب داد. هادی مهندس است. رحیم هم مهندس است. او در کارخانه است.

Lügət

کشید (keşid) – çəkdi
پرسید (porsid) – soruşdu
حالا (hala) – indi
کارخانه (karxane) – fabrik, zavod
درس را (dərs ra) - dərsi
مهندس (mohəndes) - mühəndis

5. Cümlələri tərcümə edin:

Əhəd müəllimdir. İndi o, məktəbdədir. Məktəb yaxındır. Həmid mühəndisdir. O, fabrikdədir. Fabrik böyükdür. Rahim həkimdir. O, indi xəstəxanadadır. Xəstəxana böyük və işıqlıdır.

26. SAD - ص –s

«Sad» hərfinin ifadə etdiyi səs «s» səsidir. Bu hərf də hər iki tərəfdən bitişik yazılır və sırf ərəb mənşəli sözlərdə işlənir.

1. Ayrılıqda və birləşmənin sonunda - ص
 2. Birləşmənin əvvəlində və ortasında – ص
- خاص (xass) – xüsusi
اشخاص (əşxas) – adamlar, şəxslər

رقص (rəğs) – rəqs
شخص (şəxs) – şəxs, adam
قصر (ğəsır) – saray
صد səd) – yüz
رقاص (rəğğas) – rəqqas
فصل (fəsl) – fəsil

Qeyd etməliyik ki, hansı sözün «س»-lə və hansı sözün «ص»-la yazılmasını bilmək üçün həmin sözlərin yazılışını yadda saxlamaq və öyrənmək lazımdır.

Tapşırıqlar:

1. Transkripsiya ilə verilmiş sözləri fars hərfli ilə yazın və mənalarını öyrənin. Sözlərin tərkibindəki «s» səsi ص – la yazılacaqdır.

Səbr (səbir), səndəli (stul), ğəsəd (məqsəd), (ğesse) – nağıl, ğəside (qəsidə), esrar (israr, təkid), senf (sınıf), nesf (yarım, yarı), noqsan (nöqsan), təsadof (təsadüf), təsvir (şəkil, tablo)

2. Verilmiş sözlərin yazılışını öyrənin və onları dəftərinizə yazın:

صلح (solh) – sülh
صبح (sobh) – sübh, səhər
صبحانه (sobhane) – səhər yeməyi
نصيحت (nəsihət) - öyüd, nəsihət
صحيح (səhih) – düz, doğru, düzgün
صحبت (sohbət) – söhbət
حاصل (hasel) – hasil
صاحب (saheb) – sahib
صاحبخانه (sahebxane) – ev sahibi
محصول (məhsul) – məhsul

3. Cümlələri yazın, sözlərin yazılışını öyrənin və tərcümə edin:

صابر کارگر است. صابره پزشک است. احد مهندس است. صادق آموزگار است. آن دختر صالحه است. صالحه دانش آموز است. این دختر سیاره است. سیاره برادر دارد. آن پسر محمد است. آن دختر صنوبر است. صنوبر دانشجو است. او حالا در خانه است.

4. Verilmiş sözlərdən istifadə edərək cümlələri tamamlayın:

دبیرستان، درس را، داد، کلاس، دارد، کارخانه، دانشجو
آموزگار در ... است. آموزگار از صنوبر پرسید. صنوبر
خوب جواب شاگرد در است. صالح هشت کتاب صابر...
است. پدرم در ... است.

5. Cümlələri tərcümə edin:

این شخص مهندس است. آن شخص کارگر است. مهدی دانشیار
است. او حالا در دانشگاه است. محمود نیز در دانشگاه است. حسن
آمد. حسن از تبریز آمد. حسن امروز از تبریز آمد.

Lügət

دانشایر (daneşyar) – ali məktəb müəllimi, dosent

دانشگاه (daneşqah) – universitet

امروز (emruz) – bu gün

نیز (niz) – da, də bağlayıcısı

27. TA - ط - t

Bu hərf eynilə «te» hərfi kimi, «t» səsini ifadə edir. Tərkibində «t» səsi olan sözlərin «te» (ت) və ya «ta» (ط) ilə yazılmasını bildirən xüsusi bir qayda yoxdur. Bunların yazılışını yalnız yadda saxlamaqla öyrənəcəksiniz.

«Ta» hərfi hər iki tərəfdən birləşir, yazı və çap şəkilləri bir-birindən fərqlənmir, işlənmə yerindən asılı olmayaraq yalnız bir qrafik şəkildə yazılır. Məsələn:

شرط (şərt) – şərt

مربوط (mərbut) – bağlı, əlaqəli, daxil olma

ربط (rəbt) – əlaqə, bağlılıq
طول (tul) – uzunluq, uzun
طرف (tərəf) – tərəf
فقط (fəğət) – yalnız
نقطه (noğte) – nöqtə
رابطه (rabete) – rabitə, əlaqə

Tapşırıqlar:

1. Sözləri fars hərfləri ilə yazın və mənalarını öyrənin:

Sözlərdəki «t» səsi ط (ta) hərfi ilə yazılır.

Vətən, gətar (qatar), təbib (həkim), tuti (tutuquşu), mətbəx, təbabət, ətraf, notğ (nitq), vəsət (orta), təbl (təbil), xəyyat (dərzi), təbəğə (mərtəbə, təbəqə), tələb, mətləb, şətrənc (şahmat), təla (qızıl)

2. Cümlələri yazın və tərcümə edin:

طاهر در دبیرستان است. طاهره هم در آنجا است. طاهر طبل دارد. پدرم دانشیار است. مادرم خیاط است. مادرم حالا در مطبخ است. مطبخ بزرگ و روشن است. خواهرم پزشک است. او حالا در بیمارستان است. طوطی در قفس است. قفس بزرگ است.

3. Cümlələri tərcümə edin:

Bacım mətbəxdədir. Mətbəx böyük və işıqlıdır. Qardaşım otaqdadır. Otağın (اتاق) iki pəncərəsi var. Atam qatarla (با قطار) gəldi. Anam dərzidir. O, indi evdə deyil. (نیست)

4. Cümlələri نیست, است, دارد, است istifadə edərək tamamlayın:

طاهر در کارخانه....

او در دبستان ...

طاهره برادر....

او نیز برادر....؟

طاهر خواهر....

خلیل پنج دفتر و دو کتاب.... احمد دو خواهر و یک برادر....

28. ĞEYN - غ - Ğ

«Ğeyn» hərfinin ifadə etdiyi səs eynilə «ğaf» - ق hərfinin ifadə etdiyi səsdır. «Ğeyn» hərfinin də transkripsiya işarəsi «ğ»-dır. Tərkibində «ğ» səsi olan sözlərin hansının «ğaf», hansının «ğeyn» ilə yazılmasını yalnız sözlərin yazılışını öyrənmək və yadda saxlamaq yolu ilə bilmək olar.

«Ğeyn» hərfi hər iki tərəfdən birləşir; bu hərf əvvəlki hərlərdən fərqli olaraq, birləşmədəki yerinə görə dörd müxtəlif şəkildə yazılır:

1. Ayrıılıqda – غ
2. Birləşmənin əvvəlində - غ-
3. Birləşmənin ortasında – -غ
4. Birləşmənin sonunda - غ

باغ (bağ) – bağ
زاغ (zağ) –qara qarğa
غرب (ğərb) – qərb
غالب (ğaleb) – qalib
شغال (şəğal) – çaqqal
مغرور (məğrur) – məğrur
جیغ (ciğ) – qışqırıq
تیغ (tiğ) – ülgüc, tiyə

Tapşırıqlar:

1. Transkripsiya ilə verilmiş sözləri fars hərfləri ilə yazın, mənalarını tələffüzlərini öyrənin:

Sözlərdəki «ğ» səsi "غ" ilə yazılır.

Kəlağ (qarğa), çerağ (çıraq), ğəzəl (qəzəl), məğreb (qərb), bağban, məğaze (mağaza), lağər (arıq), morğ (quş, toyuq),

məğz (beyin, ləpə), ğorub (qürub), doruğ (yalan), ğonçe (qönçe), məğlub, qorbət (qürbət).

2. Cümlələri yazın və tərcümə edin. Sözlərin yazılışına və tələffüzünə diqqət yetirin:

قدیر باغبان است. او در باغ است. باغبان درخت کاشت. درخت بزرگ شد. قدرت فروشنده است. حالا او در مغازه است. مغازه بزرگ و روشن و تمیز است.

Lügət

درخت (derəxt) – ağac

کاشت (kaşt) – əkdi

بزرگ شد (bozorg şod) – böyüdü

فروشنده (foruşənde) – satıcı

3. Cümlələri fars hərfləri ilə yazın və tərcümə edin:

Əhməd baġbanəst. Həmid həm baġbanəst. Həmidə dər baġəst. Azər dər məġazeəst. Məġaze nəzdikəst. Zağ siyah əst.

29. ZAD - ض - Z

Zad «ض» hərfi eynilə «ze» - ز və «zal» - ذ hərflərinin ifadə etdiyi «z» səsinə ifadə edir.

Tərkibində «z» səsi olan sözlərdən hansının «ze» - ز hansının «zal» - ذ və ya hansının «zad» - ض hərfi ilə yazılmasını sözlərin yazılışını yadda saxlamaq yolu ilə öyrənmək olar.

«Zad» hərfi hər iki tərəfdən bitişik yazılır. Bu hərfin eynilə «sad» ص hərfi kimi iki qrafik şəkli var:

1. Ayrılıqda və birləşmənin sonunda - ض

2. Birləşmənin əvvəlində və ortasında – ض

مرض (mərəz) – xəstəlik

قرض (ğərz) – borc
نبض (nəbz) – nəbz
مريض (məriz) – xəstə
ضرر (zərər) – zərər, ziyan
ضامن (zamen) – zamin
فضا (fəza) – fəza
مضمون (məzmun) – məzmun

Tapşırıqlar:

1. Transkripsiya ilə verilmiş sözləri fars hərfləri ilə yazın, tələffüz və mənalərini öyrənin. Sözlərdəki «Z» səsi "ض" hərfi ilə yazılır:

Zərbe (zərbə), ərazi, zəxim (qalın), məriz (xəstə), razi, Fozuli (Füzuli), Fazel (Fazil), məzmun, ziyafət (qonaqlıq), zərurət (zəruri), Fazele (Fazilə), Mərziye (Mərziyə).

2. Aşağıdakı xüsusi isimlərin yazılışını və oxunuşunu öyrənin:

آذر، ذکی، فاضل، ضیا. ضیافت، مرضیه، زُهره، فاضله، بهروز.
فرزاد، فضّه. رضوان، روزبه، آزاد، ذاکر، ذکیه، میرزا، فضولی

3. Cümlələri oxuyun və tərcümə edin:

این میز است. میز سیاه است. میز بزرگ است. میز در کلاس است. آن صندلی است. صندلی هم سیاه است. صندلی کوچک است. فاضل مهندس است. مرضیه پزشک است. ضیا دانش آموز است. ذکیه هم دانش آموز است. او یازده سال دارد. رضوان هم یازده سال دارد. او مریض است.

Lüğət

کوچک (kuçək) – kiçik, balaca
دانش آموز (daneşamuz) – şagird
یازده (yazdäh) – on bir

صندلی (səndəli) – stul

میز (miz) – masa

4. Cümlələri fars dilinə tərcümə edin:

Bu oğlan Rizvandır. Rizvan fəhlədir. O, indi fabrikdədir. O qız Fazilədir. Fazilə şagirdidir. O, həkimdir. O, indi məktəbdədir. Qardaşım bağbandır. Anam dərzidir. Bacım həkimdir. O, indi xəstəxanadadır.

5. Bir-birinin qarşısında verilmiş sözləri fars hərfləri ilə yazın və nöqtələrinə görə hərfləri müqayisə edin.

Dəst (əl) – dəşt (çöl, səhra)

Həst (var) – həşt (səkkiz)

Dərd (ağrı) – dozd (oğru)

Bar (yük, meyvə) – baz (açıq)

Bəhar (yaz, bahar) – nəhar (günorta yeməyi, nahar)

Cəvab (cavab) – xab (yuxu)

Xəbər – xəbər

30. SE - ث - S

«Se» hərfi də eynilə əvvəlki səhifələrdə öyrədilmiş «sin» - س və «sad» - ص hərflərinin səsini – «s» səsini ifadə edir. Bu hərflər hər iki tərəfdən bitişik yazılır və iki qrafik şəkllə malikdir. Bu hərflər də ərəb mənşəli sözlərdə yazılır.

1. Ayrılıqda və birləmənin sonunda - ث

2. Birləşmənin əvvəlində və ortasında – ث

ارث (ers) – irs

نثر (nəsr) – nəsr

بحث (bəhs) – mübahisə, bəhs etmə

وارث (vares) – varis

ثروت (servət) – sərvət, var-dövlət

مثال (mesal) – misal

ورثه (vərəse) – vərəsə
میراث (miras) – miras

Tapşırıqlar:

1. Transkripsiya ilə verilmiş sözləri fars hərfləri ilə yazın, mənalarına və yazılış qaydalarına diqqət yetirin. Sözlərdəki «s» səsi "ث" ilə yazılır:

Saniye (saniyə), sabet (sabit, sübut), səmər (meyvə), mosbət (müsbət), kəsif (çirkli), asar (əsərlər), vərəse (vərəsə), sobut (sübut), əsər, sərvət (sərvət)

2. Cümlələri yazın və tərcümə edin, tərkibində «s» səsi olan sözlərin yazılışına diqqət yetirin.

یک دقیقه شصت ثانیه است. آن پسر ثابت است. ثابت دانشجو است. صابر هم دانشجو است. آن خانم ثریا است. او حالا در دانشگاه است. دانشیار مثال آورد و درس را شرح داد. سلیمه با ثابت بحث کرد. صنوبر آنها را ساکت کرد.

Lügət

شصت (şəst) – altmış
شرح داد (şərh dad) – şərh etdi, izah etdi
بحث کرد (bəhs kərd) – mübahisə etdi
انها را (anhara) – onları
ساکت کرد (saket kərd) – sakitləşdirdi
آورد (avərd) – gətirdi
ثریا (sorəyya) – Sürəyya (ad)

31. ZA - ظ - Z

«Za» hərfi «z» səsinə ifadə edən dördüncü hərfdir. Bu hərf yalnız ərəb mənşəli sözlərdə işlənir. Eynilə «ط» (ta) hərfi kimi yazılır. Fərqi yalnız nöqtəsindədir.

Hər iki tərəfdən birləşməsinə baxmayaraq, yalnız bir qrafik şəkildə yazılır. Müqayisə edək:

1. Ayrılıqda və birləşmənin əvvəlində – ظ
 2. Birləşmənin ortasında və sonunda – ظ
- الفاظ (əlfaz) – sözlər لفظ (ləfz) – söz
لحاظ (lehaz) – nöqtəyi-nəzər ظلم (zolm) – zülm
حفظ (hefz) – qoruma, saxlama ظهر (zohr) – günorta
نظام (nezam) – nizam منظور (mənzur) – məqsəd

Tapşırıqlar:

1. Transkripsiya ilə verilmiş sözləri fars hərfləri ilə yazın, yazılışlarını və mənalarını öyrənin. Sözlərdəki «z» səsi "ظ" ilə yazılır:

mənzərə (mənzərə), Nezami (Nizami), zəfər (qələbə), zalem (zalım), nəzər, zərif, xodahafez (xudahafiz), zolmət (zülmət), nəzarət, nezafət (təmizlik), entezam (intizam), zərf (qab)

2. Aşağıdakı xüsusi isimlərin yazılışını öyrənin:

نظامی، ظریف، ظفر، ظریفه، آذر، آرزو، منظر، ذکی، رضوان،
فضولی، نظر، نظم، زهره، ضیا، ناظم، حافظ. فاضل، وظیفه

3. Cümlələri tərcümə edin.

آن مرد ناظم است. ناظم مهندس است. ناظم خواهر دارد.
خواهرش ظریفه است. ظریفه پزشک است. او در بیمارستان کار می کند. بیمارستان نزدیک است. منظر آموزگار است. حالا او در مدرسه است. مدرسه بزرگ است. منظر بیست شاگرد دارد. نظامی گنجوی مشهور است. نظامی گنجوی در گنجه متولد شده است.

Lügət

خواهرش (xahərəs) – bacısı
بیمارستان (bimarestan) – xəstəxana
بیست (bist) – iyirmi
کار می کند (kar mikonəd) – işləyir

متولد شده است (motəvəlled şodeəst) – doğulmuşdur
مدرسه (mədrəse) – məktəb, mədrəsə

4. Verilmiş rəng adlarını öyrənin və hər birinə aid bir cümlə qurun:

سفید (sefir) – ağ
سبز (səbz) – yaşıl
سیاه (siyah) – qara
کبود (kəbud) – göy
آبی (abi) – mavi
سرخ (sorx) – qırmızı
خاکستری (xakestəri) – boz, kül rəngi
زرد (zərd) – sarı
قهوه ای (ğəhvəi) – qəhvəyi
چهره ای (çehrei) - çəhrayı

Nümunə: این لباس قهوه ای رنگ است

5. «Ze» ز, «zal» - ذ, «zad» - ض və «za» ظ hərflərinin hər birinə aid beş söz (bildiyiniz sözlərdən) yazın və mənalarını göstərin.

6. «Te» ت və «ta» - ط hərflərinin hər birinə aid beş söz yazın.

7. «Sin»-س, «sad» - ص və «se» - ث hərflərinin hər birinə aid beş söz yazın.

8. «Ha»-ه və «he» - ح hərflərinin hər birinə aid beş söz yazın.

9. «Ğaf» - ق və «ğeyn» - غ hərflərinin hər birinə aid beş söz yazın.

10. Qarşı-qarşıya verilmiş sözlərin yazılışlarını, tələffüzlərini və mənalarını müqayisə edin.

حياط (həyat) – həyət - حيات (həyat) – həyat, yaşayış
 قربت (ğorbət) – yaxınlıq - غربت (ğorbət) - qəriblik
 غالب (ğaleb) – qalib - قالب (ğaleb) – qəlib
 غذا (ğəza) – yemək, xörək - قضا (ğəza) – hadisə
 غريب (ğərib) – yad, özgə, qərib - قريب (ğərib) – yaxın

32. EYN – ع

«Eyn» - ع hərfinin xüsusi bir səsi yoxdur. Bu hərf bütün sait səsləri ifadə edə bilir, həm də «apostrof» işarəsinin vəzifəsini daşıyır.

«ع» hərfi hər iki tərəfdən bitişik yazılır. Birləşmədəki məqamına görə eynilə «ğeyn» (غ) hərfi kimi aşağıdakı dörd qrafik şəkildə yazılır. Bu hərf də ərəb mənşəli sözlərdə işlənir.

1. Ayrılıqda - ع
2. Birləşmənin əvvəlində – ع
3. Birləşmənin ortasında – ع
4. Birləşmənin sonunda - ع

دفاع (defa) – müdafiə	اختراع (extera) – ixtira
عمو (əmu) – əmi	علم (elm) – elm
معدن (mədən) - mädən	منع (mən)-qadağa
معروف (məruf) – məşhur, tanınmış	
وضع (vəz) – vəziyyət	

«ع» hərfinin ifadə etdiyi səslər onun aşağıdakı xüsusiyyətləri ilə müəyyənləşdirilir:

A. «Eyn» - ع hərfi a, u, i uzun saıtlərindən və bəzən də “ou” diftonqundan əvvəl gəldikdə həmin səslərin bir daha uzanmasına şərait yaradır. Məsələn:

عالم (alem) – alim عالي (ali) – ali
 عود (ud) – çalğı aləti صعود (soud) – qalxma, ucalma

عيسى (isa) – İsa سعيد (səid) – xoşbəxt
عودت (oudət) – qayıtma

Tapşırıq:

Transkripsiya ilə verilmiş sözləri fars hərfləri ilə yazın (sözlərdəki «a» saitindən, yəni «ələfdən əvvəl» «ع» yazın), həmin sözlərdəki «a» saitini daha da uzun tələffüz edin.

Aləm, adi, acez (aciz), aref (arif, bilən), ağel (ağıllı), adət, səadət (xoşbəxtlik), aşəğ (aşıq), adel (ədələtli), ac (fil sümüyü), moaven (müavin), moadel (qarşılıq ekvivalent), məaş (maaş).

B. «ع» hərfi bir sıra ərəb mənşəli sözlərin əvvəlində yazılır və ə, e və o qısa saitləri kimi oxunur.

«ə» səsini ifadə edir:

عرب (ərəb) – ərəb عدد (ədəd) – say, ədəd
علم (ələm) – bayraq عقل (əğl) – ağıl
عرق (ərəğ) – tər عكس (əks) – şəkil
عمو (əmu) – əmi عمه (əmmə) bibi

«e» səsini ifadə edir:

عبرت (ebrət) – ibrət علم (elm) – elm
علت (ellət) – səbəb عنان (enan) – cilov
عبارت (ebarət) – ibarət عشق (eşq) - eşq

«o» səsini ifadə edir:

عضو (ozv) – üzv عذر (ozr) – üzr
عقاب (oğab) – qartal عهده (ohde) – öhdə
عمده (omde) – ümdə عمق (omğ) – dərinlik
عمر (omr) – ömür, həyat
علوی (olvi) – ülvi, ən nəcib

C. «ع» hərfi bir sıra ərəb mənşəli sözlərin ortasında yazılır və «apostrof» işarəsinin vəzifəsini ifadə edir. Başqa sözlə, ifadə etdiyi saitin uzun tələffüz edilməsinə şərait yaradır. Məsələn:

تعريف (tərif) – tərif

بعد (bəd) – sonra
تعقيب (təqib) – təqib
نعمت (nemət) – nemət
اعلا (əla) – əla
اعتراف (eteraf) – etiraf
معتبر (motəbər) – mötəbər
لعل (ləl) – ləl, cəvahirat

Bu misalların hər birindəki «ع» -dən əvvəl gələn sait səslər uzun tələffüz olunur.

D. «ع» hərfi bir qrup sözlərin sonunda yazılır və həmin sözləri tələffüz edərkən sonuncu səs sanki kəsilir.

Məsələn:

دفاع (defa) – müdafiə
نفع (nəf) – xeyir, mənfiyyət
اختراع (extera) – ixtira
منع (mən) – qadağa
ارتجاع (erteca) – irtica
شمع (şəm') – şam

Tapşırıqlar:

Qarşı-qarşıya verilmiş sözlərin yazılışlarını, tələffüzlərini və mənalarını müqayisə edin və öyrənin:

من (mən) – mən	- منع (mən) – qadağa
دف (dəf) – dəf (mus)	- دفع (dəf) – dəf etmə
رف (rəf) – rəf	- رفع (rəf) – aradan götürmə
نو (nou) – təzə	- نوع (nou) – növ
زر (zər) – qızıl	- زرع (zər) – əkin

E. «ع» hərfi bir qrup sözlərin ortasında yazılır və həmin sözlərin tələffüzündə sanki bir kəsiklik, qırıqlıq vardır. Bu

qırıqlıq isə ona görə nəzərə çarpır ki, iki müxtəlif tələffüz məxrəcli sait səslər yanaşı gəlir. Məsələn:

ساعی (sai) – çalışqan	شعار (şoar) – şüar
ساعت (saət) – saat	بعيد (bəid) – uzaq
سعادت (səadət) – xoşbəxtlik	معامله (moamele)-müamilə
سعيد (səid) – xoşbəxt	معلم (moəllem)-müəllim

Tapşırıqlar:

1. Transkripsiya ilə verilmiş sözləri fars hərfləri ilə yazın. Transkripsiyalardakı apostrof işarəsini «ع» hərfi ilə yazın:

Rə'na (gözəl), mə'na, yə'ni, mə'lum, me'mar, şe'r, fe'l, də'vət, mə'ruf (məşhur), cə'be (qutu yeşik), mə'refət (mərifət), şo'le (şölə), bə'd (sonra), şo'be (şöbə), me'yar (ölçü), ne'mət

2. Transkripsiya ilə verilmiş sözləri fars hərfləri ilə yazın. Transkripsiyalarda yanaşı işlənən saitlərdən qısalarını «ع» hərfi ilə yazın:

Moalece (müalicə), moayene (müayinə), məaref (maarif), səid (xoşbəxt), moşaere (şeyrləşmə), moaf (azad edilmə), məaden (mədənlər), saət (saat), məaş (maaş), moaven (müavin).

3. Transkripsiya ilə verilmiş sözləri fars hərfləri ilə yazın, mənalarını və yazılış qaydalarını öyrənin. (Sözlərin əvvəlindəki Ə, E və O qısa saitləri «ع» hərfi ilə yazılacaqdır).

Ədəd, ədəm (yoxluq), ərəğ (tər), əfv, əməl (iş), ələm (bayraq), əmu (əmi), əmme (bibi), eyb (eyib), ebarət (ibarət), elm, eyd (bayram), enad (inad), eşq (eşq), ebrət (ibrət), enan (cilov, yüyən), edde (qrup, hissə), onvan (adres), oləma (alimlər), obur (keçid, keçmə), omr (ömür), ohde (öhdə), olum (elmlər).

4. Transkripsiya ilə verilmiş sözləri fars hərfləri ilə yazın, mənalarını və yazılış qaydalarını öyrənin. (Sözlərin əvvəlindəki uzun saitlərdən – A, U saitlərindən əvvəl «ع» hərfi yazılacaq)

Alem (alim) aləm, adel (adil, ədalətli), adi, ali, aref (Arif, bilən), ac (fil dişi), acez (aciz), adət, ağel (ağıl, ağıllı), ud (çalğı aləti), ur (çılpaq, lüt)

5. Aşağıdakı xüsusi isimlərin yazılış və oxunuşlarını öyrənin.

عارف، عادل، عاقل، عاكف، عابد، عاطف، عارفة، عادله، عاقله،
عاليه، عديله، عثمان، على، عصمت، رعنا، شعله، سعادت، عباس،
عمران، عاصف.

6. Cümlələri oxuyun və tərcümə edin:

عادل مهندس است. عارف هم مهندس است. عارفة پزشک است.
حالا او در بیمارستان است. علی دانشجو است. او در کلاس است.
کلاس بزرگ است. عباس هم دانشجو است. او حالا در منزل است.
سعادت دانش آموز است. او کوشا و ممتاز است. حالا او در دبیرستان
است. رعنا دانشیار است. او در دانشکده است. عاکف کارگر است. او
در کارخانه است. عادله فروشنده است. او در مغازه است. عصمت
جراح است. او حالا در بیمارستان است.

ƏLAVƏ İŞARƏLƏR

1. «Tənvin» işarəsi -أ

Bu işarə fars dilində işlənən ərəb mənşəli sözlərin axırında («əlef»in üstündə) yazılır və bir qayda olaraq «əlef»lə birlikdə «ən» səs birləşməsi kimi oxunur. Məsələn:

عادتاً (adətən) – adətən

اصولاً (osulən) – bir qayda kimi, adətən

شخصاً (şəxsən) – şəxsən

اصلاً (əslən) – əsla

اقلاً (əğəllən) – heç olmazsa, ən azı

رسماً (rəsmən) – rəsmi olaraq

مثلاً (məsələn) – məsələn

حتماً (hətmən) – mütləq

معمولاً (məmulən) – bir qayda olaraq, adətən

تقريباً (təğribən) – təqribən

2. «Həmze» işarəsi - ء

Bu işarə fars dilində əsas etibarilə, üç məqamda işlənir: 1. «əlef»-in üstündə; 2. «vav»-in üstündə; 3. Çıxıntı (diş) üstündə

«Həmze» işarəsi söz tərkibində işlənən zaman ya apostrof vəzifəsini daşıyır, ya qoşa «ə» saiti kimi oxunur, ya da sözdə sadəcə olaraq, «ə» saiti kimi tələffüz olunaraq sözün deyilişində bir növ kəsiklik, qırıqlıq yaradır. Məsələn:

A) «əlef»-in üstündə yazılır və apostrof vəzifəsini daşıyır.

تأثير (təxir) – təxir مأيوس (məyus) – kədərli

تأليف (təlif) – əsər تأسيس (təsis) – təsis etmə

تأمين (təmin) – təmin تاديه (tədiye) – ödəmə

رأى (rəy) – rəy تأكيد (təkid) – təkid, ısrar

رأس (rəs) – baş (num eroitiv söz)

B) «Əlef»-in üstündə yazılır və qoşa «ə» saiti kimi tələffüz olunur. Məsələn:

تأسف (təəssof) – təəssüf تأثرات (təəssor) – təəssürat

تأمل (təəmol) – düşünmə تألم (təəllom) – kədərli olma

C) «ء» işarəsi «vav» - و hərfinin və çıxıntının üstündə yazılır və əsasən «ə» kimi oxunur.

قراة (ğəraət) – qıraət مؤلف (moəlləf) – müəllif

مؤدب (moəddəb) – ədəbli مؤثر (moəsser) – təsirli

رئيس (rəis) – rəis جرأت (corət) - cürət

Qeyd etmək lazımdır ki, bəzən kitablarda «tənvin» və «həmze» işarələri yazılmır. Belə sözləri düzgün oxumaq üçün, əsasən, bilmək lazımdır ki, «tənvin» işarəsi yalnız ərəb mənşəli sözlərin sonunda «əlef»-in üstündə ola bilər. Deməli, bu zaman sözlərin sonundakı «əlef» «ən» səs birləşməsini ifadə edir.

- قصدا - gəsdən, شخصا - şəxsən, اصلا - əslən, مثلا - məsələ-n
gəsdən

3. «Təşdid» işarəsi –

Bu işarə haqqında əvvəlki səhifələrdə bəhs olunmuşdur.

1-Cİ DƏRS درس اول

لوازم درس

این مداد است. این قلم است. این کتاب است. این دفتر است. آن
کیف است. آن مداد پاک کن است. آن کاغذ است. آن خط کش است.
آن پرگار است. این قلم خودنویس است.

آن چیست؟ آن خطکش است. آن مداد پاک کن است. آن پرگار
است.

این چیست؟ آن میز است. آن صندلی است. آن نیمکت است.

این کیست؟ آن دانشیار است. آن پزشک است. این بنا است.

LÜĞƏT

لوازم (ləvazem) – ləvazimat

کاغذ (kağəz) – kağız

مداد پاک کن (medadpakkon) – pozan

کیف (kif) – çanta

قلم خود نویس (ğələm-e xodnevis) – avtomat qələm

نیمکت (nimkət) – parta, skamya

چیست (çist) – nədir?

بنا (bənna) – bənna

کیست (kist) – kimdir?

پزشک (pezeşk) – həkim

Xəbər şəkilçisi

III şəxs təkii bildirən xəbər şəkilçisidir. (əst) است
Azərbaycan dilindəki – dır⁴ şəkilçisinin qarşılığıdır.

Azərbaycan dilindəki dır⁴ şəkilçisi bu dilin ahəng qanununa görə dörd variantda formalaşmışdır. Fars dilində isə həmin dörd variantlı şəkilçinin qarşılığı yalnız bir variantda istifadə olunur. Məs:

کیف است (kifəst) – çantadır

آتش است (atəşəst) – oddur

دفتر است (dəftərəst) - dəftərdir

انگور است (ənqurəst) –üzümdür

Müasir fars dilində است xəbər şəkilçisi bir qayda olaraq ayrı yazılır:

کیف است، میز است، کتاب است، دفتر است. نیمکت است، قلم است، خط کش است.

Fars dilinin özünəməxsus ahəng qanununa görə است xəbər şəkilçisi, qoşduğu sözün son səsinin sait və ya samit olmasından asılı olaraq, dörd variantda tələffüz olunur. Belə ki:

1. Əgər sözün son səsi samitdirsə است (əst) xəbər şəkilçisi olduğu kimi, yəni «əst» tələffüz olunur. Məsələn, kitabəst, kifəst,

2. a saitilə qurtaran, sözlərdən sonra است (əst) xəbər şəkilçisinin birinci səsi «ə» tələffüz olunmaz və sözlə bir vurğu altında «ast» tələffüz olunur. Məsələn:

صدا است (sedast) – səsdir

بنا است (bənnast) – bənnadır

دریا است (dəryast) – dənizdir

دانا است (danast) – bilicidir, alimdir.

3. Sözün son səsi “u” olarsa, ona qoşulan است xəbər şəkilçisinin birinci səsi «ə» tələffüzdən düşər və sözlə birlikdə bir vurğu altında «ust» tələffüz olunur. Məsələn:

دانشجو است (daneşcust) – tələbədir

ابرو است (əbrust) – qaşdır

گردو است (gerdust) – qozdur

بانو است (banust) – xanımdır

Qeyd etmək lazımdır ki, ou diftonqu ilə qurtaran sözlər də eynilə bu qaydaya tabe olaraq tələffüz olunur. Məsələn:

نو است (noust) – təzədir جو است (coust) – arpadır

4. Sözü son səsi i olarsa, ona qoşulan است xəbər şəkilçisinin birinci «ə» səsi düşür və sözlə bir vurğu altında «ist» tələffüz olunur. Məsələn:

کشتی است (kəştist) – gəmidir

بخاری است (boxarist) – sobadır

صندلی است (səndəlist) – stuldur

ایرانی است (iranist) – iranlıdır

Sual əvəzlilikləri

Fars dilində insanlara aid işlədilən sual əvəzlilikləri bunlardır:

کیست (kist?) – kimdir? که (ke?) – kim? چه کسی (çə kəsi)

– kim və کسی است (çə kəsist?) – kimdir?

Qalan əşyalara, yəni insandan başqa bütün əşyalara aid sual əvəzlilikləri isə aşağıdakılardır:

چیست (çist?) nədir, چه (çə?) – nə, چیزی (çə çizi?)-nə?, nə olan şey چیست (çə çizist?) – nədir?, nə şeydir? Nə olan şeydir?

کیست (kist?) – kimdir? sual əvəzliyi əslində که (ke? – kim sual əvəzliyi ilə است (əst) xəbər şəkilçisinin birləşməsindən əmələ gəlmiş və کیست (kist) şəklində formalaşmışdır.

چیست (çist?) – nədir? sual əvəzliyi isə چه (çə?) – nə sual əvəzliyi ilə است (əst) xəbər şəkilçisinin birləşməsindən əmələ gəlmiş və چیست (çist?) şəklində formalaşmışdır. Deməli:

که + است = کیست (kist) – kimdir?

چه + است = چیست (çist) – nədir?

İşarə əvəzlilikləri

Fars dilində yaxında olan əşyaları göstərmək üçün این (in) – bu, uzaqda olan əşyaları göstərmək üçün آن (an) – o işarə əvəzliyindən istifadə olunur. Məsələn:

این کیست؟	kimdir? – این کیست؟	این پزشک است - bu, həkimdir.
این کیست؟	kimdir? – او کیست؟	او معلم است - o, müəllimdir.
این کیست؟	nədir? – آن کیست؟	آن کتاب است -o, kitabdır
این کیست؟	nədir? – bu	آن دفتر است -o, dəftərdir

Tapşırıqlar:

1. Cümlələri fars dilinə tərcümə edin:

Bu nədir? Bu qələmdir. Bu karandaşdır. Bu kitabdır. O nədir? O, masadır. O, stuldur. O, partadır. Bu kimdir? Bu, tələbədir. Bu, şagirdidir. O, müəllimdir. O, həkimdir. O kimdir? O, qardaşımdır. O, mühəndisdir. O, fəhlədir.

2. Verilmiş sualların hər birinə üç cavab yazın.

این کیست؟ آن کیست؟ این کیست؟ آن کیست؟

3. Aşağıdakı cümlələrin transkripsiyasını yazın.

آن بخاری است. آن کشتی است. این شاگرد است. آن مهندس است.
آن بنا است. این دانشجو است. آن دریا است.

4. Transkripsiya ilə verilmiş sözləri fars hərfləri ilə yazın.

Bəna, səfid, kuçek, siyah, bena, bozorg, derəxt, xahər, doxtər, bələnd, mōhəndes, mōllem, pezeşk, daneşcu, kutah.

درس دوم - 2-Cİ DƏRS

کلاس درس

اینجا کلاس است. این کلاس بزرگ و روشن است.
در این کلاس چه چیزها هست؟ در این کلاس میز، صندلی، نیمکت، گچ و تخته سیاه هست. میز بزرگ است؟ بلی، میز بزرگ است. نیمکت هم بزرگ است؟ بلی. نیمکت هم بزرگ است. آن دفتر سفید است؟ نخیر. این دفتر سفید نیست، آیا کیف زرد است؟ نخیر کیف زرد نیست. قهوه ای رنگ است. آن مداد است؟ نخیر، آن مداد نیست قلم است. قلم سیاه است؟ نخیر قلم سیاه نیست. سبز است. کتاب در کجا است؟ کتاب روی میز است. میز چه رنگ است؟ میز قهوه ای رنگ است. آیا دفتر هم روی میز است؟ بلی دفتر هم روی میز است.

Lügət

اینجا (inca) – bura, buraya ای قهوه (ğəhvəi) – qəhvəyi

تخته سیاه (təxtəsiyah) – yazı taxtası

در کجا (dər koca) – harada

هست (həst) – var, vardır

روی میز (ru-ye miz) – masanın üstündə

چه چیزها (çə çizha) – nələr

گچ (gəc) - təbaşir

من دانشجو هستم. تو نیز دانشجو هستی؟ - بلی؟ من نیز دانشجو هستم. ولی رفیقم دانشجو نیست. او منهدس است.
- تو کیستی؟ - من پزشک هستم. - شما هم پزشک هستید؟ -
نخیر، من پزشک نیستم من معلم هستم. - آنها کیستند؟ - آنها دانشجو هستند. من هم دانشجو هستم، ولی این رفیق دانشیار است. پس او

کیست؟ - او برادرم است. آقا، شما دانشیار هستید؟ - نخیر، من دانشیار نیستم. آموزگار هستم. من در دبیرستان کار می‌کنم.

Lügət

نیز (niz) – da, də bağlayıcısı
دانشیار (daneşyar) – ali məktəb müəllimi
ولی (vəli) – amma, lakin
آموزگار (amuzqar) – orta məktəb müəllimi
رفیق (rəfiğ) – yoldaş
کار می‌کنم (kar mikonəm) – işləyirəm

Sual cümlələri

Sual cümlələri həm sual intonasiyası, həm də sual əvəzliləri vasitəsilə düzəlir.

1. Sual intonasiyası vasitəsilə qurulan sual cümlələrində sorğu məqsədilə işlədilən sözün son hecası şiddətli vurgu ilə, xəbər şəkilçisi isə sual intonasiyası ilə tələffüz olunur. Məs:

این دفتر است؟ – İn dəftərəst?

این دفتر سفید است؟ – İn dəftər səfیدəst?

Bu üsulla düzələn sual cümlələrinin əvvəlində آیا (aya) sual ədatı da işlənə bilər. Həmin sual ədatı (آیا) Azərbaycan dilindəki –mi⁴ sual ədatına uyğun gəlir. Məsələn:

این دفتر است؟ - Bu dəftərdirmi?

این دفتر سفید است؟ - Bu dəftər ağdırımı?

Sual cümlələrinə verilən cavab iki mənə daşıya bilər:

1. Müsbət və ya təsdiq, 2. Mənfi və ya inkar.

Müsbət və ya təsdiq cavab cümlələrinin əvvəlində بلی (bəli) sözü işlənilir. Məsələn:

این دفتر است - Bəli, bu dəftərdir?

این دفتر سفید است - Bəli, bu dəftər ağdır.

Mənfi və ya inkar cavab cümlələrinin əvvəlində inkar hissəciyi - نه (nə), خیر (xeyr), və ya نخیر (nəxeyr) sözü, axırında isə نیست (nist) – deyil sözü işlənər. Məsələn:

خیر این کتاب نیست - Xeyr, bu, kitab deyil.

این کتاب جالب است؟ نخیر، این کتاب جالب نیست - Xeyr, bu kitab maraqlı deyil.

2. Sual əvəzlilikləri vasitəsilə düzələn sual cümlələri.

Sual əvəzlilikləri:

کجا (koca) – hara?

کدام (kodam) – hansı?

چطور (çetour) ?

چه جور (çecur) ?

چگونه (ğequne) ?

necə? nə cür? nə təhər?

چند (çənd) – neçə?

چه (çe) – nə?

که (ke) – kim?

کیست (kist) – kimdir?

چیست (çist) – nədir?

این دفتر چطور (چگونه، چه جور) است? - Bu dəftər necədir?

کدام کتاب جالب است? - Hansı kitab maraqlıdır?

مؤشیر (معلم) آموزگار چه گفت? - Müəllim nə dedi?

قلم در کجا است? - Qələm haradadır?

Şəxs əvəzlilikləri

Şəxs əvəzlilikləri aşağıdakılardır:

جمع (cəm) - cəm

مفرد (mofrəd) – tək

ما (ma) - biz

من (mən) - mən

شما (şoma) - siz

تو (to) - sən

آنان (anan)

او (u)- } o

آنها (anha) } Onlar

وی (vey) } o

ایشان (işan)

هست (həst) sözünün ifadə etdiyi mənalər:

1. هست sözü ayrılıqda işlənən zaman «var», «vardır» mənasını ifadə edir. Məsələn:

.در کلاس شاگرد هست. - Sinifdə şagird var.

.در خانه نان هست. - Evdə çörək var.

2. هست şəxs sonluqları ilə birlikdə işlənən zaman xəbər şəkilçiləri vəzifəsini daşıyır. Qeyd etmək lazımdır ki, aşağıdakı şəxs sonluqları həm də qısaldılmış xəbər şəkilçiləri kimi işlənirlər.

Şəxs sonluqları və ya qısa xəbər şəkilçiləri:

-ik ⁴ - (im) - يم	-əm ² -(əm) - م	I
-sınız ⁴ - (id) - يد	-sən ² -(i) - ی	II
-dırlar ⁴ (-ənd) - ند	-dır ⁴ (əst) - است	III

Qeyd etmək lazımdır ki, III şəxs təkdə qeyd olunan است (əst) şəxs sonluğu vəzifəsi deyil, yalnız xəbər şəkilçisi vəzifəsini daşıyır.

Yuxarıda göstərdiyimiz şəxs sonluqları هست sözünün sonuna əlavə edilərək fars dilində xəbər şəkilçilərinin tam formasını əmələ gətirirlər. Məsələn:

.من دانشجو هستم. - Mən tələbəyəm.

.تو کارگر هستی. - Sən fəhləsən.

.او پزشک است. - O, həkimdir.

.ما معلم هستیم. - Biz müəllimik.

.شما مهندس هستید. - Siz mühəndissiniz.

.آنها شاگرد هستند. - Onlar şagirdirlər.

* نیست (deyil) sözü də eyni qayda ilə, yəni həmin şəkilçilərlə işlənən zaman Azərbaycan dilindəki deyiləm, deyilsən, deyildir, deyilik və s. kimi inkar sözlərinin qarşılığı olurlar. Məsələn:

من دانشجو نیستم – Mən tələbə deyiləm

تو کارگر نیستی – Sən fəhlə deyilsən
او پزشک نیست – O, həkim deyildir
ما معلم نیستیم – Biz müəllim deyilik
شما مهندس نیستید – Siz mühəndis deyilsiniz
آنها شاگرد نیستند – Onlar şagird deyillər

III şəxsini təkini bildirən sual əvəzliyi - کیست (kist?)
yuxarıda göstərdiyimiz şəxs sonluqları ilə birlikdə işlənərək
digər şəxsləri ifadə edir. Məsələn:

I من کیستم – mən kiməm ما کیستیم – biz kimik
II تو کیستی – sən kimsən شما کیستید – siz kimsiniz
III او کیست – o kimdir آنها کیستند – onlar kimdirlər

Tapşırıqlar:

Aşağıdakı sual cümlələrinin hər birinə həm müsbət, həm də
mənfi cavab yazın:

این کیف است؟ این کیف سیاه است؟ آن کشتی است؟ آن کشتی
بزرگ است؟ این کلاس روشن است؟ تو دانشجو هستی؟ شما پزشک
هستید؟

2. Cümlələri fars dilinə tərcümə edin:

Bura sinifdir. Sinif böyük və işıqlıdır. Bu sinifdə tələbə və
müəllim var. Müəllim sinifdədirmi? Xeyr, müəllim sinifdə
deyil. Kitab haradadır? Kitab masanın üstündədir. Masa
haradadır? Masa sinifdədir. Dəftər də masanın üstündədirmi?
Xeyr, dəftər masanın üstündə deyil. Tələbə haradadır? Tələbə
sinifdədir.

3. Nöqtələrin yerinə müvafiq xəbər şəkilçisi artırmaqla
cümlələri tamamlayın.

برادرم پزشک ...	ما کارگر...	من معلم ...
مادرم آموزگار...	شما پزشک...	تو مهندس ...
پدرم راننده (sürücü)....	آنها دانشجو...	او دانشیار ...

Nümunə: من معلم هستم

4. Cual cümlələrinə cavab yazın:

شما کیستید؟ تو کیستی؟ آنها کیستند؟ او کیست؟ آن چیست؟ این چه چیز است؟ آیا تو کارگر هستی؟ آیا، شما دانشجو هستید؟

5. Nöqtələrin yerinə müvafiq şəxs əvəzliyi yazmaqla cümlələri tamamlayın və tərcümə edin:

... مهندس هستم... دانشیار است. ... دانش آموز هستند. در کلاس هستید؟ پزشک هستی؟ دانشجو هستیم. آیا، ... هم دانشجو هستید؟ . خیر. ... دانشجو نیستم. ... مهندس هستی؟ خیر. ... مهندس نیستم. کارگر هستم. کیستند؟ ... شاگرد هستند.

6. Cümlələri fars dilinə tərcümə edin:

Mən tələbəyəm, sən tələbə deyilsən. Sən mühəndissən, mən mühəndis deyiləm. O, müəllimdir, sən müəllim deyilsən. Biz fəhləyik, siz fəhlə deyilsiniz. Siz həkimsiniz? Onlar həkim deyillər. Onlar tələbədirlər, biz tələbə deyilik.

3-CÜ DƏRS - درس سوم

مکالمه

- اسم شما چیست؟ - اسم من طاهره است.
- آیا نام شما شهلا نیست؟ - بلی، نام من شهلا است
- پس شما کیستید؟ - من رفیق شهلا هستم. نام من رعنا است. ما همکلاس هستیم. شهلا دانشجوی ساعی است. من هم ساعی هستم.
- آن چیست؟ - آن روزنامه است. - پس آن چیست؟ آن کتاب است.
- آن چه کتابی است؟ - آن کتاب زبان فارسی است. کتاب زبان روسی کجا است؟ - کتاب زبان روسی روی میز است. - پس روزنامه "باکو" کجا است؟ - روزنامه "باکو" هم روی میز است. شهر باکو در کجا واقع است؟ - شهر باکو در ساحل دریای خزر واقع است. باکو پایتخت جمهوری آذربایجان است. شهر باکو بزرگ است.

منزل ما در آن بنای بلند است. خانه ما به دانشگاه نزدیک است. من دانشجوی دانشگاه هستم. خواهر من نیز دانشجوی دانشگاه است. نام خواهر من عادلہ است. عادلہ دانشجوی دانشکده تاریخ است. او دانشجوی ساعی است.

Lügət

همکلاس (həmkelas) – sinif yoldaşı
بلند (bolənd) – hündür, uca, uzun
ساعی (sai) – çalışqan
به دانشگاه (be daneşqah) – universitetə
روزنامه (ruzname) – qəzet
دانشکده (daneşkəde) – fakültə
واقع است (vaqe əst) – yerləşir
هم (həm) – da² (bağlayıcı)

İzafət birləşməsi

Təyini söz birləşmələri fars dilində həm izafət, həm də yanaşma yolu ilə ifadə edilir.

A) İzafət birləşməsi yolu ilə ifadə olunan təyini söz birləşmələri (izafət birləşmələri) təyinlə təyin olunanın işlənmə yerinə görə Azərbaycan dilindən tamamilə fərqlidir. Belə ki, fars dilində təyin, Azərbaycan dilindən fərqli olaraq, təyin etdiyi sözdən sonra işlənir; təyin olunan sözdən sonra vurğu qəbul etməyən bir «e» səsi tələffüz olunur. Deməli, izafət birləşməsində birinci tərəfdən, yəni təyin olunan sözdən sonra «e» tələffüz olunur. Məsələn:

Azərbaycan dilində:

qırmızı karandaş – مداد سرخ (medad-e sorx)

məktəb müdiri

– مدیر مدرسه (modir-e mədrəse)

kitabın cildi

– جلد کتاب (celd – e kitab)

sizin adınız	اسم شما (nam-e şoma) نام شما – (esm- e şoma)
işıqlı sinif	– کلاس روشن (kelas-e rouşən)
sinfin qapısı	– در کلاس (dər-e kelas)

Təyin olunan söz “a”, “u” saıtləri ilə qurtararsa, izafət birləşməsində həmin təyin olunan sözdən sonra bitişdirici «y» (ى) samiti yazılır və «ye» tələffüz olunur. Vurğu isə həmin «ye» hecasından əvvəlki hecanın üzərinə düşür. Məsələn: otağın havası – هواى اطاق (həv’a-ye otağ) –çalışqan tələbə – دانشجوی ساعى (daneşcu-ye sai)

Təyin olunan söz e (o) ilə bitərsə, izafət birləşməsində onun üstündə «həmzə» işarəsi qoyulur və «ye» tələffüz olunur. Bəzən də ى yazılır.

روزنامه باکو- روزنامه – (ruzname – ye baku) – قەzeti «Bakı»
ى باکو

خانه فرهنگ – خانه ى – (xane-ye fərhang) – Mədəniyyət evi
فرهنگ

Təyin olunan söz «İ» saiti ilə bitərsə, izafət birləşməsində təyinlə təyin olunan arasında heç nə yazılmaz, lakin «İ» saiti ilə bitən sözdən sonra vurğu qəbul etməyən «ye» tələffüz olunur. Məsələn:

صندلى راحتى – (səndəli-ye rahəti) – Kreslo

کشتى بارى – (kəşti – ye bari) – Yük gəmisı

İzafət birləşməsi həm iki komponentdən, həm də ikidən çox, yəni üç, dörd, beş .. komponentdən ibarət ola bilər. İki komponentdən ibarət olan izafət birləşmələri izafət tərkibi – ترکیب اضافه ای, üç və daha çox komponentdən ibarət olan birləşmələr isə izafət zənciri – زنجیر اضافه ای adlandırılır.

Məsələn: üç komponentli - کتاب زبان فارسى

dörd komponentli - کتاب زبان فارسى دانشجو

beş komponentli – کتاب زبان فارسی دانشجوی دانشگاه
altı komponentli – کتاب زبان فارسی دانشجوی دانشگاه دولتی
yeddi komponentli və s. – کتاب زبان فارسی دانشجوی دانشگاه دولتی باکو

B) Yanaşma yolu ilə düzələn təyini söz birləşmələrinin quruluş modeli eynilə Azərbaycan dilində olduğu kimidir, yəni əvvəl təyin, sonra isə təyin olunan söz işlənir. Miqdar sayları, işarə, qeyri-müəyyən və sual əvəzlilikləri yanaşma yolu ilə söz birləşməsi düzəldir. Məsələn:

این کتاب bu kitab	آن دانشجو – o tələbə
کدام روزنامه hansı qəzet	چند شاگرد – neçə (bir neç) şagird
پنج دفتر - beş dəftər	هر دانشجو – hər tələbə
همین مهندس - həmin mühəndis	

Tapşırıqlar:

1. Söz birləşmələrini fars dilinə tərcümə edib yazın:

Böyük qardaş, kiçik qardaş, böyük bacı, mənim bacım, onun adı, sinfin havası, Xəzər dənizi, Baltik dənizi, Qara dəniz, universitet tələbəsi, «Bakı qəzeti», «Azadlıq» qəzeti, çalışqan tələbə, tələbənin kitabı, bu kitab, o dəftər, dörd karandaş, iki bacı

2. Cümlələri Azərbaycan dilinə tərcümə edin:

این کتاب جالب است. کتاب جالب روی میز است. آن دفتر سفید است. دفتر سفید روی میز است. آن کتاب درسی است. کتاب درسی جالب است. نام آن دختر رعنا است. رعنا دانشجوی دانشگاه است. او دانشجوی ساعی است. اسم این پسر احمد است. احمد دانش آموز دبیرستان است. احمد دو خواهر دارد. آن روزنامه باکو است. روزنامه باکو در دست دانشیار است. دانشیار در دانشگاه است.

3. Nöqtələrin yerinə müvafiq şəxs və işarə əvəzliliklərini yazın, cümlələri tamamlayın və tərcümə edin:

نام.... چیست؟ اسم... ترانه است.... کتاب زبان فارسی دارد؟
دانشجوی دانشگاه هستیم.... چند دفتر و کتاب دارید؟ دانشجوی
هستند؟ ... کتاب جالب است. کیف من است. ... کیف قهوه ای
رنگ است.

4. Cümlələri fars dilinə tərcümə edin:

Mənim adım Azaddır. Onun adı Azərdir. Biz universitetin tələbəsiyik. Bizim sinifdə on tələbə var. Mənim kitabım masanın üstündədir. Sənin kitabın haradadır? Ağ dəftər masanın üstündədir. O parta böyükdür. Böyük parta qaradır. Mənim bacım şagirdidir. O, indi məktəbdədir. Bizim məktəb böyük və işıqlıdır.

5. Verilmiş sözlərdən istifadə edərək on izafət birləşməsi düzəldib yazın və tərcümə edin:

کاغذ، کتاب، جمهوری، زبان، کشتی، روزنامه، خانه، بنا،
دانشجو، دانش آموز، قرائت، آذربایجان، روسی، سواد، استراحت،
بزرگ، بلند، ساعی، کوشا (çalışqan)

Nümunə: جمهوری آذربایجان

4-CÜ DƏRS – درس چهارم

اینجا کلاس درس است. کلاس درس بزرگ و روشن است. ما در کلاس هستیم. حالا درس زبان فارسی است. دانشیار درس را از ما پرسید. ما همه حکایت را نقل کردیم. در کلاس هشت میز و سیزده صندلی هست. میز چطور است؟ میز بزرگ است. میز بزرگ چه رنگ است؟ میز بزرگ قهوه ای رنگ است. میز بزرگ در کجا است؟ میز بزرگ در کلاس است. کتاب دانشجو در کجا است؟ کتاب دانشجو روی نیمکت است. قلم من پهلوی شما است؟ نخیر، قلم شما پهلوی من نیست. پیش شهلا است. شهلا کجا است؟ شهلا نزد معلم است. مداد من پهلوی کیست؟ مداد شما پهلوی توفیق است. توفیق

کیست؟ توفیق دانشجوی دانشکده ادبیات است. او دانشجوی ساعی است. رفیقم به خانه ی ما آمد. اسم رفیق من آرزو است. آرزو مهندس است. حالا او در خانه ی ما است. خانه ی ما در مرکز شهر است.

Lügət

حکایت (hekayət) – hekayə

آمد (aməd) – gəldi

سیزده (sizdəh) – on üç

نزد (nəzd) – yanında, yanına

پرسید (porsid) - soruşdu

Ön qoşmalar və son qoşma

1) **Ön qoşması** isimlərin əvvəlində işlənir və Azərbaycan dilindəki ismin yerlik hal şəkilçisinə uyğun gəlir. Məsələn:

در کلاس – sinifdə

در دانشگاه - universitetdə

در باکو – Bakıda

در خانه - evdə

Qeyd etmək lazımdır ki, در həm də müstəqil mənalı isimdir, yəni “qapı” mənasında işlənir. Məsələn, در کلاس birləşməsinə həm «dər-e kelas) – sinfin qapısı, həm də «dər kelas» - sinifdə kimi oxumaq olar. Belə birləşmələrin düzgün oxunuşu mətnin mənasına görə müəyyənləşdirilir.

Aşağıdakı cümələləri müqayisə edin:

در دانشگاه باز است – Universitetin qapısı açıqdır

در دانشگاه جلسه هست – Universitetdə iclas var

Aşağıdakı məqamlarda در işlənməz:

A) Qeyd etmək lazımdır ki, Azərbaycan dilində ismin yerlik hal şəkilçisi istisnasız olaraq bütün isimlərə artırılır. Lakin fars dilində həmin şəkilçinin qarşılığı olan در ön qoşması bütün isimlərin əvvəlində işləmə bilmir. Belə ki, Azərbaycan dilindəki məndə, səndə, bizdə, sizdə, Əlidə, müəllimdə, qardaşımda və s.

bu tipli insan adları və insan anlamlı sözlər fars dilində در ön qoşması ilə işlədilməz. Bunları ifadə etmək üçün نزد (nəzd), پهلو (pəhlu) və پیش (piş) sözlərindən istifadə edilir. Həmin sözlərdən biri müvafiq ismin əvvəlində izafət birləşməsində işlənir. Məsələn:

مداد نزد من است (medad nəzd – e mənəst) – karandaş məndədir.

دفتر پیش او است (dəftər piş-e ust) – dəftər ondadır.

کتاب پهلو-ye دانشیار است (ketab pəhlu-ye daneşyarəst) – kitab müəllimdədir.

قلم من پهلو ی آرزو است (ğələm-e mən pəhlu-ye arzust) – mənim qələmim Arzudadır

Qeyd. پهلو، نزد، پیش sözlərinin lüğəvi mənası «yanına», «yanında» deməkdir.

Deməli, «məndə», «səndə» və s. kimi sözlər və mənim yanımda, onun yanında və s. kimi birləşmələr fars dilində aşağıdakı şəkildə ifadə olunur:

A) məndə – من (پهلو، نزد)

bizdə – ما (پیش، پهلو)

səndə – تو (پیش، پهلو)

sizdə – شما (پهلو، نزد)

onda – او (پیش، نزد)

onlarda – آنها (پیش، نزد)

Əhməddə – احمد (پهلو، پیش)

həkimdə – پزشک (پیش، پهلو)

B) mənim yanımda – من (پهلو، نزد)

sənin yanında – تو (پهلو، نزد)

onun yanında – او (پیش، نزد)

bizim yanımızda – ما (پهلو، پیش)

atamın yanında – پدرم (پهلو، پیش)

C) Azərbaycan dilindəki «evimizdə», «mənzilimizdə», «evlərimizdə», «evinizdə» və s. bu kimi anlayışları ifadə edən «bizdə», «sizdə», «onlarda», «qardaşımızda», «Həsəngildə» və s. kimi məfhumları fars dilində ifadə etmək üçün خانه və ya منزل sözlərindən istifadə edilir. Belə ki, «-در» ön qoşması + خانه və ya منزل sözü+müvafiq şəxs əvəzliyi və ya müvafiq söz» modeli əsasında ifadə edilir. خانه (منزل) sözündən sonra izafət oxunur. Məsələn:

برادر تو در خانه ی (منزل) ما است – Sənin qardaşın bizdədir

پدر من در منزل (خانه) شما است – Mənim atam sizdədir

پərvin və Nərmین onlardadırlar.

پروین و نرمین در خانه ی (منزل) آنها هستند

Sənin qardaşın mənim əmimgildədir. – برادر تو در منزل (خانه) عموی من است

Qonaq Həmidgildədir. – مهمان در خانه ی (منزل) حمید است.

2) **از ön qoşması** əsasən Azərbaycan dilindəki çıxışlıq hal şəkilçisi vəzifəsini ifadə edir. Məsələn:

از دانشگاه – universitetdən – از دبیرستان – məktəbdən

از کارخانه – zavoddan – از خانه – evdən

از شما – sizdən – از من – məndən

دانش آموز از دبیرستان آمد – Şagird məktəbdən gəldi

پدرم از کارخانه آمد – Atam zavoddan (fabrikdən) gəldi

از شما یک خواهش دارم – Sizdən bir xahişim var

Bundan əlavə, از ön qoşması başqa vəzifələr də ifadə edir.

A) از «haqqında», «barəsində» mənalarını ifadə edir.

Məsələn:

صحبت از آنها است – Söhbət onların barəsində (haqqında)dır

صحبت از شما است – Danışiq sizin haqqınızdadır (barənizdədir)

صحبت از چیست؟ – Söhbət nə barədədir?

B) Bəzən از ön qoşması mənsubiyyət mənasını ifadə edir.

Məsələn:

O şeir Mirzə Ələkbər Sabirindir.

آن شعر از میرزا علی اکبر صابر است.

Bu şeir Mikayıl Müşfiqindir.

این شعر از میکائیل مشفق است.

Bu şeir Səməd Vurğunundur.

این شعر از صمد ورغون است.

Bu hekayə Abdulla Şaiqindir

این حکایت از عبدالله شائق است.

3) son qoşması

را son qoşması Azərbaycan dilindəki təsirlik hal şəkilçisinə uyğun gəlir. Məsələn:

(کتابرا) (ketabra) – kitabı

دفتر را – (dəftərra) – dəftəri

(راهرا) (rahra) – yolu

(گلرا) (qolra) – gülü

Şagird kitabı oxudu. – دانش آموز کتاب را (کتابرا) خواند.

Qardaşım dəftərini gətirdi. – برادرم دفترش را (دفترشرا) آورد.

Müəllim təzə dərsi şərh etdi. – معلم درس تازه را شرح داد.

Misallardan göründüyü kimi, ra son qoşması sözün son hərfinin bitişik yazılıb-yazılmaması xüsusiyyətindən asılı olaraq həm sözə bitişik, həm də sözdən ayrı yazıla bilər.

Qeyd etmək lazımdır ki, ra son qoşması qəbul edən söz izafət tərkibində işlənərsə, ra son qoşması izafət birləşməsinin sonunda yazılır. Məsələn:

درس را (dərsra) – dərsi

درس تازه را (dərs-e taze ra) – təzə dərsi

bugünkü təzə dərsi (dərs-e taze-ye emruz ra) –

را درس تازه ی امروز ما (dərs-e taze-ye emruz-e ma ra) – bizim bugünkü təzə dərsimizi

Misallardan məlum olduğu kimi, Azərbaycan dilindəki təyin, təyin etdiyi sözdən əvvəl gəldiyi üçün təsirlik hal şəkilçisi yerini dəyişmir. Fars dilində isə təyin, təyin etdiyi sözdən sonra gəldiyi üçün təsirlik hal şəkilçisinin qarşılığı olan را son qoşması bilavasitə aid olduğu sözün axırında deyil, yerini dəyişərək izafət birləşməsinin sonunda işlənir.

Qeyd. را son qoşması I şəxsin təkini bildirən əvəzliyə - من qoşulan zaman belə yazılır və oxunur: مرا (məra) – məni

Tapşırıqlar:

1. Cümlələri fars dilinə tərcümə edin:

Onlar sinifdədirlər. Sinifdə on masa, on səkkiz (هیجده) stul və bir yazı taxtası var. Bir masa böyükdür. Böyük masa qəhvəyi rəngdədir. Böyük masa sinfin ortasındadır (در وسط). Müəllim sinifdədirmi? Bəli, müəllim sinifdədir. Sizin sinif böyük və işıqlıdır. Müəllim sizdən soruşdu? (پرسید) Mən ondan xahiş etdim (کردم). «Azərbaycan» şeiri Səməd Vurğunundur.

2. Cümlələrdə Azərbaycan dilində verilmiş söz və söz birləşmələrini farscaya tərcümə etməklə cümlələri tamamlayın:

1- در کجا است sənin qardaşın ?

2- در کلاس شما neçə tələbə هست?

3- در کلاس ما on tələbə هست

4- کتاب من kimdədir ?

5- کتاب شما Pərvindədir

6- مداد سرخ من kimdədir ?

7- مداد سرخ شما müəllimdədir ?

8- شهلا hardadır ?

9- شهلا müəllimin yanındadır

12- پس نرمین sızdadir ؟

13- بلی، نرمین bizdadir

15- لاله هم sızdadir ؟

16- خیر لاله bizdə deyil او qardaşım gildədir

3. Söz birləşmələrini tərcümə edin və yazın:

Uca bina, ağ divar, sinfin havası, evin pəncərəsi, mənzilin qapısı, Qara dəniz, Ağ dəniz, çalışqan tələbə, universitet tələbəsi, universitetin binası, «Azadlıq» qəzeti, «Bakı» qəzeti, stolun üstü, onların evi, sizin küçəniz (کوچه), beş tələbə, balaca stul

4. Üçüncü tapşırıqda tərcümə etdiyiniz söz birləşmələrindən beşini cümlə daxilində işlədin:

Nümunə: منزل ما در بنای بلند است

5. Cümlələri Azərbaycan dilinə tərcümə edin:

کتاب فارسی من پهلوی شما است؟ بلی، کتاب فارسی شما پیش من است. کتاب زبان روسی من پهلوی کیست؟ کتاب روسی شما پهلوی فیروزه است. صحبت از کیست؟ صحبت از (در باره) دانشجو صادقی است. در کلاس شما چند دانشجو هست؟ منزل شما از دانشگاه دور است یا نزدیک؟ منزل ما از دانشگاه دور نیست. نزدیک است. بنای دانشگاه بلند است. کلاس های دانشگاه بزرگ و روشن است.

6. Sualları köçürüb hər birinə cavab yazın və tərcümə edin:

- آن پسر دانشجو است یا دانش آموز است؟

- نام آن دختر چیست؟

- آن دختر چکاره است؟

- آیا مادر تو پزشک است؟

- کتاب و دفتر من پهلوی کیست؟

- خواهر من در منزل شماست؟

- پدر و مادر تو چکاره هستند؟

- صابر نزد دانشیار است؟

- دفتر صابر نزد دانشیار است؟

درس پنجم - 5-Cİ DƏRS

صحبت دو رفیق

- سلام رفیق حسن.
- سلام، رفیق واحد.
- احوال شما چطور است؟
- متشکرم بد نیستم، شما چطور هستید؟
- من هم خوب هستم.
- شما کدام زبان خارجی را یاد می گیرید؟
- من زبان فارسی را یاد می گیرم. پس شما کدام زبان خارجی را یاد می گیرید؟
- من زبان انگلیسی را یاد می گیرم.
- معلم زبان انگلیسی شما آقای صمد زاده نیست؟
- بلی، معلم زبان انگلیسی ما آقای صمدزاده است.
- تو کتاب زبان فارسی داری؟
- بلی، دانشجویان گروه ما همه کتاب زبان فارسی دارند.
- پس، تو کتاب زبان انگلیسی داری؟
- بلی، من هم کتاب فارسی و هم کتاب انگلیسی دارم.
- دانشگاه ما در خیابان "بیست هشتم مه" واقع است
- تو کاغذ سفید و قلم خودنویس داری؟
- بلی من هم کاغذ سفید و هم قلم خودنویس دارم.
- بفرمایید بنویسید، این شماره تلفن من است. تلفون کنید و به منزل ما بیایید.
- چشم، حتما تلفون می کنم و به منزل شما می آیم. حداخافظ شما
- مرحمت زیاد

Lügət

متشکرم (motəşəkkerəm) – təşəkkür edirəm

(bist – o həştom – e me) – بیست و هشتم مه – 28 May

بفرمایید (befərmayid) – buyurun
 یاد می گیرم (yad migirəm) – öyrənirəm
 تلفن کنید (telefon konid) – zəng edin
 ما همه (ma həmə) – biz hamımız
 بیاید (biyayid) – gəlin
 احوال (əhval) – kef-əhval
 چشم (çəşm) – gözüm üstə
 واقع است (vağe əst) – yerləşir
 حتما (hətmən) – mütləq, hökmən
 می آیم (miyayəm) – gələrəm

"به" ön qoşması

1. Fars dilindəki به (be) ön qoşması əsasən, Azərbaycan dilindəki yönlük hal şəkilçisinin qarşılığı kimi vəzifə daşıyır. Məsələn:

Evə – به خانه به دانشگاه – Universitetə
 Sinfə – به کلاس به مسکو – Moskvaya

Qeyd. Fars dilində «Sizə (ona, Əhmədə, şagirdə) dedim» cümləsindəki «sizə» (ona, Əhmədə, şagirdə...) adi qayda üzrə, yəni həmin sözlərin əvvəlinə به (be) artırmaqla ifadə edilir. Məsələn: sizə – به شما, Əhmədə – به احمد, şagirdə – به شاگرد, ona – به او «Sizə (onlara, Əhmədgilə, şagirdgilə..) getdim» cümləsindəki «sizə» (Əhmədgilə, onlara...) sözləri isə yuxarıdakı qaydadan fərqli olaraq, aşağıdakı şəkildə işlənir:

Sizə gəldim. بخانه (منزل) شما آمدم
 Əhmədgilə getdim. بمنزل (خانه) احمد رفتم
 Onlara getdim. بمنزل (خانه) آنها رفتم
 Bizə gəldi. بخانه ی (منزل) ما آمد

Bununla yanaşı, به (be) sözdüzəldici – leksik şəkilçi kimi də vəzifə daşıyır. Bu zaman sözlə əsasən bitişik yazılır. Məsələn:

بسرعت (besorət) – sürətlə

بخرد (bexerəd) – ağıllı

به آسانی (beasani) – asanlıqla, asancasına

قطار بسرعت حرکت کرد –

Məsələni asanlıqla həll etdik – مسئله را به آسانی حل کردیم –

2. Azərbaycan dilindəki «varımdır, malikəm», «varındır, maliksən», «varıdır, malikdir», «varımızdır, malikik» və s. bu kimi malikiyyət məfhumu bildirən ifadələr fars dilində داشتن (malik olmaq) felinin kökü olan «دار» + şəxs sonluğu» modelli sözlər vasitəsilə verilir.

varımdır – من دارم – م – من دارم

varındır – تو داری – تو + دار + ی

varıdır – او دارد – او + دار + د

varımızdır – ما داریم – ما + دار + ایم

varınızdır – شما دارید – شما + دار + ید

varlarıdır – آنها دارند – آنها + دار + ند

Mənim kitabım var. – من کتاب دارم .

Sənin ağı dəftərin var. – تو دفتر سفید داری .

Onun qara çantası var. – او کیف سیاه دارد .

Bizim böyük sinfimiz var. – ما کلاس بزرگ داریم .

Sizin yaxşı xəttiniz var. – شما خط خوبی دارید .

Onların fars dili kitabları var. – آنها کتاب زبان فارسی دارند .

Rənanın avtomat qələmi var. – رونا خود نویس دارد .

Tapşırıqlar:

1. Cümlələri fars dilinə tərcümə edin:

- kefiniz necədir? – Təşəkkür edirəm, kefim yaxşıdır. Bəs siz necəsiniz? – Mən də yaxşıyam. Sizin fars dili kitabınız var?
- Bəli, mənim fars dili kitabım var. – Rus dili kitabınız da var?

- Bəli, rus dili kitabım da var. – Sizin tapşırıq (تمرین) dəftəriniz müəllimdədir. Mənim tapşırıq dəftərim müəllimdə deyil. Təranənin fars dili dəftəri məndədir. Mənim beş ağ dəftərim var. Sizin neçə ağ dəftəriniz var? – Mənim yeddi ağ dəftərim var.

2. Cümlələri dərm، داری، دارد، داریم، دارید، دارند sözlərindən istifadə edərək tamamlayın.

من دفتر سفید...	ما کتاب زبان روسی...
شما قلم خودنویس...	
آنها کتاب عربی...	تو مداد سرخ...
او کتاب انگلیسی...	
دانشیار کیف سیاه...	آنها منزل بزرگ...
کلاس ما سه پنجره...	
ما کلاس روش...	برادرم چهار دفتر و دو کتاب...
محمود کتاب فرهنگ...	

3. Söz birləşmələrini Azərbaycan dilinə tərcümə edin:

جمهوری آذربایجان، دریای سیاه، رودخانه کر، پایتخت آذربایجان، مرکز شهر، دانشکده خاورشناسی، زبان روسی، زبان عربی، پایتخت جمهوری آذربایجان، دانشجوی دانشگاه، هوای دریا، نیروی برق، مرکز شهر، بناهای بلند باکو. دانشجوی دانشگاه دولتی باکو.

Lügət

پایتخت (paytəxt) – paytaxt

خاورشناسی (xavərşenası) – şərqşünaslıq

رودخانه (rudxane) – çay

نیرو (niru) – enerji, güc

کر (kor) – Kür (çay adı)

برق (bərg) – elektrik

4. Cümlələri Azərbaycan dilinə tərcümə edin:

باکو پایتخت آذربایجان است. باکو شهر بزرگ و زیبا است. منزل ما در مرکز شهر است. خانه ی برادرم از مرکز شهر دور است. خواهر من دانشجوی دانشگاه است. او زبان عربی بلد است (bilir) من زبان فارسی بلدم. مادرم دانشیار دانشگاه دولتی باکو است. پدر من مهندس کارخانه نفت است. کتاب من نزد رفیقم است. نام رفیق من راسم است. برادر راسم پزشک است. او حالا در بیمارستان است.

5. Sözlərdən istifadə edərək 10 izafət birləşməsi düzəldib yazın və tərcümə edin.

خواهرم، کلاس، ساعی، روشن، دانشجو، دانشگاه، دریا، دانشیار، نامه، خزر، رفیقم. خانه

Nümunə: bacımın evi – خانه ی خواهرم

6-CI DƏRS – درس ششم

ما در کلاس هستیم. کلاس ما بزرگ، روشن و تمیز است. کلاس ما یک در و سه پنجره دارد. در کلاس ما یازده میز و چهارده صندلی هست. میزها و صندلی ها قهوه ای رنگ است. یک تخته سیاه بزرگ بدیوار آویزان است. کتابها، دفترها و قلم های دانشجویان روی میز است. حالا درس زبان فارسی است.

دانشیار از ما پرسید: - رفقا، درس امروز ما چیست؟

ما جواب دادیم: - درس امروز ما اعداد است.

- صابر، شما از یک تا ده بشمارید

- یک، دو، سه، چهار، پنج، شش، هفت، هشت، نه، ده.

- خیلی خوب، بفرمایید، بنشینید. توفیق شما از یازده تا بیست

بشمارید.

- یازده، دوازده، سیزده، چهارده، پانزده، شانزده، هفده، هیجده،

نوزده، بیست.

- بسیار خوب، بفرمایید بنشینید.

- آن کتاب ها مال کیست؟ - این کتابها مال دانشجویان است.
- پس آن دفترها مال کیست؟
- آن دفترها نیز مال دانشجویان است
- اسم آن دختر چیست؟ - اسم آن دختر پروین است
- پروین، تو خواهر داری؟ - بلی، من خواهر دارم. او دانشجوی دانشگاه پزشکی است.

واژه ها

- asılmışdır – آویزان است (avizanəst)
- cavab verdik – جواب دادیم (cəvab dadim)
- saylar – اعداد (ədəd)
- yoldaşlar – رفقا (rofəğə)
- sayın – بشمارید (beşomarid)
- bu günkü, bu gün – امروز (emruz)
- tibb - پزشکی (pezeşki)

Miqdar sayları

Miqdar saylarının rəqəmlərlə yazılışı və oxunuşu:

1- یک (yek) - 1	6- شش (şeş) - 6
2- دو (do) - 2	7- هفت (həft) - 7
3- سه (se) - 3	8- هشت (həşt) - 8
4- چهار (cəhar) - 4	9- نه (noh) - 9
5- پنج (pənc) - 5	10- ده (dəh) - 10

11-dən 19-a qədər olan saylarda, rus dilində olduğu kimi, əvvəl təkliklər sonra isə onluqlar gəlir.

11- یازده (yazdəh) - 11	16- شانزده (şanzdəh) - 16
12- دوازده (dəvazdəh) - 12	17- هفده (hefdəh) - 17
13- سیزده (sizdəh) - 13	18- هیجده (hicdəh) - 18
14- چهارده (çəhardəh) - 14	19- نوزده (nuzdəh) - 19
15- پانزده (panzədəh) - 15	20- بیست (bist) - 20

Göründüyü kimi, 11-dən 19-a qədər bütün sayların ikinci komponenti ده (on) sözündən ibarətdir: چهارده (on dörd) sayında bu, yəni əvvəl təkliyi bildirən rəqəmin sonra isə onluğu bildirən rəqəmin gəlməsi öz əksini bariz şəkildə tapır.

چهارده-dən başqa qalan saylardakı təkliyi bildirən sözlər fonetik tərkiblərinə görə, müasir fars dilində işlənən təklikləri ifadə edən sözlərdən fərqlidirlər.

Qeyd etmək lazımdır ki, fars dilindəki sayların (on birdən yuxarı) rəqəmlərlə yazılış istiqaməti Azərbaycan və rus dillərində olduğu kimidir, yəni soldan sağa doğrudur. Məsələn: 12-12, 14-14, 17-17, 18-18, 19-19 və s.

Cəm isimlər

Fars dilində isimlərin cəm formasını əldə etmək üçün tək isimlərin sonuna آن (an) və ها (ha) cəm şəkilçilərindən birini artırmaq lazımdır. Bu şəkilçilər Azərbaycan dilindəki – lar² şəkilçisinin qarşılığıdır.

Göstərilən həmin şəkilçilərdən ها əsas etibarilə cansız isimlərə, آن isə əsasən canlı isimlərə artırılır. Məs:

کارگران - کارگر (fəhlələr)

پسران - پسر (oğlanlar)

برادران - برادر (qardaşlar)

دهقانان - دهقان (kəndlilər)

دختران - دختر (qızlar)

درختان - درخت (ağaclar)

شاگردان - شاگرد (şagirdlər)

معلمان - معلم (müəllimlər)

Qeyd etmək lazımdır ki, ها şəkilçisi əsasən cansızlara, bəzi hallarda isə canlı isimlərə də artırılır. Məsələn:

کاغذها - کاغذ (kağızlar)

دفترها - دفتر (dəftərlər)

کتاب - کتاب ها - (kitablar)
صندلی - صندلی ها - (stullar)
کلاس - کلاس ها - (siniflər)
پسر - پسر ها - (oğlanlar)
دختر - دختر ها - (qızlar)
مادر - مادر ها - (analar)

آن (an) şəkilçisinin yazılış qaydaları:

- Sonu a və u saitləri ilə qurtaran isimlər آن (an) şəkilçisi ilə cəmlənən zaman yanaşı gələn saitlərin (ismin son saiti və cəm şəkilçisinin ilk saiti) tələffüzünü asanlaşdırmaq məqsədi ilə onların arasına bitişdirici ی (y) samiti artırılır. Məs:

دانا - دانایان - (danayan) – alimlər, bilicilər
دانشجو - دانشجویان - (daneşcuyan) – tələbələr

Qeyd. Sonu u saiti ilə bitən aşağıdakı isimlər müstəsnalıq təşkil edirlər. Belə ki, bunlar آن şəkilçisi ilə cəmlənən zaman yazıda heç bir dəyişiklik əmələ gəlmir, tələffüzdə isə ismin sonundakı u saiti «ov» səs tərkibinə çevrilir. Məsələn:

بانو (banu) - xanım	بانوان (banovan) – xanımlar
بازو (bazu) – qol	بازوان (bazovan) – qollar
زانو (zanu) – diz	زانوان (zanovan) – dizlər
گیسو (gisu) – saç	گیسوان (gisovan) – saçlar, hörüklər
آهو (ahu) –ceyran	آهوان (ahuvan) – ceyranlar
جادو (cadu) – cadu	جادوان (cadovan) – cadular, cadugərlər
ابرو (əbru) – qaş	ابروان (əbrovan) – qaşlar

Sonu i saiti ilə qurtaran isimlər آن şəkilçisi ilə cəmlənən zaman isimlə cəm şəkilçisi arasında yazıda deyil, yalnız tələffüzdə bitişdirici ی (y) samiti artırılır. Məsələn:

دهاتی (dehati) -	دهاتیان (dehatiyan) – kəndlilər
شهری (şəhri) -	شهریان (şəhriyan) – şəhərlilər
ایرانی (irani) -	ایرانیان (iraniyan) – iranlılar
شیرازی (şirazi)	شیرازیان (şiraziyan) – şirazlılar

Sonu (e) saiti ilə bitən isimlər آن şəkilçisi ilə cəmlənən zaman isimlə cəm şəkilçisi arasında bitişdirici گ (q) samiti artırılır. Lakin burasını qeyd etmək lazımdır ki, ismin son səsi, yəni ە(e) hərfi düşür, yazılmır, tələffüzdə isə qalır. Məsələn:

خواننده (xanənde) – خوانندگان (xanəndeqan) – oxucular

راننده (ranənde) - رانندگان (ranəndeqan) – sürücülər

گوینده (quyənde) - گویندگان (quyəndeqan) – diktorlar, danışanlar

نماینده (nəmayende) - نمایندگان (nəmayəndeqan) – nümayəndələr

نویسنده (nevisənde) - نویسندگان (nevisəndeqan) – yazıçılar

Yiyəlik məfhumunun ifadə üsulları:

1. Yiyəlik məfhumu mənsub əşyanı bildirən sözlə sahib şəxsi bildirən sözün izafət əlaqəsində işlənməsi yolu ilə ifadə edilir. Məsələn:

منزل ما (mənzel-e ma) – bizim evimiz

مداد شما (medad-e şoma) – sizin karandaşınız

قلم خودنویس من (ğələm-e xodnevis-e mən) – mənə avtomat qələmim

کتاب عارف (ketab-e Aref) – Arifin kitabı

دفترهای شاگردان (dəftərha-ye şagerdan) – şagirdlərin dəftərləri

. این قلم خود نویس تو است. – Bu sənə avtomat qələmindir.

. آن کتاب عارف است. – O, Arifin kitabıdır.

. اینها دفترهای شاگردان است. – Bunlar şagirdlərin dəftərləridir.

2. Yiyəlik, sahiblik məfhumu مال (mal) sözünün müvafiq şəxs əvəzliyi və ya isimlə, izafət tərkibində işlənməsi yolu ilə ifadə edilir. Məsələn:

مال کيست (mal-e kist?) – kimindir, kiminkidir?

مال من (mal-e mən) – mənim, mənimki

مال تو (mal-e to) – sənin, səninki

مال آنها (mal-e anha) – onların, onlarınki

مال رينا (mal-e Rəna) – Rənanın, Rənanınki

مال شاگرد (mal-e şagerd) – şagirdin, şagirdinki və s.

این کتاب مال من است (in kitab mal-e mənəst) – Bu kitab mənimkidir.

آن قلم مال شما است (an qələm mal-e şomast) – O qələm sizindir (və ya sizinkidir).

پس آن دفترها مال کیست؟ آن دفترها مال دانشجویان است.

3. Yiyəlik və ya sahiblik məfhumu həm də «از آن» birləşməsinin, müvafiq isim və ya şəxs əvəzliyi ilə izafət tərkibində işlənməsi yolu ilə ifadə edilir. Qeyd etmək lazımdır ki, bu üsul əvvəlkilərə nisbətən az işlənir. Məsələn:

از آن کيست (əzan-e kist) – kimindir, kiminkidir.

از آن من است (əz an-e mənəst) – mənimdir, mənimkidir

از آن ایشان (əz an-e işanəst) – onlarındır, onlarınkıdır

از آن برادرم است (əz an-e barədərəməst) – qardaşımındır, qardaşımınkıdır

از آن دانشجویان است (az ən-e daneşcuyanəst) – tələbələrinkidir, tələbələrindir

این قلم خود نویس از آن من است Bu avtomat qələm mənimkidir, mənimdir.

آن کتابها از آن دانشجویان است O kitablar tələbələrindir, tələbələrinkidir

Bu çanta mənim
qardaşımındır, qardaşımındır

Tapşırıqlar:

1. Birdən iyirmiyə qədər sayları yazın və əzbər öyrənin.
2. Tərkibində say işlənən beş cümlə yazın.
3. Verilmiş isimləri cəm formasında yazın:
کارگر، پزشک، دانش آموز، آموزگار، خواننده، نویسنده، دفتر،
صندلی، شنونده، مادر، پسر، دانشجو، مادر بزرگ، پدر بزرگ،
Mənasını və oxunuşunu bilmədiyiniz sözləri kitabınızın
axırındakı lüğətdən tapın.

4. Cümlələri **از آن** və **مال** sözlərindən istifadə edərək fars dilinə tərcümə edin:

Bu dəftər mənimdir. O ağ kağız da mənimkidir. O kitab kimindir? O kitab mənim qardaşımındır. Onun adı nədir? Onun adı Rəcəbdır. Bu avtomat qələm Rəcəbinkidir? Bəli, o avtomat qələm Rəcəbindir. Bu qırmızı karandaş sizindir? Xeyr, o qırmızı karandaş mənim deyil, onundur. Bu kitablar tələbələrindir? Bəli, bu kitablar tələbələrindir.

5. Söz birləşmələrini və cümlələri Azərbaycan dilinə tərcümə edin:

دو برادر، سه خواهر، چهار دفتر، هفت دانشجو، دوازده ماه،
پانزده ساعت. یک هفته هفت روز است. هفت روز یک هفته است.
یک سال دوازده ماه است. دوازده ماه یک سال است. یک سال چهار
فصل است. چهار فصل یک سال است. در کلاس شانزده شاگرد
هست. دانشجویان در کلاس هستند. این کتابها مال دانشیار است. آن
دفترها نیز مال آنها است. کتابها و دفترها روی میز است.

6. Nöqtələrin yerində müvafiq ön qoşma yazmaqla cümlələri tamamlayın:

دانشجو ... معلم پرسید. معلم.... شاگرد پرسید. دانشجویان
کلاس هستند. دانشجویان ... دانشگاه رفتند (getdilər) دانش

آموزان... کلاس داخل شدند. احمد دفترها را ... دانشیار داد. پسرها ... حیاط دانشگاه هستند.

7. Cümlələri ucadan oxuyun və Azərbaycan dilinə tərcümə edin:

خواهر من دوازده سال (yaş) دارد. او دانش آموز کلاس پنجم (beşinci) است. این کتاب و دفتر مال خواهر من است. پس آن کتاب مال کیست؟ - آن کتاب مال برادر من است. برادر من دانش آموز کلاس هفتم (7-ci) است. این دفترها مال کیست؟ این دفترها مال دانشجویان است.

- شما چند کتاب و دفتر دارید؟ من پنج کتاب و هشت

دفتر دارم.

این کتاب زبان فارسی مال کیست؟ - این کتاب زبان فارسی

مال برادر من است.

درس هفتم - 7-Cİ DƏRS

اعضای خانواده

- اعضای خانواده شما چند نفر هستند؟ - اعضای خانواده ما هفت نفر هستند.

- پدر بزرگم، مادر بزرگم، پدرم، مادرم، دو خواهرم و من

- پدرتان به چه کاری مشغول است؟ - پدرم باغبان است

- پس مادرتان به چه کاری مشغول است. - مادرم آموزگار است.

- پس این پسر کیست؟ این پسر رفیقم است.

- شما دو خواهر دارید؟ - بلی من دو خواهر دارم.

- شما خواهر بزرگ دارید؟ - بلی، من هم خواهر بزرگ و هم

خواهر کوچک دارم.

- خواهرانتان چکاره هستند؟ - خواهر بزرگم مهندس است.

خواهر کوچکم دانش آموز است.

- پس شما به چه کاری مشغول هستید؟ من دانشجوی دانشگاه هستم.

- دانشجویان شما کتاب زبان فارسی دارند؟ - بلی همه دانشجویان کتاب زبان فارسی دارند.

- آن پسر کیست؟ آن پسر نیز رفیق من است. نامش احمد است.
- احمد، برادرانتان چکاره هستند؟ - برادر بزرگم راننده است.
برادر کوچکم پزشک است. نامشان چیست؟ - نام برادر بزرگم عارف است. نام برادر کوچکم کریم است.

واژه ها

پدر بزرگ (pedərbozorq) – baba

مادر بزرگ (madərbozorg) – nənə

اعضا (əza) – üzvlər (tək: عضو – ozv)

خانواده (xanevade) – ailə

به چه کاری (be çe kari) – nə işlə

چکاره (çekare) – nəçi

راننده (ranənde) – sürücü

Mənsubiyyət şəkilçiləri və onların yazılış qaydaları

Fars dilində mənsubiyyət kateqoriyası isimlərə mənsubiyyət şəkilçilərinin artırılması yolu ilə düzəlidir. Mənsubiyyət şəkilçiləri aşağıdakılardır:

جمع	مفرد	
مان (eman)	م - (əm)	I
تان (etan)	ت - (ət)	II
شان (eşan)	ش - (əş)	III

Qeyd. Fars dilində mənsubiyyət şəkilçiləri vurğu qəbul etmir.

کتابم (ketabəm) – kitabım

کیفمان (kifeman) – çantamız

دفترت (dəftərət) – dəftərin

کلاستان (kelasetan) – sinfiniz

قلمش (ğələməş) – qələmi

اتاقشان (otağəşan)- otaqları

Mənsubiyyət şəkilçisi qəbul edən söz izafət tərkibində işlənən zaman mənsubiyyət şəkilçisi II tərəfə, yəni təyinin sonuna artırılır. Məsələn:

برادرم (bəradərəm) – qardaşım

برادر بزرگم (bəradərə- bozorgəm) – böyük qardaşım

دفترت (dəftərət) – dəftərin

دفتر زبان فارسیت (dəftər-e zəban-e farsiyət) – fars dili dəftərin və s.

Verilmiş misalları və onların Azərbaycan dilindəki qarşılıqlarını müqayisə etdikdə açıq-aşkar görünür ki, Azərbaycan dilindəki mənsubiyyət şəkilçilərinin yeri sabitdir, yəni onun qoşulduğu söz təyini söz birləşməsində işlənən zaman yenə də olduğu kimi qalır. Məsələn: böyük və işıqlı sinfiniz. Fars dilində isə mənsubiyyət şəkilçisi qəbul etmiş söz təyini söz birləşməsi tərkibində işlənən zaman mənsubiyyət şəkilçisi yerini dəyişərək təyinin sonuna artırılır. Məsələn: kelas-e bozorg və rouşəman.

- Mənsubiyyət şəkilçisi qəbul edən söz a və ya u saitilə qurtararsa mənsubiyyət şəkilçisi ilə söz arasına bitişdirici ی (y) samiti artırılır. Məsələn:

I صدایم (sedayəm) – səsim

صدایمان (sedayeman) – səsimiz

II صدایت (sedayət) – səsin

صدایتان (sedayetan) – səsiniz

III صدایش (sedayəş) – səsi

صدایشان (sedayəşan) – səsləri

I زانویم (zanuyəm) – dizim

زانویمان (zanuyeman) – dizimiz

II زانویت (zanuyət) – dizin

زانویتان (zanuyetan) – diziniz

III زانویش (zənuyəş) – dizi

زانویشان (zanuyəşan) – dizləri

صدایت بلند است (sedayət boləndəst) səsin ucadır.

آرزویتان چیست؟ (arzuyetan çist?) arzunuz nədir?

زانویش درد می کند (zanuyəş dərd mikonəd) dizi ağrıyır

- Mənsubiyyət şəkilçisi qəbul edən söz ◦ (e) saitilə bitərsə: a) təkdə mənsubiyyət şəkilçiləri ilə söz arasına (əlef) artırılır.

Məsələn:

I خانه ام (xanəəm) – evim

II خانه ات (xanəət) – evin

III خانه اش (xanəəş) – evi

b) Cəmdə isə heç nə artırılmır və mənsubiyyət şəkilçiləri ilə söz arasında izafət oxunur. Məsələn:

خانه مان (xaneyeman) – evimiz

خانه تان (xaneyetan) – eviniz

خانه شان (xaneyəşan) – evləri

خانه مان از دانشگاه دور نیست – Evimiz universitetdən uzaq deyil.

نامه تان رسید – Məktubunuz çatdı.

پرندهگان از لانه شان پریدند – Quşlar yuvalarından uçdular.

Tapşırıqlar:

1. Cümlələri Azərbaycan dilinə tərcümə edin:

- شما کتاب زبان روسی دارید؟ - بلی من کتاب زبان روسی دارم.
- کتاب زبان روسیتان کجا است؟ - کتاب روسیم در منزل است.
- خانه تان از دانشگاه دور است؟ - خیر، خانه مان از دانشگاه دور نیست.
- برادر بزرگت چند سال دارد؟ - برادر بزرگم بیست سال

دارد. خواهرانتان بزرگ هستند؟ - یک خواهرم بزرگ است و دیگری کوچک است. - نامشان چیست؟ نامشان نرگس و لاله است.

2. Söz birləşmələrini və cümlələri fars dilinə tərcümə edin:

Böyük bacım, kiçik qardaşım, işıqlı sinfimiz, fars dili dəftəriniz, Azərbaycan dili kitabın, (onun) bu günkü (amroزی) dərsləri

Dərsimiz fars dilidir. Arzumuz bu dili öyrənməkdir. Böyük qardaşın nəçidir? Böyük qardaşım mühəndisdir. Ananız nə işlə məşğuldur? Anam həkimdir. Atanız da həkimdir? Xeyr, atam sürücüdür. Rus dili kitabınız haradadır? Rus dili kitabım masanın üstündədir.

3. Verilmiş sözlərə və söz birləşmələrinə bütün şəxslərdə mənsubiyyət şəkilçiləri artırın və yazın:

مداد، مداد سرخ، نامه، صندلی، عمو، خواهر بزرگ

4. Cümlələrdəki şəxs əvəzliliklərini müvafiq mənsubiyyət şəkilçiləri ilə əvəz edərək yazın:

نام من فیروز است. نام تو چیست؟ نام من علی است. - خواهر کوچک تو کیف دارد؟ - بلی، خواهر کوچک من کیف دارد. - نام او چیست؟ نام او لایلا است - قلم خودنویس تو کجا است؟ - قلم خودنویس من روی میز است. - منزل شما از مرکز دور است؟ - نخیر، منزل ما از مرکز شهر دور نیست. - دفترهای آنها پهلوی دانشیار است؟ - نخیر، دفترهای آنها پهلوی خودشان است.

5. Nöqtələrin yerinə müvafiq mənsubiyyət şəkilçisi artırıb yazın və tərcümə edin:

- نام ... چیست؟ - نام ... رعنا است. - کتاب ... اینجا است؟ - نخیر، کتاب ... اینجا نیست. در منزل است. - منزل ... از اینجا دور است؟ - بلی خانه ... از اینجا دور است. - نام برادر ... چیست؟ نام برادر ... عارف است. - مادر ... پزشک است؟ - بلی مادر ... پزشک است.

درس هشتم - 8-Cİ DƏRS

درس زبان فارسی

امروز ما درس زبان فارسی داشتیم. پس از زنگ معلم زبان فارسی به کلاس وارد شد. سلام کرد و به ما اجازه نشستن داد. ما نشستیم. معلم از ارشد کلاس پرسید:

- امروز چند نفر غائب است؟
 - امروز دو نفر غائب است. عارف و نرמینه
 - درس امروز ما از دستور زبان چیست؟
 - درس امروز ما از دستور زبان زمان ماضی مطلق است.
- ماضی مطلق از اساس فعل درست می شود. بطوریکه به آخر اساس فعل پسوندهای شخصی را اضافه می کنند. مثلا از فعل "گفتن" می شود: گفتم، گفتی، گفت. گفتیم. گفتید، گفتند. بعد معلم از دانشجویان دیگر پرسید: پروین از فعل "خواندن" نرمین از فعل "نوشتن" و نرگس از فعل "پرسیدن" ماضی مطلق را درست کردند و تصریف کردند.

معلم از ما پرسید: - رفقا، همه شما درس تازه را فهمیدید؟
ما جواب دادیم: - بلی، ما همه درس تازه را فهمیدیم.

واژه ها

- داشتیم (daštım) – varımız idi
- وارد شد (vared şod) – daxil oldu
- سلام کرد (səlam kərd) – salamlaşdı
- نشستن (neşəstən) – oturmaq, əyləşmək
- ارشد کلاس (ərşəd-e kelas) – sınıf nümayəndəsi
- غایب (ğayeb) – Burada: gəlməyən
- سر درس (sər-e dərs) – dərstdə
- بازگو کرد (bazqu kərd) – danışdı, nağıl etdi, söylədi
- توضیح داد (touzih dad) – izah etdi
- دستور (dəstur) – qrammatika

بطوریکه (betouri ke) – belə ki
پسوندهای شخصی (pəsvəndha-ye şəxsi) – şəxs sonluqları
(şəkilçiləri)
گفتن (qoftən) – demək
خواندن (xandən) – oxumaq
نوشتن (neveştən) – yazmaq
رفیق (rofəğə) – yoldaşlar (təki) رفیق (rəfiq)
فهمیدید (fəhmidid) – başa düşdünüz

FEL

1. Felin məsdər forması

Fars dilində felin məsdər forması دن (dən), تن (tən) və یدن (idən) şəkilçiləri ilə bitən sözlərdir.

Fellər quruluşca üç qismə bölünür:

a) Sadə fellər: Yalnız bir kökdən ibarət olur. Məsələn: آمدن (amədən) – gəlmək

رفتن (rəftən)-getmək, خواندن (xandən) – oxumaq

رسیدن (residən) – çatmaq, yetişmək (meyvə)

b) Düzəltmə fellər: Bir ön şəkilçi və bir sadə feldən ibarət olur. Məsələn:

آمدن (amədən) – gəlmək درآمدن (dəramədən) – çıxmaq

آوردن (avərdən) – gətirmək - درآوردن (dəravərdən) – çıxartmaq

گذشتن (qozəştən) – keçmək - درگذشتن (dərqozəştən) – ölmək

داشتن (daştən) – malik olmaq – واداشتن (va daştən) məcbur etmək, vadar etmək

ماندن (mandən) – qalmaq – واماندن (vamandən) aciz olmaq, çox yorulmaq

Göründüyü kimi, düzəltmə fellərin mənası onların əmələ gəldiyi sadə fellərin mənasından tamamilə fərqlidir.

c) **Mürəkkəb fellər:** Müstəqil sözlərin köməkçi fellərlə birləşməsindən düzəlir. Məsələn:

دراز کشیدن (deraz keşidən) – uzanmaq (yatmaq)

باز کردن (baz kərdən) – açmaq

گفتگو کردن (qoftoqu kərdən) – söhbət etmək

وارد شدن (vared şodən) – daxil olmaq

تشکیل دادن (təşkil dadən) – təşkil etmək

2. Felin əsası

Fars dilində fellərin əsası məsdərlərin sonundakı «ن» hərfini atmaqla əldə edilir. Məsələn:

گفتن - گفت (qoft) – dedi رفت - رفت (rəft) – getdi

رسیدن - رسید (rəsid) – çatdı, yetişdi

ریختن - ریخت (rixt) – tökdü, töküldü

دیدن - دید (did) – gördü

آمدن - آمد (aməd) – gəldi

نشستن - نشست (neşəst) – oturdu, əyləşdi

Qeyd. Misallardan görüldüyü kimi, felin əsası eyni zamanda şühudi keçmiş zaman formasının III şəxs təkini ifadə edir.

3. Şəxs sonluqları

Fars dilində keçmiş zamanlarda işlənən şəxs sonluqları aşağıdakılardır:

I م (əm) – یم (im) –

II ی (i) – ید (id) –

III – (-) - ند (ənd) –

III şəxs təkdə şəxs sonluğu yoxdur. Azərbaycan dilində də belədir.

4. Şühidi keçmiş zaman forması (ماضى مطلق)

Keçmiş zamanın bu formasını əmələ gətirmək üçün fel əsasının sonuna müvafiq şəxs sonluğu əlavə etmək lazımdır.

Məsələn:

Məsdər	Fel əsası	Şühudi keçmiş zaman forması
گفتن	گفت	گفتم - dedim
دیدن	دید	دیدم - gördüm
آوردن	آورد	آوردم - gətirdi
رفتن	رفت	رفتیم - getdik
حاضر کردن	حاضر کرد	حاضر کردیم - hazırladımız
جواب دادن	جواب داد	جواب دادند - cavab verdilər

Misallardan məlum olduğu kimi, III şəxsin təkisi – fel əsası heç bir şəxs sonluğu qəbul etmir.

Mən dərsmi hazırladım. – Mən dərsmi hazırladım.

Sən hekayəni oxudun. – Sən hekayəni oxudun.

O, müəllimdən soruşdu. – O, müəllimdən soruşdu.

Biz suallara cavab verdik. – Biz suallara cavab verdik.

Siz dəftərləri müəllimə verdiniz. – Siz dəftərləri müəllimə verdiniz.

Onlar dərsmədən sonra kinoya getdilər. – Onlar dərsmədən sonra kinoya getdilər.

Şühudi keçmiş zamanın inkarı felin əvvəlinə ن (nə) inkar əlamətini artırmaqla düzəlir.

İnkar əlaməti felə bitişik yazılır və vurğu qəbul edir.

Məsələn: نرفتم (nərəftəm) – جواب ندادیم (cəvab nədadım), ندیدند (nədidənd).

Mən kinoya getmədim. – Mən kinoya getmədim.

Sən suala düzgün cavab vermədin. – Sən suala düzgün cavab vermədin.

O, dəftəri müəllimə vermədi. – O, dəftəri müəllimə vermədi.

ما به تئاتر نرفتم – Biz teatra getmədik.

Qeyd etmək lazımdır ki, a səsi ilə (“əlef” ilə) başlanan fellərdə inkar əlaməti ilə fel arasına bitişdirici “ی” (y) samiti artırılır. Məsələn:

نیامدم (nəyamədəm) – gəlmədim

نیاوردید – (nəyavərdid) – gətirmədiniz

نیاموختند (nəyamuxtənd) - öyrətmədilər, öyrənmədilər

نیاشفتیم (nəyaşoftim) - həyəcanlanmadıq

Qeyd. “ə” və “o” səsləri ilə (“əlef” ilə) başlanan fellərin inkar formasında həmin ə və o səslərini ifadə edən “əlef” yazılır.

“ə” və “o” səsləri ilə inkar əlaməti arasına “ی” (y) samiti artırılır.

Məs: افکند (əfkənd) - نیفکند (nəyəfkənd) – atmadı

افتاد (oftad) – نیفتاد (nəyoftad) – düşmədi

انداخت (əndaxtı) - نینداخت (nəyəndax) – atmadı

انديشيدم (əndişidəm) - نينديشيدن (nəyəndişidəm) – düşünmədim

Tapşırıqlar:

1. Cümlələri Azərbaycan dilinə tərcümə edin:

دانشیار آمد. دانشجویان نیز آمدند. دانشجویان به کلاس وارد شدند.
دانشیار هم به کلاس وارد شد. معلم به دانشجویان گفت. معلم از
دانشجویان پرسید. من درس را حاضر کردم. تو تمرینت را انجام
ندادی. آنها درسشان را خواندند. ما نیز درسمان را خواندیم. ما به
سئوالهای معلم جواب دادیم. ترانه پانزده سال دارد. او با پدرش به
گردش رفت. اما خواهرش با پدرش نرفت.

واژه ها

انجام دادن (əncam dadən) – yerinə yetirmək

گردش (kərdeş) – gəzinti, gəzmə

2. Cümlələri fars dilinə tərcümə edin:

Mən sənin bacını universitetdə gördüm. Sənin bacın məndən təzə dərslərini yerini soruşdu. Mən sənə bacına təzə dərslərini yerini dedim və kitabı ona verdim. Bu gün o, universitetə gəlmədi və mənim kitabımı gətirmədi. Biz ev tapşırığını yerinə yetirdik. Müəllim dərsləri əvvəl məndən soruşdu. Mən yaxşı cavab verdim. Müəllim mənə “afərin” dedi. Biz yüzə qədər saydıq. Mən qardaşıma farsca məktub yazdım. Qardaşım Moskva Dövlət Universitetinin şərqşünaslıq fakültəsinin tələbəsidir. O da mənə farsca məktub yazdı.

Lügət

görmək - دیدن (didən)

yer - جا (ca)

vermək – دادن (dadən)

qədər – تا (ta)

saymaq – شمردن (şemordən)

farsca - بفارسی (befarsi)

yazmaq – نوشتن (neveştən)

3. Söz birləşmələrini tərcümə edin. Şəxs əvəzliliklərini mənsubiyyət şəkilçiləri ilə əvəz edin.

Mənim dəftərim, sənə kağızın, onun fars dili dəftəri, bizim evimiz, bizim evimizin qapısı, hündür bina, universitetin çalışqan tələbələri, çalışqan tələbə, sinfimizin pəncərəsi, bacımın oğlu, oxucuların xahişi (خواهش)

4. Nöqtələrin yerinə müvafiq şəxs sonluğu artırıb cümlələri tamamlayın:

ما از مسکو دیروز آمد... تو درست را نوشت... من پس از درس به منزل نرفت... آنها به سئوالهای معلم جواب داد... شما حکایت را نقل کرد... من مضمون حکایات را نوشت... شما کتاب زبان فارسی ندار...؟ شما تکلیف خانه را انجام داد...؟ نخیر، من تکلیف خانه را انجام نداد...

5. Azərbaycan dilinə tərcümə edin:

یک سال چهار فصل است؟ بهار، تابستان، پاییز، زمستان.
 یک فصل سه ماه است. دو فصل شش ماه است. پس سه فصل چند
 ماه است؟ - سه فصل نه ماه است. چهار فصل دوازده ماه است.
 دوازده ماه یک سال است.
 - شما در فصل تابستان به کجا رفتید؟ - من در تابستان به
 دهکده ی خودمان رفتم.
 - شما در دهکده چه کسی دارید؟ - من در دهکده پدر بزرگ.
 مادر بزرگ، عمو، عمّه پسر عمو و دختر عمو دارم.

Lügət

تابستان (tabestan) – yay
 عمو (əmu) – əmi
 زمستان (zamestan) – qış
 عمه (əmmə) – bibi
 دهکده (dahkəde) – kənd
 پسر عمو (pesərəmu) - əmioğlu
 چه کسی (çə kəsi) – kim
 دختر عمو (doxtərəmu) - əmiqızı

درس نهم - 9-CU DƏRS - گفتگو

- شماه روزهای تعطیل تابستانی به چه کاری مشغول می شدید؟
- من روزهای تعطیل تابستانی به کارهای مختلف مشغول می شدم. مثلاً:

بعد از 15 دقیقه ورزش و صرف صبحانه دو سه ساعت درحیاط خود کار می کردم. بعد از خواندن کتاب زبان فارسی قواعد دستوری این زبان را می آموختم و یاد می گرفتم. تکلیفها را انجام می دادم. متن ها را رو نویسی می کردم. کلمات تازه را یاد می گرفتم و بعد مضمون متنها را نقل می کردم. ساعت دو نهار می خوردم و بعد از نهار تقریباً دو ساعت استراحت می کردم. طرف عصر با رفقایم یا به سینما و یا به تئاتر می رفتم.

- شما روزی چند ساعت با زبان فارسی مشغول می شدید؟

- من روزی دو ساعت با زبان فارسی مشغول می شدم.

- شما هر روز به کتابخانه می رفتید؟

- خیر، من هر روز به کتابخانه نمی رفتم. بعضی روزها می رفتم و در آنجا مجله ها و روزنامه های تازه را می خواندم.

- شما با همکلاسان خود بفارسی صحبت می کردید؟

- بلی، من با همکلاسان خود گاهی به فارسی و گاهی هم به روسی و به انگلیسی صحبت می کردم.

- شما هیچ ضرب المثل فارسی می دانید؟

- بلی، من چند تا ضرب المثل فارسی می دانم. مثلاً: اول اندیشه وانگهی گفتار. یک دست صدا ندارد. اندک اندک بهم شود بسیار. کار امروز را به فردا مکن. نابرده رنج گنج میسر نمی شود.

واژه ها

مشغول شدن (məşğul şodən) – məşğul olmaq

صرف (sərf) – yemək, yemə
 حیات (həyat) – həyət
 کار کردن (kar kərdən) – işləmək
 قواعد دستوری (ğəvaed-e dəstuzi) – qrammatik qaydalar
 یاد گرفتن (yad gereftən) – öyrənmək
 رونویسی کردن (runevisi kərdən) – üzünü köçürtmək
 طرف عصر (təraf-e əsr) – axşam tərəfi
 ضرب المثل (zərb-ol məsəl) – zərbi-məsəl
 سینما (sinema) – kino
 می دانید (midanid) – bilirsiniz
 همکلاس (həmkelas) – sinif yoldaşı
 چند تا (çənd ta) – bir neçə
 گاهی (qahi) – bəzən
 روزی (ruzi) – bir gün
 اول اندیشه وانگهی گفتار (əvvəl əndişə vangəhi qoftar) –əvvəl
 düşün, sonra danış
 یک دست صدا ندارد (yek dəst seda nədarəd) – tək əldən səs
 çıxmaz
 اندک اندک بهم شود بسیار (əndək-əndək behəm şəvəd besyar)
 – dama-dama göl olar
 کار امروز به فردا مفکن (kar-e emruz be fərda məfəkən) – bu
 günün işini sabaha qoyma
 نابرده رنج گنج میسر نمی شود (naborde rənc gənc moyəssər
 nemişəvəd) – çəkməsən cəfa sürməzsən səfa

ماه و فصلها

- یک ماه چند روز است؟ - ماه سی و یاسی و یک روز است
- یک روز چند ساعت است؟ - یک روز بیست و چهار ساعت است.

- یک ساعت چند دقیقه است؟ - یک ساعت شصت دقیقه و یک دقیقه شصت ثانیه است
- سال چند ماه است؟ - سال دوازده ماه است.
- یک سال چند فصل است؟ - یک سال چهار فصل است
- یک سال چند روز است؟ - یک سال سیصد و شصت و پنج روز است.
- یک هفته چند روز است؟ - هفته ای هفت روز است.
- دو هفته چند روز است؟ - دو هفته چهارده روز است.
- شما نامهای ماهها را می دانید؟ - بلی، نامهای ماهها از این قرار است. ژانویه، فوریه، مارس، آوریل، مه، ژوئن، ژوئیه، اوت، سپتامبر، اکتبر، نوامبر، دسامبر.
- شما می دانید ماه فوریه چند روز است؟
- بلی می دانیم. ماه فوریه بیست و هشت روز است ولی هر چهار سال یک بار بیست و نه (29) روز می شود.
- سالی که فوریه بیست و نه (29) روز می شود آن سال را سال کبیسه می گویند

واژه ها

از این قرار است (əz in ġərarəst) – belədir
 می گویند (miquyənd) – deyirlər, deyərlər
 می شود (mişəvəd) olur, olar
 ژانویه (janviye) - yanvar
 فوریه (fevriye) – fevral
 مارس (mars) – mart
 آوریل (avril) – aprel
 مه (me) – may
 ژوئن (juən) – iyun
 ژوئیه (juye) – iyul
 اوت (ut) – avqust

سپتامبر (septambr) – sentyabr
اکتبر (oktobr) – oktyabr
نوامبر (novambr) – noyabr
دسامبر (desambr) – dekabr
سال کبیسه (sal-e kəbise) – ən uzun il

Bitməmiş keçmiş zaman forması

ماضی استمراری (mazi-ye estemrari)

Fars dilində bitməmiş keçmiş zaman formasını əmələ gətirmək üçün şühudi keçmiş zaman formasında işlənən fellərin əvvəlinə «می» (mi) hissəciyi artırılır və vurğu həmin hissəciyin üstünə düşür. Məsələn:

رفتم (getdim) – می رفتم (mirəftəm) – gedirdim, gedərdim
خواندی (oxudun) – می خواندی (mixandi) – oxuyurdun, oxuyardın
گفت (dedi) – می گفت (miqoft) – deyirdi, deyərdi
نوشتیم (yazdıq) – می نوشتیم (mineveştim) – yazırdıq, yazardıq
آوردید (gətirdiniz) – می آوردید (miavərdid) – gətirirdiniz, yazardınız
پریدند (uçdular) – می پریدند (mipəridənd) – uçurdular, uçardılar

Qeyd etmək lazımdır ki, bitməmiş keçmiş zaman formasında işlənən fellər Azərbaycan dilinə, işlənmə yerindən asılı olaraq, həm də –ar, –ər şəkilçili qeyri-müəyyən gələcəkli keçmiş zaman felləri kimi tərcümə olunur.

Qeyd. Bitməmiş keçmiş zamanın inkar formasında نه (nə) inkar hissəciyi «ne» kimi tələffüz olunur. Məsələn:

نمی رفتم (nemirəftəm), نمی خواندی (nemixandi),
نمی آمد (nemiaməd)
نمی رفتم (mirəftəm) – gedirdim, gedərdim

نمی رفتم (nemirəftəm) – getmirdim, getməzdim
نمی خواندیم (nemixandim) – oxumurduq, oxumazdıq
نمی نوشتند (ne mineveštənd) yazmırdılar, yazmadılar
من سال گذشته همیشه به او نامه می نوشتم. اما او به من جواب
نمی نوشت

Mən keçən il həmişə ona məktub yazırdım (yazardım),
amma o, mənə cavab yazmırdı (yazmazdı).

معلم هر روز درس را از من می پرسید. گاهی نمی پرسید

Müəllim hər gün dərsi məndən soruşurdu (soruşardı), bəzən
soruşmurdu (soruşmazdı).

آنها هر روز به کنار دریا می رفتند، اما آبتنی نمی کردند.

Onlar hər gün dəniz kənarına gedirdilər (gedərdilər), amma
çimmirdilər (çimməzdilər).

Miqdar sayları (ardı)

Fars dilində 20-də yuxarı miqdar sayları müəyyən qayda ilə
düzəlir. Belə ki, Azərbaycan dilində olduğu kimi, rəqəmlər
çoxdan aza, soldan sağa doğru yazılır və deyilir. Rəqəmlər
arasında «o» tələffüz olunur «و» (və) yazılır. Rəqəmlər
arasında yazılan «و» həmişə ayrı yazılır, vurğu qəbul etmir,
özündən əvvəlki rəqəmlə birlikdə tələffüz olunur. Məsələn: 24
rəqəmini farsca demək üçün əvvəl بیست (bist), sonra «o» və
nəhayət چهار (çəhar) rəqəmini demək lazımdır, yəni و بیست و
چهار (bist-o çəhar) şəklində deyilir.

Say yüzliklə başlanarsa əvvəl yüzlik, sonra onluq və
nəhayət, təklik deyilir. Məsələn 365 belə deyilir سیصد و شصت
و نهصد و هشتاد و سه (sisəd-o şəst-o pənc), yaxud 983
هزار و نهصد و هشتاد و -1984 (həzar-o nohsəd-o həştad – o se), yaxud 1984-
دو هزار و نهصد و هشتاد و -2012 (hezar-o nohsəd-o həştad – o çəhar) və yaxud 2012-
دو هزار و دوازده (do hezar-o dəvəzdəh) deyilir.

Onluqlar

10- ده (dəh)- 10
20- بیست (bist) –20
30 – سی (si) – 30
40 – چهل (çəhel) – 40
50 – پنجاه (pəncəh) – 50
60 – شصت (şəst) – 60
70 – هفتاد (həftad) – 70
80 – هشتاد (həştad) –80
90 – نود (nəvəd) - 90

Yüzlüklər

100- صد (səd) - 100
200 – دوست – (devist) – 200
300 – سیصد (sisəd) - 300
400 – چهارصد (çəhar səd) – 400
500 – پانصد (pansəd) – 500
600 – ششصد (şəşsəd) – 600
700 – هفتصد (həft səd) – 700
800 – هشتصد (həşt səd) – 800
900 – نهصد (noh səd) - 900

Minliklər

1000- هزار (hezar) - 1000
2000 – دو هزار (do hezar) - 2000
3000 – سه هزار (se hezar) - 3000
4000 – چهار هزار (çəhar hezar) - 4000 və sair

Qeyd etmək lazımdır ki, mürəkkəb miqdar saylarının tərkibindəki rəqəmlərin hər biri öz vurğusunu saxlayır. Məsələn: 1984-cü il belə yazılır və tələffüz olunur:

سال هزار و نهصد و هشتاد و چهار . سال 1984
(sal-e hezar-o nohsəd-o həştad-o çəhar)

Vahidlik və qeyri-müəyyənlik bildirən «ی (i) artikli

(یای وحدت و یای نکره)

Fars dilində vahidliyi və qeyri-müəyyənliyi bildirmək üçün isimlərin axırına «ی (i)» artırılır. Həmin «ی» vurğu qəbul etmir, vurğu «ی»-dən əvvəlki hecanın üstünə düşür. Bu yolla düzələn isimlər Azərbaycan dilinə tərcümə olunan zaman «bir» sözündən istifadə edilir.

Məsələn:

کتابی (ketabi) – bir kitab

روزی (ruzi) – bir gün

سالی (sali) – bir il

ماهی (mahi) – bir ay

«ی» (i) artiklinin vahidlik, təklik və ya qeyri-müəyyənlik bildirməsini kontekstdən kənarında işlənən sözlərdə müəyyən-ləşdirmək qeyri-mümkündür. Bunu yalnız kontekst daxilində, cümlənin məzmunundan asılı olaraq müəyyən-ləşdirmək mümkündür.

Məsələn: (ruzi mən babəradərəm be şekar rəftəm) – روزی من با برادرم به شکار رفتم (Bir gün mən qardaşım ilə ova getdim)

(ruzi mandeəst ke sal təmam şəvəd) – روزی مانده است که سال تمام شود (İlin qurtarmasına bir gün qalmışdır)

Misallardan göründüyü kimi, birinci cümlədəki «bir gün» qeyri-müəyyəndir, yəni dəqiq məlum deyil ki, ilin 365 günündən hansı bir günündə «mən qardaşım ilə ova getmişəm». Lakin ikinci cümlədəki «روزی» «bir gün» cümlənin məzmunundan asılı olaraq, təkliyi, yəni ilin qurtarmasına tək-cə bir günün qalmasını bildirir.

- «ی» qəbul edən söz a və u saiti ilə bitərsə həmin sözlə «ی» arasında bitişdirici y «ی» samiti yazılır. Məsələn:

دانشجویی - دانشجوی (daneşcuyi) – bir tələbə

بنای - بنایی (benayi) – bir bina

صدای - صدایی (sedayi) – bir səs

دانشجویی چنین گفت - (Bir tələbə belə dedi)

صدایی به گوشم رسید - (Qulağıma bir səs gəldi).

«ی» qəbul edən söz e sahitlə bitərsə sözlə «ی» arasında bir ələf (l) yazılır. Məsələn:

خانه ای - (xanei) – bir ev

راننده ای - (ranəndei) – bir sürücü

خواننده ای – (xanəndei) – bir oxucu

Qeyd etmək lazımdır ki, «ی» hərfini qəbul edən söz izafət tərkibində işlənərsə, «ی» həm təyin olunan sözün, həm də təyinin axırında işlənə bilər. Məsələn:

بنای بلند – (bənayi bolənd) – uca bir bina

بنای بلندی – (bəna-ye bolendi) –

دانشجویی کوشا (daneşcuyi kuşa) – çalışqan bir tələbə

دانشجوی کوشایی (daneşcu-ye kuşayi)

نویسنده ی مشهوری – (nevisənde-ye məşhuri) – məşhur bir yazıçı

نویسنده ای مشهور (nevisəndei-ye məşhur)

مرد عاقلی – (mərd-e aqeli)

مردی عاقل (mərdi aqel) – ağıllı bir adam (kişi)

درسهای ما در کلاسی روشن (در کلاس روشنی) ادامه دارد.

Bizim dərslərimiz işıqlı bir sinifdə davam edir.

Tapşırıqlar:

1. شنیدن (eşitmək), شناختن (tanımaq), دیدن (görmək), نوشتن (yazmaq), نشستن (əyləşmək) fellərini şühudi və bitməmiş keçmiş zaman formalarında şəxslərə görə dəyişdirin.

2. Mötərizə daxilində verilmiş felləri bitməmiş keçmiş zaman formasında və müvafiq şəxsə işlədin və cümlələri tərcümə edin:

ما در قرائتخانه (نشستن) و کتاب، روزنامه و مجله (خواندن). تو روزی چند دقیقه ورزش (کردن)? من روزی ده – پانزده دقیقه (ورزش کردن) شما هفته ای چند روز (کار کردن)? آنها زبان عربی را نیز (یاد گرفتن)? من هفته ای یک بار (داف) به سینما (رفتن). او به پدرش بفارسی نامه (نوشتن).

3. Cümlələri fars dilinə tərcümə edin:

Siz yay tətili günlərində kitab oxuyurdunuz? Bəli, mən yay tətili günlərində hər gün kitab oxuyurdum. Gündə (bir gündə)

neçə saat istirahət edirdiniz? Siz yoldaşlarınızla farsca danışdırmı? Mən yayda mətnlərin üzünü köçürürdüm, təzə sözlərin mənasını öyrənirdim. Biz hər gün səhər 15 dəqiqə idman edirdik. Bir il dörd fəsildir. Bir fəsil üç ay və doxsan gündür. Bir il üç yüz altmış beş gündür. Bir həftə yeddi gündür.

4. Cümlələri Azərbaycan dilinə tərcümə edin:

هفته ی گذشته من هر روز به کتابخانه می رفتم. رفقای من هم می آمدند و ما با هم می خواندیم. می نوشتیم. رعنای حکایات را می خواند و ما گوش می دادیم. قواعد دستوری زبان فارسی را یاد می گرفتیم و تمرینهای خانه را انجام می دادیم. ما از زبان فارسی به زبان آذربایجانی و از آذربایجانی به زبان فارسی ترجمه می کردیم. کلمات تازه را از فرهنگ فارسی به آذربایجانی پیدا می کردیم. ما با یکدیگر بفارسی صحبت می کردیم.

واژه ها

گذشته (qozəşte) – keçmiş, keçən

با هم (ba həm) – birlikdə, bir yerdə

گوش دادن (quş dadən) – qulaq asmaq

فرهنگ (fərhang) – 1) – lüğət; 2) mədəniyyət

پیدا کردن (peyda kərdən) – tapmaq

با یکدیگر (ba yekdigər) – bir-birimizlə

5. Fəllərin transkripsiyasını və mənalərini yazın:

نمی خواندیم. نمی گفتی. نمی رفت. نمی آمدیم. نمی نوشتید. نمی آوردند. یاد نمی گرفتند. کار می کردیم. نیامدند. ننوشتی. گوش نمی داد. آبتنی نمی کردند.

6. Verilmiş sözlərə və birləşmələrə «ya-ye nəkərə» (qeyri-müəyyənlik bildirən «ی» artikli) artırın və onların transkripsiyalarını yazın, vurğularını qoyun.

بنای بلند، پزشک مشهور، دانشجو، مهندس، کارگر، مرد، کتاب

جالب، اتاق روشن، کوچه، نویسنده

7. Sayları həm rəqəmlərlə, həm də sözlərlə yazın:

23, 44, 55, 168, 279, 365, 471, 900, 984, 1984, 2012
Nümunə: 48 - 48 (çehel-o haşt)

درس دهم 10-CU DƏRS

من دیروز چه کردم

من دیروز ساعت هفت و ربع از خواب بیدار شدم. رختخوابم را جمع کردم و پانزده دقیقه ورزش کردم و بعد دست و رویم را با صابون شستم. ساعت هفت و بیست دقیقه کم صبحانه خوردم. بعد با مادرم خداحافظی کردم و ساعت هشت و ده دقیقه از خانه بیرون رفتم. خانه ی ما به دانشگاه نزدیک است. درست ساعت هشت و بیست دقیقه به دانشگاه رسیدم. ساعت هشت و نیم زنگ زده شد و ما به کلاس داخل شدیم. ساعت اول ما درس زبان فارسی بود. معلم زبان فارسی به کلاس داخل شد. با ما سلام کرد و درس آغاز شد. ما روزی شش ساعت درس داریم. درسها تا ساعت دو و بیست و پنج دقیقه کم ادامه دارد.

دیروز من پس از پایان درس بمنزل آمدم. نهار خوردم و بعد از نهار یک ساعت استراحت کردم. پس از استراحت درسهایم را حاضر کردم و تکلیفهای خانه را انجام دادم. اول تمرین زبان فارسی را انجام دادم. یعنی روزهای عید را نوشتم و روزهای عید از این قرار است.

- اول ژانویه روز عید سال نو میلادی است
- هشتم مارس روز عید زنان است
- بیست و یکم مارس عید نوروز است
- عید قربان و عید رمضان.
- بعد از حاضر کردن درسها و انجام دادن تکلیفهای دیگر، ساعت یازده شب خوابیدم

Lügət

بیدار شدن (bidar şodən) – oyanmaq
رختخواب (rəxtxab) – yorğan-döşək, yatacaq yer
جمع کردن (cəm kərdən) – yığmaq. Burada: düzəltmək
شستن (şostən) – yumaq
خداحافظی کردن (xodahafezi kərdən) – xudahafizləşmək
زده شد (zəde şod) – çalındı, vuruldu
بود (bud) – idi
آغاز شدن (ağaz şodən) – başlanmaq
ادامه دارد (edame darəd) – davam edir
عید (id, eyd) – bayram
از این قرار است (əz in ğərarəst) – belədir
خوابیدن (xabidən) – yatmaq

Vaxtın saat və dəqiqələrlə ifadə qaydaları

Fars dilində vaxtı saat və dəqiqələrlə ifadə etmək üçün əsas etibarilə aşağıdakı iki qaydanı öyrənmək lazımdır:

1. Müəyyən bir saatin (məsələn, 3-ün, 8-in) yarısına qədər olan vaxtın ifadə qaydası.

Azərbaycan dilində belə hallarda «işləyib» və «işləmiş» sözlərindən istifadə edilir. Məsələn, saat 10-a 20 dəqiqə işləyib, saat 3-ə 25 dəqiqə işləmiş və s. Bu cümlələrdəki vaxtı göstərən birləşmələr fars dilində belə ifadə edilir: əvvəl tam saati göstərən rəqəm deyilir, sonra «o» və daha sonra yarıya qədər işləyən (keçən) dəqiqələrin miqdarı deyilir. Məsələn: saat 10-a 25 dəqiqə işləyib, yəni saat 9.25-dəqiqədir. Bu fars dilində belə ifadə edilir:

ساعت نه و بیست و پنج دقیقه است (saət noh-o bist-o pənc dəğiğə əst).

Yaxud saat 6-ya 20 dəqiqə işləyib, yəni saat 5.20-dir.

ساعت پنج و بیست دقیقه است (saət pənc-o bist dəğiğə əst).

Dəqiqə göstərən əqrəb 15-in üstündə olarsa, həm پانزده دقیقه (panzdəh dəğiğə), həm də ربع (rob) – «dördü bir» sözündən istifadə edilir. Məsələn: saat 11-ə 15 dəqiqə işləyib, yəni saat 10.15-dir.

است ساعت ده و ربع (saət dəh-o rob əst)

است ساعت ده و پانزده دقیقه (saət dəh-o panzdəh dəğiğəəst)

Əgər dəqiqə göstərən əqrəb yarıda yəni 30-un üstündə olarsa əsasən نیم (nim) – «yarım» sözündən istifadə olunur. Məsələn: saat 12-nin yarısıdır, yəni saat 11.30-dur.

است ساعت یازده و نیم (saət yazdəh-o niməst)

است ساعت یازده و سی دقیقه (saət yazdəh-o si dəqiğəəst).

Qeyd. Fars dilində ربع (rob) və نیم (nim) sözlərindən sonra دقیقه (dəqiğə) sözü işlənməz və bu sözlər daha işləkdir.

2. Müəyyən bir saatin bitməsinə 30-dan az dəqiqələrin qaldığını bildirən vaxtın ifadə qaydası:

Saatın bitməsinə müəyyən miqdarda dəqiqə qalarsa, Azərbaycan dilində «qalıb» və «qalmış» sözlərindən istifadə edilir. Məsələn, 8-ə 20 dəqiqə qalıb, 12-yə 5 dəqiqə qalmış və s. Fars dilində «qalıb» və ya «qalmış» sözlərinin əvəzində کم (kəm) «az» sözü işlənir. Belə ki, əvvəl bitəcək (tamam olacaq) saati göstərən rəqəm deyilir, sonra «o», daha sonra qalmış dəqiqələrin miqdarı və کم (kəm) sözü deyilir. Məsələn: «Saat 8-ə 20 dəqiqə qalıb» ifadəsi farsca belə deyilir:

است ساعت هشت و بیست دقیقه کم (saət həşt-o bist dəqiğə kəməst)

Yaxud saat 12-yə 5 dəqiqə qalıb:

است ساعت دوازده و پنج دقیقه کم (saət dəvazdəh-o pənc dəğiğə kəməst).

Əgər dəqiqə göstərən əqrəb 15 dəqiqə qalmışı göstərsə, yenə də ربع (rob) sözündən istifadə edilir. Məsələn: Saat 12-yə 15 dəqiqə qalıb.

ساعت دوازده و ربع کم است (saət dəvazdäh-o rob kəməst).

Qeyd etmək lazımdır ki, (kəm) sözünün iştirakı ilə ifadə olunan vaxtı həm də birinci qayda ilə demək olur. Məsələn: Saat 9-a 12 dəqiqə qalıb, yəni saat 8.48-dir:

I. ساعت نه و دوازده دقیقه کم است (saət noh-o dəvazdäh dəğiğə kəməst)

II ساعت هشت و چهل و هشت دقیقه است (saət həşt-o çehel-o həşt dəğiğə əst)

Yaxud saat 3-ə 15 dəqiqə qalıb:

ساعت دو و چهل و پنج دقیقه است (saət do-vo çehel-o pənc dəğiğəəst).

ساعت دو و سه ربع است (saət do-vo se rob əst)

ساعت سه و پانزده دقیقه کم است (saət se-vo panzdäh dəğiğə kəməst)

ساعت سه و ربع کم است (saət se-vo rob kəməst)

Misallardan məlum olur ki, vaxtın saat və dəqiqələrlə ifadəsi zamanı bir neçə variantdan istifadə edilir.

Vaxtı öyrənmək məqsədilə چند (çənd) – «neçə» sual əvəzliyindən istifadə edilir: məsələn, saat neçədir? Cümləsi fars dilində ساعت چند است (saət çəndəst?) şəklində deyilir. Cavab cümlələri müxtəlif cür ola bilər: Məsələn:

ساعت پنج است (saət pəncəst)

ساعت پنج و ربع است (saət pənc-o robəst)

ساعت پنج و نیم است (saət pənc-o niməst)

ساعت شش و ربع کم است (saət şeş-o rob kəməst) və s.

Əgər sual cümləsində işin, hərəkətin saat neçədə başlanması və ya qurtarmasını, yaxud neçəyə qədər davam etməsini öyrənmək məqsədi qarşıya qoyularsa ساعت (saət) sözündən sonra izafət əlaməti işlənər. Məsələn: saat neçədə gəldi? ساعت (saət-e çənd aməd? Saat neçədə yuxudan durdu? Saat 7-yə 15 dəqiqə işləmiş yuxudan durdu.

ساعت چند از خواب بیدار شد (saət-e çənd əz xab bidar şod)
ساعت شش و ربع از خواب بیدار شد (saət-e şeş-o rob əz xab bidar şod)

Dərslər saat neçəyə qədər davam etdi?

دروسها تا ساعت چند ادامه داشت (dərsha ta saət-e çənd edame daşt?) dərslər saat 2-yə 20 dəqiqə qalmışa qədər davam etdi.

دروسها تا ساعت دو و بیست دقیقه کم ادامه داشت (dərsha ta saət-e do-vo bist dəğiğə kəm edame daşt).

Sıra sayları

Fars dilində sıra saylarını əmələ gətirmək üçün miqdar saylarının sonuna م (om) şəkilçisini artırmaq lazımdır. م (om) şəkilçisi həmişə vurğulu tələffüz olunur. Məsələn: کلاس پنجم (kelas-e pəncəm) – beşinci sinif. م (om) şəkilçili sıra sayları təyin etdiyi sözdən sonra, izafət birləşməsində işlənir. Məsələn:

صفحه بیست و پنجم (səfhe-ye bist-o pəncəm) – 25-ci səhifə

طبقه هفتم (təbəğə-ye həftəm) 7-ci mərtəbə

اتاق صد و سی و یکم (otağ-e səd-o si-yo yekom) – 131-ci otaq

Qeyd. 1. دو (do) və سه (se) sayları م (om) şəkilçisi qəbul edən zaman aşağıdakı kimi yazılır və tələffüz olunur:

دوم (do-م) (dovvom) – ikinci

سوم (se) – üçüncü

Qeyd 2. اول (əvvəl) دە işlənir.

Məsələn: درس اول (dərs-e yekom) درس یکم

- Ayın tarixini göstərmək üçün əvvəl ayın tarixi sıra sayı şəklində, sonra isə ay (ماه) və ya ayın adı deyilir. Məsələn:

Yanvarın biri – ژانویه (یکم) اول (əvvəl-e) yekom-e janviye

Ayın iyirmi biri – بیست و یکم ماه (bist-o yekom-e mah)

- İli göstərmək üçün əvvəl سال (il) sözü, sonra isə ili göstərən tarix miqdar sayı şəklində izafət birləşməsində işlənir.

Məsələn, 1918-ci il هیجده و نهصد و هزار و نهصد (sal-e hezar-o nohsəd-o hicdäh)

1918-ci il mayın 28-i və ya 28 may 1918-ci il farsca belə deyilir.

هیجده و نهصد و هزار و نهصد و هشتتم مه سال هزار و نهصد و نهصد (bisto- hæštom-e me sal-e hezar-o nohsəd-o hicdäh)

Tapşırıqlar:

1. Suallara cavab verin:

- 1- شما دیروز ساعت چند از خواب بیدار شدید؟
- 2- امروز چندم ماه است؟
- 3- شما صبح ساعت چند صبحانه خوردید؟
- 4- شما ساعت چند به کتابخانه می رفتید؟
- 5- ساعت چند از کتابخانه می آمدید؟
- 6- عید زنان چندم مارس است؟
- 7- درسهای شما ساعت هشت آغاز می شد یا ساعت هشت و نیم؟
- 8- شما امروز صبح چند دقیقه ورزش کردید؟
- 9- شما با همکلاسان خود بفارسی صحبت می کردید؟

2. Fars dilinə tərcümə edin:

Atam saat 3-ə 12 dəqiqə qalmış evdən çıxdı və 3-də vağzala çatdı. Saat 4-ə 15 dəqiqə işləmiş qatar yola düşdü. Atam Gəncəyə getdi. Kiçik qardaşım da onunla getdi. Atam və qardaşım 10 gündən sonra Gəncədən qayıtdılar. Atam mənim üçün farsca-Azərbaycanca lüğət aldı. Mən təzə sözlərin mənasını həmin lüğətdən tapırdım və mətni Azərbaycan dilinə tərcümə edirdim. Mən və sinif yoldaşım Nəriman dərslərimizi bizdə hazırlayırdıq.

Lüğət

vağzal – ایستگاه (istqah)

dəmir yol vağzalı راه آهن ایستگاه (istqah-e rahahən)

qatar - قطار (ğətar)

yola düşmək - به راه افتادن (be rah oftadən)

qayıtmaq - برگشتن (bərgəştən)

gətirmək - آوردن (avərdən)

məna - معنا (məna)

üçün - برای (bəraye)

tapmaq - پیدا کردن (peyda kərdən)

tərcümə etmək - ترجمه کردن (tərcome kərdən)

3. Fars dilinə tərcümə edin:

Saat 8-ə 15 dəqiqə işləyib. Saat 9-a 25 dəqiqə işləyib. Saat 9-un yarısıdır. Saat 10-a 20 dəqiqə qalıb. Saat 12-yə 15 dəqiqə qalıb. Saat 1-ə 15 dəqiqə qalmış sinif yoldaşım bizə gəldi. Saat 6-nın yarısına qədər bizdə tapşırıqları yerinə yetirdik, dərslərimizi birlikdə hazırladıq.

4. Azərbaycan dilinə tərcümə edin:

- حالا ساعت چند است؟ - حالا ساعت هفت و نیم است
- شما روزی چند ساعت درس می خواندید؟ - ما روزی شش ساعت درس می خواندیم
- درسهای شما ساعت چند به پایان می رسید؟ - درسهای ما در ساعت دو و ربع کم به پایان می رسید
- شما هر روز چند دقیقه ورزش می کردید؟ - من هر روز ده - پانزده دقیقه ورزش می کردم.
- روزهای عید کدامند؟ (hansılardır?)
- روزهای عید اینها است: اول ژانویه، هشتم مارس، بیست و یکم مارس

5. Birləşmələri fars dilinə tərcümə edin:

1981-ci il oktyabrın 12-si

1918-ci il mayın 28-i

1924-cü il aprelin 5-i

1966-cı il iyulun 22-si

1925-cü il yanvarın 13-ü

2013-cü il iyulun 28-i

6. Cümlələrin transkripsiyasını yazın və Azərbaycan dilinə tərcümə edin:

محمود روزی شش ساعت درس می خواند. احمداز آذر پرسید: ساعت چند است؟ آذر جواب داد: هشت و ربع کم است. برادرم ساعت هفت و نیم از خواب بیدار شد. مادرتان ساعت چند از مدرسه به خانه می آمد؟ بیست و یکم مارس عید نوروز است.

11-Cİ DƏRS - درس یازدهم

دزد شاعر

روزی شاعر انوری داشت از بازار شهر بلخ می گذشت، ناگهان دید که مردی در میان مردم در وسط ایستاده داشت شعر می خواند. انوری ایستاد و به اشعاری که آن مرد داشت به نام خودش می خواند گوش داد و فهمید که اشعار او را به نام خودش می خواند. انوری نزدیک شد و از آن مرد پرسید:

- اشعاری که تو داشتی می خواندی می دانی مال کدام شاعر است؟

آن مرد جواب داد: - بلی، می دانم، این اشعار مال انوری است. شاعر پرسید: پس، بگو ببینم، تو انوری را دیده ای و می شناسی؟ آن مرد جواب داد: - شما چه می گویید؟! من خودم انوری هستم. انوری در مقابل جواب آن مرد خندید و بطور متعجبانه گفت: اگر تو انوری هستی پس من کیستم؟!

شاعر رو به مردم کرده گفت: ای مردم، من تا به حال در باره دزد شعر شنیده بودم، اما، در باره دزد شاعر نشنیده و ندیده بودم.

واژه ها

دزد (dozd) – oğru

وسط (vəsət) – orta

به نام خودش (be nam-e xodəş) – öz adına, öz adından

مال کدام شاعر؟ (mal-e kodam şaer) – hansı şairinki?

بگو ببینم (bequ bebinəm) – de görüm

می شناسی (mişenası) – tanıyırsan

چه می گوید؟ (çe miquyid) – nə deyirsiniz?

خندیدن (xəndidən) gülmək

به طور متعجبانه (be tour-e motəəcəbane) – təəccüblü halda

تا به حال (ta be hal) – indiyə qədər, indiyə kimi

شنیدن (şenidən) – eşitmək

ماضی ملموس – Keçmiş zamanın davam forması

Fars dilində keçmiş zamanın davam forması ماضی ملموس (mazi-ye məlmus) adlanır. Bu formanın əmələ gəlməsində iki felin - داشتن köməkçi və fikri ifadə edən əsas felin iştirakı zəruridir. Belə ki, داشتن felinin şühudi keçmiş zaman forması müvafiq şəxs sonluğu ilə əsas feldən əvvəl işlənir. Əsas fel, bir qayda olaraq, bitməmiş keçmiş zaman formasında, yəni ماضی استمراری formasında işlənir və şəxs sonluqları qəbul edir. Deməli, ماضی ملموس-da həm köməkçi fel, həm də əsas fel şəxs sonluqları qəbul edir. Bu zaman formasının quruluş modeli belədir:

Şəxs sonluğu + ماضی استمراری + əsas felin + şəxs sonluğu
داشت +

داشت + م + می رفت = داشتیم می رفتیم

داشتیم می رفتیم (daştəm mirəftəm) - getməkdəyəm

داشتی می رفتی (daştı mirəfti) - getməkdəydin

داشت می رفت (daşt mirəft) – getməkdə idi

داشتیم می رفتیم (daştım mirəftim) – getməkdəydik

داشتید می رفتید (daştid mirəftid) – getməkdəydiniz
 داشتند می رفتند (daştənd mirəftənd) – getməkdəydilər
 * ماضی ملموس inkarda işlənməz

Düzəltmə fellərdə:

داشتم بر می گشتم. (daştəm bər-miğəştəm) – Qayıtmaqda idim.

داشتیم بر می گشتیم. (daştim bər miğəştim) – Qayıtmaqda idik və s.

Mürəkkəb fellərdə:

داشتم söhbət می کردم. (daştim söhbət mikərdim) – Söhbət etməkdə idik.

داشتند söhbət می کردند. (daştənd söhbət mikərdənd) – Söhbət etməkdə idilər və s.

داشتن feli həm əsas fellə yanaşı, həm də aralı işlənə bilər.

Mətndəki داشت به نام می گذشت، داشت از بازار شهر بلخ می گذشت، داشت به نام می خواند və s. cümlələrində köməkçi fel ilə əsas fel arasında başqa sözlər işlənmişdir, yəni ماضی ملموس aralı vəziyyətdə işlənmişdir.

تو داشتی می خواندی (to daştı mixandi) cümləsində isə yanaşı işlənmişdir. Hər iki variantda Azərbaycan ədəbi dilinə – maqda (idi) şəkilçili keçmiş zaman kimi tərcümə edilir.

Kəsr sayları və faiz

Adı kəsr saylarının rəqəmlərlə yazılışı, eynilə Azərbaycan dilində olduğu kimidir. Məsələn: ... $\frac{3}{5} = \frac{3}{5}$ $\frac{5}{8}$ $\frac{5}{8}$ və s.

Oxunuşu: Əvvəl surətdəki rəqəm miqdar sayı kimi, sonra məxrəcdəki rəqəm «م» (om) şəkilçili sıra sayı kimi tələffüz olunur. Məsələn:

$$\frac{3}{5} = \text{سه پنجم} , \frac{5}{12} = \text{پنج دوازدهم}$$

Əgər kəsr sayının əvvəlində tam ədəd gələrsə, əvvəl həmin tam ədəd, sonra عدد صحيح (ədədə səhih), daha sonra kəsr sayı deyilir. عدد صحيح ilə kəsr sayı arasında «و» (o) yazılır və oxunur.

Məsələn: $5\frac{1}{6} =$ پنج عدد صحيح و یک ششم (pənc ədəd-e səhih-o yek şeşşom) və ya $12\frac{6}{15} =$ دوازده عدد صحيح و شش (dəvazdəh ədədə səhih-o şeş panzdəhom) پانزده (dəvazdəh ədədə səhih-o şeş panzdəhom)

Fars danışıq dilində عدد صحيح sözləri işlənmişdir, yəni $5\frac{1}{6} =$ (pənc o yek şeşşem) $12\frac{6}{15} =$ دوازده و شش پانزدهم (dəvazdəh-o şeş panzdəhom) şəklində deyilir.

Onluq kəsr sayları aşağıdakı qayda üzrə ifadə olunur:

Əvvəl tam ədəd, sonra ممیز (moməyyez) və ya عدد صحيح (ədəd-e səhih) sözü, sonrakı ədəd adi kəsr sayı kimi deyilir. Məsələn: 9.6 نه ممیز شش دهم (noh moməyyez şeş dəhom) və ya نه عدد صحيح و شش دهم (noh ədəd-e səhih o şeş dəhom)

21,07 – 21/7 (bist-o yek moməyyez həft sədom). 3,025-3.025 (se moməyyez- bist o pənc hezarom).

Qeyd. Tam ədəd yerində «sıfır» olarsa belə oxunur:

0,3 – 0.3 سه دهم و صفر və ya (0,07) = 0.07 sefr – o həft sədom.

Tapşırıqlar:

1. Suallara cavab verin:

- شاعر انوری که داشت از بازار شهر بلخ می گذشت چه دید؟
- مرد اشعار چه کسی را داشت می خواند؟
- وقتی انوری پرسید که اشعار از آن کیست؟

- آن مرد چه جوابی داد؟
- انوری چرا خندید و چه گفت؟

2. Cümlələrdə مال (mal) və ya آن (əz an) sözlərindən birini işlədin:

آن کتاب کیست؟
این قلم خواهر شما است؟
این ماشین رئیس دانشگاه است!
این دفترهای کنترول دانشجویان است.
مگر آن قلم سرخ دانشیار نیست؟
آیا، آن کتاب زبان فارسی برادر من است؟

Nümunə: این کتاب مال کیست؟ = این کتاب کیست

3. Cümlələri tərcümə edin:

Bu qırmızı qələm kimindir?

Bu qırmızı qələm bizim müəllimimizinkidir.

Bəs (پس) bu dəftərlər kimindir? Bu dəftərlər mənim sinif yoldaşlarımındır. (همکلاسان)

Əkrəm cavab verməkdə idi ki, sinfin qapısı açıldı (باز شد).

Qardaşım hər həftə atama məktub yazardı.

Atam da ona cavab yazardı.

4. Cümlələrdə mötərizə daxilində verilmiş məsdərləri ماضی ماضی (bitməmiş keçmiş zamanda) və müvafiq şəxsdə işlədin:

سال گذشته دانشجویان گروه (qrup) ما به موزه ها (رفتن).
برادر بزرگ من همیشه در ساعت هفت از اداره (برگشتن)
مادرم آموزگار است. او هر روز در ساعت پنج به خانه (آمدن)
احمد، دانشیار هر روز از تو درس (پرسیدن)
پارسال (keçən il) او در کلاس در ردیف یکم (نشستن)

5. Felləri şühudi (ماضی مطلق), bitməmiş keçmiş (ماضی ماضی) və (استمراری) bitməmiş keçmiş zamanın davam formalarında bütün şəxslərdə təsdiqdə işlədin:

خواندن، برگشتن، صحبت کردن

6. Azərbaycan dilinə tərcümə edin:

صحبت دانشمند با قایقران

روزی دانشمندی قایقی کرایه کرده در دریا گردش می کرد. هنگام گردش از قایقران پرسید:

- رفیق، تو علم فیزیک را بلد هستی؟ قایقران گفت: - نه خیر، آقا، بلد نیستم.

دانشمند گفت: چه آدم بدبختی هستی، هر که فیزیک را بلد نیست یک سوم عمرش به باد رفته است.

پس از قدری گردش دانشمند دوباره از قایقران پرسید - رفیق، پس، از علم هیئت چیزی بلدی؟

قایقران: نه خیر آقا، از آن هم چیزی بلد نیستم.

دانشمند: آه، برادر، راستی هم آدم بدبختی هستی، زیرا کسی که علم هیئت را بلد نیست، دو سوم عمر خود را به باد داده است.

در این وقت باد شدیدی وزید و قایق آنها سرنگون شد. این بار قایقران از دانشمند پرسید: - آقا، شما شنا کردن را بلد هستید؟

دانشمند: نه، متأسفانه، بلد نیستم. قایقران گفت در این صورت لباس مرا محکم بگیرید و خودتان را محکم نگهدارید و الا سه سوم عمر شما به باد می رود.

واژه ها

قایقران (ğayeğran) – qayıq sürən

علم هیئت (elm-e heyət) – astronomiya

راستی (rasti) – doğrusu

شدید (şədid) – şiddətli

سرنگون شدن (sərnequn şodən) – başı aşağı çevrilmək

شنا کردن (şəna kərdən) – üzmək

و الا (və ella) – yoxsa

درس دوازدهم - 12-Cİ DƏRS-

انار

طبیعت لعل ساز	لعل تراشید باز
لعل تراشیده را	پهلوی هم چید باز
پهلوی هم چیده را	بنقره پیچید باز
به نقره پیچیده را	به حقه پوشید باز
حقه پوشیده را	نام بنامید انار
	(نعیم شیرازی)

واژه ها

انار (ənar) – nar
نقره (noğre) – gümüş
لعل (ləl) – yaqut (qiymətli daş)
پیچیدن (piçidən) – bükmək, sarımaq
لعل ساز (ləl saz) – ləl yaradan
حقه (hoğge) – balaca, yumru qutu
تراشیدن (təraşidən) – 1) yonmaq, 2) qırmaq
پوشیدن (puşidən) – geyinmək
پهلوی هم (pəhlu-ye həm) – bir-birinin yanına
نامیدن (namidən) – adlandırmaq
چیدن (çidən) – düzmək
باز (baz) – yenə, yenidən

شنیده ام کور شده ای
از دوستان قدیم یکی بمرتبه بزرگی رسیده صاحب منصب شد.
یکی از همان دوستان قدیم، این را شنیده خیلی خوشحال شد و برای
تبریک به نزد او رفت. صاحب منصب یعنی همان دوستش که

صاحب منصب شده وقتیکه دوست قدیمی خود را دید، از شناختن او چشم پوشی کرده، پرسید:
 - تو کیستی و برای چه آمده ای؟ دوستش شرمنده شده گفت:
 - مگر مرا نشناختی؟!
 صاحب منصب گفت: - نه خیر، نشناختم.
 دوست او که برای تبریک آمده بود گفت:
 - من دوست قدیمی تو هستم. شنیده ام کور شده ای و کسی را نمی
 بینی و نمی شناسی، برای تسلیت نزد تو آمده ام – این را گفت و از
 جای خود برخاست و رفت

واژه ها

صاحب منصب (sahebmanəsb) – vəzifəli şəxs, vəzifə sahibi
 شدن (şodən) – olmaq (köməkçi fel)
 شنیدن (şenidən) – eşitmək
 خوشحال شدن (xoşhal şodən) – sevinmək
 وقتی که (vəğti ke) – o vaxt ki..., o zaman ki,
 شناختن (şenaxtən) – tanımaq
 چشمپوشی (çeşmpuşı kərdən) – göz yummaq, vaz keçmək,
 görməməzliyə vurmaq
 برای چه؟ (bəra-ye çe) – nə üçün?
 شرمنده شدن (şərmənde şodən) – utanmaq, xəcalət çəkmək
 کور شدن (kur şodən) – kor olmaq
 نمی بینی (nəmişən) - görmürsən
 نمی شناسی (nəmişənasi) – tanımırsan
 تسلیت (təsliyyət) – 1)təsəlli vermə, 2)baş sağlığı vermə
 برخاستن (bərxaştən) – qalxmaq, ayağa durmaq

Keçmiş zaman feli sifəti

Fars dilində keçmiş zaman feli sifətini əmələ gətirmək üçün fel əsasının sonuna ◦ (e) şəkilçisi artırılır. Bu şəkilçi vurğu qəbul edir. Bu qayda ilə düzələn feli sifətlər Azərbaycan dilinə – mış⁴ şəkilçili keçmiş zaman feli sifətləri kimi tərcümə olunurlar.

Məsdər	Əsas	Feli sifət
تراشیدن (yonmaq)	تراشید	تراشیده (təraşide) – yonulmuş
چیدن (düzmək)	چید	چیده (çide) – düzülmüş
پیچیدن (bükmək)	پیچید	پیچیده (piçide) – bükülmüş
شکستن (sındırmaq)	شکست	شکسته (şekəste) – sınımış, sınıq
گذشتن (keçmək)	گذشت	گذشته (qozəşte) – keçmiş

yonulmuş yaqut – لعل تراشیده (lə'l-e təraşide)

oxumuş adam – مرد تحصیل کرده (mərd-e təhsil kərde)

keçmiş zaman – زمان گذشته (zəman-e qozəşte)

dünya görmüş qoca – پیر جهان دیده (pir-e cəhan dide)

yonulmuş karandaş – مداد تراشیده (medad-e təraşide)

Yonulmuş karandaş stolun üstündədir. - مداد تراشیده روی میز است.

Dünya görmüş qoca öz oğluna belə dedi. - پیر جهان دیده به پسر خود چنین گفت.

Fars dilindəki keçmiş zaman feli sifətləri işlənmə yerindən asılı olaraq, həm də feli bağlama mənasını daşıyır. Məsələn, aşağıdakı cümlələri müqayisə etsək, görürük ki, تراشیده həm feli sifət kimi, həm də feli bağlama kimi işlənmişdir.

من مداد تراشیده را به رفیقم دادم

Mən medad-e tərəşide ra be rəfiğəm dadəm. – Mən yonulmuş karandaşı yoldaşıma verdim.

من مداد را تراشیده به رفیقم دادم.

Mən medad ra tərəşide be rəfiğəm dadəm. – Mən karandaşı yonub (yonaraq) yoldaşıma verdim.

Qeyd etmək lazımdır ki, fars dilində yeganə feli bağlama varsa, o da həmin keçmiş zaman feli sifəti ilə müştərəkdir. Keçmiş zaman feli sifəti, feli bağlama kimi işlənən zaman Azərbaycan dilinə –ib⁴ və ya –araq² şəkilçili feli bağlama formasında tərcümə olunur.

Məsələn:

دانشیار به کلاس آمده با دانشجویان سلام کرد.

Daneşyar be kelas aməde ba daneşcuyan səlam kərd. – Müəllim sinfə gəlib (gələrək) tələbələrə salamlaşdı.

بهروز جلوی تخته رفته شعر را ازبر گفت.

Behruz celou-ye təxte rəfte şer ra əzbər qoft. – Behruz taxtanın qarşısına gedib (gedərək) şeri əzbər dedi.

ماضی نقلی ماضی keçmiş zaman forması

Fars dilində nəqli keçmiş zaman formasını əmələ gətirmək üçün keçmiş zaman feli sifətinin sonuna müvafiq xəbər şəkilçisi artırılır. ◦ (e) saiti ilə bitən sözlərə qoşulan xəbər şəkilçilərinin imla qaydasına görə xəbər şəkilçisindən əvvəl, yəni ◦ (e) saiti ilə bitən sözlə xəbər şəkilçisi arasında bir «ا» (əlef) yazılır. Həmin imla qaydası nəqli keçmiş zaman formasında işlənən fellərə də tətbiq olunur. Məsələn:

am - آمده ام (amədeəm) gəlmişəm

ai - آمده ای (amədei) gəlmişsən

amədeəst - آمده است + است - آمده است (amədeəst) gəlmişdir (gəlib)

aim - آمده ایم (amədeim) gəlmişik

aid - آمده اید (amədeid) gəlmişsiniz

and - آمده اند (amədeənd) gəlmişlər

Nəqli keçmiş zaman formasında işlənən fellər Azərbaycan dilinə «fel kökü+(miş⁴)+şəxs sonluğu» modeli zaman formasında tərcümə edilir. Azərbaycan dilində də bu zaman forması nəqli keçmiş adlandırılır. Məsələn:

eşitmişəm ام شنیده ام (şenideəm)

oxumuşsan ای خوانده ای (xandei)

yazmışdır نوشته است (neveşteəst)

demişik گفته ایم (qofteim)

getmişsiniz رفته اید (rəfteid)

görmüşlər اند دیده اند (dideənd)

ما این حکایت را باهم خوانده ایم و مضمونش را یاد گرفته ایم
(Ma in hekayət ra bahəm xandeim və məzmunəş ra yad gerefteim). Biz bu hekayəni birlikdə oxumuşuq və məzmununu öyrənmişik.

شما درسهای خودتان را خوب حاضر کرده اید.

(Şoma dərsha-ye xodetan ra xub hazer kərdeid) – Siz öz dərslərinizi yaxşı hazırlamışsınız.

Nəqli keçmiş zaman formasının inkarı

Nəqli keçmiş zaman formasının inkarı, əvvəlki səhifələrdən öyrəndiyiniz digər zaman formalarının inkarı kimi, felin əvvəlinə نه (nə) inkar hissəciyinin artırılması yolu ilə düzəlir.

İnkar hissəciyi - نه (nə) həmişə felə bitişik yazılır və vurğu qəbul edir. Məsələn:

əşitməmişəm نشنیده ام (nə'şenideəm)

görməmişsən ندیده ای (nə'didei)

yerinə yetirməmişik انجام نداده ایم (əncam nə'dadeim)

işləməmişlər کار نکرده اند (kar nə'kərdeənd)

دانش آموزان هنوز موزه نظامی را ندیده اند

(daneşamuzan hənuz muze Nezami ra nədideənd) – Şagirdlər hələ Nizami muzeyini görməmişlər.

کارگران امروز کار نکرده اند، زیرا امروز روز استراحت است
(kargəran emruz kar nəkərdeənd, zira emruz ruz-e
estesahətəst)

Fəhlələr bu gün işləməmişlər, çünki bu gün istirahət
günüdür.

سه نفر از دانشجویان تمرین را درست انجام نداده اند

(se nəfər əz daneşcuyan təmrinra dorost əncam nədadeənd)
Tələbələrədən üç nəfəri tapşırığı düzgün yerinə yetirməmişdir.

Tapşırıqlar:

1. Fəllərdən keçmiş zaman feli sifəti düzəldin. Mənasını bilmədiyiniz feilləri kitabın sonundakı lüğətdən tapın, tələffüz və mənalarını öyrənin:

شکستن، نوشتن، نشستن، رفتن، دیدن، گذاشتن، رسیدن، چیدن،

پوشیدن

2. Birinci tapşırıqda verilmiş fəllərin nəqli keçmiş zaman formasını düzəldin və onlardan üçünə həm təsdiqdə, həm də inkarda şəxslərə görə dəyişdirib yazın.

3. Mötərizə daxilində verilmiş fəlləri nəqli keçmiş zaman formasında və müvafiq şəxsə işlədin.

بهار (فرا رسیدن). پرندگان از کشورهای جنوبی (آمدن). برفها (آب شدن). طبیعت بسیار (زیبا شدن). مردم لباس زمستانی خود را (آوردن). کارهای کشاورزی (آغاز شدن). دانشجویان دفتر و کتابهای خودشان را روی میز (گذاشتن) ساعت نه و نیم درس (آغاز شدن). ما همه درس تازه را (فهمیدن). آنها تمرینهای خانه را درست (انجام دادن). ما ساعت دو و نیم نهار (خوردن). احمد و حمید امروز (دیر کردن). ما همه کتاب (خریدن).

واژه ها

فرا رسید (fəraresidən) – çatmaq

مردم (mərdom) – camaat, xalq
کشور (keşvər) – ölkə
در آوردن (dər avərdən) – çıxartmaq, soyunmaq
آب شدن (ab şodən) – ərimək
کشاورزی (keşavərzi) – kənd təsərrüfatı
دیر کردن (dir kərdən) – gecikmək
خریدن (xəridən) – almaq (pul ilə)
زیبا شدن (ziba şodən) – gözəlləşmək

4. Fars dilinə tərcümə edin:

Mən bu gün səhər saat 8:20-də onu görmüşəm. Sən «Ənar» şeirini yaxşı əzbərləmişsən (ازبر کردن). Əkbər sənə rus dili dəftərini gətirmişdir. Biz dəftər, kitab və qələmlərimizi stolun üstünə qoymuşuq (گذاشتن). Siz saat neçədə universitetə çatmışsınız? Şagirdlər dünən dərsdən sonra Nizami muzeyinə getmişlər. Sən bu günkü qəzeti امروز روزنامه ی oxumuşsan? Xeyr, mən hələ (هنوز) oxumamışam.

5. Atalar sözlərini və onların Azərbaycan dilindəki qarşılıqlarını əzbər öyrənin:

(gəz nəkərdə pare məkon) – گز نکرده پاره کن

Ölçməmiş biçmə. Yüz ölç bir biç.

آب رفته به جوی بر نمی گردد

(Ab-e rəfte be cuy bər nemigərdəd) –

Axan (axmış) su arxa qayıtmaz. Axan su geri qayıtmaz.

(Hər kəs kaşte-ye xod ra miderəvəd) – هر کس کاشته ی خود را میدرود

Hər kəs öz əkdini biçər. Nə əkərsən onu biçərsən.

شیشه ی شکسته را پیوند کردن مشکل است

(Şişe-ye şəkəste ra peyvənd kərdən moşkeləst).

Sınıq (sınmış) şüşəni calamaq (yapışdırmaq) müşküldür.

آدم مار گزیده از ریسمان سیاه و سفید می ترسد.

(Adəm-e mar gəzide əz risman-e siyah-o seifid mitərsəd).
İlan çalan (çalmış, sancmış) adam ala çatıdan qorxar.

6. Fellərin hansı zamanda və hansı şəxsdə işləndiyini nümunədə göstərildiyi kimi ayrı-ayrı sütunlarda yazın:

خریدی، می خواندم، نوشته اند، رفتید، داده ایم، خواندند، انجام می دادی، گفت، کار می کردیم، حاضر کرده اید، یاد گرفتند، می فهمیدید، فهمیده اند، جواب دادند، پرسیده است. می نشستیم، خوابیده اند، گذشته اید، نوشتی، آمده است، گفته ام.

Nümunə:

ماضی مطلق	ماضی نقلی	ماضی استمراری
خریدی	نوشته اند	می خواندم

7. Kitabın sonundakı lüğətdən istifadə edərək hekayəni Azərbaycan dilinə tərcümə edin:

می گویند روزی یکی از اشخاص از خود راضی به دیدن نویسنده معروف فرانسوی ولتر رفت. ولی ولتر در خانه نبود. آن شخص دید که وضع اتاق ولتر درهم و برهم است و روی میز تحریر او یک انگشت گرد نشسته است.

آن شخص از وضع اتاق نا راحت شد و با انگشتش روی میز تحریر نویسنده نوشت "خر" و رفت.

فردای آن روز تصادفاً آن شخص نویسنده را در خیابان دید و به او گفت: دیروز آمده بودم خدمتتان، تشریف نداشتید.

ولتر با نگاه فیلسوفانه گفت: بلی... کارت ویزیت جناب عالی را روی میز تحریرم دیدم!!!

درس سیزدهم- 13-CÜ DƏRS

مکالمه

- سال گذشته تابستان شما به کدام شهر رفته بودید؟
- سال گذشته من با برادر بزرگم به تبریز رفته بودم.
- شما تا پارسال تبریز را ندیده بودید؟
- من شهر های دیگر را مثلا مسکو، کییف، تفلیس را دیده بودم ولی تبریز را ندیده بودم. پارسال که به تبریز رفتم روز اول که به آنجا رسیدم جاهای دیدنی شهر را تماشا کردم. امسال نیز به شهر مسکو رفتم و جاهای دیدنی آنجا را گشتم.
- پس باغ وحش مسکو را هم تماشا کردید؟
- بلی. ما دو روز به باغ وحش مسکو رفتیم. زیرا باغ وحش مسکو خیلی بزرگ است و ما در یک روز نتوانستیم تا آخر تماشا کنیم.
- از باغ وحش خوشتان آمد؟
- بلی، هم من و هم برادرم از باغ وحش خیلی خوشمان آمد. بطور کلی، من از حیوانات خوشم میاید. در باغ وحش خیلی حیوانهای گوناگون هست مثلا: گوزن، آهو، اسبهای گوناگون، پرندگان رنگارنگ مختلف، مارهای خیلی بزرگ و گوناگون و غیره. مارها را توی قفسها جا داده بودند.
- شما در باغ وحش طاوس هم دیده بودید؟
- بلی، من طاوس را اولین بار در باغ وحش مسکو دیدم. وقتیکه من رنگهای دم و بالهای طاوس را دیدم به چشمانم باور نکردم. خلاصه من خیلی خوشحال هستم که به باغ وحش رفتم. من در باره باغ وحش انشا هم نوشته ام و آنرا به معلم داده ام. معلم خواند و به من "آفرین" گفته است.

واژه ها

hansı? – (kodam) کدام؟

مار (mar) – ilan
 پارسال (parsal) – keçən il
 جا دادن (ca dadən) – yerləşdirmək
 طاوس (tavus) – tovuz quşu
 باغ وحش (bağ-e vəhş) – zoopark
 اولین بار (əvvəlin bar) birinci dəfə
 نتوانستیم تا آخر تماشا کنیم (nətəvanestim ta axər təmaşa konim) – Axıra qədər baxa bilmədik.

دم (dom) – quyruq
 بال (bal) – qanad
 بطور کلی (betour-e kolli) – ümumiyyətlə
 باور کردن (bavər kərdən) – inanmaq
 گوناگون (qunaqun) – cürbəcür
 گوزن (gəvəzn) – maral
 پرندگان (pərəndeqan) – quşlar

Uzaq keçmiş zaman forması (ماضی بعید)

Fars dilində uzaq keçmiş zaman formasını əmələ gətirmək üçün felin keçmiş zaman feli sifəti, بودن (idi) köməkçi felinin əsası və şəxs sonluğu lazımdır. Başqa sözlə, uzaq keçmiş zaman forması aşağıdakı quruluş modeli əsasında düzəlidir:

Şəxs sonluğu + بود + keçmiş zaman feli sifəti

م – رفته بودم – getmişdim	} رفته + بود
ی – رفته بودی – getmişdin	
- رفته بود – getmişdi	
یم – رفته بودیم – getmişdik	
ید- رفته بودید – getmişdiniz	
ند – رفته بودند – getmişdilər	

Uzaq keçmiş zaman formasında vurğu feli sifətin son hecası üzərinə düşür. Məsələn: rəft'e budəm, qoft'e budi, nevest'e bud, xand'e budim və s.

Mən dünən kinoya getmişdim – من دیروز به سینما رفته بودم.
O, qatara gecikmişdi – او به قطار دیر کرده بود
ما تمرین را درست انجام داده بودیم.

Biz tapşırığı düzgün yerinə yetirmişdik.

Şma diروز درسهایتان را باهم حاضر کرده بودید؟

Siz dünən dərslərinizi birlikdə hazırlaşmışdınız?

Onlar da bu məqaləni oxumuşdular – آنها هم این مقاله را خوانده بودند.

Uzaq keçmiş zamanın inkarını əmələ gətirmək üçün feli sifət hissəsinin əvvəlinə inkar əlamətini - نه (nə) əlavə etmək lazımdır.

İnkar hissəciyi - نه (nə) həmişə vurğu qəbul edir və bitişik yazılır. Məsələn: نخوانده بودی (nə'rəfte budəm), نخوانده بودی (nəxande budi), ننوشته بودند (nəneveşte budənd) və s.

Siz bu hekayəni oxumamışdınız?

Şma این حکایت را نخوانده بودید؟

O, dünən öz yoldaşları ilə kinoya getməmişdi?

او دیروز با رفقای خود به سینما نرفته بود؟

Biz ev tapşırıqlarını düzgün yerinə yetirməmişdik.

ما تکلیفهای خانه را درست انجام نداده بودیم؟

Əgər fel a (آ) və ای (i) saıtləri ilə başlanarsa, inkar hissəciyi ilə fel arasında bitişdirici y (ی) samiti və felin əvvəlindəki əlef (ل) yazılır. Məsələn:

نیامده بودم، نیامده بودی، نیامده بود، نیامده بودیم... ---- آمدن
نیایستاده بودم. نیایستاده بودیم. نیایستاده بودند... ----- ایستادن
احمد دیروز بکتابخانه نیامده بود.

Əhməd dünən kitabxanaya gəlməmişdi.

هیچ کس سرِ یا (ayaq üstə) نیايستاده بود، همه نشسته بودند
 Heç kim ayaq üstə dayanmamışdı, hamı əyləşmişdi.

Əgər fel «o» və «ə» (ا) ilə başlanarsa, (məsələn افتادن (oftadən), انداختن (əndaxtən) inkar hissəciyi ilə fel arasında bitişdirici y (ی) samiti yazılır və felin əvvəlindəki əlef (ا) düşür, yazılmır tələffüzdə isə qalır. Məsələn:

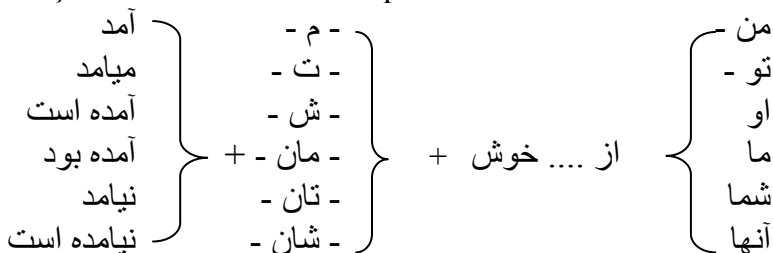
Qatar vaxtında yola düşməmişdi.

قطار سر وقت به راه نیفتاده بود.

O, oxu hədəfə atmamışdı. – او تیر را به هدف نینداخته بود

Azərbaycan dilindəki «xoşum gəldi və xoşuma gəldi (gəlirdi, gəlir...» ifadələri fars dilində yalnız bir variantda işlənir ki, o da Azərbaycan dilindəki «-dan² xoşum gəldi» modelinə uyğun gəlir. Deməli, bu ifadənin quruluş modeli belədir:

«Şəxs əvəzliyi + از + əşyanın adı + خوش + mənsubiyyət şəkilçisi + آمدن felinin müvafiq zamanı»

Qeyd etmək lazımdır ki, fars dilində həmin ifadələrdə «از» ön qoşmasının işlənməsi zəruridir. Məsələn: o filmdən xoşum gəldi.

(Mənim) o filmdən xoşum gəldi və ya

O film xoşuma gəldi – من از آن فیلم خوشم آمد

Sənin o film xoşuna gəlməmişdi və ya

O filmdən xoşun gəlməmişdi - تو از آن فیلم خوشت نیامده بود

Onun gəzməkdən xoşu gəlirdi və ya

Gəzmək onun xoşuna gəlirdi – او از گردش خوشش می آمد –
Bizim o şeirdən xoşumuz gəlib və ya
O şeir xoşumuza gəlib – ما از آن شعر خوشمان آمده است –
Sizin bu işdən xoşunuz gəldi? və ya
Bu iş xoşunuza gəldi? شما از این کار خوشتان آمد؟
Onların səfərdən xoşları gəlirdi və ya
Səfər xoşlarına gəlirdi – آنها از سفر خوششان می آمد –
Həmin birləşmələri inkarda işlətmək üçün آمدن felinin
əvvəlinə inkar hissəciyi – نه artırılır. Əvvəlki səhifələrdə qeyd
edildiyi kimi, inkar hissəciyi ilə آمدن feli arasında bitişdirici y
(ی) samiti yazılır. Məsələn:

Mənim dünənki gəzintidən xoşum gəlmədi və ya

Dünənki gəzinti xoşuma gəlmədi –

من از گردش دیروزی خوشم نیامد

Sənin bu hekayədən xoşun gəlməmişdi? və ya

Bu hekayə xoşuna gəlməmişdi?

تو از این حکایت خوشت نیامده است؟

Bizim onun rəftarından xoşumuz gəlmirdi və ya

Onun rəftarı xoşumuza gəlmirdi –

ما از رفتار او خوشمان نمی آمد

Tapşırıqlar:

1. Mətdəki felləri seçib onların məsdər formasını yazın.

Nümunə: رفتن – رفته بودم

2. Fars dilinə tərcümə edin:

Biz keçən il Tehrana getmişdik. Tehranı mən görməmişdim.
Tehran çox gözəl şəhərdir. Mənim Tehrandan çox xoşum gəldi.
Mən Tehrana sinif yoldaşlarımla getmişdim. Sinif
yoldaşımdan iki nəfəri Tehranı görmüşdülər. Mən
Tehrandan qardaşıma məktub yazmışdım. Biz oradan müxtəlif

kitablar almışdıq. Mən qardaşım üçün farsca-rusca lüğət kitabı almışdım. Qardaşımın o kitabdan çox xoşu gəlmişdi.

3. Azərbaycan dilinə tərcümə edin:

من دیروز به کتابخانه ی مرکزی رفته بودم. در قرائتخانه نشسته درسهایم را حاضر کرده بودم. همکلاسم اکبر نیز به کتابخانه آمده بود. ما باهم تکلیفهای خانه را در قرائتخانه انجام دادیم. من در سالهای گذشته هم درسهایم را در قرائتخانه حاضر می کردم. دیروز رفیقم به خانه ی ما آمده بود. من از او پرسیدم: - تو متن تازه را رونویسی کرده ای؟ او جواب داد:

- بلی من هم متن تازه را رونویسی کرده ام. هم کلمات تازه را از کتاب فرهنگ پیدا کرده ام و هم متن را بزبان آذربایجانی ترجمه کرده ام.

من: - تو چرا دیروز نیامده بودی؟

او: - من دیروز مریض بودم.

4. Cümlələrin xəbərini inkarda yazın:

او دیروز با ما به سینما رفته بود. تو آن حکایت را نقل کرده بودی. قطار تقلیس دیر کرده بود. من روزنامه ی دیروزی را خوانده بودم. ما دیشب مهمانی رفته بودیم. پریروز رفقایم به خانه ما آمده بودند. آنها تکلیف خانه را درست انجام داده بودند. رفیقم دفتر زبان فارسی مرا آورده بود. شما درسهای گذشته را خوب یاد گرفته بودید. ما از روزنامه "خلق" ترجمه کرده بودیم.

Nümunə: نرفته بود – رفته بود

5. Fəllərin zamanlarını və mənalərini yazın:

گفتم، گفته ام. می گفتم، گفته بودم، خواندی، خوانده ای، می خواندی، خوانده بودی، ترجمه نکرده بودید. یاد نگرفته است. برگشته بودند. بر نگشته بودند. دیر نکرد، یاد گرفت. یاد گرفته است. یاد گرفته بود. یاد می گرفت. بیدار شدیم. ترجمه نکرده اید. آورده بود. نمی آورد. نیاورده است. می آمد. نیامده بود.

Nümunə: bitməmiş k. deyirdim, deyərdim. - می گفتم

6. Fellərin mənalərini farsca yazın:

Görmüşəm, eşitmişdim, oxuyardım, hazırlamışam, yerinə yetirmişdim, gəlmədi, öyrənmişəm, yazırdı, getmirdim, tərcümə etməmişdim, gətirməmişdilər, gecikmədi, əyləşdiniz, çatmamışdı.

14-CÜ DƏRS - درس چهاردهم

حکایت

دو نفر برای گرفتن اعانه به در خانه شخص متمولی می آیند. از پشت در صدای صاحبخانه را می شنوند که با صدای بلند به خدمتکارش می گوید:

- چوب کبریت را چرا دور انداختی؟ باید آن را نگه می داشتی، شاید روزی به کار می آید.

آن دو نفر به روی هم دیگر نگه می کنند و می گویند: - ما به خانه چه کسی برای اعانه آمده ایم؟ این مرد که برای یک چوب کبریت اینطور سخت گیری می کند به ما هرگز اعانه نمی دهد. بیا برگردیم. در همین اثنا صاحبخانه در را باز می کند و از خانه بیرون می آید. همینکه آن دو نفر را پشت در خانه خود می بیند از آنها می پرسد: - شما که هستید و برای چه به اینجا آمده اید؟ آن دو نفر سبب آمدن به خانه آن شخص گفتند. صاحبخانه فوراً برمی گردد و هزار تومان پول آورده به آنها می دهد.

آن دو نفر خیلی تعجب کردند و از صاحبخانه پرسیدند: - شما که از یک دانه چوب کبریت نمی گذرید چطور می شود که از هزار تومانتان می گذرید؟

صاحبخانه در جواب گفت: - من اگر آن گونه صرفه جویی نمی کردم نمی توانستم این گونه بذل و بخشش بکنم.

واژه ها

اعانه-(eane)- maddi yardım, maddi kömək
متمول (motəməvəl) - varlı, dövlətli
چوب کبریت (çub-e kebrit) - kibrit çöpü
دور انداختی (dur əndaxtən) - tullamaq, atmaq
باید نگه می داشتی (bayəd negəh midaşti) - saxlamalı idin,
gərək saxlayaydın

اینطور (intour) - belə, bu cür
سخت گیری (səxtgiri) - sərtlik, ciddilik, tələbkarlıq
فوراً (fourən) - dərhal, cəld
برگشتن (bərgəştən) - qayıtmaq
آن گونه (an qune) o cür, elə
شاید (şayəd) - bəlkə, ola bilsin ki,
صرفه جویی (sərfe cuyi) - qənaət
بذل (bəzl) - əliaçıqlıq

İndiki zaman

Fars dilində indiki zamanı düzəltmək üçün fel kökünün əvvəlinə (mi) می hissəciyi artırılır və sonuna isə müvafiq şəxs sonluğu əlavə edilir. Deməli, indiki zamanın quruluş modeli belədir: «şəxs sonluğu + fel kökü + می»

Oxuduğunuz mətdəki می آیند (miayənd - gəlirlər) , می شنوند (mişənəvənd - eşidirlər), می گوید (miquyəd - deyir), می گردد (bərmi-gərdəd – qayıdır), və s. fellər indiki zamanda işlənmişdir.

Fel kökü

Fars dilində fel kökünün alınması, fel əsasının alınması kimi asan deyil. Bu dildə fellərin az bir qrupunun kökü məsdər

şəkilçilərinin (دن، دن، یدن) atılması yolu ilə alınır ki, belə fellərə **“tam” və ya «qaydalı»** fellər deyilir. Məsələn;

خوردن yemək - kökü خور (xor)

خواندن oxumaq - خوان (xan)

آوردن gətirmək - آور (avər)

کشتن kəsmək, (heyvan) öldürmək - کاش (koş)

کندن qopartmaq, qırmaq - کن (kən)

کشیدن çəkmək, dartmaq - کش (keş)

ترسیدن qorxmaq - ترس (tərs) və s.

Fellərin digər bir qrupunun kökü isə bu dilin müəyyən qayda və qanununa əsasən alınır. Belə ki, məsdər şəkilçiləri atıldıqdan sonra qalan hissənin sonuncu hərfi ya başqa bir hərf ilə əvəz olunur, ya da tamamilə atılır. Belə fellər də **“qiyasi”** və ya «qaydalı» fellərdir. Məsələn:

1) ختن (xtən) ilə bitən fellərdə تن (tən) atılır, خ (xe) hərfi ز (ze) hərfi ilə əvəz olunur:

آموزدن öyrətmək, öyrənmək - آموز (amuz)

سوزان yanmaq, yandırmaq - سوز (suz)

ساز tikmək (ev), düzəltmək - ساز (saz)

دوز tikmək (paltar) - دوز (duz)

2) شتن (ştən) ilə bitən fellərdə تن (tən) atılır, ش (şin) hərfi ر (re) hərfi ilə əvəzlənir. Məsələn;

دار داشتن malik olmaq - دار (dar)

قوزار گذاشتن qoymaq - گزار (qozar)

قوزار گذشتن keçmək - گزار (qozər)

پندار پنداشتən təsəvvür etmək - پندار (pendar)

3) فتن (ftən) ilə qurtaran feillərdə تن (tən) atılır ف (fe) hərfi ب (be) hərfi ilə əvəz olunur:

ياب گرفتن tapmaq - ياب (yab)

شتاب گرفتن tələsmək - شتاب (şetab)

aldatmaq – فريب (fərib)

döymək, əzmək – كوب (kub)

4) Sonu ودن (udən) ilə bitən fellərdə دن (dən) atılır, و (u) isə (a) hərfi ilə əvəzlənir.

göstərmək, etmək – نما (nəma, noma)

buyurmaq – فرما (fərma)

yol getmək, qət etmək – پيما (peyma)

Azma – آزما (azma)

Bəzən məsdər şəkilçisindən əvvəlki hərf də atılır. Belə fellər stən (stən) ilə bitən fellərdir ki, stən (stən) bütövlükdə atılır. Məsələn;

bilmək – دان (dan)

bacarmaq – توان (təvan)

bəzəmək – آرا (ara)

yaşamaq – زی (zi)

Bunlarla yanaşı bir qrup fellər var ki, onların kökünü almaq üçün heç bir ölçü və qanun-qayda yoxdur. Belə fellərə “*səmai*” və ya «qaydasız» fellər deyilir. Bunların kökünü əzbərləmək yolu ilə öyrənmək mümkündür. Məsələn;

gəlmək – آی (ay)- آ (a)

görmək – بين (bin)

yazmaq – نويس (nevis)

oturmaq – نشين (neşin)

etmək – کن (kon)

istəmək – خواه (xah)

qalxmaq – خيز (xiz)

Qeyd 1. Bəzi fellərin kökü iki fonetik tərkibə malikdir. Məsələn:

I II

رفتن (rəftən) getmək – رو (rou), (rəv)
 دادن (dadən) vermək – ده (deh), (dəh)
 دویدن (dəvidən) qaçmaq, yüyürmək - دو (dou), dəv
 شنیدن – (şenidən) eşitmək – شنو (şenou), (şənəv)
 شدن (şodən) olmaq – شو (şou), (şəv)
 نهادن (nəhadən) qoymaq – نه (neh), (nəh)
 جستن (cestən) tullanmaq – جه (ceh), (cəh)

Qeyd 2. İki köklü fellərin birinci sıradakı köklərindən yalnız II səxş təkdə işlənən əmr şəkillərində istifadə edilir. Qalan bütün hallarda ikinci (II) sıradakı köklərdən istifadə edilir. Məsələn:

eşit – (beşnou) – بشنو
 ver – (bedeh) – بده
 eşidin – (beşənəvid) – بشنويد
 gedin – (berəvid) – برويد
 eşidirəm – (mişənəvəm) – می شنويم

Qeyd 3. Fars dilində felin əmr şəkli, indiki zamanı, مضارع (mozare-ye eltezami) və s. formalar fel kökündən düzəldiklərini, həmçinin fel kökünün alınmasının çox da asan olmadığını nəzərə alaraq, kitabdən istifadə edənlərə kömək məqsədilə ən işlək sadə və düzəltmə fellərin kökünü göstərməyi məqsədyönlü hesab etdik. (Bax: s. 143-150)

Tapşırıqlar:

1. Mətdəki indiki və keçmiş zamanlarda işlənmiş felləri seçib yazın və məsdər formasını göstərin.
2. Verilmiş fellərin köklərini, tələffüzünü və mənalarını 142-148-ci səhifələrdəki cədvəldən tapın və indiki zamanda işlədin: انداختن، برگشتن، پوشیدن، پرسیدن، خدا حافظی کردن

3. Verilmiş suallara mətn əsasında cavab verin:

1. دو نفر برای چه به خانه چه کسی رفته بودند؟
2. در پشت درخانه آنها چه حرفهایی (hansı sözləri) شنیدند؟
3. آنها به همدیگر چه گفتند؟
4. صاحبخانه آن دو نفر را دیده چه پرسید؟
5. صاحبخانه چه کرد که آنها تعجب کردند؟
6. آنها از صاحبخانه چه پرسیدند؟
7. صاحبخانه چه جوابی داد؟

4. Mətnin məzmununu danışın.

5. Kitabın axırındaki lüğətdən istifadə edərək Azərbaycan dilinə tərcümə edin:

روزی ملا نصرالدین به یک مرد بخیل گفت: - چرا تو من را هیچ وقت مهمان نمی کنی؟ آن شخص جواب داد: - برای اینکه تو پرخور هستی، هنوز یک لقمه را به دهان نگذاشته، لقمه دیگری را بر می داری. ملا در جواب گفت: - تو مرا مهمان کن. قول می دهم که در بین دو لقمه دو رکعت نماز می خوانم.

6. Fars dilinə tərcümə edin:

Bir gün ata öz oğluna dedi: “Oğlum, müəllimlər səndən şikayət (شکایت) edirlər ki, dərslərini yaxşı hazırlamırsan (خاضر نمی کنی). Anan da şikayət edir ki, ona kömək (کمک) etmirsən”. Oğlan atasının sözlərindən (سرخ شد) xəcalət (خجالت) çəkdi (کشید), rəngi qızardı (دیگر) heç nə demədi (حس کرد), daha (دیگر) heç nə demədi.

Ən işlək sadə və düzəltmə fellər və kökləri

ا (əlef)

Məsdər	Mənası	Kökü
آراستن (arəstən) -	bəzəmək	آرا (ara)
آزمودن (azmudən) -	sınamaq,	آزما (azma)

آمدن (amədən)	yoxlamaq	آ (a)
آموختن (amuxtən)	gəlmək	آموز (amuz)
آمیختن (amixtən)	öyrətmək, öyrənmək	آمیز (amiz)
آوردن (avərdən)	qarışmaq, qarışdırmaq	آور (avər)
آویختن (avixtən)	gətirmək	آویز (aviz)
آفروختن (əfruxtən)	asmaq	آفروز (əfruz)
آفزودن (əfzudən)	yandırmaq	آفزا (əfza)
آفکندن (əfkəndən)	artırmaq, çoxaltmaq	آفکن (əfkən)
آنداختن (əntaxtən)	salmaq, atmaq	آنداز (əndaz)
آندیşیدن (əndişidən)	atmaq, tullamaq	آندیş (əndiş)
آفتادن (oftadən)	düşünmək	آفت (oft)
آیستادن (istadən)	düşmək	آیست (ist)
	dayanmaq, durmaq	
ب		
باختن (baxtən)	uduzmaq	باز (baz)
باریدن (baridən)	yağmaq	بار (bar)
باقتن (baftən)	toxumaq	باف (baf)
برخاستن (bərxastən)	qalxmaq, durmaq	برخیز (bər-xiz)
برداشتن (bərdaştən)	götürmək, qaldırmaq	بردار (bərdar)
بردن (bordən)	aparmaq	بر (bər)
بریدن (boridən)	kəsmək	بر (bor)
برگشتن (bərgəştən)	qayıtmaq	برگرد (bərgərd)
برخوردن (bərxordən)	rast gəlmək, toq- quşmaq	برخور (bərxor)
بستن (bəstən)	bağlamaq,	بند (bənd)

بوسیدن (busidən)	örmək	بوس (bus)
بودن (budən)	öpmək	بو (bov).. (baş)
بیختن (bixtən)	olmaq, (idi)	بیز (biz)
	ələmək	

پ

پاشیدن (paşidən)	səpmək	پاش (paş)
پختن (poxtən)	bişirmək	پز (pəz)
پذیرفتن (pəzuroftən)	qəbul etmək	پزیر (pəzir)
پرستیدن (pərəstidən)	pərəstiş etmək	پرست (pərəst)
پروردن (pərvərdən)	bəsləmək	پرور
پرسیدن (porsidən)	soruşmaq	پرس (pors)
پریدن (pəridən)	uçmaq	پر (pər)
پسندیدن (pəsəndidən)	bəyənmək	پسند (pəsənd)
پوشیدن (puşidən)	geyinmək,	پوش (puş)
	örmək	
پیچیدن (piçidən)	1) bükmək,	پیچ (piç)
	sarımaq	
	2) dönmək,	
	burulmaq	

ت

تاختن (taxtən)	çapmaq (at)	تاز (taz)
تپیدن (təpidən)	döyünmək (ürək)	تپ (təp)
تراشیدن (təraşidən)	yonmaq, qırmaq	تراش (təraş)
ترسیدن (tərsidən)	qorxmaq	ترس (tərs)
ترکیدن (tərekidən)	çatlamaq	ترک (tərek)
توانستن (təvanestən)	bacarmaq	توان (təvan)

ج

جستن (cestən)	tullanmaq,	جه (ceh, cəh)
	hoppanmaq	

جستن (costən)	axtarmaq	جو (cu)
جوشیدن (cuşidən)	qaynamaq	جوش (cuş)
جویدن (cəvidən)	çeynəmək	جو (cəv)
چ		
چرخیدن (çərxidən)	fırlanmaq, dolanmaq	چرخ (çərx)
چریدن (çəridən)	otlamaq	چر (çər)
چسبیدن (çəsbidən)	yapışmaq	چسب (çəsb)
چشیدن (çəşidən)	dadmaq, dadına baxmaq	چش (çəş)
چیدن (çidən)	yığmaq, dərmək, düzmək	چین (çin)
خ		
خاستن (xastən)	qalxmaq, ayağa durmaq	خیز (xiz)
خریدن (xəridən)	almaq (pul ilə)	خر (xər)
خزیدن (xəzidən)	sürünmək	خز (xəz)
خندیدن (xənidən)	gülmək	خند (xənd)
خوابیدن (xabidən)	yuxulamaq, yatmaq	خواب (xab)
خواستن (xastən)	istəmək	خواه (xah)
خواندن (xandən)	oxumaq	خوان (xan)
خوردن (xordən)	yemək	خور (xor)
د		
دادن (dadən)	vermək	ده (deh, dəh)
داشتن (daştən)	malik olmaq	دار (dar)
دانستن (danestan)	bilmək	دان (dan)
در آمدن (dər-amədən)	çıxmaq	درای (dəray)
در آوردن (dər-avərdən)	çıxartmaq, soyunmaq	در آور (dər avər)
در آویختن (dər-avixtən)	əlbəyaxa olmaq	در آویز (dər-aviz)

درویدن (derəvidən)	biçmək (ot)	درو (derəv)
دریدن (dəridən)	parçalamaq, yırtmaq	در (dər)
دوختن (duxtən)	tikmək (paltar)	دوز (duz)
دویدن (dəvidən)	qaçmaq, yüyürmək	دو (dou), (dəv)
دیدن (didən)	görmək	بین (bin)
ر		
راندن (randən)	sürmək, qovmaq	ران (ran)
ربودن (rəbudən)	qapmaq, çəkmək, cəzb etmək	ربا (roba)
رسیدن (rəsidən)	çatmaq, yetişmək	رس (rəs)
رفتن (rəftən)	getmək	رو (rou, rəv)
روفتن (roftən)	süpürmək, təmizləmək	روب (rub)
ریختن (rixtən)	tökmək, tökülmək	ریز (riz)
رمیدن (rəmidən)	hürkmək	رم (rəm)
ز		
زدن (zədən)	vurmaq, çalmaq, döymək	زن (zən)
زدودن (zodudən)	silmək, yox etmək	زدا (zoda)
س		
ساییدن (sayidən)	1) sürtülmək, 2) ovulmaq	سای (say)
ساختن (saxtən)	tikmək (ev, bina) qurmaq	ساز (saz)
سپردن (sepərdən)	tapşırmaq	سپار (separ)
ستودن (sotudən)	tərifləmək	ستا (seta)
سرودن (sorudən)	qoşmaq (şeir)	سرا (səra)

سوختن (suxtən)	yanmaq, yandırmaq	سوز (suz)
ش		
شناختن (şetaftən)	tələsmək	شتاب (şetab)
شدن (şodən)	olmaq	شو (şou, şəv)
شستن (şostən)	yumaq	شوی (şuy)
شکستن (şekəstən)	sınmaq, sındırmaq	شکن (şekən)
شمردن (şemordən)	saymaq	شمار (şomar)
شناختن (şenaxtən)	tanımaq	شناس (şenas)
شنیدن (şenidən)	eşitmək	شنو (şenou, şenəv)
شکفتن (şekoftən)	açılmaq (gül), çiçəkləmək	شکف (şekof)
شکافتن (şekaftən)	1) sökmək, 2) yarmaq	شکاف (şekaf)
ف		
فرستادن (ferestadən)	göndərmək	فرست (ferest)
فرسودن (fərsudən)	köhnəlmək	فرسا (fərsa)
فرمودن (fərmudən)	buyurmaq	فرما (fərma)
فراگرفتن (fəzagereftən)	1) bürümək, 2) mənimsəmək	فراگیر (fəragir)
فروختن (foruxtən)	satmaq	فروش (foruş)
فشردن (feşordən)	sıxmaq, təzyiq etmək	فشار (feşar)
فهمیدن (fəhmidən)	başə düşmək, anlamaq	فهم (fəhm)
ک		
کاشتن (kaştən)	əkmək	کار (kar)
کردن (kərdən)	etmək	کن (kon)
کشتن (koştən)	1) öldürmək,	کش (koş)

کشیدن (keşidən)	2)kəsmək (heyvan)	کش (keş)
کندن (kəndən)	çəkmək	کن (kən)
کوفتن (kuftən)	qazımaq, çıxartmaq	کوب (kub)
کوبیدن (kubidən)	döymək, əzmək	کوب (kub)

گ

گذاشتن (qozaştən)	qoymaq	گذار (qozar)
گذشتن (qozəştən)	keçmək	گذر (qozər)
گردیدن (gərdidən)	gəzmək, dolanmaq	گرد (gərd)
گرفتن (gereftən)	tutmaq, götürmək	گیر (gir)
گریختن (qorixtən)	qaçmaq	گریز (qoriz)
گزیدن (gəzidən)	sancmaq, çalmaq, dişləmək	گز (gəz)
گشتن (gəştən)	gəzmək, dolanmaq	گرد (gərd)
گفتن (qoftən)	demək, söyləmək	گو (qu)
گنדיدن (gəndidən)	ıylənmək	گند (gənd)

م

ماندن (mandən)	qalmaq	مان (man)
مردن (mordən)	ölmək	میر (mir)

ن

نشستن (neşəstən)	əyləşmək, oturmaq	نشین (neşin)
نمودن (nə mudən)	etmək	نما (nəma)
نواختن (nəvaxtən)	çalmaq	نواز (nəvaz)

نوشتن (neveştən)	yazmaq	نویس (nevis)
نوشتیدن (nuşidən)	içmək	نوشت (nuş)
و		
ورزیدن (vərzidən)	1) məşğul olmaq 2) etmək	ورز (vərz)
وزیدن (vəzidən)	əsmək	وز (vəz)
ی		
هراسیدن (hərasidən)	qorxmaq	هراس (həras)
یافتن (yaftən)	tapmaq	یاب (yab)

درس پانزدهم - 15-Cİ DƏRS

حکایت

شخصی داشت برای دوست نزدیک خود نامه می نوشت. یک نفر از آشنایان قدیمی او در پهلوی او نشسته بود و داشت به نوشته های او نگاه می کرد. شخص نویسنده آن را حس کرد و از گفتن چیزی به او خودداری کرد یعنی به آن شخص نمی گفت که چرا به دست من داری نگاه می کنی و هر چه می نویسم داری می خوانی. شخص نویسنده با خود فکر کرد که چطور به آن شخص بفهماند که نوشته او را نخواند. او در آخر نامه اش این جمله را نوشت: "دوست عزیزم یک رازی را می خواستم به تو آشکار بکنم ولی ممکن نیست زیرا یک نادان و احمق پهلوی من نشسته هر چه می نویسم دارد می خواند از این سبب رازی را که می خواستم به تو بنویسم نمی توانم بنویسم. مرا ببخش" نامه که به اینجا رسید آن شخص از خود در آمده در حال عصبانی گفت: چرا تو در نامه خود به من احمق و نادان گفتی؟! آخر من که نامه ترا نخوانده ام.

شخص نویسنده لبخند زد و گفت: اگر تو نامه مرا نخوانده ای از کجا به تو معلوم شد که من در نامه خود واژه های احمق و نادان را در باره تو نوشته ام!

Lügət

آشنا (aşena) – tanış
پهلوی او (pəhlu-ye u) – onun yanında
خودداری کردن (xoddarı kərdən) – çəkinmək, özünü saxlamaq
می نویسم (minevisəm) – yazıram
می خوانی (mixani) – oxuyursan
با خود فکر کردن (ba xod fekr kərdən) – öz-özünə fikirləşmək
بفهماند (befəhmanəd) – başa salsın, anlatsın
راز (raz) – sırr
از خود درآمد (əz xod dəraməd) – özündən çıxdı
لبخند زدن (ləbxənd zədən) – gülümsəmək, təbəssüm etmək
نادان (nadan) – qanmaz, nadan

مضارع التزامی -nin işlənmə məqamları

Azərbaycan dilində oxumaq istəyirəm və ya istəyirəm oxuyam, yazmaq istədim və ya istədim yazam, getmək istəmişdim və ya istəyirdim gedəm və s. kimi istək, arzu bildirən birləşmələrin fars dilindəki qarşılığı bu dildəki "istəmək" mənasını ifadə edən "خواستن" köməkçi felinin iştirakı ilə düzəlir. Belə ki, həmin köməkçi felin münasib zaman formalarının birindən sonra əsas felin مضارع التزامی formasında işlənməsi yolu ilə ifadə olunur ki, bu da مضارع التزامی -nin işlənmə məqamlarından biridir. Köməkçi fel "خواستن" həm zamana, həm də şəxsə görə dəyişir. Əsas fel

isə مضارع التزامی –də işlənərək yalnız şəxsə görə köməkçi fel ilə uzlaşır.

التزامی fel kökünün əvvəlinə به (be), axırına isə müvafiq şəxs sonluğu artırmaqla düzəlir. Məsələn: خواندن felindən: بخوانند، بخوانید، بخوانیم، بخواند، بخوانی، بخوانم، və s. kimi.

yazmaq istədim – خواستم بنویسم (xastəm benevisəm)
getmək istəyirdim (istəyərdim) می خواستم بروم (mixastəm berəvəm)

oxumaq istəmişdi – خواسته بود بخواند (xaste bud bexanəd)
gətirmək istəmişik – خواسته ایم بیاوریم (xasteim beyavərim)
demək istəyirsiniz (istəyərsiniz) – می خواهید بگویید (mixahid bequyid)

qayıtmaq istədilər – خواستند برگردند (xastənd bərgərdənd)
دوست عزیزم، رازی را می خواستم به تو بنویسم ولی ممکن نبود.
Əziz dostum, sənə bir sirr yazmaq istəyirdim, lakin mümkün olmadı.

Qeyd etmək lazımdır ki, مضارع التزامی həm yanaşı, həm də aralı işləne bilər. Məsələn;

دوست عزیزم، می خواستم یک رازی را به تو بنویسم (aralı)
دوست عزیزم، به تو رازی را می خواستم بنویسم (yanaşı)

Qeyd: Düzəltmə fellərin التزامی formasında به (be) hissəciyi işlənməz. Məsələn; برداشتن felindən:

– می خواهم بردارم (qaldırmaq) istəyirəm (mixahəm bərdarəm)

Qayıtmaq istəyirdin – می خواستی برگردی (mixastı bərgərdi)
Həvalə etmək istədi – خواست و اگزارد (xast vaqozarəd)

Mürəkkəb fellərdə isə به (be) hissəciyinin işlənməsi zəruri deyil, bir növ üslubi xarakter daşıyır. Məsələn;

می خواهیم کمک کنیم – – Kömək etmək istəyirik (istəyərik) – می خواهیم کمک بکنیم (mixahim komək-konim və ya komək bekonim.)

خواستید صحبت کنید – خواستید – Söhbət etmək istədiniz. – صحبت بکنید (xastid söhbət konid və ya xastid söhbət bekonid)

می خواستند فکر کنند – Fikirləşmək istəyirdilər (istəyərdilər). – می خواستند فکر بکنند (mixastənd fekr konənd və ya mixastənd fekr bekonənd)

نه (nə) –nin inkar formasında inkar əlaməti – مضارع التزامی köməkçi felin əvvəlinə artırılar. Məsələn;

Yazmaq istəmədim – نخواستم بنویسم (nəxastəm benevisəm)

Qayıtmaq istəmərdin – نمی خواستی برگردی (nemixasti bərgərdi)

نمی خواهد صحبت کند (بکند) – Söhbət etmək istəmir – (nemixahəd söhbət konəd və ya bekonəd)

Tapşırıqlar:

1. Suallara cavab verin:

- شخصی برای چه کسی داشت نامه می نوشت؟
- وقتی شخص نویسنده حس کرد که یکی نامه او را داشت می خواند چه تدبیری اندیشید؟
- شخص نویسنده در نامه خود چه نوشت که آن شخص عصبانی شد؟

- آن شخص در حالت عصبانی به شخص نویسنده چه گفت؟
- شخص نویسنده به او چه جوابی داد؟
- آیا، آن مرد از کرده خود خجالت کشید یا نه؟

2. Cümlələri fars dilinə tərcümə edin (ماضی استمراری) (ماضی ملاموس feillərini da tərcümə edin).

Qardaşım dostuna məktub yazırdı. Kiçik bacım da onun yanında oturmuşdu və qardaşımın əlinə baxırdı. Kiçik bacımın beş yaşı var. Qardaşım ona heç nə demədi, çünki o, hələ balaca idi, oxumağa və yazmağa bələd deyildi. Qardaşım məktubu qurtarırdı ki, atam gəldi.

(تمام کردن – qurtarmaq).

3. Cümlələrdə mötərizədəki felləri ملاموس da işlədin: من برای گردش به کنار دریا (رفتن). تو به پرسش های معلم درست (جواب دادن). او به دبیرستان هر روز با اتوبوس (آمدن). ما همیشه در جای معین با هم (دیدار کردن). شما هفته گذشته کدام رومان را (خواندن). آنها همیشه مهمانان خود را با خوش رویی (ملاقات کردن).

4.3-cü tapşırıqda yazdığınız ملاموس dakı felləri aralı vəziyyətdə işlədin:

Nümunə:

من داشتم برای گردش به کنار دریا می رفتم - من برای گردش به کنار دریا داشتم می رفتم

5. Atalar sözlərini əzbər öyrənin:

با زبان خوش مار از سوراخ در می آید

(ba zəban-e xoş mar əz surax dər miayəd)

آب یک جا ماند می گندد (گندیدن – iylənmək).

(ab yekca manəd migəndəd)

درس شانزدهم - 16-CI DƏRS

در مغازه کفش فروشی

-مشتري: آقاي فروشنده، خواهش مي كنم يك جفت كفش قهوا اي رنگ به من بدهيد.

-فروشنده: خانم، بفرمایید بگویید شماره پای شما چنداست؟
 -آقا، شماره پایم سی و شش و نیم است.
 -بفرمایید خانم، این هم کفش قهوه ای رنگ شماره سی و شش و نیم.
 -خیلی ممنون. آقا، این کفش اندازه پای من است ولی پاشنه اش کمی بلند است. اگر ممکن است به همین اندازه کفش بدهید که پاشنه اش کمی کوتاه باشد.
 -چشم خانم، بفرمایید این هم کفش پاشنه کوتاه. به نظر من از این کفش خوشتران می آید.
 -خیلی، خیلی ممنون. آقا تشکر می کنم، این کفش به دلخواه من است. بفرمایید، بگویید قیمتش چنداست.
 -قیمتش ... است.
 -آقا، بی زحمت، یک جفت هم به همین اندازه کفش سفید بدهید.
 -بفرمایید خانم.
 -پولش حساب کنید و هر دو جفت را بپیچید.
 -بفرمایید خانم مبارکتان باشد به سلامتی بپوشید.
 -خیلی متشکرم.

واژه ها

کفش (kəfş) ayaqqabı
 کفش فروشی (kəfş foruşi) ayaqqabı mağazası
 فروشنده (foruşənde) satıcı
 پاشنه (paşne) daban
 جفت (coft) cüt
 شماره (şomare) nömrə, say
 اندازه (əndaze) ölçü
 بلند (bolənd) hündür
 کوتاه (kutah) qısa, alçaq
 چشم (çəşm) göz(üm) üstə
 به نظر من (benəzərəm) fikrimcə

دلخواه (delxah) ürəyəyatan
بی زحمت (bizəhmət) zəhmət olmazsa
پیچیدن (piçidən) bükmək, sarımaq
پوشیدن (puşidən) geyinmək

وجه امری – Felin əmr şəkli

Fars dilində felin əmr şəkli fel kökündən düzəlidir.

Əmr şəkli təkcə II şəxsə təhriklə olunan əmr deyil, həm də bir sıra digər, o cümlədən xahiş, məsləhət, çağırış, arzu, istək, nifrət, qəzəb və s. kimi məna çalarlarını ifadə edir. Felin əmr şəkli həqiqi, təhrik mənası bildirən zaman yalnız II şəxsə aid olur. Bu zaman II şəxs təkdə şəxs sonluğu işlənməz, cəmdə isə işlənər. Deməli, II şəxsədə həqiqi əmrin quruluş modeli təkdə “+fel kökü”, cəmdə isə “+fel kökü+ şəxs sonluğu” kimidir. Bu zaman به hissəciyi felə bitişik yazılır və vurğu qəbul edir. Məsələn;

گفتن – گو – بگو – de (bequ)
بگوئید - deyin (bequyid)
دیدن – بین – ببین – bax, gör (bebin)
ببینید – baxın, görün (bebinid)
دادن – ده – بده – ver (bedeh)
بدهید – verin (bedəhid)
پیچیدن – پیچ – ببیچ – bük, sarı (bepiç)
بپیچید – bükün, sarıyın (bepiçid)

Düzəltmə fellərin kökü fel düzəldən şəkilçi ilə birlikdə götürülür. Düzəltmə fellərin əmr şəklində به (be) hissəciyi işlənməz. Məsələn;

برگشتن - برگرد - qayıt (bərgərd)
برداشتن - بردار - götür (bərdar)

در آوردن – درآور – در – درآوردن – درآوردن – درآوردن
آورید

Mürəkkəb fellərdə isə yalnız köməkçi fel hissəsinin kökü götürülür. Mürəkkəb fellərin əmr şəklində به (be) hissəciyi həm işlənə, həm də işlənməyə bilər. Məsələn:

جواب دادن- جواب ده – جواب بده – cavab ver

جواب دهید – جواب بدهید – cavab verin

بازگو کردن – بازگو کن – بازگو بکن – söylə, nağıl et

بازگو کنید – بازگو بکنید – söyləyin, nağıl edin

Qeyd edək ki, əmr şəkli yuxarıda göstərilən digər mənə çalarlarını ifadə edərkən bütün şəxslərdə səxş sonluğu işlənər ki, buna fars dilində مضارع التزامی (mozare-ye eltezami) də deyilir.

برگردم - (bərgərdəm) – qayıdım, qayıdam

در آوری - (dəravəri) – çıxardasan

بردارد - (bərdar) – götürsün, götürər

برویم - (berəvim) – gedək

Əmr şəklinin inkarında به (be) hissəciyi işlənməz, inkar hissəciyi نه(nə) işlənər və vurğu qəbul edər. Məsələn;

نگویید - (nəquyid) – deməyin

برنگردید - (bərnəgərdid) – qayıtmayın

حرف نزنید - (hərf nəzənid) – danışmayın

حرف نزن - (hərf nəzən) – danış

Əmr şəklinin inkarında نه(nə) əvəzində مە(mə) hissəciyi də işlənə bilər. Məsələn;

مگوییید - مگو

حرف مزنید - حرف مزن

Bəzi fellərdə əmr şəklinin yazılış qaydaları:

1) آ (a) saiti ilə başlanan fellərin əmr şəklinin təsdiqində به (be)-dən, inkarında isə نه(nə) –dən sonra bitişdirici ی (y) samiti yazılır və oxunur. Məsələn;

Təsdiqdə:

آمدن gəlmək - بيا - (biya) gəl - بيايد - (biyayid)- gəlin

آوردن gətirmək - بياور - (beyavər)- gətirيد - (beyavərid)- gətirin

İnkarda:

نيا (nəya) gəlmə - نيايد - (nəyayid)- gəlməyin

نياور (nəyavər) gətirmə - نياوريد - (nəyavərid) gətirməyin

2. ا (ə) və ا (o) saitləri ilə başlanan fellərin əmr şəklində fel köklərinin əvvəlindəki ا (əlif) yazıda düşür, tələffüzdə isə qalır. Məsələn: انداختن (əndaxtən) və افتادن (oftadən) felləri:

Təsdiqdə:

بينداز (beyəndaz) at – - بيندازيد (beyəndazid) atın -

بيفت (beyoft) düş – بيفتيد - (beyoftid) düşün

İnkarda:

atma – نينداز (nəyəndaz) - نيندازيد (nəyəndazid)

düşmə – نيفت (nəyoft) - نيفتيد (nəyoftid)

Qeyd: Əmr şəklinin inkarında نه (nə) əvəzinə مه (mə) də işlənər. Məsələn:

ميا (məya) – ميايد (məyayid)

مينداز (məyəndaz) - ميندازيد (məyəndazid)

Tapşırıqlar:

1.Mətnə əmr şəklində işlənmiş felləri seçib yazın və məsdər formasını göstərin.

2. Fellərin köklərini kitabın 142-148-ci səhifələrində verilmiş “Ən işlək fellər və onların kökü” cədvəlindən tapın və onları əmr şəklində, təsdiqdə və inkarda işlədin:

دیدن، نوشتن، خوردن، برگشتن، برداشتن، صحبت کردن

3. Cümlələri fars dilinə tərcümə edin:

Əkbər, mənə bir vərəq (ورق) ağ kağız (کاغذ) və qələm ver. Əli, götür bu ağ kağız, bu da qələm. Əkbər, sabah (فردا) saat doqquzda mənə zəng et (تلفن کن) birlikdə kitabxanaya gedək və dərslərimizi orada hazırlayaq, tapşırıqları yerinə yetirək. Mənim böyük qardaşım əsgərdir (سر باز). O, Gəncədədir. O, mənə tez-tez (زود زود) məktub yazır. Mən də ona cavab yazıram.

4. Mötərizədə verilmiş felləri indiki zamanda və müvafiq şəxsdə işlədin:

تو هر روز به کتابخانه دانشگاه (رفتن)؟ من هم تا پارسال (keçən il) هر سال می رفتم. ولی (lakin) امسال (رفتن). دانشجویان گروه (qrup) ما امروز به موزه نظامی (رفتن). پنج نفر دانشجوی دانشگاه تهران به دانشگاه ما (آمدن). دانشجویان ما با آنها به زبان فارسی (صحبت کردن). آنها بعد از دو هفته به ایران (برگشتن). آن دو نفر تکلیفهای خانه را همیشه با هم (انجام دادن).

5. Fars dilinə tərcümə edin:

Mən bu gün tarix muzeyinə getmək istəyirəm. Deyirlər orada çoxlu görməli eksponatlar (دیدنی) var. Mən onların hər birini görmək istəyirəm. Mən tarix muzeyi barədə farsca inşa (انشاء) yazmaq istəyirəm. Mən bu fikrimi (fکر) sinif yoldaşıma (همکلاسم) dedim. Onun mənim bu fikrimdən xoşu gəldi və dedi: “Mən də səninlə tarix muzeyinə getmək istəyirəm”.

6. Şeir parçasını oxuyun, tərcümə edin və əmr şəklində işlənmiş felləri göstərin:

نصیحت به فرزند خود

هان ای پسر عزیز و دلیند
 زین گفته سعادت تو جویم
 می باش به عمر خود سحرخیز

بشنو ز پدر نصیحت چند
 پس یاد بگیر هر چه گویم
 و ز خواب سحرگهان بپرهیز

واژه ها

هان - (han) hə! (nida)
 از(ze)=از
 چند (çənd) bir neçə
 از این = (zin) زین
 گفته (qofte) söz
 می جویم = جویم (= micuyəm)- axtarıram
 یاد گرفتن (yad gereftən) yadda saxlamaq, öyrənmək
 می باش (mibaş) ol
 سحرخیز (səhərxiz) səhər tezdən duran
 وز (vəz) = و از (və əz)
 سحرگهان (səhərgəhan) səhər çağı

17-Cİ DƏRS - درس هفدهم

پزشک و بیمار

-سلام، آقای دکتر.
 -سلام، بفرمایید ببینم. برای چه آمده اید. کجایتان دارد درد می کند؟
 -آقای دکتر، خواهش می کنم مرا معاینه کامل کنید. نمی دانم چه شده است که خودم را چندان خوب حس نمی کنم. مدتی است از این کسالت دارم رنج می برم.
 -چند مدت است که دارید از این کسالت رنج می برید؟
 -تقریباً دو - سه هفته پیش حس کرده ام و حالا هم دارم خودم را همان طور حس می کنم.

-من شما را معاینه می کنم ولی باید خونت را هم آزمایش کنند.
شما فشار خون دارید؟

-نمیدانم، آقاب دکتر، فقط این را می دانم که سرم زود زود درد می کند، رنگم هم دارد سرخ می شود، خیلی بی حال و بی طاقت می شوم.

-می دانید، شما کمی فشار خون دارید. من برای شما یک نسخه می نویسم. این را می برید به داروخانه دارو می گیرید و روزی سه بار آنرا می خورید. انشا الله حالتان خوب می شود و سالم می شوید.
-خیلی تشکر می کنم آقای دکتر. ببخشید، اگر اجازه بدهید یک چیزی از شما بپرسم؟
- بفرمایید! آقا، بپرسید.

- دو سه سال است که دارم چاق می شوم، آقای دکتر این علاج دارد؟ اگر علاج دارد چیست؟

- البته، هر بیماری معالجه هم دارد. علاج چاقی شما در دست خود شما است. یعنی اگر غذایان را کمتر کنید و از خوراکیهای چربی پرهیز کنید و ورزش کنید انشاء الله یواش یواش لاغر می شوید.
- خیلی متشکرم، آقای دکتر. خدا نگهدار شما.
- خدا حافظ، به سلامت.

واژه ها

چندان – çəndan) bir o qədər
کسالت (kəsalət) əzginlik, xəstəlik
رنج بردن (rənc bordən) əziyyət çəkmək
همان طور (həman tour) elə o cür
درد کردن (dərd kərdən) ağrımaq
فشار خون (feşar-e xun) qan təzyiqi
نسخه (nosxe) resept
دارو (daru) dərman
داروخانه (daruxane) aptek

سالم شدن (saleem şodən) sağalmaq, sağlam olmaq
چاق شدن (çağ şodən) kökəlmək
غذا (ğəza) qida
چربی (çərbi) yağlı
لاغر شدن (lağər şodən) arıqlamaq

İndiki zamanın davam forması - مضارع ملموس (mozare-ye məlmus)

Bu dildə مضارع ملموس (mozare-ye məlmus) adlanan indiki zamanın davam forması da həm ədəbi dildə, həm də danışq dilində kifayət qədər işlənmişdir.

مضارع ملموس eynilə ماضی ملموس (mazi-ye məlmus) kimi ماضی ملموس felinin iştirakı ilə düzəlir. Belə ki, əgər ماضی ملموس (mazi-ye məlmus)-da داشتن felinin əsasında istifadə edilirsə, مضارع ملموس (mozare-ye məlmus)-da həmin köməkçi felin kökündən istifadə edilir. Yəni داشتن felinin kökü دار müvafiq şəxs sonluğu qəbul edərək əsas felin indiki zaman formasının əvvəlində işlənir. Məsələn; مضارع ماضی ملموس felinin ماضی ملموس forması:

دارم می روم – (darəm mirəvəm) getməkdəyəm

داری می روی – (dari mirəvi) getməkdəsən

دارد می رود – (darəd mirəvəd) getməkdədir

داریم می رویم – (darim mirəvim) getməkdəyik

دارید می روید – (darid mirəvid) getməkdəsiniz

دارند می روند – (darənd mirəvənd) getməkdədirlər

Düzəltmə və mürəkkəb fellərdə də köməkçi fel əvvəldə işlənər. Məsələn;

دارم چاق می شوم – (darəm çağ mişəvəm) kökəlməkdəyəm

دارم بر می گردم – (darəm bər migərdəm) qayıtmaqdayam

داریم بر می گردیم – (darim bər migərdim) qayıtmaqdayıq

داری گردش می کنی (dari gærdeş mikoni) gæzmækdæsæn
دارند صحبت می کنند (darænd sohbæt mikonænd) sohbæt
etmækdædirler

Qeyd: مزارع ملموس (mozare-ye mælmus) inkarda
işlænmez.

Tapşırıqlar:

1. Suallara farsca cavab verin:

- به پرسشها بفارسی جواب بدهید:
1. بیمار برای چه به پزشک مراجعه کرده بود؟
 2. پزشک از بیمار چه پرسید؟
 3. بیمار به پرستش دکتر چه جوابی داد؟
 4. دکتر در باره فشار خون به بیمار چه گفت؟
 5. آیا، پزشک برای بیمار نسخه نوشت و چه دستوری داد؟
 6. بیمار از پزشک چه پرسید؟
 7. پزشک در جواب سؤال بیمار چه گفت و چه مصلحتی داد؟
2. Cümlələri oxuyun və tərcümə edin:

صحبت به وسیله تلفن

- الو، سلام، شهلا تو هستی؟
- بلی، من هستم، سلام پروین احوال تو چطور است؟ حالا داری
چه می کنی؟
شهلا: من حالا دارم تکلیفهای زبان فارسی را انجام می دهم.
پروین: شهلا، من می خواستم از تو بپرسم که دانشیار کدام تمرین
ها را برای خانه داده است؟
شهلا: صفحه دویست و بیست را باز کن. تمرین های شماره سوم
و چهارم را داده است.
پروین: خیلی متشکرم، خدا نگهدار.

واژه ها

؟ (əhval-e to çetour æst?) Kefin-əhvalın necədir?

می خواستم بپرسم (mixastəm beporsəm) soruşmaq istəyirdim
متشکرم (motəşəkkerəm) təşəkkür edirəm
خدا نگهدار (xoda negəhdar) Allah saxlasın (qorusun)
شماره (şomare) nömrə

3. شست و شو کردن، نوشتن، خوردن (şostoşu kərdən-yuyunmaq), fellərini cümlədə indiki zamanın davam formasında (مضارع ملاموس) işlədin.

4. Cümlələri fars dilinə tərcümə edin:

Mən o romanı (رمان) oxuyuram (oxumaqdayam).

Siz harada gəzməkdəsiniz (گردش کردن)?

Biz indi dəniz sahilində (کنار دریا) gəzməkdəyik.

Onlar da sizinlə birlikdə gəzməkdədirlər?

Bəli, istəyirsən sən də gəl (biya- بیا) birlikdə gəzək.

Təşəkkür edirəm, mənim işim var.

O, gündən-günə kökəlir (kəkəlməkdədir).

5. Mötərizədə verilmiş məsdərləri indiki zamanın davam formasında (مضارع ملاموس) işlədin:

دانشجویان در میدان فوتبال دانشگاه (فوتبال بازی کردن).

در انجام تمرین های خانه برادر بزرگم به من (کمک کردن).

من زبان عربی را (یاد گرفتن).

ساعت ده و ربع است اما ژاله هنوز هم (خوابیدن).

حالا دانشجویان گروه ما از ادبیات فارسی امتحان (دادن).

6. Tərcümə edin:

یکی از اصحاب پیامبر می گوید: "روزی نماز را با حضرت محمد (ص) خواندم و بعد داشتم با او به طرف خانه می رفتم. در راه دیدم که عده ای از کودکان با شادی دارند به استقبال آن حضرت می

ایند. پیامبر آنها را یکی یکی نوازش کرد، با مهربانی دست بر سرشان کشید و با خنده و خوشرویی با آنها گفتگو کرد".

اصحاب (əshab) ən yaxın adamlar

نماز خواندن (nəmaz xandən) namaz qılmaq

با خنده و خوشرویی (ba xənde və xoşruyi) gülər və xoş üzlə

استقبال (esteğbal) qarşılama

Qeyd: Məhəmməd (s) peyğəmbərin adının qarşısında yazılan (ص) hərfi aşağıdakı kimi tələffüz olunur:

1) صلوات الله علیه – sələvatullah əleyh

2) صلی الله علیه – səlləllahu əleyh

Bu ifadələrin farsca qarşılığı:

1) درود خدا بر او باد – (dorud-e xoda bər u bad)

2) درود خدا بر او و خاندانش باد – (dorud-e xoda bər u və xanedanəş bad)

درود (dorud) - salam

درود بر او باد (dorud bər u bad) - ona salam olsun!

خاندان (xanedan) - ailə, sülalə

18-Cİ DƏRS - درس هیجدهم

لقمان و مرد پیاده

لقمان در صحرا راه می رفت. شخصی هم از دور او را دید به طرف او می آمد. همینکه به لقمان نزدیک شد سلام کرد و از او پرسید: بفرمایید، بگویید، من بعد از چند ساعت به شهر خواهم رسید؟ لقمان گفت: - راه برو.

آن شخص گفت: مگر نشنیدید که من چه پرسیدم؟ من پرسیدم که به نظر شما پس از چند ساعت به شهر خواهم رسید؟ شما می توانید به این سؤال من جواب بدهید؟

لقمان باز هم جواب داد: - راه برو.

آن شخص با خود اندیشید که این مرد یا دیوانه است یا کراست. دیگر چیزی نگفت و به راه افتاد و رفت. چند قدم که دور شده بود لقمان آن شخص را صدا کرده به او گفت: - شما بعد از دو ساعت به شهر خواهید رسید.

آن شخص برگشت و از لقمان پرسید: - پس چرا وقتیکه پرسیدم جواب ندادید؟

لقمان پاسخ داد: - زیرا طرز راه رفتن تو را ندیده بودم و نمی دانستم که آهسته راه می روی یا تند؟ حالا که راه رفتن تو را دیدم، حساب کردم و دانستم که بعد از دو ساعت به شهری که می روی خواهی رسید.

واژه ها

راه رفتن (rah rəftən) - yerimək, getmək

کر (kər) - kar

دیگر (digər) - bir daha

تند (tond) - yeyin, tez-tez, iti

حالا (hala) - indi

زمان آینده، مستقبل – Qəti gələcək zaman

Fars dilində də Azərbaycan dilində olduğu kimi, gələcək zamanın iki forması vardır: 1) qəti gələcək zaman, 2) qeyri-qəti gələcək zaman.

1) Qəti gələcək zamanın əmələ gəlməsində həm müstəqil, həm də köməkçi fel iştirak edir. Belə ki, خواستن (xastən) köməkçi felinin kökü خواه (xah) müvafiq şəxs sonluğu ilə əsas felin qısa məsdər formasının əvvəlində işlənər.

Qeyd: Felin qısa məsdər forması, onun əsası ilə üst-üstə düşür. Başqa sözlə, felin əsası eyni zamanda həmin felin qısa məsdər formasıdır.

Qəti gələcək zamanın quruluş modeli belədir:

qısa məsdər + səxs sonluğu + خواه

خواه + م + رفت

خواهم رفت (xahəm rəft) gedəcəyəm

خواهی رفت (xahi rəft) gedəcəksən

خواهد رفت (xahəd rəft) gedəcəkdir

خواهیم آمد (xahim aməd) gələcəyik

خواهید آمد (xahid aməd) gələcəksiniz

خواهند آمد (xahənd aməd) gələcəklər

Göründüyü kimi, şəxsə görə dəyişən yalnız köməkçi feildir. Əsas felin qısa məsdəri dəyişməz qalır.

Düzəltmə fellərdə köməkçi fel (خواه) leksik şəkilçi ilə qısa məsdər arasında işlənir. Məsələn;

بر خواهم گشت (bər xahəm gəşt) qayıdacağam

بر خواهند گشت (bər xahənd gəşt) qayıdacaqlar

در خواهید آورد (dər xahid avərd) çıxardacaqsınız, soyunacaqsınız (palto)

Mürəkkəb fellərin qəti gələcək zamanı köməkçi felin mürəkkəb felin ad hissəsi ilə qısa məsdər arasında işlənməsi ilə düzəlir. Məsələn:

داخل شدن، حرف زدن، تشکیل دادن، صحبت کردن، بیرون رفتن

fellərindən:

حرف خواهم زد (hərf xahəm zəd) danışacağam

حرف خواهد زد (hərf xahəd zəd) danışacaq(dır)

داخل خواهم شد (daxel xahəm şod) daxil olacağam

بیرون خواهی رفت (birun xahi rəft) çıxacaqsan, xaric olacaqsan

صحبت خواهد کرد (sohbət xahəd kərd) söhbət edəcək(dir)

تشکیل خواهیم داد (təşkil xahim dad) təşkil edəcəyik

Qəti gələcək zamanın inkar forması نه (nə) inkar hissəciyini köməkçi felin əvvəlinə artırmaqla düzəlir.

İnkâr hissəciyi bitişik yazılır və vurğu qəbul edir. Məsələn:
 نخواهم آمد (nəxahəm aməd) gəlməyəcəyəm
 بر نخواهی گشت (bər naxahi gəşt) qayıtmayacaqsan
 حرف نخواهی زد (hərf nəxahi zəd) danışmayacaq(dır)

II

کسی را که باشد زبان دروغ چراغ دلش را نباشد فروغ
 دروغ آدمی را کند بی وقار دروغ آدمی را کند شرمسار
 دروغ ای برادر، مگو زینهار که کاذب بود خوار و بی اعتبار
 ز کاذب نماید خردمند عار که او را نیارد کسی در شمار
 (سعدی)

واژه ها

باشد (başəd) - olarsa
 فروغ (föruğ) – işıq, parıltı
 آدمی (adəmi) – insanlıq, adamlıq
 بی وقار (bi vəqar) – vüqarsız, mətanətsiz, qürursuz
 شرمسار (şərmsar) - xəcalətli
 زینهار (zinhar) – saqın, məbada
 کاذب (kazeb) - yalançı
 خوار (xar) - zəlil
 عار (ar) - ar
 شمار (şomar) – say (saymaq)
 کند (konəd) –(mikonəd) – edər mənasında
 بود (bovəd) - olar
 نماید (nəmayəd) – می نماید (minəmayəd) mənasında - edər
 نیارد (nəyarəd) – نمی آورد (nəmiavərəd) – mənasında
 نیارد در شمار (nəyarəd dər şomar) – saya salmaz

2) Qeyri-qəti gələcək zaman

Fars dilində qeyri-qəti gələcək zamanın xüsusi, yəni özünəməxsus forması yoxdur. Bu dildə qeyri-qəti gələcək zaman yalnız mənaca mövcuddur. Bu mənə isə felin indiki zaman formasında əksini tapır. (Əvvəlki səhifələrdə indiki zaman haqqında danışılarkən bu barədə məlumat verilmişdir). Başqa sözlə, fars dilindəki indiki zaman forması kontekstdən (mətnin mənasından) asılı olaraq, həm də qeyri-qəti gələcək zaman mənasında işlənə bilər. Məsələn;

من با او صحبت می کنم. - Mən onunla danışırım (və ya danışaram)

من فردا با او صحبت می کنم. - Mən sabah onunla danışaram.

Göründüyü kimi, birinci cümlədə həm indiki, həm də qeyri-qəti gələcək zaman mənasını dərk etmək mümkün olduğu halda, ikinci cümlədə bu yalnız qeyri-qəti gələcək zaman mənasını bildirir. Çünki ikinci cümlədə gələcək zamanı ifadə edən فردا (sabah) sözü işlənmişdir.

Şeirdəki دروغ می باشد yəni باشد ... دروغ (yalan olar), (dorug mibaşəd) کند بی وقار (konəd bivəğar)-vüqarsız edər; کنده نماید عار (konəd şərmsar) – utandırar, utancaqlı edər; در شمار (nəmayəd ar)-yəni ar edər; نیارد در شمار (nəyarəd dər şomar), yəni در شمار نمی آورد – (dər şomar nemiavərəd) saymaz, saya salmaz felləri qeyri-qəti gələcək zamanı bildirirlər.

Qeyri-qəti gələcək zamanın Azərbaycan dilinə tərcüməsi – ar² şəkilçili fellərlə ifadə edilir.

Tapşırıqlar:

1.Felləri həm qəti, həm də qeyri-qəti gələcək zaman formasında işlədin:

نشستن - (neşəstən) oturmaq, əyləşmək

فرو بردن - (föru bordən) batırmaq

جستجو کردن - (costocu kərdən) axtarmaq

2. Birinci tapşırıqda verilmiş felləri həm qəti, həm də qeyri-qəti gələcək zamanda cümlə daxilində işlədin.

3. Mötərizə daxilindəki felləri uyğun gələn gələcək zamanda yazın:

- شما امروز ساعت چند به موزه نظامی (رفتن)؟
- من با برادرم بعد از ظهر (günortadan sonra) به موزه (رفتن).
- تو فردا به کتابخانه مرکزی چه وقت (آمدن)؟
- مادر جان تو با معلم من چه وقت صحبت (کردن)؟
- پسر جان من همین حالا (elə indi) صحبت (کردم).
- بچه ها، که از شما شعر "آذربایجان" صمد ورغون را (خواندن)؟
- آذر بلند شد و گفت:
- من (خواندن).

4. Azərbaycan dilinə tərcümə edin (Bilmədiyiniz sözləri kitabın axırındakı lüğətdən tapın).

روزی پسر ملانصرالدین سر چاه آب آمده به درون آن نگاه کرد. وقتی که عکس خود را در ته چاه دید گمان کرد که آدم بیگانه ای در آنجاست. فوراً پیش مادرش برگشت و گفت: مادر جان، دزدی در ته چاه دیدم. مادر با پسرش سر چاه آمد و هر دو به درون چاه نگاه کردند. مادر گفت: پسر جان راست گفته ای. نزد او زنی هم هست.

5. Suallara farsca cavab verin:

- روزی پسر ملا به کجا رفته بود؟
- پسر درون چاه چه دید؟
- پسر نزد مادرش آمده به او چه گفت؟
- مادر هم به سر چاه آمد یا نه؟
- وقتی مادر و پسر به توی چاه نگاه کردند مادر چه گفت؟
- چرا مادر گفت که پسر جان پهلوی آن زنی هم هست؟
- آن زن که در ته چاه پهلوی پسرش دید چه کسی بود؟

6. Atalar sözlərini və Azərbaycan dilindəki qarşılıqlarını öyrənin:

به اندازه گلیمت بکن پا دراز

(be əndaze-ye gelimət bekon pa deraz)

Ayağını yorğanına görə uzat.

اول اندیشه وانگهی گفتار –

Əvvəl düşün, sonra danış.

واژه ها

گلیم (gelim) – kilim

وانگهی (vangəhi) – sonra (ondan sonra)

درس نوزدهم - 19-CU DƏRS

راز همبستگی

پدری ده فرزند داشت و مرد جهان‌دیده و دانشمند بود. هنگام پیری فرزندان خود را جمع کرده خواست به آنها پندی بدهد. بدین منظور ترکه چوبی به دست پسر بزرگش داد و گفت که آنرا بشکند. پسر که جوان ورزیده و نیرومند بود فوراً چوب را شکسته دور انداخت. بعد پدر دو تا چوب را به او داد که بشکند. جوان هر دو چوب را روی هم گذاشته با فشار کمی آنها را شکست و با شادی به روی پدرش نگاه کرد. مرد جهان‌دیده این بار سه تا چوب به پسرش داد و گفت: بیا، بگیر و بشکن. پسر چوب‌ها را گرفت و روی هم نهاد و خواست بشکند ولی در شکستن سه چوب کمی رنج برد و به کمک نیروی جوانی به شکستن آنها موفق شد. بعد پدر چهار- پنج تا چوب را به پسرش داد و به شکستن آنها امر کرد. جوان هر چه کوشید که آنها را بشکند، موفق نشد و ناتوانی خود را اظهار کرد. در این موقع پدر جهان‌دیده روی به فرزندانش کرده گفت:

-فرزندان من، اگر شما از یکدیگر جدا باشید مانند این چوبها پیروزی دیگران بر شما خیلی آسان شود و شما به آسانی مغلوب می شوید ولی اگر همیشه با هم باشید و پشتیبان یکدیگر شوید کسی نمی

تواند شما را بشکند و مغلوب کند. زیرا اتحاد و همبستگی شکست ناپذیر است.

فرزندان پند و وصیت پدرشان را فهمیدند و درک کردند. پس از مرگ پدرشان در یگانگی و همبستگی کوشیدند.

واژه ها

- راز (raz) sir
همبستگی (həmbəstegi) – birlik, bağıllıq
منظور (mənzur) - məqsəd
ترکه (tərke) - çubuq
روی هم (ruy-e həm) - üst-üstə
فشار (feşar) - təzyiq, güc
رنج بردن (rənc bordən) - əziyyət çəkmək, zəhmət çəkmək
هر چه کوشید (hər çe kuşid) - nə qədər çalışdısa
پیروزی (piruzi) - qələbə
پشتیبان (poştiban) - arxa, dayaq, himayəçi
شکستن (şəkəstən) - sınmaq, sındırmaq, məğlub etmək
مرگ (mərg) - ölüm
یگانگی (yeqanegi) - birlik

مضارع التزامی - nin işlənmə məqamları (ardı)

Əvvəlki səhifələrdə مضارع التزامی (iltizam şəkli) haqqında məlumat verilmiş və onun خواستن (xastən) felindən sonra bütün zamanlarda işlənməsi göstərilmişdir. Belə ki, خواستن felinin keçmiş və indiki zamanları fikrin ifadəçisi olan əsas felin مضارع التزامی formasından əvvəl gəlməsi onun əsas işlənmə məqamlarından biridir. Məsələn:

خواستم بگویم (xastəm bequyəm) demək istədim və ya istədim deyəm

می خواستم بروم (mixastəm berəvəm) istəyirdim gedəm və ya getmək istəyirdim-həmçinin, istəyərdim gedəm və ya getmək istəyərdim

خواب بدهی (xaste budi cəvab bedəhi)

cavab vermək istəmişdin və ya istəmişdin cavab verəsən

می خواهد بخواند (mixahəd bexanəd) oxumaq istəyir və ya istəyir oxusun

مضارع التزامی - nin işlənmə məqamalarından biri də توانستن (təvanestən) - bacarmaq felindən sonra əsas felin işlənməsidir. Belə ki, eynilə خواستن köməkçi feli kimi, توانستن felinin müxtəlif zaman formalarında əsas felin iltizam formasının (مضارع التزامی) əvvəlində gəlməsi yolu ilə ifadə edilir. Fars dilində bu formaya افعال اقتداری (əfal-e eǧtedari), yəni bacarıq şəkli deyilir.

Felin bu şəkli də, yəni bacarıq şəkli də həm yanaşı, həm də aralı vəziyyətdə işlənə bilər. Məsələn:

چوبهارا به آسانی توانست بشکند
asanlıqla sındıra bildi

چوبهارا به آسانی توانست دو تا چوبهارا بشکند
asanlıqla sındıra bildi

ما امروز به موزه تاریخ نمی توانیم برویم
muzeyinə gedə bilmərik.

ما امروز به موزه تاریخ برویم
muzeyinə gedə bilmirik.

Bacarıq şəklinin də inkar forması, eynilə خواستن köməkçi feli ilə düzələn arzu, istək formasında olduğu kimi, inkar hissəciyinin köməkçi توانستن felinin əvvəlinə artırılması yolu ilə düzəlir. Məsələn:

نتوانسته بودم، (نمی توانم، نتوانستم) بگویم.

(Deyə bilməmişdim (bilməzdim, bilmədim).

Tabeli mürəkkəb cümlədə که və ya تا bağlayıcısından sonra gələn məqsəd budaq cümləsinin xəbəri مضارع التزامی şəklində işlənər. Məsələn:

جمع شديم تا (و يا كه) وضع را شرح و حل كنيم.
Yığışdıq ki, vəziyyəti aydınlaşdırmaq və həll edək.
آمد که (و يا تا) ما را خبردار کند.

Gəldi ki, bizi xəbərdar etsin.

Həmçinin gələcək zamanla əlaqədar olan, yəni real şərt budaq cümləsinin xəbəri də, bir qayda kimi, مضارع التزامی şəklində işlənər. Məsələn:

اگر از تو بپرسند حتماً حرف می زنی.
Əgər səndən soruşsalar, mütləq danışırsan.
اگر دانشیار اجازه بدهد من هم می آیم.
Əgər müəllim icazə versə, mən də gələrəm.

Дүзəлтмə isimlər (اسامی مشتق)

Fars dilində isim düzəldən şəkilçilər çoxdur. Məs: ش (i), ی (eş), (eş), ستان (estan), بان (ban), دان (dan), گر (gər), زار (zar), ه (e), گاه (qah), کده (kəde) və s.

1. ش (i) şəkilçisi isimlərin, sifət və zərflərin sonuna artırılaraq mücərrəd isimlər düzəldir. ی (i) şəkilçisi ilə düzələn isimlərdə vurğu son hecaya, yəni : -nin üzərinə düşür. Məsələn:

a) İsim + ی : مردی (mərđi)- mərđlik

سربازی – (sərbazi) əsgərlik

دانشجویی – (daneşcuyi) tələbəlik

مهندسی – (mühəndesi) mühəndislik

b) Sifət + ی = خوبی (xubi) yaxşılıq

بزرگی – (bozorgi) böyüklük

سختی – (səxti) çətinlik

بدى – (bədi) pislik

c) Zərf + ى = نەزدىكى (nəzdiki) yaxınlıq

دورى – (duri) uzaqlıq

تندى (tondi) cəldlik, yeyinlik

1 (a) və (u) saitləri ilə qurtaran isimlərdə həmin şəkilçidən əvvəl bitişdirici “y” (ى) samiti artırılır. Məsələn;

بنایى (bənnayi) - bənnalıq

بینایى (binayi) - görmə

دارویى (daruyi) - dərmanlıq - گیاه دارویى (dərman bitkisi)

خوشرویى (xoşruyi) - gülərüzlülük

Sonu ە (e) ilə bitən sözlərdə ى(i) ilə söz arasına bitişdirici گ (g) samiti artırılır. Bu zaman, sözün sonundakı ە (e) yazılmaz lakin tələffüzdə qalar. Məsələn:

خانە (ev heyvanları) حیوانات خانگی – (xanegi) ev – خانگی – خانه

خستگی (xəstegi) yorğunluq – خستگی خسته

بندگی (bəndegi) qulluq (qul olma) - بنده

رانندگی (ranəndegi) sürücülük – رانندگی - راننده

شرمنندگی (şərməndegi) utancaqlıq – شرمنندگی - شرمنده

ى(i) şəkilçisi ilə düzələn isimlər misallardan göründüyü kimi, Azərbaycan dilinə əsasən, -lıq⁴ şəkilçili mücərrəd isimlər kimi tərcümə olunur.

2. بان (ban)

پشتیبان (poştiban) arxa, himayəçi

مەرزبان (mərzban) sərhədçi

باغبان (bağban) bağban

نگهبان (negəhban) gözətçi

3. ش (eş) əsasən fel köklərinə artırılaraq isim düzəldilir:

گردش (gərdeş) - gəzmə, gəzinti

لرزش (lərzeş) - titrəmə
دانش (daneş) - bilik
وزش (vəzeş) - əsmə
ورزش (vərzeş) – idman

4.ستان (estan) –stan (şəkilçi)
گلستان (qolestan) - güllük
بیمارستان (bimarestan) - xəstəxana
کودکستان (kudəkestan) - uşaq bağçası
دبیرستان (dəbirestan) - orta məktəb

5. زار (zar) - zar (şəkilçi)
لاله زار (lalezar) - lələlik
گلزار (qolzar) - güllük
جنگلزار (cəngəlzar) - meşəlik
شنزار (şenzar) – qumluq

6. دان (dan) -dan (şəkilçi)
گلدان (qoldan) - gül qabı, güldan
نمکدان (nəməkdan) - duzqabı, nəməkdan
شکردان (şəkərdan) - qəndqabı, qənddan

Tapşırıqlar:

1. Mətnədə işlənmiş مضارع التزامی iltizam şəklində olan felləri seçib yazın.

2. Cümlələri fars dilinə tərcümə edin:

Mən və bacım istəyirdik ki, dəniz kənarına gedək.

Siz də bizimlə parka getmək istəyirsiniz?

Əgər hava yaxşı olsa mən də sizinlə gedərəm.

Siz bu cümləni tərcümə edə bilərsiniz?

Biz onun bütün suallarına cavab verə bildik.

Bunu yazmaqda məqsədim budur ki, siz öyrənəsiniz.

3. Azərbaycan dilinə tərcümə edin:

منظور پدر این بود که فرزندان او همیشه با هم باشند.
آیا پسر بزرگش توانست یک چوب را به آسانی بشکند؟
وقتی پدر سه تا چوب را به او داد پسر توانست آنها را به آسانی
بشکند یا نه؟
پس وقتی که پسر پنج-شش تا چوب را نتوانست بشکند پدرش چه
گفت؟

منظور پدر از این آزمایش (sınaq) چه بود؟
شما از مضمون این متن چه نتیجه ای گرفتید؟

4. Üçüncü tapşırıqda verilmiş suallara farsca cavab verin.

5. "Mən fars dilini öyrənmək istəyirəm" və «Mən qardaşımın
gedə bilərəm» cümlələrini bütün şəxslərdə (təkdə və cəmdə)
fars dilində yazın.

6. Mötərizədə verilmiş felləri التزامی - مضارع - də yazın və
deyin:

هیچ کس نمی تواند ما را (مغلوب کردن).
ما همه با هم می توانیم با آنها (مبارزه کردن).
اگر شما زبان فارسی را خوب (یادگرفتن) آثار نظامی را بفارسی
می توانید (خواندن).
اگر بطوریکه لازم است (کوشش کردن). هم می توانید خوب
(خواندن) و هم می توانید خوب (نوشتن).
کتاب خواهش می کند. 1- سرمیز غذا خوری از مطالعه من
(خودداری کردن)
2- طوری از من استفاده کنید که همیشه تمیز و مرتب (ماندن).
- (betourike lazeməst) lazımı şəkində,
lazımınca

درس بیستم - 20-Cİ DƏRS

خوانندگان گرامی، خواهشهای کتاب را عمل کنید

1- لطفاً اگر دستتان تمیز نیست مرا بر ندارید و ورق نزنید. زیرا وقتی خوانندگان دیگر مرا بر می دارند. از ناتمیزی خود بسیار شرمنده می شوم.

2- با قلم یا مداد روی ورقهای من خط نکشید و نقاشی نکنید!

3- در هنگام قرائت آرنج خود را روی من نگذارید! وقتیکه از خواندن من دست بر می دارید، مرا بشکل باز یا دمر روی میز نگذارید. تصور کنید اگر با شما این طور بی اعتنا رفتار کنند چه قدر ناراحت می شوید!؟

4- لطفاً وقتی مرا ورق می زنید انگشتتان را با آب دهان تر نکنید! زیرا در نتیجه این عمل گوشه های اوراق من زودتر پاره می شوند.

5- وقتی خواندن را به پایان می رسانید و می خواهید که جایش را نشان کنید قلم یا مداد را لای ورقهای من نگذارید و هرگز ورق مرا تا نکنید، آخر در نتیجه این کار شیرازه من پاره می شود. برای این کار از چوب الفهای مخصوص استفاده کنید و یا یک صفحه کاغذ کوچک لای اوراق من بگذارید تا من هم بتوانم در همان مدت استراحت کنم.

6- با گوشه ناخن و یا اشیای سخت دیگر روی کلمات من خط نیندازید.

7- هنگام خوردن غذا مرا باز نکنید. بطور کلی، در این موارد از مطالعه من خودداری کنید! زیرا این عمل هم برای سلامتی شما مضر است و هم ممکن است خورده های غذا و یا لکه های چربی روی ورقهای من بیفتد.

8- هرگز فراموش نکنید که پس از شما از من خوانندگان دیگر نیز استفاده می کنند! طوری از من استفاده کنید که همیشه تمیز و مرتب بمانم. من هم به شما کمک خواهم کرد که همیشه سعادتمند باشید. آخر، من منبع دانش و همه چیز هستم.

واژه ها

- ورق زدن (vərəğ zədən) - vərəqləmək
شیرمنده شدن (şərmənde şodən) - utanmaq, xəcalət çəkmək
آرنج (arenc) - dirsək
دمرو (dəmər) – üzüqoyulu, tərsinə çevrilmiş
انگشت (ənqoşt) - barmaq
آب دهان (ab-e dəhan) - tüpürcək
تر کردن (tər kərdən) - islatmaq
گوشه (quşe) - kənar, künc
لای (lay) - ara
هرگز (hərgez) - heç vaxt
تا کردن (ta kərdən) - qatlamaq
شیرازه (şiraze) - kitabın səhifələrinin tikiş yeri
چوب الف (çubələf) - əlfəcim
ناخن (naxon) - dirnaq
سخت (səxt) - bərk
میز غذاخوری (miz-e ğəzaxori) - yemək masası
بطور کلی (betour-e kolli) - ümumiyyətlə
موارد (məvared) - vaxtlar مورد (mored) sözünün cəmi
خودداری کردن (xoddari kərdən) - çəkinmək, özünü saxlamaq
مضر (mozerr) - zərərli, ziyanlı
خورده (xorde) - qırıntı
چربی (çərbi) - yağlı

Felin şərt şəkli

Şərt şəkli bir işin icrasının digər bir işin icrası ilə şərtləndirildiyini bildirir. Məhz buna görə də adətən tabeli mürəkkəb cümlədə işlənir. Fars dilində şərt şəkli şərt

bağlayıcılarının iştirakı ilə formalaşır. Şərt bağlayıcıları bunlardır: هرگاه، در صورتیکه (ar, گر) اگر، هرگاه، در صورتیکه

Felin şərt şəkli tabeli mürəkkəb cümlədə formalaşır. Çünki bu şəkil iki işin icrasının birinin digərindən asılılığını ifadə edir. Məsələn:

اگر دستتان تمیز نیست، مرا بر ندارید.

Əgər əlləriniz təmiz deyilsə, məni götürməyin.

اگر با شما این طور رفتار کنند، چه قدر ناراحت می شوید.

Əgər sizinlə belə davranırsınız, nə qədər narahat olarsınız!

Şərt şəkli hər üç zaman – indiki, keçmiş və gələcək zaman formalarında işlənə bilər.

Felin bu şəkli keçmiş zaman formalarında işlənərkən, baş cümlədə icrası nəzərdə tutulan iş, hal və hərəkətin reallaşması qeyri-mümkündür, qeyri-realdır. Əgər indiki və gələcək zamanlarda işlənərsə, baş cümlədə nəzərdə tutulan iş, hal və hərəkətin reallaşması mümkündür.

Şərt şəkli keçmiş zamanlardan birində işlənərsə, şərt budaq cümləsinin xəbəri də keçmiş zamanda işlənər. Məsələn;

اگر می دانستم حتماً خبر میدادم.

Əgər bilsəydim, mütləq xəbər verərdim.

اگر هم دانسته بودی نمی گفتمی.

Əgər bilmiş olsaydın belə, deməzdin.

در صورتیکه شنیده اند، نشنیده بگیرید.

Eşitmişdilərse də, eşitməmiş hesab edin.

Şərt şəkli indiki zamanla əlaqədar olarsa, şərt budaq cümləsinin xəbəri indiki zamanda, baş cümlənin xəbəri isə مضارع التزامی (iltizam şəklində) olar.

اگر این رمان را می خوانی حتماً باید تا آخر بخوانی.

Əgər bu romanı oxuyursansa, mütləq gərək axıra qədər oxuyasan.

Şərt şəkli gələcək zamanla əlaqədar olarsa, şərt budaq cümləsinin xəbəri qeyri-qəti gələcək zamanda işlənər. Məsələn;
هرگاه او را سر وقت ببینم این خبر را به او می رسانم.
Hərgah onu vaxtında görsəm, bu xəbəri ona çatdıraram.

Zaman budaq cümləli tabeli mürəkkəb cümlə

İstər fars ədəbi dilində, istərsə də adi danışq dilində ən işləklik tezliyinə malik olan məhz zaman budaq cümləli mürəkkəb cümlə növüdür. Belə mürəkkəb cümlələr zaman anlamlı bağlayıcılarla formalaşır və baş cümlədə icra olunan işin, hal və hərəkətin zamanını bildirirlər. Zaman anlamlı bağlayıcılar bunlardır:

که، تا، وقتی، هنگامی، وقتی که، هنگامی که، موقعی که، به محض اینکه، قبل از اینکه، به مجرد اینکه، پس از اینکه و غیره.

Zaman budaq cümləsi əsasən baş cümlədən əvvəl, işlənər. Məsələn:

ما به ایستگاه راه آهن رسیدیم که قطار حرکت کرد.

Biz dəmiryol vağzalına çatan kimi (və ya çatanda) qatar hərəkət etdi.

تا این کتاب را به پایان نرسانم نمی توانم راحت باشم.

Bu kitabı sona çatdırmayana qədər (və ya çatdırmayınca) rahat ola bilmərəm.

وقتی که کتاب را ورق می زنید لطفاً انگشتانتان را تر نکنید.

Kitabı vərəqləyən zaman, lütfən, barmaqlarınızı islatmayın.

هنگام خوردن غذا کتاب را باز نکنید و به خواندن مشغول نشوید.

Yemək yeyəndə (və ya yemək yeyən zaman) kitabı açmayın və oxumayın.

هنگامیکه قرائت می کنید خود را روی ورقهای کتاب

نگذارید.

Oxu zamanı (və ya oxuyarkən) dirsəyinizi kitabın vərəqləri üzərinə qoymayın.

همینکه (به محض اینکه، به مجرد اینکه) به دانشگاه رسیدیم
صدای زنگ شنیده شد.

Universitetə çatan kimi (çatınca) zəngin səsi eşidildi.

Söz – qoşmalardan نزد، پهلو، پیش، haqqında əvvəlki dərslərdə məlumat verilmişdir. Bunlarla yanaşı fars dilində digər söz-qoşmalar da işlənir. Bunlar əsasən aşağıdakılardır:

سر (sər), روی (ruy), تو (tu), پای (pay), کنار (kənar) və s. söz-qoşmalar həmişə izafət tərkiibində işlənər. Məsələn;

سر درس (sər-e dərs) – dərslərdə

سر کار (sər-e kar) – işdə

سر میز غذاخوری (sər-e miz- e ğəzaxori) – yemək masasının
arxasında

روی میز (ruy-e miz) – masanın üstünə(üstündə)

روی اوراق (ruy-e ourağ) –vərəqlərin üstünə (üstündə)

توی کلاس (tuy-e kelas) –sinifdə (sinifə)

پای درخت (pay-e derəxt) –ağacın altı (dibi)

Tapşırıqlar:

1.Mətnə işlənmiş şərt şəklinə aid cümlələri seçib yazın və tərcümə edin.

2.Mətndəki zaman budaq cümləli mürəkkəb cümlələri seçib yazın və tərcümə edin.

3.Mətnə aid aşağıdakı suallara cavab verin:

1-وقت قرائت آرنج و یا دستتان را روی کتاب می گذارید؟

2-اگر دستتان کثیف (çirkli) باشد کتاب را بر می دارید و باز می

کنید؟

3-هنگام خواندن زیر کلمات خط می کشید؟

4-وقتی که خواندن را به پایان می رسانید و می خواهید که جایش

را نشان کنید چه می کنید؟

5-هنگام خوردن غذا کتاب را باز کرده مطالعه می کنید؟

6-آیا، لای ورقهای کتاب قلم یا مداد می گذارید؟

4.Fars dilinə tərcümə edin:

Əziz oxucularım! Əgər mənim xahişlərimə əməl etsəniz, həmişə sizin xidmətinizdə olaram. Axı, siz hər cür bilik və məlumatı mənim vasitəmlə (به وسیله من) öyrənirsiniz. Siz bilirsiniz ki, kitab elə bir (چنان) vasitədir ki, heç minnət (منت) qoymur, nə istəsəniz, o cümlədən (از آن جمله) bilik, mədəniyyət (فرهنگ), rəftar, böyüyə-küçüyə ehtiram və s. demək olar ki, (می توان گفت) hər şeyi sizə öyrədir.

5.Mətndəki mürəkkəb felləri seçib yazın, zamanını və məsdər formasını qarşısında göstərin.

Nümunə: ورق نزنید -əmr, ورق زد (vərəqləmək)

6.Atalar sözlərini öyrənin. Mənasını bilmədiyiniz sözləri kitabın lüğət hissəsindən tapın:

آبادی نتیجه آزادی است.

سخن را زیوری جز راستی نیست.

کوزه گر از کوزه شکسته آب می خورد.

درس بیست و یکم - 21-Cİ DƏRS

دندان پزشکی و بیمار

- آقای دکتر، اجازه هست؟

-بفرمایید اینجا بنشینید و نشان بدهید ببینم کدام دندانتان است که به شما اذیت می دهد؟

-آقای دکتر دندان بالایی نگاه کنید خودتان خواهید دید.

-آها دیدم دندانتان را کرم خورده است باید معالجه کنیم.

-آقای دکتر خواهش می کنم بکشید که جانم خلاص شود. زیرا خیلی سخت درد می کند طوری درد می کند که نمی توانم تحمل کنم.

-نه آقا دندانتان حیف است صبر کنید حالا کمی تمیز می کنم دارو

می گذارم انشا الله بزودی دردش کمتر می شود شاید هم هیچ درد نکند

-بفرمایید آقای دکتر مصلحت با شماست هر چه لازم است بکنید

-بفرمایید آقا فردا همین وقت تشریف بیاورید
-خیلی تشکر می کنم دستتان درد نکند آقای دکتر مثل اینکه دردش
کمتر شده است آقای دکتر اجازه می فرمایید که از شما چند سئوالی
بکنم

-بفرمایید هر چه دلتان می خواهد بپرسید
-روزی چند بار باید دندانان را بشوییم و کدام ویتامین ها برای
دندانها مفید است؟

-هر دفعه پس از صرف غذا باید دندانان را بشوید. ویتامینهای آ،
د، س برای تقویت مینای دندان مفیداست. بطور کلی اگر می خواهید
دندانهایتان سالم بماند:

1- هر روز باید شیر بخورید

2- نباید شیرینی زیاد بخورید

3-روزی سه بار یعنی هر دفعه پس از خوردن غذا باید دندانهایتان
را با مسواک بشوید

-خیلی متشکرم آقای دکتر خدا حافظ شما.
-بفرمایید خدا نگهدار.

واژه ها

دندان پزشک (dəndanpezeşk) diş həkimi

کرم (kerm) - qurd

سخت (səxt) - bərk

درد کردن (dərd kərdən) - ağrımaq

تحمل کردن (təhəmmol kərdən) - dözmək

دارو (daru) - dərman

بزودی (bezudi) - tezliklə

(شوی) (şuy) - (شوی kökü) yumaq (شستن)

مفید (mofid) - faydalı

صرف (sərf) - burada: yemə

تقویت (təqviyət) - möhkəmləndirmə

بطور کلی (betour-e kolli) - ümumiyyətlə
شیر (şir) - süd
مسواک (mesvak) - diş fırçası
خدانگهدار (xodanegəhdar) - Allah saxlasın

مضارع التزامی nin işlənmə məqamları (ardı)

مضارع التزامی - nin (iltizam forması) işlənmə məqamlarından biri də باید (می بایست، بایستی، بایستی) kimi gərəklik bildirən, vaciblik anlayışı ifadə edən modal felin, fikri ifadə edən əsas felin مضارع التزامی formasının əvvəlində işlənməsidir. Məsələn;

باید بخوانم (bayəd bexanəm)- oxumalıyam
باید بنویسی (bayəd benevisi) - yazmalısın
باید برو (bayəd berəvəd)- getməlidir
باید معالجه کنیم (bayəd moalece konim)- müalicə etməliyik
باید معاینه کنید (bayəd moayene konid)- müayinə etməlisiniz
باید عمل کنید (bayəd əməl konənd)- əməl etməlidirlər
باید عمل کنید (می بایستی، بایستی) (bayesti, mibayest) əməl konənd) - əməl etməlidirlər

Bu tipli, yəni "باید" ilə formalaşan birləşmələr, Azərbaycan dilində felin vacib şəklinə uyğun gəlir, yəni –malı² şəkilçili sözlər kimi mənə bildirirlər. Başqa sözlə bunlar felin vacib şəklinin qarşılıqlarıdır.

مضارع التزامی kimi ifadələr də لازم است، ممکن است، شاید tələb edir. Məsələn;

لازم است بروم (lazeməst berəvəm) Lazımdır gedim.
ممکن است بگوی (momkenəst bequyi) Mümkündür deyəsən
شاید بیاید (şayəd biyayəd) - Bəlkə gələ (gəlsin)

Sifətin quruluşca növləri

Sifətlər quruluşuna görə üç növə bölünür: 1) sadə sifətlər, 2) düzəltmə sifətlər, 3) mürəkkəb sifətlər.

Sadə sifətlər yalnız bir kökdən ibarət olur. Məsələn; بزرگ (böyük), کوچک (kiçik), سرد (soyuq), گرم (isti), زرد (sarı), سرخ (qırmızı), سخت (bərk, möhkəm), نرم (yumşaq), دراز (uzun), شیرین (şirin), تلخ (acı) və s.

Düzəltmə sifətlər həm ön şəkilçilərlə, həm də son şəkilçilərlə əmələ gəlir.

a) Ön şəkilçilər: با (ba), بی (bi), غیر (ğeyr-e ...), پر (por) və s.

با ادب (ba ədəb) - ədəbli

با سواد (ba səvad) - savadlı

با خرد (ba xerəd) - ağıllı

با هوش (ba huş) - zirək, huşlu

بی ادب (bi ədəb) - ədəbsiz

بی سواد (bi səvad) - savadsız

بی خرد (bi xerəd) - ağılsız

بی هوش (bi huş) - hissiz

ناپسند (napəsənd) - xoşagəlməyən, bəyənilməyən

نا مناسب (namonaseb) - namünasib, münasib olmayan

نا توان (natəvan) - gücsüz, zəif

نا پاک (napak) - natəmiz, çirkli

غیر عادی (ğeyr-e adi) - qeyri-adi

پر حرف (por hərf) - çoxdanışan

پر خور (porxor) - çoxyeyən, qarınqulu

b) Son şəkilçilər: ناک (nak), مند (mənd), و (u), ی (i), ین (in), ینه (ine), آسا (asa), فام (fam), گون (qun), وار (var), سار (sar), və s.

خطرناک (xətərnak) - qorxulu

بیمناک (bimnak) - qorxulu

نیرومند (nirumənd) - güclü

خردمند (xerədmənd) - ağıllı
 ترسو (tərsu) - qorxaq
 ریشو (rişu) - saqqallı
 سنگین (səngin) - ağır
 بلورین (bolurin) - büllur(dan)
 پشمینه (pəşmine) - yun(dan)
 آسای (bərgəsa) - ildırım kimi, cəld
 گندمگون (gəndomqun) - buğdayı
 دیوانه وار (divanevər) - dəli kimi

c) ی (i) şəkilçisi ilə düzələn sifətlər mənsubluq bildirən nisbi sifətlərdir. Nisbi sifətlərdə vurğu son heca üzərinə düşür. Məsələn:

آذربایجانی (azərbaycani) - azərbaycanlı
 ایرانی (irani) - iranlı
 شیرازی (şirazi) - şirazlı
 فلسفی (fəlsəfi) - fəlsəfi
 علمی (elmi) - elmi
 اقتصادی (eğtesadi) - iqtisadi

Nisbi sifətləri əmələ gətirən ی (i) şəkilçisinə یای نسبت (yay-e nesbət) deyilir. Bu şəkilçinin yazılış qaydaları aşağıdakılardır:

a) Sonu ا (a) ilə bitən sözlər یای نسبت (yay-e nesbət) şəkilçisi qəbul edərkən söz ilə şəkilçi arasına bitişdirici ی (y) samiti əlavə edilir. Məsələn:

روستایی (rustayi) - kəndli
 دریایی (dəryayi) - dənizə mənsub
 هوایی (həvayi) - havaya mənsub

b) Sonu ا (a) ilə qurtaran ərəb mənşəli, həmçinin ە (e) saiti ilə qurtaran digər sözlərə ی (i) şəkilçisi artırılarkən sözlərin

sonundakı ۱ (a) və ۰ (e) yazıda düşür və nisbət şəkilçisindən əvvəl و (v) samiti yazılır. Məsələn:

معنا (məna) معنوی (mənəvi) - mənəvi
دنیا (donya) دنیوی (donyəvi) - dünyəvi
گنجه (gənce) گنجوی (gəncəvi) - gəncəli
فرانسه (fransa) فرانسوی (fəransəvi) - fransalı

Mürəkkəb sifətlər

İki və daha artıq müstəqil köklərdən ibarət olan və bir vurğu altında deyilən sifətlər mürəkkəb hesab olunur. Məsələn:

شیرین زبان (şirin zəban)- şirin dilli
جوانمرد (cəvanmərd)- comərd
خوشحال (xoşhal)- şad, şən
خوشمزه (xoşməze)- məzəli, dadlı

Tapşırıqlar:

1.Sinonim sözlərdən istifadə edərək mətn əsasında suallara cavab verin:

- 1-بیمار برای چه به پزشک مراجعه کرده بود؟
- 2-چه شده بود که دندان بیمار درد می کرد؟
- 3-چرا مریض می خواست که پزشک دندان او را بکشد؟
- 4-آیا، دندان پزشک دندان مریض را کشید؟
- 5-آیا، بعد از دارو گذاشتن درد دندان بیمار کمتر شد یا بیشتر؟
- 6-مریض از دکتر چه پرسش کرد؟
- 7-دکتر به پرسش بیمار چه پاسخی داد؟
- 8-بطور کلی، برای سالم ماندن دندانها چه باید کرد؟

2.Sinonim sözləri öyrənin:

پزشک - (doktor) = دکتر
سؤال = (porşeş) - پرسش
بیمار = (məriz) - مریض

جواب = (pasox) پاسخ

جواب دادن = پاسخ دادن

سؤال کردن = پرسش کردن

پس از صرف غذا = پس از خوردن غذا

آمدن = تشریف آوردن

3. Mətnədəki التزامی مضارع və əmr şəkillərində işlənmiş felləri seçib yazın və məsdər formalarını göstərin.

Nümunə:

نشان بدهید (امر) - نشان دادن - (göstərmək)

ببینم (مضارع التزامی) - دیدن - (görmək)

4. Verilmiş sözlərdə və söz birləşmələrində (i)-nin vəzifələrini göstərin:

کتابی، دفترچه ای، دانشگاهی، شیرازی، تبریزی، شیروانی، خاقانی، هفته ای، دریای خزر، ابروی سیاه، دانشجوی کوشا.

5. Azərbaycan dilinə tərcümə edin:

شخصی نزد رئیس کلانتری رفته از همسایه خود شکایت کرد و گفت:

- او به من احمق و بی شعور و نادان گفته است.

رئیس کلانتری همسایه او را یعنی شکایت کننده را پیش خود صدا کرد و از او پرسید:

- شکایت شما از این همسایه است که او به شما احمق و بی شعور و نادان گفته است؟

شکایت کننده جواب داد: - بلی، آقای رئیس این عین حقیقت است.

رئیس کلانتری با خونسردی گفت: اگر این حقیقت است پس چرا از او شکایت کرده اید؟

واژه ها

کلانتری (kəlantəri) - polis idarəsi

صدا کرد (seda kərd) - çağırdı

با خونسردی (ba xunsərđi) soyuqqanlıqla
6. Atalar sözlərini və Azərbaycan dilindəki qarşılıqlarını
öyrənin

کار امروز (را) به فردا میفکن.

(kar-e emruz(ra) be fərda məyəfkən)

Bu günün işini sabaha salma (qoyma).

نان را بده به نانوا یک نان هم بالاش

(nan ra bedeh be nanva yek nan həm balaş)

Çörəyi ver çörəkçiyə, birini də üstəlik.

نانوا - (nanva) - çörəkçi

درس بیست و دوم - 22-Cİ DƏRS

چهارشنبه سوری

باید گفت که یکی از زیباترین مراسمی که نزدیک شدن عید نوروز را نوید دهد مراسم شب چهارشنبه آخر سال می باشد. این جشن یعنی جشن شب چهارشنبه آخر سال امروز جزو مراسم نوروزی در آمده است.

این جشن را نیز مردم آذربایجان، ایران و دیگر کشورها با علاقه خاصی انجام می دهند. یکی از عملهای مهمتر و جالبتر که در این شب یعنی در شب چهارشنبه سوری اجرا می شود آتش افروزی است. آتش افروزی می توان گفت که جالبترین مراسم شب چهارشنبه آخر سال است.

در این روز دختران و پسران، زنان و مردان، پیران و جوانان به اطراف خرمنهای آتش جمع می شوند و با شادی و خنده رویی از بالای شعله های قرمز رنگ آتش جست و خیز می کنند و در هنگام هر پرش از روی خرمن آتش می گویند: زردی من از تو، سرخی تو از من. این کار تا آخرین شعله های آتش که زبانه می کشد ادامه دارد.

واژه ها

نوید دادن (novid dadən)- müjdə xəbər vermək
 جشن (cəşn)- bayram, şənlik
 چهارشنبه سوری (çəharşənbe suri)- ilaxır çərşənbəsi
 جزو (cozv)- hissə
 با علاقه خاصی (ba əlağə-ye xassi)- xüsusi bir maraqla
 آتش افروزی (atəşəfruzi)- tonqal qalama
 خرمن آتش (xermən-e atəş)- tonqal
 جست و خیز کردن (cesto xiz kərdən) - atılıb-düşmək,
 hoppanmaq
 پرش (pərəş) - atılma, hoppanma
 زردی من از تو (zərđi-ye mən əz to) - mənim sarılığım
 sənin (olsun)
 سرخی تو از من (sorxi-ye to əz mən) - sənin qırmızılığın
 mənim (olsun)
 زبانه کشیدن (zəbane keşidən)- şölələnmək

Sifətlərin dərəcələri

Fars dilində sifətin 3 dərəcəsi var:

- 1) Adi dərəcə مطلق صفت (sefət-e motləğ).
- 2) Müqayisə dərəcəsi تفضیلی صفت (sefət-e təfzili).
- 3) Üstünlük dərəcəsi عالی صفت (sefət-e ali).

1) Adi dərəcə sanki, digər dərəcələr üçün “başlanğıc” vəsifəsini daşıyır. Bütün sadə, düzəltmə və mürəkkəb sifətlər adi dərəcə hesab olunur. Məsələn;

بزرگ، کوچک، بلند، کوتاه، سرخ، زرد، قهوه ای، با خرد، بی سواد، ترسو، خوبرو، خوشبخت و ...

2) Müqayisə dərəcəsi تفضیلی صفت. Sifətin bu dərəcəsi adi sifətlərin sonuna تر (tər) şəkilçisini artırmaqla düzəlir. Məsələn:

بزرگتر daha böyük

با خردتر daha ağıllı
خوشبخت تر daha xoşbəxt
بدبخت تر daha bədbəxt

تر (tər) şəkilçisi qrammatik şəkilçidir, həmişə vurğunu öz üzərinə götürür. Sifətin bu dərəcəsi Azərbaycan dilinə, bir qayda olaraq “daha” ədatı ilə tərcümə edilir. Müqayisə dərəcəsinə işlənən sifətin cümlə daxilində işlənmə məqamları aşağıdakı nümunələrdə göstəriləni kimidir:

این حکایت جالبتر از آن حکایت است
این حکایت از آن حکایت جالبتر است

Bu hekayə o hekayədən daha maraqlıdır.

Hər iki variantda dərəcələnmə sifət cümlənin ismi xəbəri vəzifəsini daşıyır.

یکی از عملهای مهمتر و جالبتر در چهارشنبه سوری اجرای آتش افروزی است.

İlaxır çərşənbəsində daha mühüm və daha maraqlı görülən işlərdən biri də tonqal qalamaqdır.

3) Üstünlük dərəcəsi صفت عالی. Üstünlük dərəcəsi ترین (tərin) şəkilçisinin adi dərəcədə olan sifətlərin sonuna artırılması yolu ilə düzəlir. Vurğu həmin şəkilçinin son hecası üzərinə düşür. Üstünlük dərəcəsinə işlənən sifətlərin Azərbaycan dilinə tərcüməsi “ən”, “lap” ədatlarının iştirakı ilə verilir. ترین şəkilçili sifətlər yanaşma əlaqəsində, yəni aid olduğu əşyanın adından əvvəl gəlir. Məsələn:

- بلندترین بنا - (boləndtərin bəna) ən uca bina, lap hündür bina
- خیرخواهترین مرد - (xeyrxahtərin mərd) ən (lap) xeyrixah adam (kişi)

Əgər ترین şəkilçili sifətin aid olduğu isim cəmdə olarsa həmin sifətdən sonra izafət əlaməti işlənər. Məsələn;

- بلندترین بناها - (boləndtərin-e bəna) binaların ən ucası-

خيرخواهترین مردان (xeyirxahtərin-e mərdan) - kişilərin ən xeyirxahı

كوشاترین دانشجویان (kuşatərin-e daneşcuyan)-tələbələrin ən çalışqanı

می توان گفت که آتش افروزی جالبترین و خوشایندترین مراسم شب چهارشنبه آخر سال است.

(Demək olar ki, tonqal qalamaq ilaxır çərşənbəsinin ən maraqlı, ən xoşagələn mərasimidir)

Əgər bu cümlədəki مراسم sözü cəmdə mərasimə şəklində olsaydı özündən əvvəlki sifət ilə izafət əlaqəsində işlənərdi.

Şəxssiz cümlələr

Məndə işlənmiş **باید گفت**(demək lazımdır), həmçinin **می توان گفت**(demək olar) ifadələri şəxssiz cümlələrdir. Bu tipli cümlələrin əmələ gəlməsi **باید** və onun variantları olan **بایست** (bayest), **بایستی**(bayesti), **می بایست** (mi bayest) kimi fellərin və **می توان** felinin əsas fikri ifadə edən felin qısa məsdərinin əvvəlində işlənməsi ilə düzəlir.

Fars dilində felin iki məsdər forması var:

a) Tam məsdər **تَن**(tən), **دَن**(dən), **یَدَن**(idən) şəkilçili məsdərlər.

Məsələn - **رفتن، آمدن، رسیدن**

b) Qısa məsdər **رفت** **گفت، رسید، آمد** və s. Göründüyü kimi, qısa məsdər felin əsası ilə formaca eynidir. Klassik fars dilində tam məsdərlərlə yanaşı, qısa məsdərlər də şəxssiz cümlələrin, qəti-gələcək zaman formasının əmələ gəlməsində iştirak etmişdir. Müasir dildə yalnız qısa məsdər formaları öz işləkliyini saxlamışdır. Məsələn: **باید گفتن** həm də **خواهی رفتن** şəklində, həmçinin **خواهی رفت** (gedəcəksən), həm də **خواهی رفت** şəklində işlənmişdir. Müasir fars dili üçün tam məsdərlə işlənən forma arxaikləşmişdir.

Tapşırıqlar:

1. Suallara mətn əsasında cavab verin:

- 1- Kədam ruzast ke nuzdik şdn eid noruz ra noıd mı deđ?
- 2- ĉhar şnbə surı ra dıęer (daha) ĉtur mı ęoınd?
- 3- məmtrın mərasm ĉhar şnbə aħr sal ĉıst?
- 4- ĉe ksanı az ruy ĉrmen aħş ĉst v ĉız mı knnd?
- 5- ģęam ęrş az ruy ĉrmen aħş ģr kş ĉe mı ęoıd?

2. Verılmıř sıfətləri quruluřca qruplařdırın:

ĉəvə aı, ęndmı, srx, nazk, nıkbxt, bđxəvə, ĉəramanə, ĉrdmnd, ba svad, narəht, xəşayınd.

3. Azərbaycan dilinə tərcümə edin:

اسب دوانی

Dr ık asb dvanı ıkı az asbə ğlutr az ģmə asbə aftad v ğayzə ra ęrft. Ma نصرالدین ģm ke dr əna ğud az əın ęıř əmđ ĉılı xəřəal řde kəf mı zd.

az əv ęrsıdnd: - męr ən asb əmal řmasst? ęft: ĉıř asb əmal mn nıst əma dēne əř əmal mn əst ke az mn ęrftə bə sr ən asb zde ənd.

اسب دوانی (əsbəvəni) - cıdır

ğayzə (cayezə)- mükafat

əđıř (piřaməd)- ģıř əmđ

دنه (dəhəne)- yüyən

4. Fars dilinə tərcümə edin:

Ən yaxşı xətt, ən yaxşı xətlərdən biri, daha işıqlı sinif, daha işıqlı və daha böyük otaq, otaqların ən böyüyü. Mənim xəttim sənin xəttindən daha oxunaqlı (خوانا)dır.

Onun xətti, demək olarki, ən gözəl xətlərdən biridir. Bu qız o qizlardan daha çalışqan (کوشا)dır. Demək lazımdır ki, bu oğlan ən çalışqan tələbələrədən biridir. Demək olar ki, Nizami metrosu bizim evimizə ən yaxın dayanacaqdır (ایستگاه).

5. Mötərizə daxilində verilmiş məsələləri cümlələrin məzmununa uyğun zamanda və şəxsə işlədin.

1-من هر روز با پدر بزرگم به کنار دریا (رفتن) و ما دو ساعت گردش (کردن).

2-پدر بزرگم بیستی (dondurma) (خریدن) و ما روی نیمکت نشسته (خوردن).

3-ما فردا به باغ وحش (heyvanlar parkı) (رفتن).

4-من فیل و شتر (dəvə) می خواهم (دیدن).

5-من در باره باغ وحش و حیوانها می خواهم انشا (نوشتن).

6-معلم از انشای اولی من خوشش (آمدن).

7-سال گذشته من با همکلاسان خود به ایران (رفتن).

6. Atalar sözlərini öyrənin və Azərbaycanca qarşılıqlarını yazın.

درخت هر چه بارش بیشتر است سرش پایینتر است.

(derəxt hər ce barəş biştərəst sərəş payintərəst)

نمی توان به او گفت بالای چشمت ابروست.

(nemitəvan be u qoft bala-ye çeşmət əbrust)

درس بیست و سوم - 23-CÜ DƏRS

عید نوروز

یکی از مهمترین جشنهای مردم آذربایجان و ایران و دیگر کشورهای مسلمان عید نوروز است. یکم ماه فروردین که آغاز سال هجری شمسی است (برابر با بیست و یکم ماه مارس سال میلادی است) عید نوروز نامیده می شود. عید نوروز را عید آشتی هم می گویند. این عید در ایران سیزده روز ادامه دارد. هم در ایران هم در

جمهوری آذربایجان در روزهای عید نوروز مردم از یکدیگر دید و بازدید می کنند، به یکدیگر تبریک می گویند آرزوهای خوش و صمیمی و سلامتی اظهار می کنند.

در روزهای این عید شیرینی های گوناگون می پزند آجیل میوه های جوریه جور می خورند. آجیل عبارت است از پسته و بادام و مغز گردو و مغز فندق، تخمه کدو و خودچی و کشمش و غیره. دو سه روز مانده به عید نوروز خانه تکانی می کنند یعنی تمام فرشها و قالی ها را می تکانند. همه چیز و همه جا را تمیز می کنند. گندم سبز می کنند. هفت سین نیز یکی از مراسمهای عمومی مردم است که باید به هنگام تحویل سال در سفره ها باشد. هفت سین عبارت از چیزهایی است که اولین حرف آنها با حرف "س" (سین) شروع شود. هفت سین عبارت از سمنو، سبزی، سماق، سیب، سیر، سرکه و سنجد می باشد. بعد از تحویل سال جوانان برای اظهار تبریک و آرزوهای خوش به بزرگان، نزد آنها می روند. در مقابل تبریک و آرزوهای خوش جوانان، بزرگان به آنها نروزی، یعنی عیدی می بخشند و می گویند "چندین سال به این سالها".

واژه ها

عید(eyd, id) - bayram

آشتی (aşti) - barışiq, barışma

تبریک گفتن(təbrik qof tən)- təbrik etmək

جور به جور (qunaqun) - cürbəcür, müxtəlif, növbənöv

آجیل(acil)- çərəz

مغز گردو (məğz-e gerdu) - qoz ləpəsi

مغز فندق (məğz-e fəndoğ) - fındıq ləpəsi

تخمه کدو(toxme-ye kədu) - balqabaq tumu

نخودچی (noxodci) - ləbləbi

خانه تکانی(xane təkani) - ev təmizləmək

تکاندن (təkandən) - silkələmək, çirpmaq

گندم (gəndom) - buğda

سبز کردن (səbz kərdən) - göyərtmək, cücərtmək

سیر (sir) - sarımsaq, tox

سنجد (senced) - iydə

نوروزی (nouruzi) - Novruz bayramında verilən hədiyyə

عیدی (eydi) - bayramlıq (hədiyyə)

چندین سال به این سالها (çəndin sal be in salha) - Necə-necə belə illərə (cixasan)!

Hicri-şəmsi ili Məhəmməd (S) peyğəmbərin Məkkədən Mədinəyə köcdüyü (hicrət etdiyi) miladi ilinin 16 iyul 622-ci ilindən hesablanır. Hicri-şəmsi ili də miladi ili kimi 365 gündür.

«Şəms» sözünün mənası günəşdir. Hicri-şəmsi ili günəşin yer ətrafında bir dəfə dövr etməsi ilə hesablanır. Günəş yerin ətrafında 365 gün, 5 saat, 48 dəqiqə, 46 saniyə müddətində 1 dəfə dövr edir.

İranda tarix hicri-şəmsi ili əsasında hesablanır. Hicri-şəmsi ilinin ayları aşağıdakılardan ibarətdir:

(Bu ilin aylarının miladi ili ayları ilə uyğunluğu hər bir ayın qarşısında verilmişdir).

فروردین (fərvərdin) = 21.03-20.04

اردیبهشت (ordibeşəst) = 21.04-20.05

خرداد (xordad) = 22.05-21.06

تیر (tir) = 22.06-22.07

مرداد (mordad) = 23.07-22.08

شهریور (şəhrivər) = 23.08-22.09

مهر (mehr) = 23.09-22.10

آبان (aban) = 23.10-22.11

آذر (azər) = 22.11-21.12

دی (dey) = 22.12-20.01

بهمن (bəhmən) = 22.01-19.02

اسفند (esfənd) = 20.02-20.03

Hicri-şəmsi təqvimindən görüldüyü kimi, bu ilin başlanğıcı, yəni birinci ayı olan fərvərdin ayının birinci günü bizim istifadə etdiyimiz miladi ilinin mart ayının 21-nə uyğun gəlir. Martın 21-i isə Novruz bayramıdır.

Hicri-qəməri ili ayın yerin ətrafında bir dəfə dövr etməsi ilə hesablanır. Ay Yerın ətrafına 354 gün ərzində fırlanır.

Ərəb ölkələrində hicri-qəməri təqvimindən istifadə edilir. Hicri-qəməri təqvimi “Məhərrəm” ayı ilə başlanır.

Felin təsir kateqoriyası

Fars dilindəki fellər təsir kateqoriyasına görə üç növə ayrılır: 1) Təsirli fellər, 2) Təsirsiz fellər və 3) İki xarakterli, yəni, həm təsirli, həm də təsirsiz fellər.

1. Təsirli fellər (افعال متعدی -əfal-e motəəddi) cümlədə vasitəsiz tamamlıq tələb edir. Vasitəsiz tamamlıq cümlədə که (kera)-kimi, چه (çera)- nəyi. چه کسی را (çə kəsi ra)-kimi, چه چیزی را (çə çizi ra)-nəyi suallarına cavab olur. Məsələn: برداشتن، دیدن، نوشتن، خواندن، صدا زدن kimi fellər təsirli xarakter daşıyır,

چونə və ya چه را خواندن (oxumaq)-cavab verən obyekt tələb edir.

کتاب را خواند və کتاب خواند

مقاله را خواندم və مقاله خواندم

حکایت را خواند və حکایت نوشته است - feli نوشتن
نوشته است

Misallardan görüldüyü kimi, vasitəsiz tamamlıq həm müəyyən obyekt (کتاب را، مقاله را، حکایت را), həm də qeyri-müəyyən obyekt (حکایت، مقاله، کتاب) ola bilər.

Deməli, təsirli fellərin işi, hərəkəti həm müəyyən, həm də qeyri-müəyyən obyekt üzərində icra olunur.

در این عید شیرینی های گوناگون می پزند، آجیل و میوه های مختلف می خورند.

(Bu bayramda cürbəcür şirniyyat bişirirlər, çərəz və müxtəlif meyvələr yeyirlər.)

Bu cümlədəki “bişirirlər” mi pزند və “yeyirlər” mi xورند felləri təsirli xarakterli fellərdir. Bunların tələb etdiyi vasitəsiz tamamlıqlar dəqiq və müəyyən olmadığı üçün را son qoşması işlədilməmişdir.

2. Təsirsiz fellər (افعال لازم – əfal-e lazem) cümlədə vasitəli tamamlıqlar tələb edir. Məsələn:

آمدن، رفتن، نشستن، خوابیدن،

Bu tipli fellər cümlədə ،به چه کسی، چه، به چه، از چه، از چه، ما ملاقات کردیم-با چه کسی؟ = یا همکلاسان قدیم ملاقات کردیم

پدرم آمد-به کجا آمد؟ = به خانه آمد yaxud از کجا آمد= از سر

کار آمد

جوانان برای اظهار تیریک و آرزوهای خوش نزد بزرگان می

روند.

(Cavanlar təbrik və xoş arzularını bildirmək üçün böyüklərin yanına gedirlər.)

3. İkixarakterli fellər. Bu dildə bir qrup fellər vardır ki, onlar həm təsirli fellər kimi vasitəsiz tamamlıq, həm də təsirli fellər kimi vasitəli tamamlıq tələb edir. Məsələn:

yanmaq (nə?) - tonqal, odun (təsirsiz)

sındırmaq (nəyi?) -budağı, şüşəni

sınmaq (nə?) - budaq, şüşə

rixtən - tökmək, tökülmək

axtarmaq, gəzmək və s. - گشتن

Tapşırıqlar:

1.Suallara cavab verin:

- 1- Eید نوروز به کدام تاریخ سال میلادی تصادف می کند؟
- 2- معنای واژه نوروز چیست؟ و چرا این عید نوروز نامیده می شود؟

3- نوروز آغاز کدام فصل سال است؟

4- مهمترین مراسم این عید چیست؟

5- بعد از تحویل سال جوانان چه می کنند؟

6- چرا بزرگان به جوانان عیدی می بخشند؟

7- آجیل عبارات از چه چیزها است؟

2.Mətndəki təsirli və təsirsiz felləri secib ayrı-ayrı sütünlarda yazın, məsdər formalarını və mənalarını göstərin.

3.Fars dilinə tərcümə edin:

Novruz bayramı həm hicri-şəmsi təqviminin, həm də bahar fəslinin başlanğıc günüdür. Novruz bayramında hamı bir-birini (یکدیگر را) təbrik edir və bir-birinə “neçə-neçə belə illərə çixasan” deyir.

Azərbaycan Respublikasında Novruz bayramı beş gün davam edir və bu günlər iş günü deyil, istirahət günləridir.

4. fellərini نوشتن، رو نویسی کردن، برداشتن، نشستن، برگشتن. xəbər vəzifəsində işlədin və hər birinə aid bir cümlə qurun.

5.Azərbaycan dilinə tərcümə edin:

روزی پادشاهی با پسرش به شکار رفته بود. چون هوا گرم شد پادشاه و پسرش لباده های خودشان را در آوردند و بر دوش مسخره نهادند. پادشاه تبسم کرده گفت: ای مسخره روی تو انگار بار یک خراست.
مسخره فوراً جواب داد: ای خداوند روی من بار دو خراست.

واژه ها

دوش-(duş)-çiyin

مسخره-(məsxərə)-təlxək

انگار-(enqar)-sanki, elə bil

6. Atalar sözlərini öyrənin. (bilmədiyiniz sözləri kitabın lüğət hissəsindən tapın)

سخن گفته و تیر انداخته باز نگردد.

(Soxən-e qofte və tir-e əndaxte baz nəgərdəd)

زخم زبان از زخم شمشیر بدتر است.

(zəxm-e zəban əz zəxm-e şəmşir bədtər əst)

درس بیست و چهارم-24-Cİ DƏRS

بندگی در کار نیست

زندگی آخر سر آید بندگی در کار نیست

بندگی گر شرط باشد زندگی در کار نیست

گر فشار دشمنان آبت کند مسکین مشو

مرد باش ای خسته دل شرمندگی در کار نیست

با حقارت گر بیارد بر سرت باران دُرّ

آسمان را گو: برو بارندگی در کار نیست

گر که با وابستگی دارای این دنیا شوی

دورش افکن این چنین دارندگی در کار نیست

گر به شرط پای بوسی سر بماند در تنت

جان ده ورد کن که سر افکندگی در کار نیست

زندگی آزادی انسان و استقلال اوست

بهر آزادی جدل کن بندگی در کار نیست

(لاهوئی)

واژه ها

زندگی(zendegi)-həyat, yaşayış

سر آید (sər ayəd)-baş a catar, bitər

بندگی (bəndegi)-nökərcilik, qul olma

دەر کار نیست (dər kar nist)-lazım deyil, bir şey deyil, vecə gəlməz

فشار(feşar)-təzyiq, basqı, sıxma

آبت کند(abət konəd)-səni əridər

مسکین شدن(meskin şodən)-açız olmaq, yazıq olmaq, miskin olmaq

خسته دل(xəstedel)-incik, pərişan, qəmgin, kədərli

شرمندهگی(şərməndegi)-utancaqlıq, karıxmaq, xəcalət

حقارت(həğarət)-həqarət, təhqir

باریدن(baridən)-yağmaq

بارندگی(barəndegi)-yağıntı

جدل کردن(cədəl kərdən)-mübarizə etmək, vuruşmaq

وابستگی(vabəstegi)-asılılıq, tabelılık

دارای دنیا شدن(dara-ye donya şodən)-dünyaya sahib olmaq

دارندگی(darəndegi)-varlılıq, var-dövlətlik

سرافکندهگی(sərəfkəndegi)-başışağılıq, alçalma

پایبوسی(paybusi)-ayağa yığılma, yaltaqlıq

بهر(bəhr)-ücün, ötrü

Şeir haqqında bəzi qeydlər

دارا شدن(dara şodən)-sahib olmaq felinin tərkib hissələri cümlədə cox vaxt bir-birindən aralı vəziyyətdə işlənir və onların arasına başqa sözlər daxil olur. Belə halda دارا(dara) sözü özündən sonra gələn sözlə izafət şəklində birləşir. Məsələn: دارای دنیا شدن (dara-ye donya şodən)-dunyaya sahib olmaq.

Siz را (ra) son qoşmasının Azərbaycan dilində ismin təsirlik halı şəkilcisinə uyğun gəldiyini bilərsiniz. Bu son qoşma şeirdə bəzən yönlük hal şəkilcisi mənasında işlənə bilər. آسمان را گو (aseman-ra qu)-asimana de به آسمان بگو mənasındadır.

Bundan əlavə, fars dilində fel kökünə ان (an) və ا (a) şəkilçilərinin artırılması yolu ilə də indiki zaman feli sifətləri düzəlir. Məsələn:

لرزیدن - لرزان - (lərzən)-titrəyən
دوان - دويدن - (dəvan)-qacan
خندان - خندیدن - (xəndan)-gülən, gülər
بينا - دیدن - (bina)-görən
دانا - دانستن - (dana)-bilən, bilici və s.

Ümumiyyətlə, qeyd etmək lazımdır ki, bu dildəki نده (ənde) şəkilçili feli sifətlər ismə, isimləşməyə meyillidir, ان (an) şəkilçili feli sifətlər zərfə meyillidir. Məsələn:

دختر خندان (ويا گريان) به روی مادرش نگاه کرد
(Qız gülərək (və ya ağlayaraq) anasının üzünə baxdı)
ا (a) şəkilçili feli sifətlər isə, çox hallarda sifətə meyilli olurlar. Məsələn:

پیری دانا - bilici bir qoca
چشمان بينا - görən gözlər
خط خوانا - oxunaqlı xətt və s.

ان (an) və ا (a) şəkilçili feli sifətlər, nisbətən az işlənir.

Tapşırıqlar:

- 1.Şeirin düzgün oxunuşunu və tərcüməsini öyrənin.
- 2.Şeirdəki یای مصدری (ya-ye məsdəri) qəbul etmiş sözləri seçib yazın və imla qaydalarını göstərin.
- 3.Şeirdəki şərt budaq cümlələri kimi işlənən misraları seçin və tərcümə edin.
- 4.Azərbaycan dilinə tərcümə edin:

پادشاهی با وزیر خود خرما می خورد. او هسته های خرما را جلوی وزیر می گذاشت. پادشاه بعد از آنکه تمام خرماها را خورد به وزیر گفت: - تو خیلی شکمو هستی زیرا که بین جلوی تو چه قدر

هسته جمع شده؟ وزیر گفت:- نخیر جنابعالی شکمو و پرخور شما هستيد که خرماها را با هسته خورده ايد.

واژه ها

هسته (həste) çəyirdək, tum

شکمو (şəkəmu) qarınqulu

پرخور (porxor) çoxyeyən –

5.Fars dilinə tərcümə edin.

Uzun küçə, daha uzun küçə, ən uzun küçə. Ən uzun küçələrdən biri Nizami küçəsidir. Bizim evimiz Nizami küçəsinin başlanğıcında yerləşir (واقع است). Nizami küçəsi ən gözəl küçələrdən biridir. Bakıda gözəl küçələr, hündür binalar, səfalı (با صفا) parklar çoxdur. Ən gözəl parklardan biri dəniz kənarında yerləşir. Mən sinif yoldaşlarımla hər gün bu parka gedirəm. Burada görməli (دیدنی) yerlər olduqca (خیلی خیلی) çoxdur.

6.Felləri təsirli və təsirsiz növlərinə görə ayrı-ayrı sütunlarda yazın:

ترسیدن، لرزیدن، آمدن، بر گرداندن، ترساندن، آب شدن،
لرزاندن، آب کردن، برگشتن، خوابیدن، دویدن، خوابانیدن، دور شدن،
دور کردن، دوایندن، باز شدن، باز کردن.

Fel kökünə an (an) və ya ani (ani) artırmaqla təsirli fel düzəlir. Məsələn:

خوابانیدن - خواباندن – yatdırmaq – خوابیدن – yataq

لرزاندن – titrətmək - لرزیدن – əsmək

دواندن - qaçırmaq, yüyürmək - دویدن - qaçmaq, yüyürmək

شدن köməkçi feli ilə düzələn bəzi mürəkkəb fellərdə شدن köməkçi felini کردن feli ilə əvəz etməklə təsirli fel alınır.

Məsələn:

– oyanmaq - بیدار شدن – oyatmaq - بیدار کردن

yormaq - خسته کردن - yorulmaq خسته شدن
açmaq - باز کردن - açılmaq - باز شدن

درس بیست و پنجم - 25-Cİ DƏRS جمهوری مستقل آذربایجان

کشور آذربایجان در قرن بیستم دو بار استقلال خود را به دست آورده است. اولین بار در مشرق زمین مسلمان در اوایل قرن مزبور یعنی 28 مه سال 1918 بیانیه استقلال خود را پذیرفت و مؤسسات خاص را در جمهوری مستقل آذربایجان از آن جمله پارلمان (مجلس قانون گذاری)، حکومت، ارتش، سیستم مالیاتی و غیره تاسیس کرده بود. ولی 28 آوریل سال 1920 جمهوری فدراتیو شوروی سوسیالیستی روسیه قواعد حقوق بین المللی را با خشونت نقض کرد و بدون اعلام جنگ نیروهای مسلح خود را به آذربایجان سوق داد و اراضی جمهوری مستقل آذربایجان را اشغال کرد.

مردم کشور آذربایجان در اواخر قرن بیستم یعنی 18 اکتبر سال 1991 برای دومین بار استقلال خود را به دست آورد. استقلال دولت آذربایجان ثروت ملی تمامی اهالی آن می باشد و خلق آذربایجان مدیون است این ثروت ملی خود را مانند مردمک چشم خود حفظ کنند. هر یکی از شهروندان که در سرزمین آذربایجان زندگی می کند صرف نظر از ملیت و زبان و دین و مذهب و عقیده سیاسی به طور متساوی دارای آزادی و حقوق دیگر بشری می باشد. جمهوری مستقل آذربایجان متعلق به همه مردم این کشور است و ما همگی باید در راه ترقی و پیشرفت و شکوفایی آن از سعی و کوشش خود فروگذاری نکنیم.

واژه ها

(əvayel) - اوایل (əvvəllər (əvvəl sözünün cəmi)

مزبور-(məzbur) - həmin, yuxarıda adı çəkilən
سیستم مالیاتی (sistem-e maliyati) - vergi sistemi
قواعد-(ğəvaed)- qaydalar (qayda sözünün
cəmi)

با خوشنوت (ba xoşunət) - kobudcasına

نقض کردن (nəğz kərdən) - pozmaq (müqaviləni)

مسلح (mosəlləh) - silahlı

سوق دادن (souğ dadən) - yeritmək

اواخر (əvaxer) - axırlar

مدیون (mədyun) - borclu

مردمک (mərdomək) - bəbək

شهروند (şəhrvənd) - vətəndaş

صرف نظر (sərf-e nəzər) - asılı olmayaraq, baxmayaraq

متعلق (motəəlleğ) - aid

شکوفایی (şokufayi) - çiçəklənmə

فروگذاری کردن (foruqozari kərdən) - əsirgəmək

Təyin budaq cümləsi

Fars dilində təyin budaq cümləsi əsasən baş cümlənin üzvləri arasında işlənir və onun üzvlərindən birini təyin edir. Təyin budaq cümləsi baş cümlədəki təyin etdiyi üzv ilə که bağlayıcısı və ی (i) ilə bağlanır. Məsələn:

کتابی که تو می خوانی جالب است.

O kitab ki sən oxuyursan maraqlıdır-yəni sən oxuduğun kitab maraqlıdır.

مقاله ای را که او نوشته است خوانده ام.

O məqaləni ki, o yazıb oxumuşam, yəni onun yazdığı məqaləni oxumuşam.

Birinci cümlədə کتاب جالب است baş cümlədir. کتاب sözünü (mübtədanı) təyin edən cümlə خوانی می که تو (dir.

مقاله isə که او نوشته است, baş cümlə, İkinci cümlədə am خوانده ام sözünü (vasitəsiz tamamlığı) təyin edən cümlədir. هر یکی از شهروندانی که در آذربایجان زندگی می کند به طور متساوی دارای آزادی و حقوق دیگر بشری می باشد.

Baş cümlə:
هر یکی از شهروندان به طور متساوی دارای آزادی و حقوق دیگر بشری می باشد

Budaq cümlə: که در آذربایجان زندگی می کند

Tərcüməsi: Azərbaycanda yaşayan vətəndaşların hər biri bərabər şəkildə azadlıq və digər bəşəri hüquqlara malikdir.

Təyinin budaq cümlələrin Azərbaycan dilinə tərcüməsi əsas etibarilə, fəli sifət və ya fəli sifət tərkibi ilə verilir. Məsələn; məhəmənləni که از تبریز آمده اند beş nəfər هستند.

Təbrizdən gəlmiş qonaqlar beş nəfərdir.

kitabı که دارای می خوانی خیلی جالب است.

Oxuduğun o kitab çox maraqlıdır.

kodki را که مار گزیده بود فوراً پیش پزشک بردند.

İlan sancmış o uşağı dərhal həkimə apardılar.

Altından bir xətt çəkilənlər baş cümlələr, xətt çəkilməyənlər isə budaq cümlələr və onların Azərbaycan dilindəki tərcümələridir.

Ərəb dilinə məxsus cəm formaları

Ərəb dilindən fars dilinə külli miqdarda söz, o cümlədən cəm formaları keçmişdir. Ərəb cəm formaları iki qrupa bölünür: 1) düzgün cəm, 2) sınıq cəm formaları

1) Düzgün cəm şəkilçiləri (at), (in), və (un) tək isimlərin sonuna artırılır. Məsələn: (at) şəkilçisi:

اطلاع - (ettela) - اطلاعات - (ettelaat) - xəbərlər, məlumatlar

حيوان - (heyvan) - حیوانات - (heyvanat) - heyvanlar

انتخاب (entexab) – انتخابات (entexabat) - seçkilər

Yazılış qaydaları: a) Əgər söz e (ه) saiti və ət (ت) ilə bitərsə həmin sözlər ات (at) şəkilçisi qəbul edərkən onların sonundakı həmin hərflər düşür. Məsələn:

موسسه (moəssese) – مؤسسات (moəssesat) - müəssisələr

مقاله (məğale) – مقالات (məğalat) - məqalələr

کلمه (kəleme) – کلمات (kəlemat) - kəlmələr, sözlər

ساعت (saət) – ساعات (saat) - saatlar

عمارت (emarət) – عمارات (emarat) – binalar, imarətlər

مناسبة (monasebət) – مناسبات (monasebat) – münasibətlər

ات (at) cəm şəkilçisinin bəzi fars sözlərinə artırılması hallarına da rast gəlinir. Məsələn:

ده (deh) – دهات (dehat) — kəndlər

باغ (bağ) – باغات (bağat) bağlar

ه (e) saiti ilə bitən bəzi fars sözləri ات (at) ilə cəmlənərkən, sözün sonundakı həmin sait yazılır, amma tələffüz olunur və bitişdirici ج (c) samiti artırılır

نوشتہ (neveşte) – yazی - نوشتجات (neveştecat) - yazılar

روزنامه (ruzname) – روزنامجات (ruznamecat) - qəzetlər

ساعت (saət) – ساعات (saat) - saatlar

b) ات (ət) və ه (e) ilə bitən bəzi sözlərə ات (at) cəm şəkilçisi artırılarkən sözün sonundakı ت və ه (e) atılır, sözün birinci hecasının sonuna tələffüzdə “ə” saiti əlavə edilir. Məsələn:

جملة (comle) – جملات (coməlat) – cümlələr

خدمت (xedmət) – خدمات (xedəmat) - xidmətlər

زحمت (zəhmət) – زحمات (zəhəmat) - zəhmətlər

2) ين (in) şəkilçisi. Məsələn:

معلم (moəllem) – معلمين (moəllemin) - müəllimlər

مهندس (mohəndes) – مهندسين (mohəndesin) - mühəndislər

محصل (mohəssel) محصلین (mohəsselin) - tələbələr, təhsil alanlar

3) ون (un) şəkilçisi. Bu şəkilçi bir qayda olaraq nisbət şəkilçisi ی (i) qəbul edən isimlərə artırılır. Bu zaman şəkilçi ilə söz arasına bitişdirici “y” samiti əlavə edilir. Məsələn:

انقلابیون (enğelabi) انقلابی (enğelabiyyun) – inqilabçılar
ارتجاعیون (ertecai) ارتجاعی (ertecaiyyun) – irticaçılar
اجتماعیون (ectemai) اجتماعی (ectemaiyyun) - cəmiyyətlər
Qeyd etmək lazımdır ki, bu şəkilçi az işlənir.

Tapşırıqlar:

1. Suallara cavab verin:

- 1-مردم آذربایجان اولین بار استقلال خود را در چه تاریخی به دست آورده بود؟
 - 2-کدام موسسات در جمهوری مستقل آذربایجان تاسیس شده بود؟
 - 3-در چه تاریخی و از طرف چه کسانی اراضی جمهوری آذربایجان اشغال شد؟
 - 4-مردم کشور آذربایجان در چه تاریخی دومین بار استقلال خود را به دست آورد؟
 - 5-خلق آذربایجان به چه چیز مدیون هستند؟
 - 6-شهروندان آذربایجان مستقل صرف نظر از چه چیزها متساوی الحقوق هستند؟
 - 7-ما همگی باید در راه چه چیزها سعی و کوشش کنیم؟
- motəsav-i olhoquq – bərabər hüquqlu
متساوی الحقوق – bərabər hüquqlu
2. Azərbaycan dilinə tərcümə edin:

ضرر ادب

یکی پسر کوچک خودش را نصیحت می کرد و می گفت:

-پسر جان انسان بخصوص پسران از مراعات ادب هرگز ضرر نمی کنند و چیزی از دست نمی دهند. پسر فوراً گفت: چرا پدر جان، آدم جای خودش را در اتوبوس از دست می دهد.

(bexosus) – xüsusilə, xüsusən

مراعات (moraat) – riayət etmə

3. Mötərizə daxilindəki məsdərləri müvafiq zaman formasında işlədin:

-روزی پدري به پسرش نصيحت (کردن) و (گفتن).

-ارمني ها 20% (بيست در صد) اراضي جمهوري آذربايجان را اشغال (کردن) و بيشتري از بيست سال است که زير اشغال نگه (داشتن).

-در دوران قديم يک نفر (خواستن) که آدم ثروتمند (شدن).

-از اختراعات مهندسين نفت آذربايجان خيلي استفاده (شدن).

-ما (خواستن) از اين طرف کچه به آن طرف (گذاشتن).

-در کچه و يا در اتوبوس هرگز با صدای بلند صحبت (کردن).

4. Cümlələri fars dilinə tərcümə edin:

Mən Nizami Gəncəvinin əsərlərini farsca oxuya bilirəm. Nizami Gəncəvi təkcə Azərbaycanda deyil, bütün dünyada məşhurdur. Onun əsərləri bir çox dillərə tərcümə olunmuşdur. Nizaminin “Xəmsə”si beş əsərdən ibarətdir: Sirlər Xəzinəsi (məxzənul əsrar – مخزن الاسرار), Leyli və Məcnun, Xosrov və Şirin, Yeddi Gözəl (هفت بيکر) və İskəndərnamə. İskəndərnamə iki əsərdən ibarətdir: Şərəfnamə və İqbalnamə.

5. Azərbaycan dilinə tərcümə edin və təyin budaq cümlələrini göstərin. (bilmədiyiniz sözlərin mənasını kitabınızın “lüğət” hissəsindən tapın).

سگ نمی دانست

روزی نیمه شب مردی که سگ پای او را گاز گرفته بود، به خانه پزشکی رفت. پزشک از خواب شیرین بیدار شده بود به او گفت: - این چه وقت مراجعه به طبیب است؟ مگر نمی دانید که من مطب

خودم را ساعت هفت بعد از ظهر می بندم؟! مریض گفتم: - چرا، آقای پزشک بنده می دانستم اما سگی که پای مرا گاز گرفت خبر نداشت.

6. Atalar sözlərini və Azərbaycan dilindəki qarşılıqlarını öyrənin:

مار گزیده از ریسمان سیاه و سفید می ترسد.
یار نیک را در روز بد باید شناخت.

26-CI DƏRS - درس بیست و ششم -

ابو القاسم حالت

مادر

ای مادر عزیز که جانم فدای تو
قربان مهربانی و لطف و صفای تو
هرگز نشد محبت یاران و دوستان
همپایه محبت و مهر و وفای تو
مهرت برون نمی رود از سینه ام که هست
این سینه خانه تو و این دل سرای تو
ای مادر عزیز که جان داده ای مرا
سهل است اگر که جان دهم اکنون برای تو
خشنودی تو مایه خشنودی من است
زیرا بود رضای خدا در رضای تو
گر بود اختیار جهانی به دست من
می ریختم تمام جهان را به پای تو

واژه ها

همپایه (həmpaye)-bərabər, tay-bərabər

هرگز (hər gez) – heç vaxt

مهر (mehr) – mehribanliq, məhəbbət

سهل (səhl) – asan

خشنودی (xoşnudi) – sevinc, xoşbəxtlik

بیرون (birun) xaric – برون

دست (dər dəst) – به دست (be dəst) - əldə

اگر (əgər) - اگر (gər)

اگر نبودی دل مادر به جهان
از تو گر مادر تو نیست رضا
آدمیت شدی از چشم نهران
دان که راضی نبود از تو خدا
(ملک الشعرا بهار)

نمی بودی – نبودی (nemibud) - olmasaydı

در جهان به جهان (dər cahan) - cahanda, dünyada

می شد (mişod) – olardı - (şodi) - yəni شدی

رضا (reza) - razılıq

بدان (bedan) – bil - دان

نبود (nəbovəd) - olmaz

را (ra) son qoşması təkcə Azərbaycan dilindəki təsirlik hal şəkilçisinin qarşılığı mənasını bildirmir, həm də به (be) ön qoşması, yəni yönlük hal şəkilçisinin qarşılığı mənasında işlənir.

مرا misrasındakı ای مادر عزیز که جان داده ای مرا Şeirdəki جوان را پیر (mərə), yəni به من (məne) mənasında işlənmişdir. جوان (جوان را) qoşması buradakı پیر به جوان گفت yəni گفت qoşması mənasında işlənmişdir.

را son qoşması yiyəlik halın da qarşılığı ola bilər. Məsələn; پدری را هفت پسر بود (pedəri ra həft pesər bud) cümləsindəki yəni پدری را, “bir atanın” deməkdir. Deməli, “bir atanın yeddi oğlu var idi”.

Qeyd: Bu cür hallara əsasən şeirdə rast gəlinir.

به (be) ön qoşması həm də yerlik hal şəkilçisinin qarşılığı mənasını, yəni (dər) mənasını bildirir. Şeirdəki گر بود اختیار (gər bud exteyar-e cəhani be dəst-e mən) جهانی به دست من

misrasının sonunda gələn در دست من əslində من əslində به دست من mənasını ifadə edir.

به (be) həm də leksik şəkilçi vəzifəsində işlənə bilər. Məsələn:

بسرعت (besorət) - sürətli, sürətlə

بدقت (bedeğğət) - diqqətli, diqqətlə

بخرد (bexerəd) - ağılla, ağıllı

به (be) şəkilçi mənasında با (ba) ilə müştərək xarakter daşıya bilər. Belə ki, yuxarıdakı sözləri با (ba) ilə də işlətməmiş olsaq eyni mənaları bildirirlər. Müqayisə edək:

قطار بسرعت حرکت کرد (ğətar besorət hərəkət kərd)-

Qatar sürətlə (və ya sürətli) hərəkət etdi.

با سرعت قطار با سرعت حرکت کرد eyni mənanı, yəni “sürətlə” və ya “sürətli” mənasını ifadə edir.

Həmçinin, به بدقت və با دقت، با خرد və بخرد، با بهوش və هوش s. kimi sözləri misal göstərmək olar. با həm də “ilə” qoşması mənasını bildirir. Məsələn;

با بردرم - qardaşım ilə

با قلم - qələmlə

Ümumiyyətlə, bu dildə formaca ön qoşma olan به (be), با (ba), بر (bər), در (dər) həm də leksik şəkilçi vəzifəsini ifadə edirlər. Yuxarıda به və با hər iki mənada işlənməsinə aid nümunələr verilmişdir.

بر (bər) və در (dər) həm Azərbaycan dilindəki yerlik halın qarşılığı kimi ön qoşma mənasında işlənir. Məsələn:

در خانه - evdə

در مدرسه - məktəbdə

بر شاخ - budaqda

بر بام - damda

Həm də leksik şəkilçi vəzifəsini ifadə edirlər. Məsələn:

در آوردن - çıxartmaq
در آمدن - çıxmaq
در گذشتن - keçinmək, ölmək
برگشتن - qayıtmaq
بر خوردن - rastlaşmaq
برداشتن - götürmək, qaldırmaq

Tapşırıqlar:

1. مادر şeirini əzbər öyrənin.
2. مادر şeirinin məzmununu farsca danışın.
3. Şeir sonuncu beytindəki ریختم می felinin zamanını göstərin və izah edin.
4. Azərbaycan dilinə tərcümə edin:

بهتر از موسیقی ...

روزی یکی از نویسندگان مشهور که از علاقمندان موسیقی بود در کنسرت پهلوی خانمی پرچانه ای نشسته بود. همین خانم پرگو در وسط سمفونی بتهوون از آن نویسنده پرسید: استاد در دنیا چیزی بهتر از موسیقی می توان یافت؟! نویسنده فوراً در جواب گفت: بله خانم، آن سکوت و خاموشی است.

واژه ها

علاقمند (əlağemənd) - marağı olan, maraqlanan
پرچانه (porçane) - çoxdanışan
پرگو (porqu) - çoxdanışan
خاموشی (xamuşi) – sakitlik

5.Fars dilinə tərcümə edin:

Sizin yazdığınız hekayələri mən oxumuşam. Bu hekayəni tərcümə etsəniz, onu jurnalda çap edərik. Hekayənin

məzmununu danışa bilərsiniz? Bizim mindiyimiz avtobusun nömrəsi 96-dır. Bu avtobus birbaşa Universitetin qabağına gedir. Mən metro ilə universitetə gedirəm.

واژه ها

مجله – (məcəlle) – jurnal
چاپ کردن – (çap kərdən) çap etmək
مضمون – (məzmun) – məzmun
بازگو کردن – (bazqu kərdən) – danışmaq
سوار شدن – (səvar şodən) – minmək
شماره – (şomare) – nömrə
یکسره – (yeksəre) – birbaşa
جلو – (celou) – qabaq

6. Atalar sözlərini və onların Azərbaycan dilindəki qarşılıqlarını öyrənin:

یار نیک را در روز بد می شناسند.
جوینده یابنده است.

درس بیست و هفتم - 27-Cİ DƏRS

عبدالمطلب - پدر بزرگ محمد (ص) همه کس محمد بود.
سرپرست او بود، مادرش بود، پدرش بود، دوستش بود، همبازی اش بود.

محمد چهار- پنج ساله هم پدر بزرگش را بسیار دوست داشت. در این دنیا جز او کسی را نداشت. اما افسوس که او هم یک روز باید تنهایش می گذاشت.

روزها و هفته ها و ماهها می گذشت. محمد بزرگتر می شد. عبدالمطلب نگاهش می کرد و می گفت: محمد برای خودت مردی شده ای!

محمد از شادی لبخند می زد. لبخندش که به شیرینی عسل بود، قلب عبدالمطلب را شاد می کرد.

رفتار و کردار محمد از همان کودکی نمونه بود. او هیچ وقت دروغ نمی گفت. اذیت و آزار نمی رساند. خوش قول بود. امانتدار بود. قلب کوچکش از شادی دیگران می تپید. غم دیگران اشک به چشمهای زیبایش می آورد. خوب بود. مهربان بود. خوش زبان بود. هر کس که او را می شناخت دوستش داشت.

عبدالمطلب از داشتن نوه ای مثل او شاد بود و همیشه می گفت: محمد آینده بزرگی خواهد داشت.

از او می پرسیدند: این را از کجا می دانی عبدالمطلب؟
-می دانم. برق چشمهایش این را به من می گوید. رفتارش این را می گوید. صدای قلب من این را می گوید. محمد من یک روز محمد همه خواهد شد. او امید من است. امید من یک روز امید همه خواهد شد.

(شکوه قاسم نیا- از قصه به شیرینی عسل)

واژه ها

Məhəmmədīn - Məhəmməd (həmə kəs-e Məhəmməd) همه کسی محمد
bütün adamları

serpərest - hamı, himayəçi - (sərpərest) - سرپرست

gülümsəmək, təbəssüm etmək - (ləbxənd zədən) لبخند زدن

əsal - bal - عسل

uşaqlıq - kudəki - کودکی

xoşsöz, sözüənə əməl edən - (xoşgoul) خوش قول

döyünmək(ürək) - (təpidən) تپیدن

dust daştən - sevmək - دوست داشتن

gələcək - (ayənde) آینده

Bitişən əvəzlilər – ضمائر متصل (zəmaye-e mottəsel)

Ümumiyyətlə, fars dilindəki şəxs əvəzlilərinin iki növü var:

1) ضمائر منفصل (zəmaye-e monfəsel) adı altında müstəqil şəxs əvəzliləri (...من، تو، او، ما، شما، آنها).

2) ضمائر متصل (zəmaye-e mottəsel) adı altında bitişən şəxs əvəzliləri (م، ت، ش، مان، تان، شان).

Göründüyü kimi, bitişən şəxs əvəzliləri formaca mənsubiyyət şəkildədir, məzmunca isə şəkilci deyil, müstəqil şəxs əvəzlilərini ifadə edir.

Mənsubiyyət şəkildələrindən əsas fərqi bundadır ki, istisnasız olaraq bütün nitq hissələrinə bitişə bilir, məzmunca isə müstəqil şəxs əvəzliləri ilə ifadə oluna bilər, həm vasitəsiz, həm də vasitəli tamamlıqlar, bəzən də mübtəda vəzifələrini ifadə edir. Mənsubiyyət şəkildələri isə yalnız ismə və ya isimləşmiş (substativləşmiş) sözə birləşərək mənsub əşya ilə sahib şəxs arasındakı mənsubluq əlaqəsini bildirir.

Mənsubiyyət şəkildələri haqqında əvvəlki səhifələrdə danışıldığı üçün burada yalnız bitişən əvəzlilərə aid bir neçə misal göstərməklə kifayətlənirik:

İsmə bitişir:

استاده ام چو شمع مترسان از آتشم (حافظ)

(estadeəm ço şəm: mətərsan əz atəşəm)

Şam kimi dayanmışam, məni odla qorxutma.

Bu misrada آتشm isminin sonunda gələn م(əm) مرا (məra) məni mənasını və vasitəsiz tamamlıq vəzifəsini daşıyır.

Sifətə bitişir:

قضا نقل کرد از عراقم به شام

خوش آمد در آن خاک پاکم مقام (سعدی)

(ğəza nəğl kərd əz erağəm be şam,

xoş aməd dər an xak-e pakəm məğam)

İkinci misradaki **پاک** sifətinin sonundakı **م** (əm) **به من** (mənə) mənəsini bildirir ki, bu da vasitəli tamamlıq vəzifəsini daşıyır.

Tərcüməsi: Tale məni İraqdan Şama apardı. O təmiz torpaqdakı yer mənə (mənim üçün) xoş gəldi.

Saya bitişir:

روی تو کس ندیده هزارت رقیب هست (حافظ)

(ru-ye to kəs nədidə hezarət rəğib həst)

Sənin üzünü hec kəs görməyib. Sənin minlərlə rəqibin var.

Buradakı **هزار** (min) sayına bitişən **ت**(ət) sənin mənəsini bildirir.

Əvəzliyə bitişir:

یا رب آن گل خندان که سپردی به منش

Yarəbb, an qol-e xəndan ke sepordi be mənəş...

(Ya rəbbi, o gülər gülü ki, onu mənə tapşırдың...)

Burada isə **من** əvəzliyinə bitişən **ش**(əş) onu mənəsini bildirir.

Fələ bitişir: felin bütün zaman formalarına, şəkillərinə, həmçinin sadə, düzəltmə və mürəkkəb formalarına bitişə bilir. Bir neçə misalla kifayətlənirik:

Məndəki bu cümlənin tərcüməsinə diqqət yetirin:

عبدالمطلب نگاهش می کرد و می گفت

(Əbdulmotəlləb ona baxırdı və deyirdi)

Bu cümlədəki **کرد** **می** mürəkkəb felinin ad hissəsinə bitişən **ش** (əş) əslində **به او** (ona) deməkdir ki, bu da həmin cümlənin vasitəli tamamlığı vəzifəsini yerinə yetirir.

Yaxud:

من، دل، صنما نه با زبان می دهمت

در آتش و خون امتحان می دهمت (لاموتی)

(mən, del, sənəma nə ba zəban midəhəmət)

(dər atəş o xun emtəhan midəhəmət)

Ey gözəl, mən ürəyimi dilim ilə sənə vermərəm.

Alov və qanla sənə imtahan verirəm.

Hər iki misradakı **دهم** می indiki zaman formasına bitişən ت (ət) sənə mənasini bildirir.

Eləcə də zərfə, bağlayıcılara, qoşmalara bitişməsi hallarına kifayət qədər rast gəlinir.

Tapşırıqlar:

1. Suallara mətn əsasında cavab verin:

1- در متن صحبت به کدام دوران محمد مربوط است؟

2- عبدالمطلب که بود؟

3- رفتار و کردار محمد چطور بود؟

4- عبدالمطلب همیشه در باره محمد چه می گفت؟

5- وقتی از او می پرسیدند از کجا می دانی که محمد آینده بزرگی

دارد عبدالمطلب چه جوابی می داد؟

2. Mətndəki mənsubiyyət şəkilçisi qəbul etmiş və bitişən əvəzlik qəbul etmiş sözləri secib mənalərini yazın.

3. Mətndəki sadə və mürəkkəb felləri seçib zamanlarını göstərin.

4. Azərbaycan dilinə tərcümə edin:

محمد عمویش را بسیار دوست داشت. نمی توانست غم و رنج او را تحمل کند. او می دید که عمویش قادر نیست خرج فرزندان خود را بدهد. او می خواست از راهی به عمویش کمک کند. او تصمیم گرفت یکی از فرزندان عمویش را به خانه خود بیاورد و از او نگهداری کند.

واژه

تحمل کردن (təhəmmol kərdən) - dözmək

تصمیم گرفتن (təsmim gereftən) - qərara almaq

نگهداری کردن (negəhdari kərdən) – saxlamaq

5. Azərbaycan dilinə tərcümə edin:

محمد به "مدینه" می رفت پیامبر خدا به "مدینه" می رفت. مگر ممکن بود که راه سخت باشد. مگر می شد که مشکلی پیش بیاید؟

انگار زیر پای شترها فرش انداخته بودند بنرم و آرام می رفتند. انگار در هوا گلاب پاشیده بودند! انگار زمین و آسمان آماده شده بودند تا مهمان عزیز "مدینه" را به "مدینه" برسانند.
بالاخره، سفر به پایان رسید. شترها در خانه ای آشنا ایستادند. اینجا خانه داییهای عبدالمطلب بود.

انگار (enqar)- sanki, elə bil ki

پاشیدن (paşidən) - səpmək

بالاخره (beləxərə) - nəhayət, xülasə

6. Atalar sözlərini və onların Azərbaycan dilindəki qarşılıqlarını öyrənin:

نابرده رنج، گنج میسر نمی شود

(naborde rənc gənc moyəssər nemişəvəd)

Çəkməsən cəfa, sürməzsən səfa.

جوجه را در پاییز می شمارند

(cuce ra dər payız mişomərənd)

Cücəni payızda sayarlar.

درس بیست و هشتم - 28-Cİ DƏRS

"قصه پدر" از پدر بزرگ

پدر بزرگ قصه های قشنگ زیادی بلد بود. آنها را برای محمد تعریف می کرد. اما در میان آنها یک قصه بود که محمد از بقیه قصه ها بیشتر دوست می داشت. آن "قصه پدر" بود. محمد روی زانوی پدر بزرگش عبدالمطلب می نشست و می گفت: پدر بزرگ "قصه پدر" را بگو! پدر بزرگ هم با مهربانی قصه را تعریف می کرد...
"قصه پدر" همیشه با این جمله تمام می شد "یک روز عبدالله (اسم پدر محمد عبدالله بود) به یک سفر رفت، به یک سفر طولانی، آن وقت پسرش به دنیا آمد.

محمد با خوشحالی می گفت: پسرش من بودم مگر اینطور نیست پدر بزرگ!؟

-بله عزیزم، تو بودی تو که همه امید و آرزوی منی و بعد او را غرق بوسه می کرد.

محمد می پرسید: پدر بزرگ پدرم چه شکلی بود؟
-وقتی که کوچک بود درست به شکل تو بود. وقتیکه بزرگتر شد از تو زیباتر شد.

محمد می گفت: پس من هم که بزرگتر شوم به همان زیبایی خواهم شد؟

پدر بزرگ با مهربانی و خندان می گفت: چه بچه با هوش هستی محمد!

-پدر بزرگ، چرا پدرم هیچ وقت از سفر برنگشت؟
چشمهای عبدالمطلب پر از اشک می شد. او نمی خواست که محمد چشمهایش را در حال اشک الود ببیند سرش را بلند می کرد و به آسمان چشم می دوخت. این وقت پرنده ها را می دید و آنها را به محمد نشان می داد و می گفت: - نگاه کن محمد! ببین پرنده ها چه قدر بالا می روند! آنها در جست و جوی نور هستند. به خورشید سفر می کنند. پرنده هایی که به خورشید می رسند دیگر هیچ وقت بر نمی گردند.

محمد می گفت: فهمیدم پدر بزرگ، پدر من هم چون به خورشید سفر کرده است هیچ وقت بر نخواهد گشت.

(شکوه قاسم نیا - از قصه ای به شیرینی عسل)

واژه ها

قصه (ğesse) - nağıl

بقیه (bəğiyye)- qalan

تعریف کردن (tərif kərdən)- burada: danışmaq, söyləmək

با خوشحالی (baxoşhali) - sevinclə

خندان (xəndan)- gülərək, gülə-gülə

اشک (əşk)- göz yaşı
اشک الود (əşkalud)- (gözü) yaşlı
پرنده (pərənde)- quş
جستجو (costocu)- axtarış
خورشید (xorşid)- günəş

Zərf (ظرف، قيد)

Fars dilində zərflərin xüsusi, özünəməxsus morfoloji göstəricisi yoxdur. Zərf iş, hal və hərəkətin necəliyini, zamanını, məkanını, məqsədini və s. bildirir.

Bir qrup sözlər leksik mənalarına görə zərfdir. Məsələn:

همیشه، هیچ وقت، هرگز، رسماً، به طور دقیق، دور، اکنون، زود
و غیره

Zərflər quruluşca üç qrupa ayrılır:

Sadə zərflər (قيود ساده), düzəltmə zərflər (قيود مشتق) ,
mürəkkəb zərflər(قيود مرکب) .

1. Sadə zərflər yalnız bir kökdən ibarət olur. Məsələn:

دیر، زود، دور، نزدیک، حالا، اکنون ...

2. Düzəltmə zərflər həm ön şəkilçi ilə, həm də son şəkilçi vasitəsilə düzəlir.

a)Ön şəkilçilər vasitəsilə düzəlmələr:

به (be) ön şəkilçisinin isimlərə artırılması ilə:

بسرعت (besorət)- sürətlə

بشدت (beşeddət)- şiddətlə

بزودی (bezudi)- tezliklə

به آسانی (beasani)- asanlıqla

به مهربانی (bemehr)- mehribanlıqla

Qeyd. Bəzən به əvəzinə با da işləne bilər. Məsələn:

با سرعت، با شدت، با آسانی və s.

Mətndəki خوشحالی با mehribancasına sevinclə, sevinərək, خندان – gülə-gülə və s. sözlər düzəltmə zərfləridir.

2) ön şəkilçisi ilə ناچار، ناگاه، ناگهان və s.

3) بی ön şəkilçiləri ilə :

بی شک، بی تردید، بدون شک، بدون تردید، بلا اختیار، بدون اختیار və s.

Düzəltmə zərflər həm də son şəkilçilərin artırılması ilə əmələ gəlir. Bu şəkilçilər əsasən ان، انه، اکی(əki), ها(cəm şəkilçisi) və s.

گریان (geryan)- ağlayaraq, ağlaya-ağlaya

نالان (nalan)- nalə edərək, nalə edə-edə

قهرمانانه (ğəhrəmanane)- qəhrəmancasına

بارها (barha)- dəfələrlə

دزدکی (dozdəki)- oğruncasına, oğrun-oğrun

صداها (sədha)- yüzlərlə, yüzlərcə

Ərəb dilindən fars dilinə keçmiş “tənvini” zərflər də düzəltmə hesab edilir. Məsələn:

رسماً (rəsmən)- rəsmi olaraq, rəsmi şəkildə

بعداً (bəədən)- sonralar, sonradan

جسماً (cesmən)- cismən və s.

3. Mürəkkəb zərflər iki və daha artıq kökdən ibarət olanlardır.

Mürəkkəb zərflərin yaranmasında müxtəlif nitq hissələri iştirak edir. a) Mürəkkəb zərflər əsasən keçmiş və ان (an) şəkilçili indiki zaman feli sifətlərinin, miqdar və qeyri-müəyyən sayların və digər sözlərin təkrarı vasitəsilə düzəlir. Məsələn:

رفته-رفته (rəfte-rəfte)- get-gedə, getdikcə

خندان خندان (xəndan-xəndan)- gülə-gülə

گاه گاه (qah-qah)- bəzən, hərdənbir

پرسان پرسان (porsan-porsan)- soruşa-soruşa

کم کم (kəm-kəm)- az-az

گروه گروه (qoruh-qoruh)- dəstə-dəstə, qrup-qrup

پنج پنج (pənc-pənc)- beş-beş

b) Eyni sözün təkrarının ortasında **ا به، در** (a) və həmcinin **نه** (ə) və **نا** inkar hissəciklərinin işlənməsi ilə düzələn mürəkkəb zərflər. Məsələn:

رو به رو (ruberu)- üzbəüz, üz-üzə

سال به سال (salbesal)- ilbəil, ildən-ilə

پی در پی (peydərpey)- ardıcıl olaraq

سرا سر (sərasər)- başdan-başa

خواه ناخواه (xahnaxah)- istər-istəməz

خواهی نخواهی (xahinəxahi)- istər-istəməz və s.

Bir qrup mürəkkəb fellərin **ان** (an) şəkilçisi qəbul etməsi yolu ilə də mürəkkəb zərflər alınır. Məsələn:

صحبت کنان (sohbət konan)- söhbət edə-edə, söhbət edərək

گردش کنان (gardeş konan)- gəzə-gəzə, gəzərək

فریاد زنان (fəryad zənan)- fəryad çəkə-çəkə, qışqıra-qışqıra

c) Antonim sözlərin arasında **و** (o) işlənməsi yolu ilə mürəkkəb zərflər düzəlir. Məsələn:

کم و بیش (kəm-o biş)- az-cox

گاه و بیگاه (qah-o biqah)- vaxtlı-vaxtsiz

روز و شب (şəb-o ruz)- gecə-gündüz

Tapşırıqlar:

1. Mətn əsasında suallara cavab verin:

1- محمد کدام قصه را بیشتر دوست داشت؟

2- "قصه پدر" در باره چه کسی بود؟

3- چرا چشمهای پدر بزرگ اشک آلود می شد؟

4- برای چه پدر بزرگ به آسمان چشم می دوخت؟

5-پدر بزرگ وقتی که به آسمان نگاه می کرد چه چیزها دید و به نوه اش چه گفت؟

6-نوه اش محمد در جواب چه گفت؟

2.Mətndəki zərfləri seçib yazın və quruluşca növlərini göstərin.

3.Fars dilinə tərcümə edin:

Bir dəfə hökmdar ağıllı və dünyagörmüş bir qocadan soruşdu: “Döyüşdə qalib gəlmək üçün hər şeydən çox nə lazımdır?” Qoca dedi: “Hər şeydən çox cəsarət lazımdır.” Hökmdar təəccüblə dedi: “Bəs silah, bəs qüvvə əsas deyilmi?” Ağıllı qoca gülümsəyərək cavab verdi: “Ey hökmdar, əgər döyüşçüdə cəsarət olmazsa, ona nə silahı, nə də qüvvəsi kömək edə bilməz.”

واژه ها

دنیادیده (donyadide)- جهاندیده (cəhandide)- dünyagörmüş
hər şeydən çox (biştər əz həme çiz) - بیشتر از همه چیز
تعجب کنان (təccobkonan) - با تعجب
تəccüblə
نیرو (niru) - qüvvə
تəbəssomkonan) - gülümsəyərək - تبسم کنان

4.Azərbaycan dilinə tərcümə edin:

بگو امشب برایم این وطن چیست؟
که اندر خانه غیر از این سخن نیست؟
بمانند گل از شادی شکفتم
لبش بوسیدم و با مهر گفتم
وطن این شهر و این باغ است و خانه
که گه گه گیری اندر آن بهانه
وطن حق دویدن هست و جستن
به شاخ بید بند تاب بستن

نشستن، خستن، افسانه شنیدن
مه و مهر جهان افروز دیدن
به دامان پدر اینسان غنودن
ز معنای وطن پرسش نمودن ...

(دکتر شایگان)

واژه ها

در - (əndər) yəni: اندر
bundan başqa (ğeyr əz in) – غیر از این
kimi مانند (bemanənd-e) yəni: بمانند
açılmaq – (şekoftən) – شکفتن
bəzən, hərdənbir – (gəh gəh) – گه گه
budaq – (şax) – شاخ
söyüd ağacı – (bid) – بید
yelləncək – (bənd-e tab) – بند تاب
durmaq برخواستن - (xestən) – خستن
ay – (məh) – مه
dünyanı – (mehr-e cəhan əfruz) – جهان افروز
ışığılandırان günəş
qucaq – (daman) – دامان
yatmaq – (ğonudən) – غنودن
bu cür – (in san) – اینسان
5.Hikmətli sözləri öyrənin:
خدمت به وطن نیمی از وظیفه است و خدمت به انسانیت نیم دیگر
آن است. (ویکتور هوگو)

درس بیست نهم - 29-CU DƏRS- نظامی گنجوی

حکیم جمال الدین ابو محمد الیاس بن یوسف از شاعران بزرگ و معروف جهان است. او در حدود سال 535 هجری قمری - در سال 1141 میلادی در شهر گنجه قدیمی آذربایجان متولد شده است و به همین سبب او را نظامی گنجوی نامیده اند. نظامی بیشتر عمر خود را در زادگاه خود به سر برده است.

نظامی از آغاز جوانی به تحصیل رشته های علوم مختلف مانند علوم طب و نجوم و طبیعی پرداخته است. همچنین در ادب و شعر به مقام اوج رسیده است. معروفترین آثار نظامی به نام "خمسه" مشهور در جهان است. خمسه واژه عربی است و معنای آن پنج می باشد. خمسه نظامی دارای بیست و هشت هزار (28000) بیت و شامل پنج کتاب زیر است.

1. محزن الاسرار 2. لیلی و مجنون 3. خسرو و شیرین 4. هفت پیکر و یا بهرامنامه 5. اسکندرنامه
اسکندرنامه از دو قسمت عبارت است: شرفنامه و اقبالنامه.
نظامی گنجوی از علوم مختلف اطلاع کافی داشت. آثار نظامی پر از بند و اندرز و نصیحت است.
نظامی گنجوی آثار خود را به زبان فارسی آفریده است. تمام آثار نظامی به زبانهای بیشتر دنیا از آن جمله به زبان آذربایجانی ترجمه شده است.

واژه ها

dər hodud-e) – təqribən در حدود
(motəvəlləd şodən) – anadan olmaq متولد شدن
(zadqah) – doğulduğu yer زادگاه
(təhsil) – əldə etmə, burada: yiyələnmə تحصیل
(reşte) – saha رشته
(olum) – elm (علم) – elmlər (təki) علوم

نجوم (nocum) – astronomiya
پرداختن (pərdaxtən) – ödəmək, məşğul olmaq
ادب (ədəb) - ədəbiyyat
اوج (ouc) - zirvə
مخزن الاسرار (məxzənol əsrar) – Sirlər Xəzinəsi
اسکندرنامه (eskəndərname) – İskəndərnamə
اطلاع (ettela) – xəbər, məlumat
پند (pənd) – öyüd, nəsihət
اندرز (əndərz) – nəsihət, öyüd
آفریدن (afəridən) – yaratmaq

Düzəltmə isimlər (ardı)

7. (gər) - گر peşə, sənət bildirən isimlər düzəldilir:

زرگر (zərgər) - zərgər
مسگر (mes(s)gər) - misgər
آهنگر (ahəngər) - dəmirçi
ستمگر (setəmgər) - zalim
کارگر (kərgər) - işçi, fəhlə
پالانگر (paləngər) - palançı

8. گاه (qah) –bu şəkilçi məkan mənalı isimlər düzəldir.

ایستگاه (istqah) – dayanacaq
فروشگاه (foruşqah) – mağaza
زادگاه (zədqah) – doğulan yer
استراحتگاه (esterahətqah)- istirahət evi
رزمگاه (rəzmqah) – döyüş yeri
فرودگاه (forudqah) – enən yer, aeroport

Bu şəkilçi həm də ش (eş) şəkilçili düzəltmə isimlərə artırılır.
Məsələn:

پرستشگاه (pərəsteşqah) –pərəstiş edən yer

ورزشگاه (vərzeşqah) –idman meydanı

دانشگاه (daneşqah) –universitet

9. (e)- o bu şəkilçi fel köklərinə və bəzi bədən üzvlərinin adlarına və bəzi miqdar saylarına artırılır. Məsələn;

خنده (xənde)- gülüş

لرزه (lərze) – titrəyiş

بنده (bənde) – qul, bəndə

پنجه (pənce)- pəncə

دهه (dəhe)- on günlük

لبه (ləbe)- tiyə

دماغه (demağə)- burun (coğr.)

چشمه (çəşmə)- çeşmə, bulaq

هفته (həfte) – həftə

سده (səde)- yüzillik

Ümumiyyətlə, son şəkilçilərin sayı çoxdur. Bunları nümunə üçün göstəririk. Bu dildə هم (həm) ön şəkilçisi ilə düzələn isimlər də az deyil. Məsələn:

همکار (həmkar)- həmkar

همکلاس (həmkelas)- sinif yoldaşı

همنشین (həmnəşin)- məsləkdaş, yoldaş

همراه (həmrəh)- yol yoldaşı

هم میهن (həmmihən)- həmvətən

Tapşırıqlar:

1. Nizaminin aşağıdakı nəsihətamiz beytlərinin oxunuşunu və mənalarını öyrənin:

بهتر ز کلاهدوزی بد

پالانگری به غایت خود

(palangəri be ğayət-e xəđ behtər ze kolahduzi-ye bəd)

Kamil bir palançı olsa da insan,

Yaxşıdır yarımçıq papaqçılıqdan

Qeyd: Birinci misranın sonundakı خود (xod) öz, ikinci misaranın sonundakı (bəd) بد pis ilə qafiyə xatirinə “xəd” oxunur.

در نومیدی بسی امید است - به غایت خود (be ğayet-e xəd)- öz kamilliyi ilə

کلاه‌دوزی – (kolahduzi)- papaqçı,papaqtikən

در نومیدی بسی امید است پایان شب سیه سپید است

(dər noumidi bəsi omidəst, payan-e şəb-e siyəh sepidəst)

Ümitsizlikdə də çox ümid yeri var.

Qaranlıq gecənin axırı ağdır (ışıqdır).

-(naomidi) - نا امیدى – (noumidi) ümitsizlik yəni نومیدی :

بسی - (bəsi)- bir çox

سیاه (siyah) – سیاہ (siyəh) qara, qaranlıq yəni

سفید (sefid)- سپید (sepid) ağ burada; işıq, işıqlı

2. مətnindəki feilləri seçib yazın və quruluşca növlərini göstərin.

3.Fars dilinə tərcümə edin:

Miladi ili 365 gündür. Hicri-şəmsi təqvimində bir il 365 gündür. Hicri-qəməri təqvimində isə 354 gün və bir neçə saatdan ibarətdir. Deməli, (پس) hicri-qəməri ili miladi və hicri-şəmsi illərindən təqribən (در حدود) 10 gün azdır.

Bahar fəslinin başlanğıcı (آغاز و شروع) mart (مارس) ayının iyirmi biridir.

İran təqvimi ilə bahar fəslinin başlanğıcı, həm də hicri-şəmsi ilinin birinci günü fərvərdin ayının 1-idir. Deməli, mart ayının 21-i fərvərdin ayının 1-nə bərabərdir.

4. Azərbaycan dilinə tərcümə edin:

روز بیست و یکم مارس هم آغاز فصل بهار است، هم اولین روز ماه فروردین است و هم روز عید نوروز است. پس سال هجری شمسی با روز عید نوروز آغاز می شود. در عید نوروز مردم آذربایجان پنج روز استراحت می کنند. در روزهای عید نوروز وقتی

که مردم یکدیگر را می بینند می گویند: "چندین سال به این سالها"،
انشاء الله در این سال به آرزوهای خود می رسید.

5. Azərbaycan dilinə tərcümə edin:

تخم مرغ دزد شتر دزد می شود
طفلی تخم مرغی دزدیده پیش مادرش برد. مادرش او را تحسین
کرد. پسر چون بزرگ شد شتری دزدید. حاکم امر به کشتن پسر کرد.
در لحظه آخر پسر تقاضای دیدار مادر کرد. مادر را نزد او آوردند.
او به مادرش گفت: آرزوی من اینست که در دم زیانت بیوسم. مادر
زیانش را بیرون آورد و پسر با دندان زبان او را کند و گفت: تخم
مرغ دزد عاقبتش شتر دزد می شود.

تحسین کرد (təhsin kərdən) – tərifləmək

دزد (dozd) – oğru

کشتن (koştən) – öldürmək

لحظه (ləhze) - an

دم (dəm) - an

بیرون آوردن (birun avərdən) – çıxartmaq

6. Atalar sözlərini öyrənin:

ز گهواره تا گور دانش بجوی

(ze gəhvare ta qur daneş becuy)

Beşikdən gora qədər elm-bilik axtar (öyrən)

گهواره (gəhvare)- beşik

گور (qur)- gor, qəbir

جور استاد به از مهر پدر

(cour-e ostad beh əz mehr-e pedər)

Ustadın zülmü atanın məhəbbətindən daha yaxşıdır
(faydalıdır).

ابو علی ابن سینا

بیشتر از هزار سال قبل از این در خانواده ای پسری به دنیا آمد. نام آن را حسین گذاشتند. حسین از پنج سالگی شروع به درس خواندن کرد. او در جوانی علوم مختلف را از آن جمله علوم منطق، هندسه، نجوم، طبیعی و طب را می آموخت.

ابن سینا در رشته های مختلف علوم از قبیل طب و فلسفه کتابهای مهمی نوشته است.

آثار وی به زبانهای مختلف ترجمه شده است و از آثار این دانشمند برجسته تا امروز استفاده می شود. طبیب و دانشمند معروف خاور زمین در پنجاه و هشت (58) سالگی در سال چهارصد و بیست و هشت (428) هجری قمری) هنگام سفر به همدان در راه بیمار شد و در همدان درگذشت. آرامگاه او در همدان است.

ابو علی در رشته موسیقی هم استاد بود و در این باره داستانها از او گفته اند که یکی از آنها را در زیر بخوانید:

استادی ابو علی در موسیقی

می گویند ابو علی با کاروانی به راه افتاد تا به شهر دیگر برود. چون فهمید که کاروانیان او را نشناخته اند شب وقتی که کاروانیان همه در خواب شیرین بودند برخاست و زنگوله های شتران را باز کرد و از نو چنان بست که فردای آن روز کاروانیان که به راه افتادند از آوای خواب آور زنگوله ها همه آنها بر روی شتران به خواب رفتند.

شب دوم باز هم همین کار را تکرار کرد یعنی زنگوله های شتران را باز کرد از نو طوری بست که این دفعه کاروانیان از صدای زنگوله ها بر روی شتران به شورو شادی افتادند کف زنان می خندیدند.

شب سوم نیز ابو علی همین کار را تکرار کرد ولی این بار زنگوله های شتران را باز کرده از نو طوری بست که موقع رفتن

همه کاروانیان روی شتران اندوهگین شدند حتا کسانی که دل نازک داشتند گریه می کردند.

از این عمل همه کاروانیان در شگفت مانده بودند و می پنداشتند که این کار عمل دیوها و شیاطین است. ولی وقتی که به طور دقیق بررسی کردند در یافتند که این عمل مردی است که همراه آنهاست و آن مرد ابو علی ابن سینا است. چون او را شناختند نسبت به او مهربانی ها کردند.

واژه ها

رشته (reşte)- saħə

برجسته (bərceste)- görkəmli, məşhur

خاورزمین (xavərzəmin)- Şərq ölkələri

درگذشتن (dərqozəştən)- ölmək, keçinmək

آرامگاه (aramqah)- məqbərə

کاروان (karvan)- karvan

فهمیدن (fəhmidən)- anlamaq, başa düşmək

زنگوله (zənqule)- zıncırov

آوا (ava) - səş

خواب آور (xababər)- həzin, yuxugətirən

شور و شادی (şur o şadi)- sevinc, həyəcan

کف زدن (kəf zədən)- əl çalmaq

اندوهگینشدن (ənduhgin şodən)- kədərlənmək, qəmlənmək

در شگفت ماندن (dər şegeft mandən)- təəccüblənmək

دیو (div) - şeytan

دریافتن (dər yaftən) - başa düşmək

نسبت به او (nesbət be u) - ona qarşı

Sinonim (مترادف motəradef) və antonim (متضاد motəzadd) sözlər

Sinonim sözlər mənaca yaxın (bəzən eyni) olan sözlərə deyilir. Sinonim sözlərin çoxluğu dilin zənginliyinə dəlalət edir. Fars dili də belə dillərdəndir. Nitq hissələrinin əksəriyyətində sinonimlik özünü göstərir. Məsələn;

İsmlərdə sinonimlik:

شروع (şoru)- آغاز (ağaz)- başlanğıc
عصر (əsr)- قرن (ğərn)- əsr, yüzillik

Sifətlərdə:

قرمز (ğermez)- سرخ (sorx)- qırmızı
سترگ (sotorg)- بزرگ (bozorg)- böyük
مشهور (məşhur)- معروف (məruf) - məşhur
قشنگ (ğəşəng)- زیبا (ziba) - gözəl

Saylarda:

اولین (əvvəlin)- یکمین (yekomin) - birinci
یکم – (yekom)- نخست (nəxost) - birinci
زیاد (ziyad)- بسیار (besyar) - çox

Əvəzlilərdə:

بنده (bənde)- من (mən)- mən
خویش (xiş)- خود - (xod)- öz
بعضی (bəzi)- برخی (bərxi)- bəzi
وی (vey)- او (u)- o
کسی (kəsi)- که (ke)- kim
کسی (kəsi)- یکی (yeki)- birisi, biri

Fellərdə:

تشریف آوردن (təşrif avərdən)- آمدن (amədən)- gəlmək
بیرون رفتن (birun rəftən)- در آمدن (dər amədən)- çıxmaq
حمله کردن (hocum kərdən)- هجوم کردن (həmlə kərdən)- hücum etmək
ترجیح دادن (tərcih dadən)- برتری دادن (bərtəri dadən)-
üstünlük vermək

Zərflərdə:

پایین (payin)- زیر (zir)- aşağı
با مهربانی (ba mehribani)- مهربانانə (mehrebanane)-
mehribancasına- mehrebani)

Antonimlər (متضاد- motəzadd)

Antonim sözlər həm mənaca, həm də formaca (qrafik forma nəzərdə tutulur) müxtəlif, başqa sözlə bir –birinə mənaca zidd olan sözlərdir. Məsələn:

شب (şəb)- gecə	روز (ruz)-gündüz
دوست (dust)- dost	دشمن (doşmən)-düşmən
جنگ (cəng) - müharibə	صلح (solh)- sülh
بزرگ (bozorg)- böyük	کوچک (kuçek)- kiçik
ترسو (tərsu)- qorxaq	نترس (nətərs)-qorxmaz
سیاه (siyah)- qara	سفید (sefid)-ağ-
اولین (əvvəlin)- birinci	آخرین (axərin) - axırıncı
باز کردن (baz kərdən)- açmaq	بستن (bəstən)- bağlamaq
رفتن (rəftən)-getmək	برگشتن (bərgəştən)- qayıtmaq
بالا (bala) – yuxarı	پایین (payin) - aşağı
زود (zud) - tez	دیر (dir)- gec

Məlum və məchul fellər

Məlum növ fellərdə iş görən (subyekt) məlumdur. Məsələn:

دانشجویان دیروز از ایران برگشته اند

Bu cümlədə **اند** felini məlum növdədir, çünki دانشجویان sözünü ilə ifadə olunan subyektin icra etdiyi işi, hərəkəti bildirir, yəni iş görən **اند** felinin işinin kim tərəfindən yerinə yetirilməsi oxucuya və ya dinləyiciyə məlumdur.

Məchul növ fellərdə isə belə deyil, işin, hərəkətin icraçısı məlum deyil.

Fars dilində məchul fellər, əsasən شدن köməkçi felini vasitəsilə düzəlir. Keçmiş zaman felini sifət formasına həmin köməkçi feil əlavə edilir. Məsələn:

نوشتن (neveştən) - yazmaq

نوشته شدن (nevešte şodən)- yazılmaq

خواندن (xandən) - oxumaq

خوانده شدن (xande şodən)- oxunmaq

گفتن (qoftən) - demək

گفته شدن (qofte şodən)- deyilmək

شعر "آذربایجان" در کلاس خوانده شده است.

Bu cümlədə şeirin kim tərəfindən oxunması məlum deyil.

Bəzi mürəkkəb fellərdə کردن felinin شدن ilə əvəzlənməsi ilə də felin məchul növü alınır. Məsələn:

ترجمه کردن - tərcümə etmək

ترجمه شدن - tərcümə olunmaq

امضا کردن - imzalamaq

امضا شدن - imzalanmaq

انتخاب کردن - seçmək-

انتخاب شدن - seçilmək

آثار ابن سینا به زبانهای مختلف ترجمه شده است.

Bu cümlədə bizə məlum deyil ki, kimlər tərcümə etmişlər.

از آثار این دانشمند برجسته تا امروز استفاده می شود.

Məchul fellər şəxsə görə deyil, yalnız zamana görə dəyişir.
Məchul fellər bir qayda kimi III şəxsədə işlənər.

Tapşırıqlar:

- 1.Mətndəki sinonim və antonim sözləri seçib qarşı-qarşıya yazın.
- 2.Mətndəki mürəkkəb felləri seçib yazın.
- 3.Mətndəki məlum və məchul növdə olan felləri seçin.
- 4.Azərbaycan dilinə tərcümə edin:

به جای من بنشین

روزی شاعری تقصیری کرد. پادشاه جلاد را خواست و فرمود که در روبه روی من او را بکش. لرزه بر اندام شاعر افتاد. ندیمی گفت: این چه نامردی و بی جگری است؟ مردها اینچنین نمی ترسند؟ شاعر گفت: ای ندیم! اگر تو مردی بیا به جای من بنشین تا من برخیزم و بروم.

پادشاه این لطیفه را پسندید و خندید و از تقصیر شاعر گذشت.

- 5.Fars dilinə tərcümə edin:

Molla Nəsrəddindən soruşdular: “Sən hesab elmini bilirsən?” Molla cavab verdi: “Mən bu elmi bilirəm və onun qaydalarından heç biri mənim üçün gizli deyil.” Soruşdular: “Dörd dirhəmi üç nəfər arasında necə bölərsən?” Dedi: “İki nəfərin hər birinə iki dirhəm verərəm, üçüncü nəfərə deyərəm səbr etsin, hər vaxt iki dirhəm də tapılar ona verərəm.”

Lügət

قواعد (ğəvaed)-qaydalar

مخفی (məxfi)-gizli

درهم (derhəm)-dirhəm (pul vahidi)

تقسیم کردن (təqsim kərdən)-bölmək

6. Atalar sözlərini öyrənin və Azərbaycan dilindəki qarşılıqları ilə müqayisə edin.

از حلوا حلوا گفتن دهن شیرین نمی شود.
کسی نگوید که دوغ من ترش است.

واژه ها

دوغ (duğ)- ayran

(دهان) دهن (dəhən)- ağız

ترش (torş)- turş

پیشکش (pişkeş)- peşkəş

درس سی و یکم - 31-Cİ DƏRS

وطن چیست

شبی ایرج به دامانم نشسته
دو چشم از ضعف خوابش نیم بسته
مرا گفت آن نکو گفتار فرزند
پدرجان از تو دارم پرسشی چند
بگو امشب برایم این وطن چیست
که اندرخانه غیر از این سخن نیست؟
بمانند گل از شادی شکفتم
لبش بوسیدم و با مهر گفتم
وطن این شهر و این باغ است و خانه
که گه گه گیری اندر آن بهانه
وطن حق دویدن هست و جستن
به شاخ بید بند تاب بستن
نشستن، خاستن، افسانه شنیدن
مه و مهر جهان افروز دیدن
به دامان پدر اینسان غنودن
ز معنای وطن پرسش نمودن

ولی فردا که چشمت بازتر شد
 ز اوضاع زمانه با خیر شد
 به مکتب رفتی و استاد دیدی
 بیانات معلم را شنیدی
 تو را آموزگاران خردمند
 بیاموزند صدها حکمت و پند
 بگویندت مرادت های اجداد
 چگونه کردند این کاشانه آباد...
 سخنها چون به اینجا گشت منجر
 تو گویی روح ایرج شد مسخر
 سر از بازوی من یکباره برداشت
 ز آب دیدگان رخساره تر داشت
 رخس چون غنچه نورسته بشکفت
 به آهنگی پر از شوق و شعف گفت
 مرا هیچ از وطن محبوبتر نیست
 به عالم چیزی از آن خوبتر نیست

(دکتر شایگان)

واژه ها

شکفتن (şekoftən) – açılmaq (gül, çiçek)

مهر (mehr) – günəş

مهر (ba mehr) – mehribanlıqla, mehribancasına

جهان افروز (cəhanəfruz) – dünyanı işıqlandıran

غنودن (ğonudən) – qısılib yatmaq

جستن (cestən) – atılıb-düşmək

اوضاع (ouza) – vəziyyət – وضع، təkli

منجر گشتن (moncərr ġəştən) sona çatmaq

شاخ (şax) – budaq
 توگوی (toquyi) – elə bil ki, sanki
 بید (bid) – söyüd ağacı
 مسخر شدن (mosəxxər şodən) – məftun olmaq
 کاشانە (kaşane) – burada, vətən
 بند تاب (bənd-e tab) – yelləncək
 مرادت (məradət) – 1) çətinlik, 2) kədər, qəm-qüssə
 رخساره (rox sare) – üz
 یکباره (yekbare) – birdən
 خستن (xestən) – durmaq =(qalxmaq)
 نورسته (nourəste) – yeni cücərmiş
 مه (məh) – ay
 شەف (şəf) – sevinc, şadlıq
 عشق به وطن، با شیر مادر در نهاد ما به وجود می آید
 (محمد حجازی)

واژه ها

شیر (şir) – süd
 نهاد (nəhad) – xarakter; burada: varlıq
 به وجود آمدن (be vocud amədən) – yaranmaq, əmələ gəlmək

Şeir barədə bəzi qeydlər:

Şeirdəki نیکو (neku) نیکو (niku) – yaxşı sözünün qısa formasıdır. Şeirin vəzninin tələbinə görə qısa şəkildə işlənmişdir.

نیکو گفتار (neku qoftar) – yaxşı (şirin) danışiq mənasını bildirir.

من گفت به منی مرآگفت

یا burada مەناسینی داşıیر.

گاه گه (gəh-gəh), yəni گاه گاه (qah-qah) – bəzən, hərdənbir Şeirin vəznı xatirinə qısa şəkildə (گاه گه) işlənmişdir.

Axırncı beytdəki مرا (məra), yəni من را sözündəki را isə «üçün» qoşması mənasını bildirir. مرا-nın bu beytdəki mənası «mənım üçün» deməkdir.

بگویندت (bequyəndət) – sözünün sonundakı ت (ət) formaca II şəxs təki bildirən mənsubiyyət şəkilçisi olsa da, əslində bu bitişən əvəzlikdir ki, به تو (be to) – sənə mənasını verir. Belə ki, بگویندت مرادت های اجداد (bequyəndət məradətha-ye əcdad) – sənə əcdadlarının çətinliklərini deyərlər...

به دامن (be daman) – sözündəki به (be) burada در mənasında işlənmişdir, yəni در دامن (dər daman) – qucağında mənasını bildirir. Həmçinin به عالم (be aləm) – əslində در عالم (dər aləm) dünyada mənasında anlaşılır.

به (be) həm də şühudi keçmiş (ماضی مطلق) zamanda işlənən fellərin əvvəlində işlənir və heç bir məna kəsb etmir. Şeirdəki بشکفت (beşkoft), شکفت (gül kimi) açıldı deməkdir.

Bəzi qoşmalar, o cümlədən به (be) həm də leksik şəkilçi vəzifəsini ifadə edir. Bu zaman onlar artıq qoşma deyil, sözdüzəldici şəkilçi adlandırılmalıdır. Deməli, belə şəkilçilər “qoşma-şəkilçi” adlandırıla bilər. Bunlar, yəni qoşma-şəkilçilər, əsasən aşağıdakılardır: به (be), در (dər), بر (bər), با (ba). Məsələn:

بشددت (beşeddət) - şiddətli, şiddətlə

بسرعت (besorət) – sürətli, sürətlə

بخرد (bexerəd) – ağıllı

در آوردن (dər avərdən) – çıxartmaq

در گذشتن (dər qozəştən) – ölmək, vəfat etmək

در رفتن (dər rəftən) – çıxmaq

برگشتن (bərgəştən) – qayıtmaq

برخوردن (bərxordən) – toqquşmaq, rastlaşmaq

باخرد (baxerəd) – ağıllı

با هوش (ba huş) – huşlu, zirək

با تدبیر (ba tədbir) – tədbirlə, tədbirli

Qeyd: به (be) və با (ba) bəzi məqamlarda sinomorfem (sinonim şəkilçi) xarakteri daşıyır. Məsələn:

بسرعت (besorət) = با سرعت (basorət) – sürətli, sürətlə

بخرد (bexerəd) = با خرد (baxerəd) – ağıllı və s.

Şühudi keçmiş zaman (ماضی مطلق) haqqında əvvəlki dərslərdə məlumat verilmişdir.

Bu şəirdəki iki beytdə işlənmiş بازتر شد (baztər şod) – daha da açıldı. با خبر شد (baxəbər şod) – xəbərdar oldu, رفتی (rəfti) – getdin, دیدی (didi) və شنیدی (şenidi) felləri zahirən (mauzi mətluq) zamanda işlənmişdir. Əslində isə əvvəlinci beytdə işlənmiş فردا (fərda) – sabah sözündən asılı olaraq, yuxarıda göstərilən fellərin heç birini keçmiş zamanda təsəvvür etmək mümkün deyil. Belə xüsusiyyət şühudi keçmiş zamanda özünü göstərir. Göstərilən fellərin hamısı qeyri-qəti gələcək zamanda anlaşılır. Belə ki, (gözlərin) بازتر شد daha da açılar, خبردار شد xəbərdar olar, gedərsən, دیدi görərsən və شنیدی eşidərsən kimi mənalarda anlaşılır.

Bəzən də ماضی مطلق kontekstdən asılı olaraq, indiki zamanı da bildirir. Məsələn: ماهی را هر وقت گرفتی تازه است atalar sözündəki گرفتی əslində “tutdun” deməkdir. Azərbaycan dilində də “Balığı nə vaxt tutdun təzədir”.

Əslində isə, “tutursan”, “tutsan” və ya “tutarsan” mənasında anlaşılır.

Tapşırıqlar:

1. Şeirdəki fellərin məsdər və zaman formalarını seçib yazın. Fellərin hər birinin qarşısında zamanlarını və şəxslərini göstərin.
2. Şeiri nəsrə çevirin.
3. Şeirdəki izafət birləşmələrini seçib yazın və tərcümə edin.
4. Azərbaycan dilinə tərcümə edin:

یک روز بازی به خروسی گفت: تو بسیار بی وفا هستی زیرا مردم تو را می پروراندند، برای تو خانه می سازند ولی هر وقت که می خواهند تورا بگیرند، تو می گریزی. من اگر چه مرغ جنگلی هستم وفادار تر از تو هستم.

خروس بعد از شنیدن حرفهای باز از او پرسید: - تو هیچ بازی را بر سیخ کباب دیده ای؟ باز گفت: نه، ندیده ام.
خروس گفت: اما من بارها دیده ام که خروسها را به سیخ می کشند و روی آتش بریان می کنند و بعد می خورند. اگر تو هم یک بار بازی را به سیخ کشیده می دیدی، خیلی دورترها می گریختی.

واژه ها

باز (baz) – şahin

بارها (barha) – dəfələrlə

خروس (xoruş) – xoruz

بریان کردن (beryan kərdən) – qızartmaq

گریختن (qorixtən) – qaçmaq

اگرچه (əgərçə) – baxmayaraq

جنگل (cəngəl) – meşə

سیخ (six) – şiş (kabab şişi)

5. Fars dilinə tərcümə edin:

Əgər yağış yağsa, hava sərinləşər (خنک شدن)

Universitetə getsən, xahiş edirəm bu kitabı Əkbərə verəsən. Əgər fars dilini öyrənmək (یاد گرفتن) istəyirsənsə, hec olmasa (حداقل) gündə bir saat oxu.

Əgər taksi (تاکسی) ilə gediriksə, indi sifariş verməliyik.
(سفرش دادن)

6. Mötərizə daxilində verilmiş məsdərləri cümlələrin məzmununa münasib zamanda və şəxsdə yazın.

1- ابو علی سینا خیلی (کوشش کردن) که برای خودش کتابخانه ای (درست کردن)

2- مگر آنها (توانستن) مضمون آن شعر را (بازگو کردن)؟

3- من هم خیلی (خواستن) که برای خودم کتابخانه ای (درست کردن)

4- من فردا بیکار هستم. اگر (خواستن) باهم به سینما (رفتن)

5- شما (توانستن) شعر "مقام معلم" شهریار را (خواندن و ترجمه کردن)؟

7. Atalar sözlərini öyrənin:

بداندیش را بد بود روزگار

(bədəndiş ra bəd bovəd rüzeqar)

Pis fikirli (pis düşüncəli) adamın günü qara olar.

نامبرده رنج، گنج میسر نمی شود

(naborde zənc, gənc möyəssər nemişəvəd)

Tərcüməsi: Zəhmət (əziyyət) çəkməyə nə xəzinə müyəssər olmaz.

Qarşılığı: Çəkməsən cəfa, sürməzsən səfa

درس سی و دوم - 32-Cİ DƏRS

بیمار و پزشک

روزی مردی شکمش چنان به شدت درد گرفت که تحمل نکرده نزد طبیب رفت و از دل درد شدید شکایت کرد و گفت: دیشب از شدت درد شکم تا صبح نخوابیده ام.

طبیب ها معمولاً زبان بیمار را معاینه می کنند، نبضشان را می گیرند از خوراک مریض و از سابقه مرض می پرسند که علت بیماری آنها را معین کنند و با داروی مناسب معالجه کنند. به این مقصود طبیب از بیماری که از درد شکمش ناراحت بود نبضش را گرفت و پرسید:

- این دل دردی سابقاً هم بود؟

بیمار در حالیکه از درد ناله می کرد گفت: نه، آقای پزشک تابه حال هیچ وقت شکم به این سختی درد نکرده است.

طبیب پرسید: پیش از اینکه شکمت درد بگیرد چه خورده بودی؟

مریض: - مقداری نان سوخته شده خورده ام، دیگر هیچ چیز.

طبیب - یقین داری که نان سوخته بود؟

مریض: - بلی یقین دارم اگر چه رنگ آنرا بطور دقیق ندیدم، اما

مزه زغال می داد. انگار، زغال خالص بود.

طبیب گفت: بسیار خوب. فهمیدم، حالا من باید اول علت درد را

و بعداً خود درد را علاج بکنم.

طبیب به معاون خود دستور داد که آن شیشه محلول را که

روشنی دیده را می افزاید، بیاورد. به مریض هم گفت: سرت را به

پشتی صندلی تکیه بده که چند قطره از این دارو به چشمت بچکانم.

داروی بسیار موثری است. روشنایی چشم را می افزاید.

مریض فریاد کشید و گفت: آقای دکتر مسخره بازی را کنار

بگذارید. من که از درد شکم می نالم نه از درد چشم، تو می خواهی

به چشم من دارو بریزی، درد شکم با چشم چه علاقه ای دارد؟ طبیب

گفت: - ای مرد، تو خودت گفتی که نان سوخته زغال شده خورده ای.

من هم می خواهیم که اول چشم تو را علاج کنم که بعد از این نان سوخته را نخوری و دل درد نگیری. زیرا برای کسی که مزه زغال را می فهمد ولی رنگ نان پخته و نان سوخته را از هم تمیز نمی دهد، علاج بیماری چشمش از بیماری شکمش واجبتر است.

واژه ها

درد (dərd) – ağrı
 تحمل کردن (təhəmmöl kərdən) – dözmək
 دل‌درد (deldərd) – qarın ağrısı
 مرض (məraz) – xəstəlik
 معمولاً (məmulən) – bir qayda olaraq, adətən
 سابقاً (sabəğən) – keçmişdə, əvvəllər
 بطور دقیق (betour – e dəğiğ) – dəqiq şəkildə
 مزه (məze) – dad
 انگار (enqar) – sanki, elə bilki
 زغال (zoğal) – kömür
 علت (ellət) – səbəb
 افزودن (əfzudən) – artırmaq
 چکاندن (çekandən) – damdırmaq
 موثر (moəsser) – təsirli
 تکیه دادن (təkye dadən) – söykənmək
 قطره (ğətre) – damcı
 روشن (rouşən) – işıqlıq, aydınlıq
 از هم تمیز دادن (əzhəm təmiz dadən) – bir-birindən ayırmaq, seçmək
 سوختن feli ikixarakterli fel olduğu üçün həm təsirli (yandırmaq), həm də təsirsiz (yanmaq) mənalarında işlənə bilər.
 Məsələn:
 نان سوخته – yanmış çörək və ya yandırılmış çörək

کاغذ های سوخته – yanmış kağızlar və ya yandırılmış kağızlar

Mətn daxilində eyni cür yazılan bu tipli fellərin nə vaxt təsirli və nə vaxt təsirsiz xarakter daşmasını yalnız mətn daxili mənasına görə müəyyən etmək mümkündür.

Qeyd edilməlidir ki, bəzən belə fellər شدن köməkçi felinin iştirakı ilə dəqiqləşdirilir. Məsələn:

نان سوخته شده - yanmış çörək və ya yanıq çörək mənasını bildirir.

Mətnə سوختن feli hər iki variantda, yəni həm (نان) شد(نان) سوخته شده və həm سوخته

Sinonimlər

Sinonimlər əvvəlki dərslərdə öyrəndiyiniz kimi yaxın mənalı sözlərdir. Əksər hallarda bunlar bir-birini tam şəkildə əvəz edə bilmir.

Lakin fars dilində ərəb mənşəli sözlərin bu dilin lüğət tərkibində möhkəm yer tutması və işləkliyinin kifayət dərəcədə olması bir sıra xalis fars sözləri ilə tam sinonimlik təşkil edə bilməsinə şərait yaradır və birinin əvəzində digərinin maneəsiz işlənməsi halları müşahidə edilir. Deməli, bir tərəfi alınma sözdən, digər tərəfi fars sözdən ibarət olan sinonimlər tam sinonim hesab edilir desək, yanılmazıq. Məsələn:

مريض - بیمار (xəstə)

مرض - بیماری (xəstəlik)

Tapşırıqlar:

1) Suallara cavab yazın:

- 1- مردی چرا به پزشک مراجعه کرد؟
- 2) پزشکان قبل از اینکه داروی مناسب معین کنند بیمار را چگونه معاینه می کنند؟
- 3) چرا آن مرد شکمش درد گرفته بود؟

- 4) طبیب بعد از دانستن سبب درد شکم بیمار چه گفت؟
5) طبیب به معاونش چه دستوری داد؟
6) چرا طبیب می خواست به چشمان مریض دارو بچکاند؟

2) Mətndəki sinonim sözləri seçib yazın.
3) Mətndəki əmr şəklində və iltizam formasında işlənən felləri seçib yazın.

4) Azərbaycan dilinə tərcümə edin:
سعید نفیسی می گوید: سخن سعدی را مانند شعر گوته و شیلر و دانته و بایرون به هر زبانی که ترجمه کنید همان اشک حسرت و همان پرتو شادی را فراهم می سازد. به همین جهت است که شعر سعدی هرگز کهنه نمی شود و کهنه نخواهد شد.
زخاک سعدی بیچاره بوی عشق آید
هزار سال پس از مرگ او اگر بویی

واژه ها

اشک (əşk) – göz yaşı
پرتو (pərtou) – parıltı, şüa, işıq
فراهم ساختن (fərahəm saxtən) – burada: yaratmaq
خاک (xak) – torpaq

5) Fars dilinə tərcümə edin:
Əbu Əli Sina on səkkiz yaşında məşhur həkim idi. O, xəstələri əvvəl müayinə, sonra isə müalicə edirdi. Get-gedə o daha da məşhur həkim kimi tanınırdı. Onun təbabət və fəlsəfə sahəsində (رشته) çoxlu əsərləri vardır. Həkimlər həmişə onun əsərlərindən istifadə etmişlər.

6) Mötərizədə verilmiş məsdərləri felin münasib (uyğun gələn) şəklində və zamanında işlədin.

- 1) همیشه وقتیکه ما با اتوبوس (رفتن) درست هفت ساعت طول (کشیدن)
- 2) اگر در حکایت واژه ای باشد که شما معنای آنرا (ندانستن)، می توانید از فرهنگ فارسی به آذربایجانی (پیدا کردن)
- 3) اگر مطالعه را تمام کرده اید و نمی خواهید که صفحه را (گم کردن) هرگز لای اوراق من قلم و یا مداد (نگذاشتن).
- 4) دیشب باد شدیدی (وزیدن) و شاخه های درخت سیب را (شکستن).
- 5) درختهای جوان و شاخه های آنها از تأثیر باد شدید (شکستن)
- 7) Sədinin aşağıdakı şeir parçasını oxuyun və tərcümə edin:

زبان در دهان، ای خردمند چیست؟

کلید در گنج صاحب هنر

چو در بسته باشد چه داند کسی؟

که جوهر فروش است یا پیله ور

خردمند (xezədmənd) – ağıllı

hünər – hünər (dər-e gənc-e səhebhonər) در گنج صاحب هنر
sahibinin xəzinəsinin qapısı

جوهر فروش (couhər foruş) – cəvahirsatan

پیله ور (pilevər) – xırdavatsatan

8) Atalar sözünü öyrənin:

زبان در دهان پاسبان سر است.

پاسبان (pas(e)ban) – keşikçi, gözətçi

درس سی و سوم – 33-CÜ DƏRS

رنج و گنج

برو، کار می کن، مگو چیست کار

که سرمایه جاودانی است کار

نگر، تا که دهقان دانا چه گفت
 به فرزندگان چو همی خواست خفت
 که میراث خود را بدارید دوست
 که گنجی ز پیشینیان اندر اوست
 من آن را ندانستم اندر کجاست
 پژوهیدن و یافتن با شماست
 چو شد مهر مه کشتگه بر کنید
 همه جای آن، زیر و بالا کنید
 نمانید ناکنده جایی زباغ
 بگریید از آن گنج هر جا سراغ
 پدر مرد و پوران به امید گنج
 به کاویدن دشت بردند رنج
 به گاو آهن و بیل کردند زود
 هم اینجا، هم آنجا و هر جا که بود
 قضا را در آن سال از آن خوب شخم
 ز هر تخم برخاست هفتاد تخم

واژه ها

گنج (gənc) – xəzinə
 رنج (zənc) – zəhmət
 رنج بردن (rənc bordən) – zəhmət çəkmək
 کار بکن (işlə) – yəni کار می کن (kar mikon) – yəni
 سرمایه (sərmaye) – kapital, var-dövlət
 نگر (negər) – bax! gör!
 خفتن (xoftən) – yatmaq, burada: ölmək
 پیشینیان (pişiniyan) – əcdadlar, ata-babalar
 پژوهیدن (pəjuhidən) – axtarmaq, araşdırmaq
 کشتگه (keştgəh) – əkin yeri
 برکندن (bərəkəndən) – qazımaq, qazıyıb çevirmək

نمانید (nəmanid) – qoymayın

ناکنده (nakənde) – qazılmamış

پور (pur) – oğul, oğlan

کاویدن (kavidən) – qazımaq

گاواهن (qavahən) – xış, kotan

بیل (bil) – bel, kürək

قضارا (ğəzara) – təsadüfən

شخم (şoxm) – şum, şumlama

تخم (toxm) – toxum

Şeirdəki مهر مه (mehr məh) – İrən təqvimini ilə payız fəslinin birinci ayının adı «mehr»dir.

زیر و بالا کردن (zir-o bala kərdən) – alt-üst etmək, çevirmək.

Şeirdəki کار می کن (kar mikon) əslində کار کردن (işləmək) felinin əmr forması, yəni کار بکن (kar bokon) mənasını bildirir. Şeirin vəzninə görə کار می کن şəklində işlənmişdir.

نه (nə) نه (mə) sözlünün əvvəlinci hecası - مگو (məqu) inkar şəkilçisinin sinonimidir. Bu inkar şəkilçisi (مه – mə) yalnız felin əmr şəklində işlənər.

(مگو – مرو، مگوئید - مگو)

Şeirdəki اندر (əndər) ön qoşması در (dər) ön qoşmasının klassik fars dilində işlənən variantıdır.

Ümumiyyətlə, şairlər şeirdəki vəzn və şeirin meyarı xatirinə اندر (əndər) formasından da istifadə edirlər.

Şeirdəki همی خواست خفت (həmixast xoft) – ölüm ərəfəsində mənasında anlaşılır.

Əvvəlki dərslərdə bəzi mürəkkəb fellərin cümlədə həm yanaşı, həm də aralı işlənməsinə rast gəlinir. Məsələn: داخل شدن, سوار شدن, مشغول شدن və s. kimi fellər həm olduqları

O, – او هر روز به اتوبوس سوار می شود – kimi işlənilər. Məsələn: hər gün avtobusa minir.

رئیس اداره ما معمولاً ساعت هشت و نیم به اتاق داخل می شود

Bizim idarənin rəisi, adətən saat 9–un yarısında otağa daxil olur.

دانشجو باید روزی اقل دو- سه ساعت برای حاضر کردن

درسهایش مشغول شود

Göründüyü kimi, yuxarıdakı cümlələrin xəbərləri yanaşı şəkildə işlənmişdir. Bu zaman müəyyən ön qoşmalardan - به və برای qoşmalarından istifadə edilmişdir.

Həmin felləri aralı vəziyyətdə işlədərək həmin ön qoşmaların əvəzində mürəkkəb felin ad hissəsi izafət birləşməsində işlənər. Belə ki, سوار اتوبوس می شود (səvar-e otobus mişəvəd)

داخل اتاق می شود (daxil-e otağ mişəvəd)

باید... مشغول حاضر کردن درسهایش شود (boyəd .. məşğul-e hazer kərdən-e dərshayəş şəvəd)

Misallardan göründüyü kimi, yanaşı işlənən zaman ön qoşmalardan, aralı işlənən zaman isə əsasən izafətdən istifadə edilir.

Şeirdə isə, şeirin meyarının tələbinə görə mürəkkəb felin tərkib hissələri aralı işlənməsi ilə yanaşı, həm də ad hissəsi fel hissəsindən sonra gələ bilər. Məsələn: که درنج و گنج yəni بدارید دوست misrasındakı میراث خود را بدارید دوست yəni بدردند رنج misrasındakı به کاویدن دشت بردندرنج دوست بدارید yəni بدردند رنج kimi mürəkkəb felləri misal göstərmək olar. Yaxud, پیغام دادن misrasındakı داد معشوقه به عاشق پیغام, mürəkkəb felinin fel hissəsi (داد) misranın əvvəlində ad hissəsi isə (پیغام) misranın sonunda işlənmişdir. Bu tipli misallar şeirlərdə çox işlənir.

Tapşırıqlar:

1. Şeirin tərcüməsini yazın.
2. Şeirin məzmununu farsca danışın.
3. Şeirdəki felləri seçib yazın və hər birinin qarşısında zaman formasını, şəkillərini və şəxslərini göstərin:

Nümunə: امر - برو, II ş.t.

برخاست - ماضی مطلق III ş.t.

4. Fars dilinə tərcümə edin:

Təfəkkür öz sahibini həm cənnətə apara bilər, həm də cəhənnəmə. Təfəkkür öz sahibinə sevinc də (شادی) bəxş edə bilər, kədər də. Buna görə də (به این سبب), adam hər bir işi, hərəkəti etməzdən əvvəl, onun nəticəsi barədə düşünülməli və fikirləşməlidir.

təfəkkür - تفکر (təfəkkor)

cənnət - بهشت (beheşt)

cəhənnəm-جهنم (cəhənnəm)

buna görə-به این سبب (be in səbəb)

düşünmək - اندیشیدن (əndişidən)

5. Azərbaycan dilinə tərcümə edin:

یکی از مهمترین عیدها عید نوروز است. روز اول فصل بهار، یعنی یکم ماه فروردین که اول سال هجری شمسی است و برابر با بیست و یکم ماه مارس سال میلادی می باشد عید نوروز نامیده می شود.

عید نوروز را عید آشتی هم می گویند. در روزهای این عید شیرینی های گوناگون می پزند، میوه و آجیل می خورند. آجیل عبارت از پسته، بادام، مغز گردو، مغز فندق، نخودچی، کشمش و غیره.

فروردین (fərvərdin) – hicri-şəmsi ilinin, İran təqviminin birinci ayının adı

آشتی (aşti) - barışiq

آجیل (acil) – çərəz

پسته (peste) – püstə

مغز گردو (məğz-e gerdu) – qoz ləpəsi

نخودچی (noxodçi) - ləbləbi

6. Hər sətirdə verilmiş sözləri elə sıralandırın ki, cümlə alınsın.

- 1) دوست داریم، نوروز، عید خیلی، ما، را
- 2) به، گروه، نفر، پنج، از، ما، تابستان، خواهند رفت. ایران
- 3) پسران، گنج، امید، به، پیدا کردن، جا، زیر، و رو کردند، همه، را
- 4) هنگام، ما، روزهای، کار نمی کنیم، نوروز،
- 5) باید، فارسی، خوب، زبان، را، ما، یاد بگیریم
- 6) ابوعلی، دانشمند، از، پرسید، مرد، کجا، که، می رود؟

7. Mötərizədə verilmiş felləri farsçaya tərcümə etməklə cümlələri tamamlayın.

مضمون آن حکایت (başə düşmüşəm) و آنرا به فارسی (danışa bilərəm) را

سه نفر از همکلاسان مرا به دانشگاه (göndərmək istəyirlər) تبریز

ما زبان فارسی را باید خوب (öyrənməliyik)

پروین دانشجوی خیلی کوشاست، به تمام پرسش ها (verə bildi) درست جواب

روزهای تعطیل تابستانی تو کجا (getmək istəyirsən)؟

من روزهای تعطیل تابستانی به شهر گنجه (getmək istəyirəm).

8. Atalar sözlərini öyrənin:

سرکه نقد به از حلواى نسیه

(serke-ye nəğd beh əz həlvə-ye nesye)

Nağd sirkə nisyə halvadan yaxşıdır.

آب یک جا ماند می‌گندد

(ab yek ca manəd miğəndəd)

Su bir yerdə qalanda iylənər.

OXU MATERIALI

حدیث‌هایی چند از امام علی علیه السلام

- عالم حقیقی باید بداند که چیزهایی که نمی‌داند بیشتر از چیزهایی است که می‌داند
- علم و دانش جلو راه بهانه جویان را می‌بندد
- طمعکار بنده ابدی طمع خودش است.
- خود پسندی به کمی عقل دلالت می‌کند.
- زبان ابله در دهانش است ولی زبان عاقل در قلب او است.
- فقیر مهربان بهتر از ثروتمند بیگانه است.
- امانت را به صاحبش پس بدهید اگر چه نخ و سوزن باشد.
- نسبت به فرزندان دیگران خوبی و مهربانی بکن که آینده فرزندان تو حفظ شود.
- عاجز کسی است که نمی‌تواند دوست به دست آورد، ولی بزرگترین عجز آن است که دوستش را از دست می‌دهد.
- شخص عاقل آن است که در باره عاقبت کارش از اول فکر می‌کند
- صرفه جویی چنان ثروتی است که هرگز تمام نمی‌شود.
- خود پسندی جلو شرف و فضیلت را می‌گیرد
- به یک پرسش، چند گونه پاسخ دادن حقیقت را گم می‌کند.
- دیدن تنها به وسیله چشمان نیست، بعضا چشمان صاحب خود را گول می‌زند.

واژه‌ها

کمی (kəmi) - azlıq
 ابله (əbləh) - axmaq
 بیگانه (bigane) – laqeyd
 عجز (əcz) - acizlik
 صرفه جویی (sərfecuyi) – qənaət, qənaətcillik
 چندگونه (çəndqune) – bir neçə cür
 درد (dərd) - ağrı
 جو بهانه (bəhanecu) – bəhanə axtaran
 نخ (nəx) - sap
 سوزن (suzən) - iynə
 نسبت به (nesbət be) - ... qarşı
 آینده (ayənde) - gələcək
 حفظ شدن (hefz şodən) - qorunmaq
 هرگز (hərgez) – heç vaxt
 گم کردن (qom kərdən) - itirmək
 گول زدن (qul zədən) - aldatmaq

انوشیروان و معلمش

انوشیروان را معلمی بود. روزی معلم او را بدون تقصیری آزار داد. انوشیروان کینه او را تا به مقام پادشاهی در دل گرفت روزی در وقت مناسبی از معلمش پرسید که:

- چرا فلان وقت بی سبب و بدون تقصیر بر من ظلم کردی؟
 معلم جواب داد: - زیرا امید آن داشتم که بعد از پدر به پادشاهی می رسی. می خواستم که به تو طعم ظلم را بچشانم که در ایام سلطنت به ظلم اقدام ننمایی.

واژه ها

آزار دادن (azar dadən) – incitmək

کینه (kine) - kin
طعم (təəm) - dad
چشاندن (çeşandən) - daddırmaq
ایام (əyyam) - günlər
سلطنت (səltənət) - sultanlıq, padşahlıq
اقدام نمودن (eğdam nomudən) - başlamaq

نکته

مردی ضمن تعریف از آثار خودش به دوستش گفت:
- دوست عزیزم. وقتیکه بچه من سه ساله بود خسارت بزرگی به من رسانده است.

- خیلی عجیب است. چه خسارتی رسانده است؟
- داستانی را که من با زحمت زیاد نوشته بودم، گرفت و پاره کرد.
- واقعا تعجب آور است! - چرا؟
- مگر بچه شما در سه سالگی خواندن هم می دانست؟

واژه ها

نکته (nokte) 1) incə fikir 2) hikmətli söz
ضمن تعریف (zəmn-e-tərif) - danışan zaman, danışan əsnada
ضمن (zəmn) əsna
خسارت (xəsarət) ziyan, zərər
عجیب (əcib) - təəccüblü, qəribə

جواب به جا

روزی "فرانس (فرانتز) لیست" آهنگساز معروف مجارستان در حضور امپراتور روسیه نیکالای اول کنسرت می داد. امپراتور که چندان علاقه ای به موسیقی نداشت پس از لحظه ای با صدای بلند با اطرافیان خود شروع به صحبت کرد.

لیست ناگهان قطعه ای را که می نواخت ناتمام گذاشت و خاموش ماند.

امپراتور علتش را پرسید. موسیقیدان معروف جواب داد:
- چونکه وقتی امپراتور مشغول صحبت هستند وظیفه دیگران اینست که خاموش باشند.

واژه ها

چندان (cəndan) – bir o qədər, bir elə
علاقه داشتن (əlaqə daştən) - maraqlanmaq
خاموش (xamuş) - sakit
لحظه (ləhze) – an (ən kiçik vaxt ölçüsü)
اطرافیان (ətrafiyan) – ətrafdakılar, ətrafindakılar
قطعه (qəte) – burada: musiqi parçası
نواختن (nəvaxtən) – çalmaq

حکایت

از یک سردار پرسیدند: - چطور شد که تو به رتبه سرداری رسیدی؟
جواب داد: - روزی از دشمنان فرار کرده به خرابه ای پناه بردم و در باره عاقبت کارهای خود اندیشه می کردم. ناگاه چشمم به موری افتاد که دانه گندم بزرگتر از خودش را به دهان گرفته بود و از دیوار بالا می رفت و چون به نیمه راه می رسید دانه به زمین می افتاد. مور بار دیگر دنبال دانه می رفت و آن را از همان راه به بالای دیوار می کشید.

من مشاهده کردم و شمردم و دیدم که درست شصت و هفت بار دانه از دهان مور به زیر افتاد و مور از کوشش و سعی دست نکشید تا به مقصد خود برسد و دانه را به بالای دیوار رسانید. با خود گفتم: مگر من از مور هم کمتر هستم؟ من از سعی و کوشش مور درس عبرت گرفتم و از کوشش و سعی و مبارزه دست بر نداشتم. و طوری که می بینید به مقصود خود رسیده ام

بزرگان بیخود نگفته اند که هر که کوشش کند به مقصودش می رسد.

واژه ها

سرداری (sərdari) – sərkərdəlik, başçılıq
رتبه (rotbe) – rütbə, dərəcə
فرار کرده (fərar kərde) – qaçıb, qaçaraq
اندیشه کردن (əndişə kərdən) – düşünmək, fikirləşmək
گندم (gəndom) - buğda
از دیوار بالا می رفت (əz divar bala mirəft) – divara çıxırdı, divara dırmaşırdı
بار دیگر (bar digər) – dübarə, bir də
دانه دنبال (donbal dəne) – dənin ardınca
شمردن (şemordən) - saymaq
رسانید (rəsanid) – çatdırdı
با خود (ba xod) – özü ilə
دست بر نداشتم (dəst bər nədaştəm) – əl çəkmədim
بزرگان (bozorqan) – böyüklər, atalar
بی خود (bi xod) – əbəs yerə

حکایت

فیل و شیرینی فروش

در هندوستان فیلبانی بود. او هر روز فیل خود را برای آب دادن به کنار رودخانه می برد. در سر راه یک دکان شیرینی فروش بود. یک روز وقتی که فیل از جلوی دکان می گذشت فروشنده از زمین چوبی برداشت و بر خرطوم فیل زد. فیل به فروشنده اهمیتی نداد ولی وقتی که به رودخانه رسید و از آب خوردن سیر شد خرطوم خود را نیز پر از آب کرد. موقع برگشتن همینکه به دکان شیرینی فروش رسید تمام آب را که در خرطوم داشت روی شیرینی ها ریخت و آنها را خراب کرد و به فروشنده ضرر بزرگی زد.

هر که کردار بد روا بیند
خود ز کردار بد جفا بیند

واژه ها

شیرینی فروش (şirini foruş) - qənnad
فیلبان (filban) – filə baxan, fil sahibi
سر راه (sər-e rah) – yolüstü
دکان (dokkan) – dükan, mağaza
فروشنده (foruşənde) - satıcı
چوب (çub) – 1) çubuq, 2) çöp
رودخانه (rudxane) - çay
سیرشدن (sirşodən) - doymaq
پر از آب کرد (pər əz ab kərd) – su ilə doldurdu
کردار (kerdar) – hərəkət, rəftar

حافظ شیرازی و خشمال

حافظ شیرازی – شاعر معروف قرن چهاردهم ایران، روزی از راهی می گذشت. صدایی شنید و ایستاد و به اطراف خود نظر انداخت، دید که یک خشمال شعر او را پر از اشتباه می خواند. شاعر طاقت نیاورده با عصبانیت از روی خستهایی که او مالیده بود به طرف خشمال رفت.
خشمال او را دیده خیلی عصبانی شد و گریبانش را گرفته گفت: - مگر چشمت کور است؟ راه را در آن طرف گذاشته از روی خستها می روی و زحمت مرا پامال می کنی؟

حافظ نیز با عصبانیت گریبان او را گرفته تکان داد و گفت: - پس مگر تو دیوانه هستی شعری که خون دل من است غلط و پر از اشتباه می خوانی و مرا رسوا می کنی؟

واژه ها

خشت (xešt) – kərpic (çiy kərpic)
خشتمال (xeštmal) - kərpickəsən
پر از اشتباه و غلط (pər əz ehtebah o ğələt) – səhvələ dolu
با عصبانیت (ba əsəbaniyyət) - əsəbiliklə
مالیدن (malidən) – burada: kəsmək (kərpic)
گریبان (gəriban) - yaxa
تکان دادن (təkan dadən) - silkələmək
خون (xun) - qan
رسوا کردن (rosva kərdən) – rüsvay etmək, biabır etmək

جواب به جا

امیر تیمور لنگ به هندوستان رسید و مطربان طلبید و گفت: از بزرگان شنیده ام که در این شهر مطربان کامل موجود است. مطربی نا بینا جلو پادشاه حاضر شد و به سرودن آغاز کرد. پادشاه از سرود او بسیار خوشش آمد و نام مطرب را پرسید. گفت: - نام من دولت است.

پادشاه گفت: - دولت هم کور می شود؟!
او جواب داد: - اگر دولت کور نبود به خانه لنگ نمی آمد.
پادشاه این جواب را پسندید و انعام بسیار به او داد.

واژه ها

مطرب (motreb) – xanəndə, musiqici
بزرگان (bozorqan) – böyüklər, ulular
نا بینا (na bina) – kor

سرودن (sorudən) – 1) oxumaq 2) şeir qoşmaq

سرود (sorud) – mahnı, nəğmə

پسندیدن (pəsəndidən) - bəyənmək

انعام (ənam) - bəxşiş, hədiyyə

در انتظار آدم

به یک نقاش معروف تابلویی سفارش داده بودند. نقاش طبق روش رومانتیک خود منظره ی شهری را کشید که آدمی در آن نقاشی نکرده بود.

مشتری که برای بردن تابلوی سفارشی آمده بود از این تابلو تعجب کرد و گفت:

- استاد، مثل اینکه یادتان رفته است آدمهایی هم در کوچه ها نقاشی کنید. نقاش با قیافه جدی جواب داد: - نه، فراموش نکرده ام. چون روز یک شنبه است، همه مردم شهر در کلیسا ها هستند.

مشتری برای اینکه جواب مناسبی به این گفته نقاش بدهد، گفت:

- پس اینطور؟! در این صورت صبر می کنم که مردم از کلیساها بیرون بیایند آن وقت می آیم و تابلو را می برم.

واژه ها

روش (rəveş) - üsul

نقاشی کردن (nəğğəşi kərdən) – çəkmək (rəsm)

مثل اینکه (məsl-e inke) – sanki

قیافه (ğiyafe) – görkəm

فراموش کردن (fəramuş kəndən) - unutmaq

کلیسا (kelisa) - kilsə

گفته (qofte) - söz

صبر می کنم (səbr mikonəm) - gözləyirəm

حکایت

یک نفر روستایی وقتی که در بازار شهری می گشت به یک دکان شیرینی فروشی رسید و دید که جلو دکان شیرینی های رنگارنگ چیده شده و شیرینی فروش هم نشسته نگاه می کند. روستایی تصور کرد که قناد کور است و اینه شیرینی های گوناگون را نمی بیند. جلو تر رفته دو انگشت خود را در برابر چشم شیرین فروش تکان داد. قناد تعجب کرده پرسید: - چرا این طور می کنی؟ روستایی در پاسخ گفت: - من گمان کردم که تو نابینا هستی و اینهمه شیرینی های گوناگون را نمی بینی! شیرینی فروش تبسم کنان گفت: - آقا، من کور نیستم و تمام این شیرینی هایی که در دکانم هست خیلی خوب می بینم. روستایی با تعجب پرسید: - پس، اگر تو این شیرینی ها را می بینی، چرا هیچ نمی خوری؟!

واژه ها

روستایی (rustayi) - kəndli
 چیده شدن (çide şodən) – düzölmək
 اینهمه (inhəme) – bütün bu...
 گوناگون (qunaqun) - cürbəcür
 برابر (bərabər) - 1) bərabər; 2) qarşı
 تکان دادن (təkan dadən) – 1) tərptəmək; 2) söykənmək

دزدی آشکار

دزدی می خواست اسبی بدزدد. او به این مقصود به حیاطی وارد شد. صاحب اسب او را دید و او گرفتار شد. صاحب اسب به دزد گفت: - اگر می خواهی تو را آزاد کنم، رمز دزدی را به من نشان بده و برو. دزد شرط صاحب اسب را قبول کرد و گفت: - شما می خواهید که من به شما نشان بدهم که چطور دزدی می کنند؟ همین الان می بینید! دزد نزد اسب رفت، رسن از پای اسب باز کرد، بعد بر سر اسب لگام زد و سوار شد. تیز رانده گفت: - آقا، ببینید، این طور دزدی می کنند.

مردم هر چه تعقیبش کردند و خواستند او را بگیرند نتوانستند به او برسند و او از چشم گم شد.

واژه ها

دزدیدن (dozdidən) - oğurlamaq
دزد (dozd) - oğru
رمز (rəməz) – sirr
نشان دادن (neşan dadən) - göstərmək
دزدی کردن (dozdi kəndən) – oğurluq etmək
رسن (rəsən) - kəndir
لگام (ləqam) – cilov, yüyən
تیز (tiz) – tez, cəld, iti
راندن (randən) – sürmək

نکته

می گویند روزی نویسنده معروف فرانسه ولتر در مجلسی گردمیز غذا خوری رو به روی جوان پرگویی نشست. جوان از آغاز مجلس همه را از پرگویی و گفته های بی معنا و بیهوده خود خسته کرده بود. ولتر از پرگویی آن جوان به تنگ آمده بود ولی نمی دانست چه کند که دهان آن را ببندد. ناگهان جوان از او پرسید: - راستی، بفرمایید بگویند فاصله بین عقل شخصی خردمند و عقل آدم ابله چه اندازه است؟

ولتر که انگار منتظر همچو سئوالی بود بی درنگ گفت: - کاملاً به اندازه این میز که میان من و شما است!
جوان از شنیدن این پاسخ حکیمانه چنان شرمند شد که تا آخر مجلس صدایش را در نیاورد.

واژه ها

گرد (gerd) – 1) dövrə, 2) dəyirmi, yumru
پرگو (porqu) – çoxdanışan, boşboğaz

پرگویی (porquyi) – boşboğazlıq, çox danışma

گفته (qofte) – söz

بیهوده (bihude) – mənasız, havayı

خسته کردن (xəste kərdən) - yormağ

بین (beyn) – ara

ابله (əbləh) - axmaq

بی درنگ (bi derəng) – tez, cəld, dərhal

انگار (ənqar) – sanki, elə bil ki,

صدایش را در نیلورد (sədayəş ra dər nəyavord) səsinə çıxartmadı

مسابقه دو نقاش

دو نقاش با هم شرط گذاشتند که هر دو تصویری بکشند تا معلوم شود که کدام یکی از آنها بهتر نقاشی می کند. یکی تصویری انگور کشیده بالای در آویخت. مرغان آمدند منقار زدند. اشخاصی که آن را دیدند از مهارت نقاش تعجب کردند و به خانه نقاش دوم رفتند که ببینند او چه جور نقاشی کرده است. وقتی از او پرسیدند که تصویر تو کجا است؟ جواب داد: تصویر من در پشت این پرده است.

نقاش اول خواست که پرده را بکشد و همینکه دست به پرده زد ملتفت شد که پرده نیست، دیوار است که نقاش دوم روی دیوار تصویر پرده کشیده است. روی به نقاش دوم و اشخاص کرده گفت: من طوری تصویر کشیدم که مرغان فریب خوردند ولی تو طوری استادی کردی که نقاش فریب خورد. اشخاص به او آفرین گفتند.

واژه ها

نقاش (nəqqaş) - rəssam

انگور (ənqur) - üzüm

منقار زدن (menqar zədən) dimdikləmək

پشت (poşt) – arxa

ملتفت شدن (moltəfet şodən) başa düşmək, anlamağ

فریب خوردن (fərib xordən) aldanmağ

جوان و پیر

بدید از دور پیری را جوانی
خمیده پشت او همچون کمائی
ز سودای جوانی گفت: ای پیر
به چند است این کمان؟ پیش آی، زرگیر
جوان را پیر گفت: از زندگانی
مرا بخشیده اند این رایگانی
نگه می دار زر، ای تازه برنا
توراهم رایگان بخشند فردا

واژه ها

خمیده پیشت (xəmidə pošt) – əyilmiş arxa, bükülmüş bel
همچون (həmçon) - kimi
پیش آی (piş ay) – irəli gəl, qabağa gəl
به جوان (cəvan ra) – yəni, cavana
زندگانی (zendeqani) – həyat, yaşayış
مرا (məra) – mənə
رایگانی (rayqani) – müftə, havayı
برنا (borna) – yeniyetmə

Şeirdə aşağıdakı sözlərdəki, را (ra) son qoşması به (be) mənasında işlənmişdir.

به جوان (cavan ra) – cavana, yəni جوان را

به من (məra) – mənə, yəni مرا

به تو (to ra) - sənə, yəni تو را

دو رباعی از عمر خیام

پیش از من و تو لیل و نهارى بوده است

گر دنده فلک بر سر کاری بوده است
زینهار قدم به خاک آهسته نهی
کان مردمک چشم نگاری بوده است

واژه ها

لیل (leyl) - gecə
نهار (nəhar) - gündüz
گردنده (gərdənde) - fırlanan
زینهار (zinhar) – ay aman!, ehtiyatlı ol! amandı!
کان (kan) – که آن - ki, o
نگار (neqar) - gözəl

Oxunuşu:

Piş əz mən o to leylo nəhari budaəst
Gərdənde fələk bər sər-e kari budaəst
Zinhar gədəm be xak ahəste nəhi
Kan mərdomək-e çeşm-neqari budəəst

خاکی که به زیر پای هر نادانی است
کف صنمی و چهرهٔ جانانی است
هر خشت که برکنگرهٔ ایوانی است
انگشت وزیر یا سر سلطانی است

واژه ها

خاک (xak) torpaq
کف (kəf) - ovuc
صنم (sənəm) - gözəl
خشت (xešt) – (çiy) kərpic
کنگره (kongəre) – dişçik (divarda)
انگشت (ənqoşt) – barmaq

Oxunuşu:
Xaki ke be zir-e pay-e hər nadanist
Kəf-e sənəmi-yo çehre-ye cananist
Hər xəşt ke be kongər-ye eyvanist
Ənqoşt-e vəzir ya sər-e soltanist

حواس پنجگانه در باره گل

اگر از ما بخواهند که فقط یک نمونه از معجزه های زیبایی طبیعت را بگوییم غالباً به یاد گل می افتیم. راستی آیا هرگز از خود پرسیده اید که چرا گل زیباست؟ آیا، هرگز فکر کرده اید زیبایی گل در چیست و گل چه زیبایی هایی دارد؟ آیا هیچ گاه به فکر توصیف گل افتاده اید؟ حقیقت این است که گل به قدری زیباست و در بخشش زیبایی به اندازه ای سخاوت دارد که کمتر کسی می تواند یکایک زیبایی ها و خوبی های آن را وصف کند و بشمارد. بیخود نیست که در باره گل ده ها و شاید هم بیشتر ضرب المثل ها گفته اند. هیچ هم تصادفی نیست که در ترکیب صد ها نامهای دختر و گاهی پسر واژه گل به کار رفته است.

برای توصیف زیبایی های گل بهتر است به سراغ حواس پنجگانه خود برویم و یکایک از آنها پرسیم که زیبایی های گل در چیست؟ پس حواس پنجگانه ما کدام هستند؟

حواس پنجگانه ما عبارت هستند از : (1 حس بینایی، 2) حس بویایی، (3) حس بساوایی، (4) حس شنوایی، (5) حس چشایی

واژه ها

غالباً (ğalebən) – çox vaxt, əksər hallarda

هرگز (hərgez) – heç vaxt

توصیف (tousif) – təsvir

بیخود (bixod) – əbəs yerə
 اسامی (əsami) – adlar. Təki: اسم (esm)
 حواس (həvass) – duyğular, təki: حس (hess)
 بینایی (binayi) – görmə
 بویایی (buyayi) – iybilmə
 بساوایی (besavayi) – toxunma
 شنوایی (şenevayi) – eşitmə
 چشایی (çeşayi) – dadma

1- اول از حس بینایی یعنی از چشم پرسیم: چشم از زیبایی ها و خوبی های چشم نواز گل برای ما حکایت ها دارد. گل یک تابلوی نقاشی قشنگ است که خداوند در طبیعت در برابر چشمان ما قرار داده است. در این تابلو شورانگیزتر از همه هنرها، رنگ آمیزی بدیع گل است

رنگها به قدری زنده و پرمایه اند که گویی با ما سخن می گویند و دست از چشم ما بر نمی دارند. رنگهای گوناگون سیر و روشن گل چنان منظره رنگارنگ خیالی می سازد که رنگین کمان را از جلوه می اندازد.

صبحدم وقتی قطره شبنم بر برگ گل می نشیند و می غلند همچون مرواریدی است که بر اطلس می غلند و مثل الماسی است که در نگین می درخشد. راستی که چشم از دیدن گل سیر نمی شود.

واژه ها

چشم‌نواز (çeşmnəvaz) – gözoxşayan
 شورانگیز (şurəngiz) – həyəcanlandırان
 رنگ آمیز (rəngamiz) – rənglərin uyğunlaşması
 بدیع (bədi) – nadir, qeyri-adi
 زنده (zende) – canlı

پرمایه (pormaye) – özüllü
 دست بر نمیدارند (dəst bər nemidarənd) – əl çəkmirlər
 سیر (sir) – tünd
 روشن (rouşən) – açıq (rəng)
 رنگین کمان (rəngin kəman) – göy qurşağı
 صبحدم (sobhdəm) – səhər çağı
 شبنم (şəbnəm) – şəh
 غلتیدن (ğəltidən) – yuvarlanmaq
 نگین (negin) – qaş (üzükdə)
 مروارید (morvarid) – mirvari

2- اگر از بینی و یا از حس بویایی بپرسیم که از گل چه بهره ای داری؟ خواهد گفت: من هر چه دارم از عطر و بوی گل دارم. در جهان هر جا بوی خوشی هست، یا بی واسطه از گل برخاسته است و یا سرچشمه در گل دارد. سحرگاهان که نسیم با بوی دل انگیز از راه می رسد قاصدی است که خبر از گل می آورد. هر رهگذر که از گلزار می گذرد دامنش عطر آگین می شود و هر همنشینی که مدتی با گل نشیند حتی اگر همنشینش گل باشد، خوشبو می گردد. حتی مشک خوشبویی که از نافه آهوی چین گرفته می شود، از آن رو خوشبوست که آن آهو در چمنزارها و گلزارها چریده و از گل‌های آن مرغزار چشیده است.

بوی گل لطیف و معتدل است و خلاف بیشتر عطرهايي که بشر می سازد تند نیست که شامه را بیازارد. گل عطر فروشی است که صدها گونه بوی خوش به خریداران عرضه می کند. تا هر کدام را که می پسندند، برگزینند.

واژه ها

دل انگیز (deləngiz) – ürəkaçan

قاصد (ğased) – xəbər gətirən
 سرچشمه (şərçəşmə) – mənbə, mənşə
 ره‌گزر (rəhqezer) – yolkeçən, yolçu
 عطرآگین (ətrağın) – ətirli
 گل (gel) – palçıq, gil
 نافه (nafe) – müşk kisəsi
 چریدن (çəridən) – otlamaq
 مرغزار (mərğzar) – çəmənlik
 تند (tond) – tünd
 برگزیدن (bərqozidən) – seçmək
 شامه (şamme) – iyləmə (hissi)
 عرضه کردن (ərze kərdən) – təklif etmək

3- اگر از حسن بساوایی سئوالی کنیم که نصیب تو از گل چیست؟
 خواهد گفت: من دست از دامن گل بر نمی دارم. زیرا چیزی لطیفتر از
 آن سراغ ندارم. هیچ چیز بیش از گل با پوست حساس ما هماهنگی و
سازگاری ندارد. برگ گل به اندازه ای نرم است که وقتی در دست ما
 قرار می گیرد گویی با صمیمیت و مهربانی سر انگشتان حساس ما را
 نوازش می دهد و غبار خستگی را از دستان ما می شوید. وقتی گل
 در دست می گیریم و بر برگهای ظریف آن دست می کشیم گویی
کبوتری کوچک را در مشت گرفته ایم و پره‌های لطیف و براق سینه
 اش را نوازش می کنیم.

واژه ها

دامن (damən) – ətək
 پوست (pust) – dəri
 برگ گل (bərg-e qol) – gül ləçəyi
 نرم (nərm) – zərif, yumşaq

کبوتر (kəbutər) – göyərçin
براق (bərrağ) – parıldayan
مشت (moşt) – ovuc
غبار (ğobar) – toz
می شوید (mişuyəd) – yuyur

4- شاید گمان کنیم که از میان حواس پنجگانه حواس شنوایی و چشایی از گل سودی نمی برند و نصیبی ندارد، اما چنین نیست. در طبیعت خوبترین آواز ها، صدای دلنواز بلبل است که در کنار گل از شوق نغمه سر می دهد و این همان بهره ای است که گوش از دولت جمال گل می برد.

5- پنجم حس چشایی است که در میان طعم ها شیرینتر و گواراتر از عسل، طعمی نیست که آن نیز به برکت شهد گل‌هایی فراهم می شود که زنبور عسل بر آنها می نشیند و شهد آنها را می مکند ...

سود (sud) – mən fəət, bəhrə
سر دادن (sər dadən) – başlamaq
عسل (əsəl) – bal
گواراتر (qovarətər) – daha ləzzətli, daha xoşagələn
طعمه (tome) – yemək
شهد (şəhd) – bal
زنبور (zənbur) – arı
می مکند (miməkənd) - sovururlar

Farsca – Azərbaycanca lüğət

أ، آ، إ، آ

- آب (ab) – su
آباد (abad) – abad, səfalı
آبان (aban) – hicri – şəmsi ilinin 8 – ci ayı
آبپاش (abpaş) – susəpən
آبدار (abdar) – sulu
آب شدن (ab şodən) – ərimək
آبدلهر (əbəd – oddəhr) – daim, dünya durduqca
آب کردن (ab kərdən) – əritmək
آبر (əbr) – bulud, duman
آبرو (ab(e)ru) – abır, həya
آبرو (əbru) – qaş
آبزار (əbzar) – alətlər
آبله (əbləh) – axmaq, səfeh
آبی (abi) – mavi rəng
آتش (atəş) – od, alov
آثار (asar) – əsərlər, təki: اثر (əsər)
آجیل (acil) – çərəz
آثر (əsər) – əsər
آتفاقا (ettefağən) – təsadüfən
آخبار (əxbar) – xəbərlər
آدامه دادن (ədame dadən) – davam etdirmək, davam etmək
آدب (ədəb) – 1) ədəb, 2) ədəbiyyat
آذر (azər) – hicri – şəmsi ilinin 9- cu ayı
آذوقه (azuğə) - ərzaq
آرامگاه (aramqah) – mavzoley, məqbərə
آرباب (ərbab) – sahib, ağa
آرتش (ərteş) – ordu
آردوگاه (orduqah) – düşərgə
آردیبهشت (ordibehest) – hicri – şəmsi ilinin 2-ci ayı

أرنج (arenc) – dirsək
 ارشد کلاس (ərşəd – e kelas) – sinif nümayəndəsi
 آزار دادن (azar dadən) – incitmək
 از این قرار است (əz in ğərar əst) – belədir, bu cürdür
 از بین رفتن (əz beyn rəftən) – məhv olmaq
 آزدن (azordən) – incitmək
 آزمایش (azmayeş) – sınaq, sinama
 اسب (əsb) – at
 اسب دوانی (əsb dəvani) – 1) cıdır, 2) at çapma
 استراحت (esterahət) – istirahət
 اسفند (esfənd) – hicri – şəmsi ilinin 12 – ci ayı
 اسم (esm) – ad, isim
 آشپزخانه (aşpəzxane) – mətbəx
 اشتباه (eştebah) – səhv, qələt
 آشتی (aşti) – barışıq, barışma
 اشخاص (əşxas) – adamlar, təki: شخص (şəxs)
 اشک (əşk) – göz yaşı
 اشک آلود (əşkalud) – gözüyaşlı
 آشنا (aşena) – dost, tanış
 اصلاح کردن (eslah kərdən) – səliqəyə salmaq, düzəltmək
 اصلاً (əslən) – heç, qətiyyə, heç cür
 اطلاع (ettela) – xəbər, məlumat
 اعانه (eane) – maddi kömək
 اعداد (ədad) – saylar, (təki: عدد (ədəd))
 اعزاز (e'zaz) – hörmət, ehtiram
 اعضا (ə'za) – üzvlər (təki: عضو (ozv))
 آغاز شدن (ağaz şodən) – başlanmaq
 آغاز کردن (ağaz kərdən) – başlamaq
 اغلب (əğləb) – əksər, çox
 آفتاب (af(e)tab) – günəş
 آفتابی (af(e)tabi) – günəşli
 افتادن (oftadən) – düşmək
 آفریدن (afəridən) – yaratmaq
 افزودن (əfzudən) – artırmaq

افكندن (əfkəndən) – salmaq
 اقدام کردن (eğdam kərdən) (nomudən) – başlamaq
 اقلأ (əğəllən) – heç olmazsa, ən azı
 اكتوبر (oktobr) – oktyabr
 اكنون (əknnun) – indi
 اگرچه (əgərçə) – baxmayaraq, asılı olmayaraq
 الان (əl'an) – indi
 الفاظ (əlfaz) – sözlər
 آمدن (amədən) – gəlmək
 امروز (emruz) – bu gün
 امسال (emsal) – bu il
 امشب (emşəb) – bu axşam, bu gecə
 آموختن (amuxtən) – 1) öyrətmək, 2) öyrənmək
 آموزگار (amuzqar) – müəllim (məktəbdə)
 آن (an) – o (işarə əvəzliyi)
 انار (ənar) – nar
 آنان (anan) – onlar
 آنجا (anca) – ora
 انجام دادن (əncam dadən) – yerinə yetirmək
 انداختن (əndaxtən) – atmaq, tullamaq
 اندازه (əndaze) – ölçü
 اندرز (əndərz) – öyüd, nəsihət
 اندک (əndək) – az
 اندوه (ənduh) – kədər, qəm, qüssə
 اندوهگین (ənduhgin) – kədərli, qəmgin
 اندیشه (əndişə) – düşünmə
 انعام (ən'am) – bəxşiş, hədiyyə
 انکار (enqar) – elə bil, sanki
 انگشت (ənqoşt) – barmaq
 انگور (ənqur) – üzüm
 آنها (anha) – onlar
 او (u) – o (şəxs əvəzliyi)
 آوا (ava) – səs
 اوایل (əvayel) – əvvəllər, təki: اول (əvvəl)

اوت (ut) – avqust
اوج (ouc) – zirvə
آوردن (avərdən) – gətirmək
آوریل (avril) – aprel
اوضاع (ouza') – təki: وضع (vəz') – vəziyyət
اولاد (oulad) – övlad
اول (əvvəl) – əvvəl
اولین (əvvəlin) – birinci, ilk, ilkin
آویزان کردن (avizan kərdən) – asmaq
آهن (ahən) – dəmir
آهو (ahu) – ceyran
ایام (əyyam) – günlər (təki: يوم (youm) gün
ایستگاه (istqah) – dayanacaq
ایشان (işan) – onlar
اینجا (inca) – bura, burada, buraya
آینده (ayənde) – gələcək

ب

با (ba) – ilə (qoşma)
با خود (ba xod) – öz – özünə, özü – özü ilə
باد (bad) – külək
بار (bar) – 1) yük, 2) dəfə, 3) meyvə
باران (baran) – yağış
بارانی (barani) – 1) yağmurlu, 2) plaş
بار دیگر (bar – e digər) – bir daha
بارندگی (barandegi) – yağıntı, yağmurlu
باریدن (baridən) – yağmaq
باز (baz) – 1) yenə, 2) açıq, 3) şahin
باز کردن (baz kərdən) – açmaq
باز گشتن (baz gəştən) – qayıtmaq
بازگو کردن (bazqu kərdən) – nağıl etmək, danışmaq, söyləmək
بازو (bazu) – qol
باز هم (baz həm) – yenə də
بازی (bazi) – oyun
بازیچه (baziçe) – oyuncaq

بازی کردن (bazi kərdən) – oynamaq
 با سواد (ba səvad) – savadlı
 باغ وحش (bağ – e vəhş) – zopark
 بافتن (baftən) – 1) toxumaq, 2) hörmək
 بافندگی (bafəndəgi) – toxuculuq
 بال (bal) – qanad
 بالا (bala) – yuxarı, üst
 بالا رفتن (bala rəftən) – qalxmaq, çıxmaq (ağaca, nərdivana ...)
 بامداد (bamdad) – səhər, sübh
 بامهر (bamehr) – mehribanlıqla, mehribancasına
 باور کردن (bavər kərdən) – inanmaq
 با هم (ba həm) – birlikdə, bir yerdə
 با یکدیگر (ba yekdigər) – bir-birilə
 به این ترتیب (be in tərтіb) – beləliklə
 بچه (bəççə) – uşaq
 بحث کردن (bəhs kərdən) – mübahisə etmək
 بخصوص (bexosus) – xüsusilə, xüsusən
 بخیل (bəxil) – xəsis
 بخاری (boxarı) – soba, buxarı
 بد (bəd) – pis
 بدتر (bədtər) – daha pis
 بدین منظور (bedin mənzur) – bu məqsədlə
 بذل (bəzl) – əliaçıqlıq
 برادر (bəradər) – qardaş
 به راه افتادن (be rah oftadən) – yola düşmək
 براه اینکه (bəra – ye inke) – onun üçün, çünki
 برجسته (bər ceste) – görkəmli, məşhur
 برخاستن (bər xastən) – durmaq, ayağa durmaq
 برخوردار (bər xordən) – toxunmaq, dəymək
 برداشتن (bər daştən) – götürmək, qaldırmaq
 بردن (bordən) – aparmaq, udmaq (oyunda)
 برف (bərf) – qar
 برفی (bərfi) – qarlı
 برق (bərg) – elektrik, parıltı

بر قرار شدن (bərğərar şodən) – qurulmaq
 برکندن (bər kəndən) – qazımaq, çevirmək (torpağı)
 برگ (bərg) – yarpaq
 برگذار شدن (bərğozar şodən) – keçirilmək
 برگزیدن (bər qozidən) - seçmək
 برگشتن (bər gəştən) – qayıtmaq
 برنا (borna) – yeniyetmə
 بریان کردن (beryan kərdən) – qızartmaq
 بز (boz) – keçi
 بزاز (bəzzaz) – parçasatan, bəzzaz
 بزرگ (bozorg) – böyük, iri
 بزرگان (bozorqan) – böyüklər, görkəmli şəxslər
 بزودی (bezudi) – tezliklə
 بس (bəs) – çox
 بساوی (besavayi) – toxunma, sürtünmə
 بستر (bəstər) – yatacaq, yorğan – döşək
 بستن (bəstən) – bağlamaq, örtmək
 بسته (bəste) – bağlı
 بسیار (besyar) – çox
 بسی (bəsi) – bir çox, çoxlu
 به طور کلی (be – tour – e kolli) – ümumiyyətlə
 بعد (bə'd) – sonra
 بقیه (bəğiyyə) – qalan, qalıq
 بکلی (bekolli) – tamamilə
 بلد بودن (bələd budən) – bilmək
 بلند (bolənd) – uzun, uca, hündür
 بلند شدن (bolənd şodən) – durmaq, qalxmaq
 بنا (bənna) – bənna
 بنداتاب (bənd – e tab) – yelləncək
 بنده (bənde) – 1) qul, 2) mən (I şəxs təki bildirən şəxs əvəzliyi
 (mən) yerində işlənən söz)
 بوی (buy) - iy
 بویایی (buyayi) - iybilmə
 به (beh) – 1) yaxşı, 2) heyva

به وجود آمدن (be vucud amədən) – əmələ gəlmək, yaranmaq
بهانه جو (bəhanecu) – bəhanə axtaran, səbəb axtaran
بهتر (behtər) – daha yaxşı
بهر (bəhr) – برای – üçün
بهمن (bəhmən) – hicri-şəmsi ilinin 11 – ci ayı
بی خود (bixod) – əbəs yerə, nahaq, nahaqca
بید (bid) – söyüd ağacı
بیداد (bidad) – zülm, ədalətsizlik
بیدار (bidar) – ayıq, oyaq
بیدار شدن (bidar şodən) – oyanmaq
بیدار کردن (bidar kərdən) – oyatmaq
بی درنگ (biderəng) – cəld, dərhal
بی زحمت (bizəhmət) – zəhmət olmazsa, zəhmətsiz
بیست (bist) – iyirmi
بیل (bil) – bel, kürək
بیمار (bimar) – xəstə
بیمارستان (bimarestan) – xəstəxana
بیمار شدن (bimar şodən) – xəstələnmək
بیماری (bimari) – xəstəlik
بین (beyn) – ara
بینا (bina) - görən
بینایی (binayi) – görmə
بیهوده (bihude) – havayı, mənasız

پ

پا (pa) – ayaq
پابوسی (pabusi) – ayağa yığılma, yaltaqlıq
پارسال (parsal) – keçən il
پاره کردن (pare kərdən) – cırmaq, qırmaq
پاشنه (paşene) – daban
پاکزاد (pakzad) – nəcib, təmiz
پایان (payan) – son, axır
پدر (pedər) – ata
پدر بزرگ (pedərbozorg) – baba
پذیرفتن (pəziroftən) – qəbul etmək

پر (pər) – qanad
 پر (por) – dolu
 پرتو (pərtou) – parıltı, şux
 پرچانه (porçane) – çoxdanışan, boşboğaz
 پرخور (porxor) – çoxyeyən, qarınqulu
 پرداختن (pərdaxtən) – 1) ödəmək, 2) məşğul olmaq
 پرسش (pərsəş) – sual
 پرسش کردن (pərsəş kərdən) – soruşmaq, sual etmək
 پرسیدن (pərsidən) – soruşmaq
 پرگو (porqu) – boşboğaz, çoxdanışan
 پرنده (pərənde) – uçan, quş
 پرواز کردن (pərvaz kərdən) – uçmaq
 پروراندن (pəvərandən) – bəsləmək
 پریدن (pəridən) – uçmaq
 پریروز (pəriruz) – srağagün
 پزشک (pezeşk) – həkim
 پژوهیدن (pəjuhiden) – axtarış aparmaq, tədqiq etmək
 پس (pəs) – 1) sonra, 2) arxa tərəf
 پسته (peste) – püstə
 پسر (pesər) – oğul, oğlan
 پسرعمو (pesərəmu) – əmioğlu
 پسرعمه (pesərəmme) – bibioğlu
 پشت (poşt) – arxa
 پشتیان (poştiban) – arxa, dayaq, himayəçi
 پشم (pəşm) – yun
 پل (pol) – körpü
 پناه بردن (pənah bordən) – sığınmaq
 پنبه (pəmbe) – pambıq
 پنبه چین (pəmbeçin) – pambıqçı, pambıqyığan
 پنج (pənc) – beş
 پنجاه (pəncəh) – əlli
 پند (pənd) – öyüd, nəsihət
 پندار (pəndar) – sanki, elə bilki...
 پنهان (penah) – gizli

پور (pur) – oğul, oğlan
 پوشاندن (puşandən) – geyindirmək
 پوشیدن (puşidən) – geyinmək, geymək
 پهلو (pəhlu) – böyür, yan
 پیاده شدن (piyadə şodən) – düşmək (minikdən)
 پیچیدن (piçidən) – bükmək, sarımaq, dönmək
 پیدا شدن (peyda şodən) – tapılmaq
 پیدا کردن (peyda kərdən) – tapmaq
 پیر (pir) – qoca
 پیرارسال (pirarsal) – iniş il
 پیر شدن (pir şodən) – qocalmaq
 پیروز شدن (piruz şodən) – qalib gəlmək
 پیروزی (piruzi) – qələbə
 پیش آمد (pişaməd) – hadisə
 پیشاهنگ (pişahəng) – qabaqcıl, avanqard
 پیشکش (pişkeş) – peşkəş
 پیشوا (pişva) – rəhbər
 پیشینیان (pişiniyan) – əcdad, əvvəlkilər, ulu babalar
 پیلە وەر (pilevər) – xırdavatçı, xırdavatsatan
 پیوند کردن (peyvənd kərdən) – calamaq, bitişdirmək

ت

تا (ta) – qat
 تابستان (tabestan) – yay
 تابستانی (tabestani) – yay üçün, yaya mənsub
 تاثیر (tə'sir) – təsir
 تاراج (tarac) – qarət, talan
 تارزن (tarzən) – tarçalan
 تاریک (tarik) – qaranlıq
 تاریکی (tariki) – qaranlıq, zülmət
 تاسف (təssof) – təəssüf
 تا کردن (ta kərdən) – qatlamaq
 تاکید (təkid) – israr
 تالار (talar) – zal, salon
 تالیف (tə'lif) – əsər

تب (təb) – hərarət, qızdırma
 تبدیل گشتن (təbdil gəştən) – çevrilmək
 تبر (təbər) – balta
 تبریک گفتن (təbrik qoftən) – təbrik etmək
 تحمل کردن (təhəmmol kərdən) – dözmək
 تحصیل کردن (təhsil kərdən) – 1) oxumaq, təhsil almaq, 2) kəsb etmək, əldə etmək
 تحقیق (təhğiç) – tədqiq, araşdırma
 تخم (toxm) – toxum
 تخم مرغ (toxm – e morğ) – yumurta
 تخم کدو (toxm – e kədu) – balqabaq tumu
 تراشیدن (təraşidən) – yonmaq, qırmaq
 تراشیده (təraşide) – yonulmuş
 ترب (torob) – turp
 تربت (torbət) – türbət, qəbr
 ترجمه کردن (tərcome kərdən) – tərcümə etmək
 ترسیدن (tərsidən) – qorxmaq (kökü: ترس – tərs)
 ترکردن (tər kərdən) – islatmaq
 ترکه (tərke) – çubuq
 تسلیت (təslıyyət) – təsəlli
 تشریف آوردن (təşrif avərdən) – gəlmək
 تعریف کردن (tərif kərdən) – danışmaq
 تغییر دادن (təğyir dadən) – dəyişmək, dəyişdirmək
 تفریح (təfrih) – əyləncə
 تقویت (təğviyyət) – möhkəmləndirmə, qüvvətləndirmə
 تکان خوردن (təkan xordən) – tərpənmək
 تکان دادن (təkan dadən) – 1) tərpətmək, 2) söykənmək
 تکاندن (təkandən) – silkələmək, çırmaq
 تکیه دادن (təkye dadən) – söykəmək
 تمام شدن (təmam şodən) – qurtarmaq, bitmək
 تمام کردن (təmam kərdən) – qurtarmaq, bitirmək
 تمرین (təmrin) – tapşırıq, çalışma
 تن (tən) – bədən
 تو (tu) – iç, içəri

تو (to) – sən
تواضع (təvazo') – təvazökar
توانا (təvana) – bacarıqlı, güclü
توضیح دادن (touzih dadən) – izah etmək
توگویى (toquyi) – sanki, elə bil ki
ته (təh) – dib
تیر (tir) – 1) ox; 2) güllə
تیز (tiz) – tez, cəld, iti, kəsərli
تیغ (tiğ) – ülgüc, tiyə

ث

ثروت (servət) – sərvət, var – dövlət
ثابت (sabet) – sübut, sabit

ج

جا (ca) – yer
جا دادن (ca dadən) – yerləşdirmək, yer vermək
جالب (caleb) – maraqlı, cəlbedici
جامه (came) – paltar
جاندار (candar) – canlı
جاودان (cavedan) – əbədi, daimi
جاویدان (cavidan) – bax: جاودان
جایزه (cayeze) – mükafat
جدا (coda) – ayrı
جدل کردن (cədəl kərdən) – vuruşmaq, mübahisə etmək
جراح (cərrah) – cərrah
جز (coz) – başqa
جستجو (costocu) – axtarış, axtarma
جستجو کردن (costocu kərdən) – axtarmaq
جستن (cesten) – atılmaq, tullanmaq, hoppanmaq, sıçramaq
جستن (costən) – axtarmaq
جست و خیز کردن (cest o xiz kərdən) – atılıb – düşmək, hoppanmaq
چشن (cəşn) – bayram, şənlik
چشن گرفتن (cəşn gereftən) – bayram etmək
چفت (coft) – cüt
چعبه (cəbe) – qutu

جلو (celou) – ön, qarşı, irəli
 جمع آوری کردن (cəm avəri kərdən) – yığmaq, toplamaq
 جمع شدن (cəm şodən) – yığışmaq, toplaşmaq
 جمع کردن (cəm kərdən) – yığmaq, toplamaq
 جنگل (cəngəl) – meşə
 جوی (cuy) – arx
 جوهر (couhər) – cövhər, qiymətli
 جوهر فروش (couhərforuş) – cəvahirsatan, qiymətli şeylər satan
 جوینده (cuyənde) – axtaran
 جهاننده (cəhandide) – dünyagörmüş
 جهان افروز (cəhanəfruz) – dünyanı işıqlandıran
 جهل مرکب (cəhl – e morəkkəb) – cəhalət bataqlığı
 جیغ (ciğ) – qışqırıq, ığırtı
 جیغ زدن (ciğ zədən) – qışqırmaq, ığırmaq

چ

چادر (çador) – çadır, çadra
 چاق (çağ) – kök
 چاق شدن (çağ şodən) – kökəlmək
 چاه (çah) – quyu
 چتر (çətr) – çətir
 چرا؟ (çera) – nə üçün? niyə?
 چربی (çərbi) – yağlı
 چسب (çəsb) – yapışqan
 چسباندن (çəsbandən) – yapışdırmaq
 چسبیدن (çəsbidən) – yapışmaq
 چشایی (çəşayi) - dadma
 چشم (çəşm) – 1) göz, 2) göz üstə, gözüm üstə
 چشم پوشی کردن (çəşmpuşi kərdən) – göz yummaq, görməməzliyə
 vurmaq
 چشم‌نواز (çəşmnəvaz) - gözoşayan
 چشاندن (çəşandən) – daddırmaq
 چشیدن (çəşidən) – dadmaq
 چطور؟ (çetour) – necə? nə cür?
 چکاره؟ (çekare) – nəçi?

چکاندن (çekandən) – damdırmaq
 چگونہ؟ (çequne) – necə? nə cür?
 چلچله (çelçele) - qaranquş
 چمچہ (çomçə) – çömçə
 چند (çənd) – neçə, bir neçə
 چوب (çub) – çubuq
 چوبک (çubək) – çubuq, balaca çubuq
 چوب کبریت (çub – e kebrit) – kibrit çöpü
 چوب الف (çubələf) – əlfəcin
 چون (çun) – elə ki, kimi
 چہار (çəhar) – dörd
 چہار شنبہ ی سوری (çəharşənbe – ye suri) – ilaxır çərşənbə
 چہاردہ (çəhardəh) – on dörd
 چہل (çehel) – qırx
 چیدن (çidən) – 1) dərmək, 2) düzmək
 چیدہ شدن (çide şodən) – 1) dərilmək, 2) düzülmək
 چیست (çist) – nədir?

ح

حالا (hala) – indi
 حاضر شدن (hazer şodən) – hazırlaşmaq
 حاضر کردن (hazer kərdən) – hazırlamaq
 حتما (hətmən) – mütləq, hökmən
 حرف (hərf) – 1) hərf, 2) söz
 حرف زدن (hərf zədən) – danışmaq
 حروف (horuf) – hərflər (təki: حرف)
 حساب کردن (hesab kərdən) – hesab etmək, hesablamaq
 حصار (hesar) – hasar, çəpər
 حفظ شدن (hefz şodən) – qorunmaq
 حفظ کردن (hefz kərdən) – qorumaq, saxlamaq, əzbərləmək
 حقارت (heqarət) – həqarət, təhqir
 حواس (həvas) – hisslər, duyğular (təki: حس (hess))
 حیات (həyat) – yaşayış, həyat
 حیاط (həyat) – həyət, məhəllə

خ

خار (xar) – tikan
 خاک (xak) – torpaq
 خاکستر (xakestər) – kül
 خاکستری (xakestəri) – kül rəngi
 خاموش (xamuş) – susma, sakit olma
 خاموشی (xamuşi) – sakitlik, sükut
 خانواده (xanevade) – ailə
 خانه (xane) – ev
 خاور (xavər) – şərq
 خاورزمین (xavərzəmin) – Şərq (ölkələri)
 خاورشناس (xavərşenas) – şərqşünas
 ختن (xotən) – Şimali Çin
 خداحافظی کردن (xodahafəzi kərdən) – xudahafizləşmək
 خدا نگهدار (xoda negəhdar) – Allah saxlasın
 خرد (xerəd) – ağıl
 خردمند (xerədmənd) – ağıllı
 خرس (xers) – ayı
 خروس (xorus) – xoruz
 خریدن (xəridən) – almaq (pul ilə)
 خسارت (xəsarət) – ziyan, zərər
 خستن (xestən) – durmaq (برخاستن)
 خسته (xəste) – yorğun
 خسته شدن (xəste şodən) – yorulmaq
 خسته کردن (xəste kərdən) – yormaq
 خشت (xeşt) – kərpic (çiy)
 خشتزن (xeştzən) – kərpickəsən
 خشتمال (xeştmal) – kərpickəsən
 خوشنود (xoşnud) – şən, şad, sevinc
 خوشنودی (xoşnudi) – sevinc, şadlıq
 خشونت (xoşunət) – kobudluq
 خفتن (xoftən) – yatmaq, yuxulamaq
 خمیدن (xəmidən) – əyilmək
 خمیر دندان (xəmir –e dəndan) – diş pastası
 خندان (xəndan) – gülə - gülə, gülərək

خندیدن (xəndidən) – gülmək
 خنده (xənde) – gülüş
 خود (xod) – öz
 خواب (xab) – yuxu
 خواب آور (xabavər) – yuxugətirən, həzin
 خوابیدن (xabidən) – yatmaq, yuxulamaq
 خواستن (xastən) – istəmək
 خواندن (xandən) – oxumaq
 خواننده (xanənde) – 1) oxucu, 2) müğənni
 خواهر (xahər) – bacı
 خواهش (xaheş) – xahiş
 خواهش کردن (xaheş kərdən) – xahiş etmək
 خوب (xub) – yaxşı
 خود (xod) – öz (təyini əvəzlik)
 خودداری کردن (xoddari kərdən) – çəkinmək, özünü saxlamaq
 خورداد (xordad) – hicri – şəmsi ilinin 3 – cü ayı
 خوردن (xordən) – 1) yemək, 2) içmək
 خورده (xorde) – qırıntı
 خورشید (xorşid) – günəş
 خوشحال شدن (xoşhal şodən) – sevinmək
 خون (xun) – qan
 خونسرد (xunsərd) – soyuqqanlı
 خونسردی (xunsərdi) soyuqqanlılıq
 خیاط (xəyyat) – dərzi
 خیلی (xeyli) – çox

د

دادن (dadən) – vermək
 دارندگی (darəndegi) – varlılıq
 دارو (daru) – dərman
 داروخانه (daruxane) – aptek
 داس (das) – oraq
 داشتن (daştən) – malik olmaq
 دامن (damən) – ətək
 دانا (dana) – alim, bilikli, bilici

دانستن (danestən) – bilmək
 دانش (daneş) – bilik
 دانش آموز (daneşamuz) – şagird
 دانشجو (daneşcu) – tələbə
 دانشکده (daneşkəde) – institut, fakültə
 دانشگاه (daneşqah) – universitet
 دانشمند (daneşmənd) – alim
 دانشیار (daneşyar) – müəllim, dosent
 دانه (dane) – 1)dən, 2)dənə
 دانه کش (danekeş) – dən aparan
 دبستان (dəbestan) – ibtidai məktəb
 دبیرستان (dəbirestan) – orta məktəb
 دختر (doxtər) – qız
 دختر عمو (doxtərəmu) – əmiqızı
 دختر عمه (doxtərəmme) – bibiqızı
 در (dər) – 1)qapı 2)önqoşma (– da²)
 دراز (deraz) – uzun
 درآوردن (dəravərdən) – çıxartmaq
 درخت (derəxt) – ağac
 درد (dərd) – ağrı
 درد کردن (dərd kərdən) – ağrımaq
 درست (dorost) – doğru, düzgün
 درست کردن (dorost kərdən) – düzəltmək
 در شگفت ماندن (dər şegəft mandən) – təəccüb etmək
 درگذشتن (dərqozəştən) – ölmək
 درمان (dərman) – müalicə
 درماندگی (dərmandegi) – çarəsizlik, əlacsızlıq
 درنده (dərənde) – yırtıcı
 دروغ (dorug) – yalan
 درون (dərun) – daxil, iç
 درویدن (derəvidən) – biçmək
 دریافتن (dəryaftən) – anlamaq, başa düşmək
 دریدن (dəridən) – parçalamaq, cırmaq, yırtmaq
 دزد (dozd) – oğru

دزدی (dozdi) – oğruluq
 دزدیدن (dozdidən) – oğurlamaq
 دزدیده (dozdide) – gizli, oğrunca
 دست (dəst) – əl
 دشت (dəşt) – çöl, səhra
 دکتر (doktor) – həkim
 دل انگیز (deşəngiz) - ürəkaçan
 دلبند (delbənd) – əziz
 دلدرد (deldərd) – qarın ağrısı
 دمر (dəmər) – və ya دمر (dəməru) – üzüaşağı
 دنبال (dənbəl) – arxa, arxa tərəf
 دندان (dəndan) – diş
 دندان پزشکی (dəndanpezeşk) – diş həkimi
 دور (dur) – uzaq
 دور شدن (dur şodən) – uzaqlaşmaq
 دوزنده (duzənde) – dərzisi
 دوست (dust) – dost, yoldaş
 دوست داشتن (dust daştən) – sevmək
 دوش (duş) – çiyin
 ده (deh) – kənd
 ده (dəh) – on
 دهاتی (dehati) – kəndli
 دهان (dəhan) – ağız
 دهقان (dehğan) – kəndli
 دهن (dəhən) – ağız
 دهنه (dəhəne) – yüyən, cilov
 دی (dey) – hicri-şəmsi ilinin 10-cu ayı
 دیدار (didar) – görüş
 دیدار کردن (didar kərdən) – görüşmək
 دیدن (didən) – görmək
 دیدنی (didəni) – görməli
 دیر (dir) – gec
 دیر کردن (dir kərdən) – gecikmək
 دیروز (diruz) – dünən

دیشب (dişəb) - dünən gecə
دیگر (digər) - 1) başqa, digər; 2) bir daha
دیگ (dig) - qazan
دیو (div) - şeytan, div

ذ

ذخیره (zəxire) – ehtiyat
ذرت (zorrət) – qarğıdalı
ذوق (zouğ) – zövq
ذره (zərre) - zərrə

ر

را (ra) – sonqoşma (təsirlik hal şəkilçisinə uyğundur)
راز (raz) – sirr
راست (rast) – 1) doğru, düzgün; 2) sağ, 3) muğam
راستی (rasti) – doğruluq, düzgünlük
راندن (randən) – sürmək
راننده (ranənde) – sürücü, sürən
رایگان (rayqan) – müftə, havayı, məccani
رباب (robab) – rübab (musiqi aləti)
ربط (rəbt) – əlaqə, dəxli olma
ربع (rob) – dördüdə bir (1/4)
رتبه (rotbe) – dərəcə, rütbə
رخ (rox) – üz
رخ دادن (rox dadən) – üz vermək, baş vermək (hadisə)
رخساره (rox sare) – üz
رساندن (resandən) – çatdırmaq
رسم (rəsmən) – rəsmi
رسن (rəsən) – kəndir
رسیدن (residən) – çatmaq
رشته (reşte) – 1) sahə, 2) zəncir, 3) silsilə
رفتن (rəftən) – getmək
رفتن (roftən) – süpürmək
رفت و روب (roft – o rub) – silib – süpürmə, sil-süpür
رفقا (rofəqa) – yoldaşlar (təki: رفیق)
رفیق (rəfiq) – yoldaş

ركعت (rək'ət) – rükət (namazın bir hissəsi)
 رگ (rəg) – damar
 رنج (rənc) – əziyyət, zəhmət
 رنج بردن (rənc bordən) – əziyyət çəkmək
 رنگ آمیز (rəngamiz) – rəngləri seçib tutuşdurma
 (uyğunlaşdırma)
 رنگین کمان (rəngin kəman) – göy qurşağı
 رنجیدن (rəncidən) – incimək
 رو (ru) – üz, üst
 رود (rud) – çay (coğr.)
 رودخانه (rudxane) – çay (coğr.)
 روز (ruz) – gün, gündüz
 روزانه (ruzane) – gündəlik, bir günlük
 روزه (ruze) – oruc
 روزه گرفتن (ruze gereftən) – oruc tutmaq
 روزی (ruzi) – yemək
 روستایی (rustayi) – kəndli
 روشن (rouşən) – 1) işıq, işıqlı 2) açıq (rəng)
 رونویسی کردن (ronevisi kərdən) – üzündən köçürtmək
 روی هم نهادن (ruy – e həm nəhadən) – üst – üstə qoymaq
 روی هم رفته (ruy – e həm rəfte) – üst – üstə, ümumiyyətlə
 رها کردن (rəha kərdən) – azad etmək, xilas etmək
 رهگذر (rəhqozər) – yolkeçən, yoldan ötən
 ریختن (rixtən) – tökmək, tökülmək
 ریسمان (risman) – kəndir, çatı

ز

زادگاه (zadqah) – doğulan yer
 زاغ (zağ) – qarğa
 زانو (zanu) – diz
 زبان (zəban) – dil
 زخم (zəxm) – yara
 زدن (zədən) – vurmaq, döymək, çalmaq
 زر (zər) – qızıl
 زرد (zərd) – sarı

زردک (zərdək) – yerkökü
زغال (zoğal) – kömür
زمستان (zemestan) – qış
زمستانی (zemestani) – qışa mənsub, qışlıq
زمیندار (zəmindar) – torpaq sahibi
زمین لرزه (zəminlərze) – zəlzələ, yer tərpənməsi
زن (zən) – qadın
زنبور (zənbur) – bal arısı
زنده (zende) – canlı, yaşayan, diri
زنده باد (zende bad) – yaşasın!
زنده گانی (zendeqani) – həyat, yaşayış
زندگی کردن (zəndəgi kərdən) – yaşmaq
زنگوله (zənqule) – zınqırov
زود (zud) – tez, cəld
زور (zur) – güc, zor
زوزه (zuzə) – vıyılı, ulama
زیبا (ziba) – gözəl, qəşəng
زیر (zir) – aşağı, alt
زیرا (zira) – çünki
زیور (zivər) – bəzək

ژ

ژاله (jale) – şəh
ژرف (zərf) – dərinlik
ژنده (jende) – köhnə, işlənmiş (paltar)
ژانویه (janviye) – yanvar
ژونن (juən) – iyun
ژویه (juye) – iyul

س

سابقاً (sabeğən) – keçmişdə, əvvəllərdə
سال (sal) – 1) il, 2) yaş
سالم شدن (salem şodən) – sağalmaq
سالخورده (salxorde) – yaşlı
سالگرد (salgərd) – ildönümü
سبز (səbz) – yaşıl

سپتامبر (septabr) – sentyabr
 ستمگر (setəmgər) – zalım, zülmkar
 ستمگری (setəmgəri) – zülmkarlıq, zalımlıq
 سخت (səxt) – 1) bərk, 2) çətin
 سخت گیری (səxtgiri) – ciddilik, tələbkərlik
 سخن (soxən) – söz
 سر (sər) – baş
 سرافکندگی (sərəfkəndegi) – başı aşağılıq, alçalma
 سرباز (sərbaz) - əsgər
 سرپرست (sərpərəst) – hamı, himayəçi
 سرچشمه (sərceşmə) – mənşə, mənbə
 سرد (sərd) – soyuq
 سردادن (sərdadən) - başlamaq
 سردار (sərdar) – başçı, sərkərdə
 سرداری (sərdari) – sərkərdəlik, başçılıq
 سرزمین (sərzəmin) – ölkə
 سرشیر (sərşir) – qaymaq
 سرمایه (sərmayə) – maya, pul, kapital
 سرمایه دار (sərmayedar) – kapitalist
 سرود (sorud) – mahnı, nəğmə
 سرود ملی (sorud – e melli) – milli himn
 سرودن (sorudən) – 1) şeir qoşmaq, 2) oxumaq
 سفید (sefid) – ağ
 سلام کردن (səlam kərdən) – salamlamaq
 سلطنت (səltənət) – şahlıq
 سلمانی (səlmani) – 1) bərbərxana, 2) bərbər, dəllək
 سنج (senced) – iydə
 سوار (səvar) – atlı
 سوار شدن (səvar şodən) – minmək
 سود (sud) – fayda, mənfəət
 سودآور (sudavər) – faydalı
 سوزن (suzən) – iynə
 سوق دادن (souq dadən) – yeritmək (qoşun)
 سهل (səhl) – asan

سه (se) – üç
سی (si) – otuz
سیاه (siyah) – qara
سیاه و سفید (siyah o sefid) – ala – bula, ala
سبب (sib) – alma
سیخ (six) – şiş (kabab)
سیر (sir) – 1) sarımsaq, 2) tox, 3) tünd (rəng)
سیزده (sizdəh) – on üç
سینما (sinema) – kino

ش

شاخ (şax) – 1) budaq, 2) buyuz
شام (şam) – axşam yeməyi
شانه (şane) – 1) çiyin, 2) daraq
شاید (şayəd) – bəlkə, olsun ki,
شب (şəb) – axşam, gecə
شباته روز (şəbane – ruz) – sutka
شتاب (şetab) – tələsmə
شخم (şoxm) – şum
شخم کردن (şoxm kərdən) – şumlamaq
شدن (şodən) – olmaq
شدید (şədid) - şiddətli
شرح دادن (şərh dadən) – şərh etmək
شرمنده شدن (şərmənde şodən) – utanmaq
شرمندگی (şərməndəgi) – utancaqlıq
شروع شدن (şoru' şodən) – başlanmaq
شروع کردن (şoru' kərdən) – başlamaq
شستن (şostən) – yumaq
شستشو کردن (şostoşu kərdən) – yuyunmaq
شصت (şəst) – altımiş
شترنج (şətrənc) - şahmat
شعف (şəf) – sevinc, şadlıq, fərəh
شغال (şoğal) – çaqqal
شکار (şekar) – ov
شکارچی (şakarçi) – ovçu

شکست خوردن (şekəst xordən) – məğlub olmaq
 شکستن (şekəstən) – sınmaq, sındırmaq
 شکسته (şekəste) – sınıq, sınımış
 شکست ناپذیر (şekəstnapəzir) – məğlub edilməz
 شکفتن (şekoftən) – açılmaq (gülün)
 شکوفان (şokufan) – çiçəklənən
 شما (şoma) – siz
 شماره (şomare) – nömrə
 شمردن (şemordən) – saymaq
 شمشیر (şəmşir) – qılınc
 شناختن (şenaxtən) – tanımaq
 شنوایی (şenəvayi) – eşitmə
 شنونده (şenəvənde) – dinləyici
 شنیدن (şenidən) – eşitmək
 شوهر (şouhər) – ər
 شهد (şəhd) - bal
 شهروند (şəhrvənd) – vətəndaş
 شهریور (şəhrivər) – hicri-şəmsi ilinin 6-cı ayı
 شهیر (şəhir) – məşhur, tanınmış
 شیر (şir) – 1) süd, 2) şir (heyvan)
 شیرازه (şiraze) – kitabın tikiş yeri
 شیرینی فروش (şirini foruş) – qənnad
 شیرینی فروشی (şirini foruşi) – qənnadı dükanı
 شیشه (şişe) – şüşə

ص

صاحبخانه (sahebxane) – ev sahibi
 صاحب منصب (saheb mənsəb) – vəzifə sahibi, vəzifəli şəxs
 صادر شدن (sader şodən) – 1) ixrac olunmaq, 2) verilmək
 صبح (sobh) – səhər, sübh
 صبحدم (sobhdəm) – səhər tezdən
 صبحانه (sobhane) – səhər yeməyi
 صبر کردن (səbr kərdən) – səbr etmək, gözləmək
 صحبت کردن (sohbət kərdən) – söhbət etmək
 صحیح (səhih) – doğru, düzgün

صد (səd) – yüz
صدا (seda) – səs
صدا زدن (seda zədən) – çağırmaq, səsləmək
صدا کردن (səda kərdən) – çağırmaq, səsləmək
صرف (sərf) – 1) yemə, yemək 2) morfologiya
صرف نظر (sərf – e nəzər) (əz) – baxmayaraq, asılı olmayaraq
صرف کردن (sərf kərdən) – yemək
صرفه جویی (sərfecuyi) – qənaət
صلح (solh) – sülh
صندلی (səndəli) – stul
صنم (sənəm) – gözəl
صوت (sout) – səs

ض

ضخیم (zəxim) – qalın
ضرب المثل (zərb – ol – məsəl) – zərbi – məsəl
ضرورت (zərurət) – zəruri
ضمن (zəmn) – əsna

ط

طاقت فرسا (tağətfərsa) – üzücü, dözülməz
طب (tebb) – tibb
طبقه (təbəğə) – mərtəbə, təbəqə
طبل (təbl) – təbil, nağara
طبيب (təbib) – həkim
طعم (təəm) – dad
طلا (təla) – qızıl
طول (tul) – uzun, uzunluq
طويلة (təvile) – tövlə

ظ

ظرف (zərf) – 1) qab, 2) zərf (qram.)
ظفر (zəfər) – qələbə
ظلمت (zəlmət) – zülmət, qaranlıq
ظهر (zohr) – günorta

ع

عادتتا (adətən) – bir qayda olaraq
 عادل (adel) – ədalətli
 عاقل (ağel) – ağıllı
 عالم (aləm) – alim
 عالم (aləm) – aləm, dünya
 عبور (əbur) – keçmə, keçid
 عجله کردن (əcəle kərdən) – tələsmək
 عجيب (əcib) – təəccüblü, qəribə
 عدل (ədl) – ədalət
 عده (edde) – qrup, dəstə
 عذر (əzr) – üzr
 عرضه کردن (ərze kərdən) – ərz etmək
 عرق (ərəğ) – tər
 عرق کردن (ərəğ kərdən) – tərləmək
 عسل (əsəl) – bal
 عصر (əsır) – 1) əsr, 2) axşamçağı
 عصرانه (əsranə) – axşam yeməyi
 عضو (əzv) – üzv
 عطر اگین (ətrəgin) - ətirli
 عقب مانده (əqəb mandə) – geriqalmış
 عقربک (əğrəbək) – saat əqrəbi
 عقربک ثانیه شمار (əğrəbək – e saniyə şomar) – saniyəni göstərən əqrəb
 عقربک دقیقه شمار (əğrəbək – e dəqiqəşomar) – dəqiqəni göstərən əqrəb
 عقربک ساعت شمار (əğrəbək – e saətşomar) – saati göstərən əqrəb
 عقل (əğl) – ağıl
 عکس (əks) – şəkil (foto)
 علاقه داشتن (ələğə daştən) – maraqlanmaq
 علاقمند (ələğemənd) – marağı olan, maraqlanan
 علما (oləma) – alimlər (təki: عالم)
 علوم (olum) – elmlər (təki: علم)
 عمو (əmu) – əmi
 عمه (əmmə) – bibi

عودت (oudət) – qayıtma
عودت دادن (oudət dadən) – qaytarmaq
عيد (id, eyd) – bayram
عيد گرفتن (id gereftən) – bayram etmək

غ

غاز (ğaz) – qaz (quş)
غالب (ğaleb) – qalib
غالباً (ğalebən) – əksər halda, çox vaxt
غبار (ğobar)- 1) toz, 2) kədər
غذا (ğəza) – yemək (xörək)
غرور (ğorur) – qürur, məğrurluq
غریب (ğərib) – yad, özgə
غلتیدن (ğəltidən) - diyirlənmək
غنون (ğonudən) – yatmaq

ف

فاضل (fazel) – bilikli
فرا رسیدن (fəra residən) – çatmaq
فرار کردن (fərar kərdən) – qaçmaq
فراری (fərari) – qaçaq
فرا گرفتن (fəra gereftən) – 1) bürümək, 2) öyrənmək
فراورده (fəravərde) – məhsul
فرااموش کردن (fəramuş kərdən) – unutmaq, yaddan çıxarmaq
فراهم ساختن (fərahəm saxtən) – hazırlamaq
فرح (fərah) – fərah, sevinc
فردا (fərda) – sabah
فرزند (fərzənd) – övlad
فرستادن (ferestadən) – göndərmək
فرشته (fereşte) – mələk
فروتن (forutən) – təvazökar
فروختن (foruxtən) – satmaq
فروشنده (foruşənde) – satıcı
فروردین (fərvərdin) – hicri – şəmsi ilinin 1 – ci ayı
فروگذارى (foruqozari) - əsirgəmə, müzayiqə
فروگذارى کردن (foruqozari kərdən) - əsirgəmək

فرهنگ (fərhang) – 1) mədəniyyət, 2) lüğət
فرهنگستان (fərhangestan) – akademiya
فرب خوردن (fərib xordən) – aldanmaq
فرب دادن (fərib dadən) – aldatmaq
فشار (feşar) – təzyiq
فشردن (feşordən) – sıxmaq
فضل (fəzl) – alimlik, müdriklik
فعلا (fe'lən) – hələlik
فقر (fəğr) – yoxsulluq, fəqirlik
فقير (fəğir) – fəqir, yoxsul, kasıb
فوراً (fourən) – cəld, dərhal
فوری (fourı) – təcili
فوريه (fevriye) – fevral (ayı)
فوق (fouğ) – yuxarı, yuxarıdakı
فهماندن (fəhmandən) – başa salmaq
فهميدن (fəhmidən) – başa düşmək, anlamaq
فيلبان (filban) – fil sahibi, filəbaxan

ق

قاچ (ğaç) – dilim, tikə
چارچ (ğarç) – göbələk
قاصد (ğased) - xəbərgətirən
قاشق (ğaşoq) – qaşiq
قالب (ğaleb) – qəlib
قالی (ğali) – xalı
قايق (ğayeg) – qayıq
قايقران (ğayeğran) – qayıqsürən
قرض (ğərz) – borc
قريب (ğərib) – yaxın
قسم (ğəsəm) – and
قسم خوردن (ğəsəm xordən) – and içmək
قسمت (ğesmet) – hissə
قسمت كردن (ğesmet kərdən) – bölmək, paylaşmaq
قصه (ğesse) – nağıl
قضا (ğəza) – hadisə

قضا (az) ((əz) ġəza) – təsadüfən
 قضاارا (ġəzara) – qəzavü-qədər
 قطره (ġətre) – damcı
 قطعه (ġət'e) – hissə, parça (musiqi parçası ...)
 قمر (ġəmər) – ay
 قوانين (ġəvanin) – qanunlar, təki: (قانون) (ġanun)
 قول دادن (ġoul dadən) – söz vermək
 قوی (ġəvi) – güclü, qüvvətli
 قیافه (ġiyafe) – görkəm

ک

کاخ (kax) – saray
 کار (kar) – iş
 کارخانه (karxane) – fabriq, zavod
 کارد (kard) - bıçaq
 کارکن (karkon) – işçi, fəhlə
 کارگر (kargər) – işçi, fəhlə
 کارمند (karmənd) – işçi
 کاشتن (kaştən) – əkmək
 کاغذ (kağəz) – kağız
 کاویدن (kavidən) – 1) qazımaq, 2) axtarış aparmaq
 کبوتر (kəbutər) – göyərçin
 کبود (kəbud) – göy (rəng)
 کجا؟ (koca) – hara? haraya? harada?
 کدام؟ (kodam) – hansı?
 کردار (kerdar) – əməl, iş, rəftar
 کردن (kərdən) – etmək
 کرم (kerm) – qurd
 کرم خوردگی (kerm xordegi) – qurd yemə
 کسالت (kesalət) – əzginlik, xəstəlik, süstlük
 کشاورزی (keşavərzi) – kənd təsərrüfatı
 کشتگاه (keştğəh) – əkin yeri
 کشتن (koştən) – öldürmək, kəsmək (heyvanı)
 کشتی (kəşti) – gəmi

کشور (keşvər) – ölkə
 کشیدن (keşidən) – çəkmək, dartmaq
 کف (kəf) – 1) ovuc, 2) köpük
 کفش (kəfş) – ayaqqabı
 کلاغ (kəlağ) – qarğa
 کلانتری (kəlantəri) – polis idarəsi
 کلاه (kolah) – papaq
 کلید (kelid) – açar, kilid
 کم (kəm) – az
 کمی (kəmi) – azlıq
 کوچک (kuçek) – balaca, kiçik
 کودک (kudək) - uşaq
 کوزه (kuze) – kuzə, kiçik səhəng
 کوزه گر (kuzegər) – kuzəçi, kuzədüzəldən
 کور (kur) – kor
 کورشدن (kur şodən) – kor olmaq
 کودک (kudək) – uşaq
 کوشا (kuşa) – çalışqan
 کوشش (kuşeş) – çalışma
 کوشیدن (kuşidən) – çalışmaq
 کوه (kuh) – dağ
 کی؟ (key) – nə vaxt? haçan?
 کیست؟ (kist?) – kimdir?
 کیف (kif) – sumka, çanta
 کینه (kine) – kin, küdurət

گ

گارد (qard) – qvardiya
 گاز (qaz) – qaz (yanacaq)
 گاز گرفتن (qaz gereftən) – dişləmək
 گاو (qav) – inək
 گاوآهن (qavahən) – xış (qəd.)
 گاه (qah) – gah
 گاهواره (qahvare) گهواره (gəhvare) – beşik
 گاهی (qahi) – bəzən, hərdənbir

گچ (gəç) – təbaşir
 گذاشتن (qozaştən) – qoymaq
 گذراندن (qozərändən) – keçirmək
 گذشتن (qozəştən) – keçmək
 گذشته (qozəşte) – keçmiş
 گرامر (qramer) – qrammatika
 گرد (gərd) – toz
 گرد (gerd) – 1) yumru, dəyirmi, 2) dövrə, ətraf
 گرد دندان (gərd – e dəndan) – diş tozu
 گردش (gərdeş) – gəzinti
 گردن (gərdən) – boyun
 گردو (gerdu) – qoz
 گرسنه (qorosne) – ac
 گرفتار شدن (gereftar şodən) – tutulmaq
 گرفتم (gereftəm) – 1) tutalım, fərz edək, 2) götürdüm, aldım
 گرفتن (gereftən) – tutmaq, götürmək, almaq
 گرم (gərm) – isti
 گریبان (gəriban) – yaxa
 گریختن (qorixtən) – qaçmaq
 گز کردن (gəz kərdən) – ölçmək
 گزیدن (gəzidən) – sancmaq, dişləmək
 گشتن (gəştən) – gəzmək, dolanmaq
 گفتار (qoftar) – danışıq
 گفتن (qoftən) – demək
 گفتگو (qoftoqu) – danışıq, söhbət
 گفتگو کردن (qoftoqu kərdən) – söhbət etmək, danışmaq
 گفته (qofte) – 1) deyilmiş, 2) söz
 گل (qol) – gül
 گل (gel) – gil, palçıq
 گلابی (qolabi) – armud
 گم شدن (qom şodən) – itmək
 گم کردن (qom kərdən) – itirmək
 گنبد (qonbəd) – günbəz
 گنج (gənc) – xəzinə

گندم (gəndom) – buğda
 گوزن (gəvəzn) – maral
 گوسفند (qusfənd) – qoyun
 گوش (quş) – qulaq
 گوشت (quşt) – ət
 گوش دادن (quş dadən) – qulaq asmaq
 گوش کردن (quş kərdən) – qulaq asmaq
 گوشه (quşe) – künc, kənar
 گول زدن (qul zədən) – aldatmaq
 گول خوردن (qul xordən) – aldanmaq
 گوناگون (qunaqun) – cürbəcür, müxtəlif
 گوینده (quyənde) – deyən, danışan, diktor
 گه گه (gəh gəh) گاه گاه (qah – qah) – hərdənbir, bəzən
 گیتی (giti) – dünya
 گیسو (gisu) – saç

ل

لاغر (lağər) - arıq
 لانه (lane) – yuva
 لای (lay) – ara
 لب (ləb) – dodaq
 لباس (lebas) – paltar
 لبخند (ləbxənd) – təbəssüm
 لحظه (ləhze) – an (ən kiçik vaxt ölçüsü)
 لخت (loxt) – lüt, çılpaq
 لذت (ləzzət) – ləzzət
 لذیذ (ləziz) – ləzzətli
 لعل (lə'l) – yaqut
 لعل ساز (lə'lsaz) – ləl düzəldən, ləl yaradan
 لفظ (ləfz) – söz
 لقمه (loğme) – loğma, tikə
 لقم (leqam) – cilov, yüyən
 لوازم (ləvazem) – ləvazimat

م

ما (ma) – biz
 مادر (madər) – ana
 مادر بزرگ (madərbozorg) – nənə
 مار (mar) – ilan
 مارس (mars) – mart
 مالیدن (malidən) – 1) sürtmək, ovxalamaq, 2) kəsmək (kərpic)
 ماندن (mandən) – qalmaq
 مانند (manənd) – kimi
 ماه (mah) – ay
 ماهی (mahi) – balıq
 متحد شدن (motəhhed şodən) – birləşmək
 متحد کردن (motəhhed kərdən) – birləşdirmək
 متساوی (motəsavi) – bərabər
 متساوی الحقوق (motəsavi – ol hoğuğ) – bərabər hüquqlu
 متعلق (motəlləğ) – aid
 متولد شدن (motəvəlləd şodən) – doğulmaq, anadan olmaq
 مثل (mesl) – kimi
 مجانی (məccani) – müftə, havayı
 مع (moç) - bilək
 محفل (məhfəl) – dərnək
 محکمه (məhkəmə) – məhkəmə
 مداد (medad) – karandaş
 مداد پاک کن (medadpakkon) – pozan
 مدرسه (mədrəse) – məktəb
 مدیون (mədyun) – borclu
 مراجعت (moraceət) – qayıtma
 مراجعت کردن (moraceət kərdən) – qayıtmaq
 مراجعه (moracee) – müraciət
 مراجعه کردن (moracee kərdən) – müraciət etmək
 مرارت (mərarət) 1) çətinlik, 2) qəm – qüssə, kədər
 مراعات (moraat) – riayət etmə
 مربوط (mərbut) – əlaqəli, aid
 مرد (mərd) – kişi
 مرداد (mordad) – hicri-şəmsi ilinin 5-ci ayı

مردمک (mərdomək) – bəbək
 مردم (mərdom) – camaat
 مرگ (mərg) – ölüm
 مرز (mərz) – sərhəd
 مرض (mərəz) – xəstəlik
 مرغ (mərğ) – quş, toyuq
 مرغزار (mərğzar) - çəmənlik
 مریض (məriz) – xəstə
 مریضخانه (mərizxane) – xəstəxana
 مزبور (məzbur) – yuxarıda adı çəkilən
 مزه (məze) – dad
 مژده (mojde) – xeyir xəbər, müjdə xəbər
 مژه (moje) – kirpik
 مژگان (mojqan) – kirpiklər, kirpik
 مسافر (mosafer) – yolcu, müsafir
 مسخر شدن (mosəxxər şodən) – məftun olmaq
 مسکین شدن (meskin şodən) – yazıq olmaq, aciz olmaq
 مسلح (mosəlləh) – silahlı
 مسند (məsnəd) – taxt, taxt – tac, uca
 مسواک (mesvak) – diş fırçası
 مشت (moşt) – yumruq
 مشرق (məşreq) – şərq
 مشغول شدن (məşğul şodən) – məşğul olmaq
 مشکل (moşkel) – çətin
 مضر (mozerr) – ziyanlı, zərərli
 مطرب (motreb) – xanəndə, musiqiçi, mütrüb
 معادن (məaden) – mədənlər (təki: معدن)
 معالجه (moalece) – müalicə
 معاینه (moayene) – müayinə
 معدن (mə'dən) – mədən
 معروف (məruf) – məşhur
 معنی (mə'ni), معنا (məna) məna
 معمولاً (məmulən) – adətən, bir qayda olaraq
 مغزگردو (məğz – e gerdu) – qoz ləpəsi

مغزفندق (məğz – e fəndoğ) – fındıq ləpəsi
 مفت (moft) – müftə, havayı
 مفید (mofid) – faydalı
 مقصود (məqsud) – məqsəd
 مقياس (meğyas) – ölçü, miqyas
 مگس (məğəs) – milçək
 ملتفت شدن (moltəfet şodən) – başa düşmək, anlamaq
 ممنوع (məmnu') – qadağan
 منجر گشتن (moncər gəştən) – sona çatmaq
 منظور (mənzur) – məqsəd
 منع (mə'n') – qadağa
 منقار (menğar) – dimdik
 موثر (moəsser) – təsir edən
 منقار زدن (menğar zədən) – dimdikləmək
 موج (mouc) – dalğa
 مودب (moəddəb) – ədəbli
 موقع (mouğe) – vaxt, zaman
 مور (mur) – qarışqa
 مه (me) – may
 ماه (məh) – ay (ماه)
 مهر (mehr) – 1) məhəbbət, 2) günəş
 مهربانی (mehrebani) – mehribanlıq
 مهمان (mehman) – qonaq
 میان (miyan) – ara, orta
 میز (miz) – masa
 میزبان (mizban) – qonaq qəbul edən, ev sahibi
 میسر شدن (moyəssər şodən) – müyəssər olmaq, nail olmaq

ن

نابینا (nabina) – görməyən, kor
 ناپدید شدن (napədidi şodən) – gözdən itmək, yox olmaq
 ناتوان (natəvan) – gücsüz, zəif
 ناتوانی (natəvani) – gücsüzlük, zəiflik
 ناچار (naçar) – çıxılmaz vəziyyət, əlacsız
 ناخن (naxon) – dırnaq

ناگاه (naqah) – qəflətən
 ناگهان (nagəhan) – birdən, qəftələn, gözlənilmədən
 نام (nam) – ad
 نامه (name) – məktub
 نامیدن (namidən) – adlandırmaq
 نان (nan) – çörək
 نانوا (nanəva) – çörəkçi
 نجات دادن (necat dadən) – xilas etmək
 نجات یافتن (necat yaftən) – xilas olmaq
 نجار (nəccar) – dülgər
 نجاری (nəccari) – dülgərlik
 نجوم (nocum) – astronomiya
 نخ (nəx) – sap
 نخست (nəxost) – əvvəl, birinci
 نخستین (nəxostin) – birinci, birincisi
 نخود (noxod) – noxud
 نخودچی (noxodçi) – ləbləbi
 نرم (nərm) - yumşaq
 نزد (nəzd) – yanında
 نزدیک (nəzdik) – yaxın
 ... نسبت به... (nesbət be...) – a² qarşı
 نشان دادن (neşan dadən) – göstərmək
 نشانیدن (neşandən) – oturtmaq, otuzdurmaq
 نشستن (neşəstən) – 1) oturmaq, əyləşmək, 2) qonmaq
 نطق (notğ) – nitq
 نقاش (nəğğəş) – rəssam
 نقره (noğre) – gümüş
 نقض کردن (nəğz kərdən) – pozmaq (müqaviləni)
 نگاه داشتن (neqah daştən) – saxlamaq
 نگاه کردن (neqah kərdən) – baxmaq
 نگریستن (negəristən) – baxmaq
 نگر (negər) – bax, gör
 نگهدار (negəhbən) – qoruyucu, baxıcı, gözetçi
 نگین (negin) – qaş (üzükdə)

نگاه داشتن (negəh daştən) – bax: داشتن
 نماز خواندن (nəmaz xandən) – namaz qılmaq
 نو (nou) – təzə, yeni
 نواختن (nəvaxtən) – çalmaq (musiqi)
 نوار (nəvar) – lent
 نوازش کردن (nəvazeş kərdən) – əzizləmək
 نوامبر (novambr) – noyabr
 نوآموز (nouamuz) – ibtidai məktəb şagirdi
 نود (nəvəd) – doxsan
 نور (nur) – işıq
 نورسته (nou rəste) – yeni cücərmiş
 نوشتن (neveştən) – yazmaq
 نوع (nou) – növ
 نویسنده (nevisənde) – yazıçı, yazar
 نه (nə) – yox
 نه (noh) – doqquz
 نهاد (nəhad) – varlıq
 نهادن (nəhadən) – qoymaq
 نهان (nəhan) – gizli, məxfi
 نهضت (nehzət) – hərəkət
 نیرو (niru) – güc, qüvvə
 نیرومند (nirumənd) – güclü, qüvvətli
 نیست (nist) – 1) deyil, 2) yoxdur
 نیک (nik) – yaxşı
 نیم (nim) – yarım, yarım
 نیمکت (nimkət) – parta, skamya
 نیمه (nime) – yarım

و

وابستگی (vabəstəgi) – asılılıq, tabelik
 وارد شدن (vared şodən) – daxil olmaq
 واژه (vaje) – lüğət, söz
 واقع است (vage' əst) – yerləşir
 واقعا (vaqəən) – həqiqətən
 وانگهی (vangəhi) – sonra

ورزش (vərzeş) – idman
ورزش کردن (vərzeş kərdən) – idman etmək
ورزشکار (vərzeşkar) – idmançı
ورزیده (vərzide) – sağlam bədənli, möhkəm
ورق زدن (vərəğ zədən) – vərəqləmək
وزیدن (vəzidən) – əsmək
وسط (vəsət) – orta
وضع (vəz') – vəziyyət
ولی (vəli) – lakin, amma
وی (vey) – o
ویران شدن (viran şodən) – dağılmaq

۵

هرگز (hərgez) – heç vaxt
هست (həst) – var, vardır
هسته (həste) – tum (meyvə)
هفت (həft) – yeddi
هفتاد (həftad) – yetmiş
هم (həm) – da, də (bağlayıcı)
همان طور (həmantour) – eləcə
همبستگی (həmbəstəgi) – bağlılıq, birlik
همپایه (həmpəye) – tay – bərabər, bərabər
همچون (həmçun) – kimi, oxşar
همکار (həmkar) – həmkar, iş yoldaşı
همکلاس (həmkelas) – sinif yoldaşı
همه (həme) – hamı
همگی (həmegi) - hamılıqla
هنوز (hənuz) – hələ
هینت (hey'ət) – astronomiya (elmi)

۷

یابنده (yabənde) – tapan
یادآوری (yadavəri) – yada salma
یاد دادن (yad dadən) – öyrətmək
یاد گرفتن (yad gereftən) – öyrənmək

يار (yar) – dost
يازده (yazdəh) – on bir
يافتن (yaftən) – tapmaq
يخ (yəx) – buz
يخچال (yəxçal) – soyuducu
يك (yek) – bir
يكباره (yekbare) – birdən, gözlənilmədən
يكدیگر (yekdigər) – bir – biri
يكسان (yeksan) – bərabər, bir cür, yeksan
يكسره (yekşərə) – birbaşa
يكي (yeki) – biri, birisi, kimsə
يگانگی (yeqanəgi) – birlik
يلدا (yəlda) – ən uzun gece (22 dekabr gecəsi)
يواش (yəvaş) – yavaş, asta

MÜNDƏRİCAT

Giriş.....	4
Fars əlifbasının xüsusiyyətləri	6
Əlifba cədvəli	9
Hərflər	10
Əlavə işarələr	55
1-ci dərs	57
Sual əvəzlilikləri	59
İşarə əvəzlilikləri	59
2-ci dərs	61
Sual cümlələri	62
Şəxs əvəzlilikləri	63
3-cü dərs	66
İzafət birləşməsi və yanaşma	67
4-cü dərs	71
Önqoşmalar və son qoşma	71
5-ci dərs	77
«۴» haqqında bəzi qeydlər. “Varımdır”, “varındır” ifadələri ...	78
6-cı dərs	82
Miqdar sayları	83
Cəm isimlər	83
Yiyəlik məfhumunun ifadə üsulları	86
7-ci dərs	89
Mənsubiyyət şəkilçiləri və onların yazılış qaydaları.....	90
8-ci dərs	93
Felin məsdər forması	94
Felin quruluşu	95

Şühudi keçmiş zaman	96
9-cu dərs	100
Bitməmiş keçmiş zaman forması	103
Miqdar sayları (ardı)	104
10-cu dərs	109
Vaxtın saat və dəqiqələrdə ifadə qaydaları	110
Sıra sayları - “ya-ye” nəkərə	113
11-ci dərs	116
Keçmiş zaman feli sifəti	117
12-ci dərs	122
13-cü dərs	130
Uzaq keçmiş zaman forması	131
14-cü dərs	136
İndiki zaman	137
Ən işlək sadə və düzəltmə fellər və onları kökü	142
15-ci dərs	149
مضارع التزمى – nin işlənmə məqamları	150
16-cı dərs	153
Felin əmr şəkli	154
17-ci dərs	159
İndiki zamanın davam forması	160
18-ci dərs	164
Qəti gələcək zaman	165
Qeyri-qəti gələcək zaman	167
19-cu dərs	170
مضارع التزمى-nin işlənmə məqamları (ardı)	172
Düzəltmə isimlər	173
20-ci dərs	176
Felin şərt şəkli	178

Şərt budaq cümləsi	179
Söz-qoşmalar (ardı)	180
21-ci dərs	182
ماضى التزامى –nin işlənmə məqamları (ardı)	184
Sifətin quruluşca növləri	184
Düzəltmə sifətlər	185
Mürəkkəb sifətlər	186
22-ci dərs	189
Sifətin dərəcələri	190
Şəxssiz cümlələr	192
23-cü dərs	195
Hicri-şəmsi ili	196
Felin təsir kateqoriyası	197
24-cü dərs	200
İndiki zaman feli sifəti	202
25-ci dərs	205
Təyin budaq cümləsi	206
Ərəb dilinə məxsus (düzgün) cəm formaları	208
26-cı dərs	211
را son qoşması və «به» ön qoşmasınının vəzifələri	213
27-ci dərs	216
Bitişən əvəzlilər (..)	217
28-ci dərs	221
Zərf. Quruluşca növləri	222
29-cu dərs	227
Düzəltmə isimlər (ardı)	228
30-cu dərs	232
Sinonim və antonim sözlər	235
Məlum və məchul fellər	236

31-ci dər s	239
32-ci dər s	245
33-cü dər s	250
Əlavə oxu materialı	256
Farsca – Azərbaycanca lüğət	276